

Hrubý, Václav

Poznámky

In: Hrubý, Václav. *Tři studie k české diplomatice*. Brno: Filosofická fakulta s podporou Ministerstva školství a národní osvěty, 1936, pp. [1]-123

Stable URL (handle):

<https://hdl.handle.net/11222.digilib/118851>

Access Date: 17. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

Poznámky.

Poznámky.

Studie I.

¹ <Proti této definici listiny, kterou vyslovil *V. Hrubý* s nepatrnou obměnou ve svém Úvodu do archivní teorie i praxe (1930), str. 30, vyslovil námitky *V. Vojtíšek* (ČAŠ VIII, str. 172), obraceje se proti slovům, aby vydala právně platné svědectví, v definici obsaženým. Připomínám, že slova, o která jde, jsou asi ozvukem slov, která v té souvislosti pronesl *Thommen*, Urkundenlehre (Grundriß der Geschichtswissenschaft Band I, Abt. 2, 2. vyd. (1913), str. 6 ř. 15—16. Srov. co odpověděl *Vojtíškovi Hrubý* (ČAŠ IX—X str. 409) a co nověji proti zdůrazňování právní průkaznosti listiny namítá *Semkowicz*, Uwagi o początkach dokumentu polskiego (KH 1935, str. 9), i výklad o definici pojmu listiny o knize *H. O. Meisnera*, Aktenkunde (1935) str. 5.>

² Srov. *H. Steinacker*, Die antiken Grundlagen der frühmittelalterlichen Privaturkunde, Lipsko, 1927.

³ <O znalosti písma u starých Slovanů srov. zejména u *L. Niederla*, Slovanské starožitnosti, dílu III., sv. 2 (1925), str. 734 a násl., *J. Skutil*, Nálezy domnělých památek písma z doby předhistorické a časně historické v ČSR. Sborník Škultétyho, 1933, str. 401 a násl. Viz i popularisační stať *Skutilovu* v L. N. z 12. října 1934 (odp.). O formách smluv u starých Slovanů viz u *Th. Saturníka*, O právu soukromém u Slovanů v dobách starších (*Niederlových* Slovan. starožitností dílu II, sv. 2) (1934), str. 143.>

⁴ O něco starším založení kláštera sv. Jirí na hradě pražském není vůbec zpráv, neboť svolení papeže Jana XIII. ke zřízení tohoto kláštera knížetem *Boleslavem I.*, obsažené v jeho listě tomuto knížeti (*Friedrich* CDB I, č. 371), který se týká zřízení biskupství pražského, je pozdější vsuvka (srov. *V. Hrubý*, Původní hranice bisk. pražského v ČMM 50 (1926) str. 146 pozn.).

⁵ Lze tak souditi z obdob se založením jiných biskupství současných i starších; a ještě bezpečněji z popisu původních hranic biskupství pražského, zachovaného v jejich potvrzení císařem *Jindřichem IV.* z r. 1086 (CBD I, č. 86). Tento popis, o němž bylo dokázáno (*V. Hrubý*, Původní hranice biskupství pražského v ČMM 50 (1926) str. 85—154), že je prost jakéhokoli podezření, nemůže pocházeti než ze ztracené nyní listiny Otovy nebo Benediktovy (srov. *Hrubý* l. c. str. 86 a násl.). <K citované práci *Hrubého* srov. recenzi *V. Chaloupeckého* v ČČH 1927 str. 352 a násl. a repliku *V. Hrubého* v ČMM 1927 str. 424 a násl. i to,

jak formuluje své mínění o výsledku této diskuse *R. Urbánek* v nekrologu *Hrubého*, uveřejněném v *Ročence M. U. v Brně XV. (1935) str. 93–94*. O domnělých listinách *Benediktové* a *Otově* srov. u *Chaloupeckého* str. 352. Jak hledí na otázku, z jaké listiny by mohl pocházeti popis hranic biskupství *B. Stasiewski*, *Untersuchungen über drei Quellen zur ältesten Geschichte u. Kirchengeschichte Polens (Breslau 1933)*, viz v mém referátu (*ČMM 1934*) str. 352.>

⁶ Srov. výklad *V. Hrubého* v *ČMM 50 (1926) str. 86*.

⁷ Srov. list papeže *Jana XIII. knížeti Boleslavovi (CDB I, č. 371)*, o němž *V. Hrubý (ČMM 50 (1926) str. 144, p. 1)* ukázal, že je podle všeho pravý, nikoli podvržený, jak se za to až dosud mělo. <Srov. co o této otázce dí *V. Chaloupecký* v referátě v 5. pozn. citovaném str. 358.>

⁸ Že by byla zmizela beze stopy, není sice vyloučeno, ale také nikoli pravděpodobno.

⁹ <*Hrubý* stál ve známém sporu o legendu *Kristiánovou* na stanovisku *J. Pekaře*, jak postihl také *R. Urbánek* v cit. nekrologu, str. 77.>

¹⁰ Srov. níže *Studii II, Břevnov*, str. 79.

¹¹ Není po ní ani nejmenší stopy v později podvržených listinách *břevnovských*, hlavně ne v podvržené listině zakládací (srov. *V. Hrubý*, *Falsa Břevnovská* v *ČČH 26 (1920) str. 117 a násl.*). A bylo by svrchovaně nápadné, kdyby se ztratila beze stopy, když se současná *břevnovská listina papeže Jana XV.* zachovala. <O možnosti existence pečeti a listiny *Vojtěchovy* uvažuje nejnověji *K. Guth*, *Praha, Budeč, Boleslav (Svatováclavský sborník, str. 758, pozn. 28.)*>

¹² Je to listina z 31. května 993 (*CDB I, č. 38*), nejstarší známá listina do zemí českých vydaná, o níž *G. Friedrich* (O privilegii papeže *Jana XV.*, daném r. 993 klášteru *břevnovskému* v *ČČH 11 (1905), str. 12–21*) důmyslným rozbořem dokázal, že je pravá.

¹³ Vysvitá z listiny papežovy, kde se čte (*CDB I, str. 45, ř. 20*): *Preterea volumus et . . precipimus, ut dux, quisquis fuerit, ipsum sanctum monasterium patremque monasterii . . ita custodiat, diligat, manuteneat, ut presentis vite prosperitatem desideret et in futuro velit a benignissimo conditore nostro eterne beatitudinis bravium accipere.*

¹⁴ *Biskup Vojtěch* také nevydal listiny, kterou by potvrdzoval nebo obnovoval zakládací listiny biskupství *pražského*, vydané *cís. Otou* a papežem *Benediktem*, jak se dříve za to mělo. Dokázal to *V. Hrubý* l. c. str. 87 poznámka. <Srv. výše pozn. 5.>

¹⁵ Dokladem toho jsou na př. *bavorská legenda o sv. Václavu*, styky *Slavníkovců* se *Saskem*, první *biskup pražský* rodem *Sas*, zmínky v legendách o *bavorských mniších* v *Čechách* atd.

¹⁶ Srv. *P. Kirn*, *Zum Problem der Kontinuität zwischen Altertum und Mittelalter (Archiv für Urkundenforschung X, str. 131 a násl.)*.

¹⁷ Srov. obecné výklady o vývoji listiny u *Germánů* v *O. Redlichově* spise *Die Privaturkunden des Mittelalters (Below-Meinecke Handbuch, Abt. IV., B. 3, 1911)*, v *Bresslauově* *Handbuch der Urkundenlehre I² (1912) str. 639 a násl.*

665 násl. a u *R. Heubergera*, Allgemeine Urkundenlehre für Deutschland u. Italien (Grundriß der Geschichtswissenschaft, Reihe I, Abt. 2a, 1921). <*Hrubý* naznačil tužkou, které spisy si přál mít pro tento všeobecný přehled citovány. Celý tento přehled jsem také ponechal až na drobné úpravy stilistické beze změny, ač by vyžadoval určitěho doplnění, zejména pokud jde o otázku knih tradičních.>

¹⁸ Srov. níže Studii II, Ostrov, str. 141.

¹⁹ Srov. CDB I, č. 40.

²⁰ Viz CDB II v čís. 359, jednotlivé části listiny otiskl *Friedrich* také pod čís. 46, 52, 56, 83, 91, 97, 98, 102 a 154 v CDB I.

²¹ Srov. níže str. 141, kde je tradice položena až do <50.> let 12. století. Že by byla založena na současných aktech, jak se domnívá *G. Friedrich* v ČČH VIII (1902), str. 168 a v CDB II, str. 379, ř. 26 a násl., je nepravděpodobné. <O aktech mluvil *Friedrich* jen v citované práci z ČČH, v CDB na místě citovaném *Hrubým* praví: *ex antiquis notationibus vel libellis, qui memoriae causa in monasterio ipso per annos conficiebantur.*>

²² Srov. CDB I, č. 46, 52, 56.

²³ O založení kláštera sázavského praví kronika mnicha sázavského (= CDB I, č. 48), že prý kníže Břetislav I. darování, učiněné klášteru svým otcem Oldřichem, nejdříve *principali corroboravit auctoritate* a později, když bylo naškáno, prý *patri Procopio omnem utilitatem .. redonavit, agros vero et prata .. sub testimonio et confirmatione filii sui Wratizlai et principum suorum .. pretio redemit et abbati Procopio scriptis et legitimis testibus re-consignavit. Friedrich* (O zakládací listině kapituly litoměřické, Rozpr. Čes. akad. tř. I., roč. IX., č. 2, str. 20) se domníval, že slovem *scripta* prý možno rozuměti jediné akt, nikoli listinu, kdežto *A. L. Krejčík* (ČČH VIII (1902), str. 160) myslil na listinu. *Friedrich* své domněnky hájil (ČČH VIII, str. 166), ale spor byl zbytečný, jak připomněl již *R. Koss* (Kritische Bemerkungen zu Friedrichs Codex diplomaticus (Praha 1911) str. 39), neboť *Friedrich* i *Krejčík* zapomněli, že zpráva mnicha sázavského není psána v době Břetislavově a je odrazem názorů doby mnichovy, tedy 2. poloviny 12. století. Podobné zprávy mnichovy k r. 1097 a 1134 ukazují, že neměl před sebou ani aktů ani listin, nýbrž díval se na věc očima své pozdní doby. Proto jeho zprávy o klášteře sázavském nelze užiti jako dokladu, že by byly psány v 1. polovině 11. století v Čechách akty nebo dokonce listiny, a je ji vyloučiti ze souboru starých českých zpráv diplomatických.

²⁴ Tak zvaná zakládací listina kapituly boleslavské, vydaná prý knížetem Břetislavem I. (CDB I, č. 382), je podle všeho listina knížete Vratislava II. z let 1061—1067. Srov. níže Studii II, Boleslav Stará.

²⁵ Srov. níže Studii II, Břevnov a CDB I, č. 379. Listina je podvržena až na začátku 14. století (*V. Hrubý*, Falsa břevnovská v ČČH XXVI, (1920), str. 122 a násl.).

²⁶ Srov. níže Studii II, Břevnov a CDB I, č. 381. Listina je podvržena v 1. polovině 13. století (*V. Hrubý*, l. c. 105 a násl.).

²⁷ Tím méně Břetislavova 'listina' pro klášter ostrovský z 2. října 1045 (= CDB I, č. 380), která je moderní padělek z 18. století. Srov. níže Studii II, Ostrov.

²⁸ *G. Friedrich* věnoval této písemnosti (= CDB I, č. 55) podrobnou rozpravu O zakládací listině kapituly litoměřické (Rozpravy Čes. akad. tř. I., roč. IX. (1901) č. 2).

²⁹ Srov. níže Studii II, Litoměřice.

³⁰ Srov. o vzkříšení listiny u Germánů literaturu cit. v pozn. 17. <Srov. k tomu, co bylo pověděno v téže pozn. Ani tu nepřihlížel *Hrubý* k otázce knih tradičních a tedy také ne k možnosti, že i u nás byly zakládány tradiční knihy, jak naznačovali *V. Novotný* (Začátky kl. kladrubského a jeho nejstarší listiny, Rozpr. č. akad. tř. I, č. 79, 1932, str. 33), *Fr. Vacek* (Urbáře a pozemk. knihy, ČDV 1926, str. 11) a *H. Zatschek* (v MIÖG 1930, str. 500, a 1934, str. 381). Srov. také, jak vylíčil počátky listiny u nás *V. Vojtíšek*, Idea Českoslov. státu I. (1936), str. 249 a násl.>

³¹ Srov. CDB I, č. 79, a Studii II, Hradiště, str. 81.

³² Nezdá se, že by byla tato arenga bezmyšlenkovitě přejata z nějaké cizí předlohy, naopak rozlišení svědků, uvedených na konci písemnosti, do pěti skupin jako v arenze svědčí, že celý formulář listiny byl jednotně promyšlen. Je také tak logicky spiat s obsahem písemnosti, že domácí jeho původ je víc než pravděpodobný. Ostatně i kdyby byl vypůjčen odjinud, skutečnost, že ho mohlo být v českých zemích užito, a to nikoli bezmyšlenkovitě, svědčí, že mu již zde bylo rozuměno.

³³ *Cyroglyphum* je zde asi vykládati doslova jako *rukopis* = písemnost, ač není vyloučena možnost, že skladatel písemnosti rozuměl písemnost s určitou platností právní, tedy listinu. Ovšem sotva zde byl myšlen chirograf v diplomatickém slova smyslu.

³⁴ V písemnosti se hned po arenze praví: *Quam consuetudinem rationabilem considerans, ego dux Otto hoc scriptum fieri postulavi ad recordacionem et confirmacionem presentis temporis et futuri.*

³⁵ *Hoc autem privilegium Johanni, primo eiusdem ecclesie abbati, datum est .. in consecratione ecclesie. Amen.*

³⁶ *Acta sunt hec .. Hoc autem privilegium .. datum est ..*

³⁷ Srov. níže str. 27, že ani zpetetěné listiny olomouckého biskupa Jindřicha Zdíka, o mnoho mladší, nemají ještě korroborace. <*Hrubý* psal všude *Zdik* nikoliv *Zdik*, jak píše *Novotný* a jiní. Ponechal jsem jeho způsob psaní.>

³⁸ Srov. CDB I, č. 80.

³⁹ V písemnosti se praví: *Huius quoque propositi nostri modum supra sanctum dicte ecclesie altare manuscriptum posuimus.*

⁴⁰ Vratislav v písemnosti praví: *Quapropter coram deo vivo et vero sub testimonio totius Christi ecclesie cum ipsius episcopo provincie, Johanne dicto, .. et tam clericis quam laicis faventibus per hunc nostrum principalem institutum obtestamur omnes nostros successores vel terrae primates et universum populum, nunc et in posteris retro temporibus nostro principatui subiacentem, nulli eorum quoquo modo licere hec, que a nobis sanctione sancte ecclesie concessa sunt, refringere vel in quoquam convelli. Si quis autem temerator huius rei aut contemptor extiterit, eternis condemnationibus subiaceat innodatus et*

sanctos dei, quorum reliquie ibidem requiescunt, sibi in presenti et in futura vita sciat contrarios et in inferno inferiori concremandus suam cum Juda proditore portionem defleat perpetuo.

⁴¹ Srov. výše pozn. 39. Text pokračuje: *spondentes, quod .. promissimus cuncta inibi pertinentia sue coniugi et soboli inviolabiliter perpetuo possidenda servare.*

⁴² Ve vidimusu této listiny, vydaném olomouckou kapitulou v Olomouci 27. listopadu 1527 (srov. K. Teige, Zpráva o pramenech dějin kláštera Hradištského (VSN, 1893), str. 25) se praví: *.. nos .. literas .. illustrissimi quondam principis domini Wratislai, ducis Bohemorum, in pergameno sigilloque suo in latere sinistro impresso .. vidimus.*

⁴³ Srov. CDB I, č. 387.

⁴⁴ Srov. níže Studii II, Vyšehrad.

⁴⁵ Srov. CDB I, č. 386.

⁴⁶ Srov. níže Studii II, Opatovice.

⁴⁷ Srov. CDB I, č. 382.

⁴⁸ Srov. níže Studii II, Boleslav Stará.

⁴⁹ Zněla asi *In nomine sancte et individue trinitatis*, jen v listině boleslavské (B) a hradištské (H) byla rozšířena o slova *patris, filii et spiritus sancti*, která v B předcházejí, v H následují znění základní. V listině opatovické (O) je položeno *in honore* místo *in nomine* asi omylem pozdějšího upravitel listiny.

⁵⁰ Přichází v B a v listině vyšehradské (V). O, upravená z listiny vévodské na královskou, má ovšem *rex*. H má sice v intitulaci *dux*, ale v textu se mluví o *principale institutum* a *principatus noster* a také kníže Ota se zde jmenuje *princeps*. Ostatně i v B se jmenuje Vratislav jednou *dux Boemorum*. Místo devoční formulky nebylo určité, v H stojí *gratia dei dux Boemorum W.*, v B stojí B., *princeps, Boemorum dei gratia catholicus*.

⁵¹ H: *omnibus in Christo fidelibus tam presentibus quam futuris. Pax, charitas et salus a deo patre omnipotente et domino Jesu Christo filio eius et spiritu sancto in perpetuum multiplicetur, B: suis successoribus omnibusque posteris principibus, episcopis, abbatibus, presbyteris catholicis. Gratia vobis et pax, gaudium, caritas a deo patre et Christo Iesu.* Listiny O a V, upravené, salutace nemají. V O následuje za intitulací hned publikace a ve V je sloučena intitulace s publikací takto: *Notum sit cunctis sancte ecclesie filiis eandem sanctam trinitatem confitentibus, presentibus scilicet postque futuris, qualiter ego W.*

⁵² B: *Notum sit omnibus tam presentibus quam futuris, quod ego divina favente gratia dux Boemorum*, tedy podobně, jako ve V (srov. konec pozn. předešlé); O: *Notum facio omnibus, quod.* H má publikaci sdruženu s jakousi arengou (srov. shora str. 11).

⁵³ B: *.. quod .. de hoc, quod Christi mihi pietas concessit possidendum .. monasterium construens .. pro posse ditavi*, listina Otova: *.. quod ego .. cum mea .. coniuge .. monasterium .. construxi .. idque utrique dotavimus iuxta nostrum posse, ego ex mea possessione, ipsa vero ex propria dote ..*

k tomu v *H*: .. *confirmationem abbatie in .. ecclesia, quam .. ipse (Otto) .. construxerat rebusque .. ex propriis ditaverat, statuimus. V: .. qualiter .. quodam proprię ditionis predia .. ad ecclesiam .. constructam .. contradidi. O* je pozdější úpravou příliš změněná.

⁵⁴ Srov. poznámku předešlou.

⁵⁵ *B: dedi enim villas, listina Otova: Hec sunt autem nomina villarum, quas dedimus .., V: Hec autem prediorum atque villarum eiusdem ecclesię sunt nomina, O: Predia itaque hec sunt.*

⁵⁶ Srov. o tom níže výklady o vsuvkách do původních listin Vratislavových, Studii II, Boleslav, Hradiště, Opatovice, Vyšehrad.

⁵⁷ *B: Et ego S., d. g. Pragensis episcopus, horum conscius et verus testis, adhibitis M. et N. et his religiosis cappelanis .. coram deo vivo et vero et eius terribili obtestamur iudicio et anathemate defendimus aeterno, ut nullus successorum eiusdem principis nostri B. seu aliqua persona hominis haec, quę ab eodem principe offeruntur, contradicat et decreta violare presumat. Si quis autem huius propositi violator extiterit, aeternis condemnationibus subiaceat innodatus et sanctos dei duodecim apostolos ac martyres .. in presenti et in futuro adversarios sciat atque in inferno inferiori concremandus cum dyabolo et eius ministris nec non cum Iuda traditore illisque, qui dixerunt domino deo: recede a nobis, scientiam viarum tuarum nolumus, redactus in nihilum deficiat impius. H: .. coram deo vivo et vero .. obtestamur omnes nostros successores .. nulli eorum quoquo modo licere hec, que a nobis sanctione sancte ecclesie concessa sunt, refringere vel in quoquam convelli. Si quis autem temeror huius rei aut contemptor extiterit, eternis condemnationibus subiaceat innodatus et sanctos dei, quorum reliquie ibidem requiescunt, sibi in presenti et in futura vita sciat contrarios et in inferno inferiori concremandus suam cum Iuda proditore portionem defleat perpetuo. V O* je sankce pozdější úpravou značně změněná, takže mnoho upomíná na sankci hradištské listiny krále Vladislava z r. 1160 (CDB I, č. 208). Sloužila jí asi za vzor sankce opatovické listiny krále Vladislava, třebaže se v ní uplatnila i sankce opatovické knížecí listiny Vratislavovy (srov. níže Studii II, Opatovice, str. 138, pozn. 312). Nejspíše ještě je vzata z Vratislavovy listiny první věta nynější sankce: *Si quis igitur principum successorum meorum vel quelibet persona his prenominitis meis institutis et donis obviaverit vel irrita fecerit, iram omnipotentis dei incurrat et eius calumpnia irrita permaneat*, poněvadž následující *Ego Gebehardus* atd. je proti ní, sankci knížecí, druhá sankce, biskupská, a svým svérázným začátkem shodná se sankcí Vladislavovy listiny hradištské, takže pravděpodobně i sankce Vladislavovy listiny opatovické začínala *Ego N.* a věta předcházející *Si quis igitur* pochází z listiny Vratislavovy. Ještě více než sankce listiny *O* je asi porušena pozdější úpravou sankce listiny *V*, z níž, zdá se, zbyl jen konec .. *sub anathematis vinculo quoslibet nostre institutionis quoquo modo immutatores sive destructores forte emersuros cum ceteris membris diaboli innodatos dampnaverunt.*

⁵⁸ Listiny *B* a *V*, později upravované, data nemají, podobně má *O* datum

velmi porušené. A nelze rozhodnouti, zda byla vynechána data až při úpravě pro nesnadnost naléztí nové datum, souhlasící s úpravou, či zda byly bez dat hned původní listiny. Spíše se zdá, že se data ztrácela teprve při pozdější úpravě listin, neboť obě hradištské listiny, Vratislavova i Otova, neupravované <obě tyto listiny má *Hrubý* za interpolované, srov. Studii II, Hradiště a tu pozn. vydavatele 97> datovány jsou. Stejně asi i svědci byli vynecháni teprve při pozdější úpravě listin.

⁵⁹ O listinách *H*, *O*, *V* je jisto, že byly zpečetěny, neboť pečeť původní vyšehradské listiny Vratislavovy je zachována na nejmladším exempláři padělané zakládací listiny vyšehradské, pečeť původní opatovické listiny Vratislavovy je známa z fotografie padělané zakládací listiny opatovické, na níž byla přivěšena (srov. níže str. 133), a o listině *H* je spolehlivá zpráva, že byla ověřena pečeti, přitisknutou v levém rohu, což ukazuje na původnost oné pečeti, poněvadž se tehdy pečeti na listiny skutečně přitiskovaly, nikoli přivěšovaly. Byla-li zpečetěna listina *H*, stalo se tak asi i s listinou Otovou. O listině *B* nelze říci v té věci nic určitého. <Viz, co dí *Hrubý* níže o pečeti na nejmladším exempláři listiny vyšehradské str. 166, pozn. 7 a vydavatelovu pozn. tamže.>

⁶⁰ Nejjasnější doklad toho je hradištská listina Vratislavova, srov. sh. pozn. 40.

⁶¹ Nejstarší známá zpráva o takovém investiturním aktu je zmínka o darování újezdu libického olomouckému kostelu původně prý jen *cum assignatione cirotece* v padělané listině knížete Vladislava II., vydané prý kostelu olomouckému v l. 1146—1148 (CDB I, č. 158). Není proto zcela spolehlivá. <Srov. co dí *Hrubý* o této listině na str. 32, pozn. 160, 161 a ve Studii II, Olomouc, str. 128.>

⁶² Srov. níže str. 67, CDB I, č. 308.

⁶³ CDB I, č. 59.

⁶⁴ Srov. *V. Novotný*, České dějiny I, 2 (Praha, 1913), str. 114 a násl.

⁶⁵ Srov. jeho poslední vydání MGH, *Epistolae selectae* II, Gregorii VII, *registrum*, ed. *E. Caspar* (1920—1923).

⁶⁶ Srov. CDB I, str. 68, ř. 26. <*Hrubý* citoval na tomto místě také CDB I, str. 62, ř. 25, ten doklad však není z registra Řehořova. Více dokladů listů Vratislavových než jeden svrchu uvedený nelze v registru najíti.>

⁶⁷ *Z Pezova* díla je přetiskl *G. Friedrich* ve svém CDB I u čísel 60, 84, 85, 88, 89, 90, 92, 93, 94, 95, 96.

⁶⁸ V listině boleslavské jsou to: Bohosud, Podiva, Mac a Božik, v listinách hradištských Svatobor, Benedikt, Petr a Benedikt. Je si všimnouti, že jména jsou velikou většinou česká, ač je možno, že i Petr a Benedikt byli Češi. Svatobor byl patrně skutečně syn knížete Spytihněva II., o čemž *Novotný* (České dějiny I, 2, str. 111, pozn. 2) pochybuje. Svědčí proto to, že je ve Vratislavově listině hradištské uveden jediný z kaplanů před opaty břevnovským a sázavským. Tuto přednost mu asi zjednal jeho knížecí původ. <Treba doplniti, že se v listině Otově jmenuje Svatobor až za opaty mezi kaplany.>

⁶⁹ <*Hrubý* tu měl nepochybně na mysli především vyšší duchovenstvo

a řeholníky; že na příklad kaplani knížecí byli tehdy většinou Čechy, ukázal sám v předešlé poznámce.)

⁷⁰ <Srov. *Bretholzovu* edici *Die Chronik der Böhmen des Cosmas von Prag* (MGH, SRG., nova series, 1923), str. 9. Co následuje v textu, počínajíc slovem *Kosmas* a končíc slovy: *Při tehdejším rozvoji písemné kultury*, na str. 17, ř. 17, bylo sem přeneseno vydavatelem ze Studie III.>

⁷¹ Na to správně upozornil již *H. Jireček* (*Slovanské právo v Čechách a na Moravě II* (1884), str. 224, po něm *Koss*, *Kritische Bemerkungen zu Friedrichs CDB*, str. 44, a znovu *Bauer*, *O původu dvojstrannosti české pečeti panovnické* (ČČH 1931), str. 321. <Srov. *J. Čurek*, *O pečetech českých knížat a králů z rodu Přemyslova* (1934) str. 26 a násl.)

⁷² Tak narizovala již statuta *Konrádova*, jak svědčí CDB II, str. 224, ř. 34: *Item nullus ad iudicium accedat, nisi in domo secundum ius prius citetur.*

⁷³ ‚Pohonce‘ je doložen již r. 1229 (CDB II, str. 331, ř. 10).

⁷⁴ Na pohánění prostou pečeti bez pňhonného listu důrazně upozornil *M. v. Sufflay* v článku ‚*Sigillum citationis*‘ (MĚG XXVIII, str. 515 a násl.), s nímž právem projevil souhlas *O. Redlich*, *Die Privaturkunden des Mittelalters*, str. 106 a násl., podepřev jej novými doklady. *H. Bresslau* (*Handbuch der Urkundenlehre I*, 2. vyd., str. 684, pozn.), tomuto názoru marně odporuje; jeho výklad kritických míst je hledaný.

⁷⁵ Srov. shora str. 13.

⁷⁶ O pečeti Vratislavové, jakož i o tom, že listinná pečeť českých panovníků vskutku vznikla umocněním právní funkce pečeti pňhonné, užívané na zemském právě, srov. níže v Studii III, podrobný výklad na str. 166.

⁷⁷ Zakládací listinu mají kapitula boleslavská, klášter hradištský, klášter opatovický a kapitula vyšehradská. Jen po zakládací listině biskupství olomouckého není stopy. Buď, že vzniklo příliš záhy na začátku vlády Vratislavovy (podle *Novotného* *Českých dějin I*, 2, str. 121—123), kdy se ještě dvůr Vratislavův tolik o listinu nezajímal, nebo že se jeho zakládací listina ztratila v pozdějších sporech, ač je to málo pravdě podobné. Proto také *Zdíková* listina olomoucká (CDB I, č. 115), mluví jen všeobecně o *priora .. privilegia partim vetustate consumpta, partim bellorum tumultibus aliisve occasionibus amissa*. Nezmiňuje-li se *Zdík* aspoň jménem o zakladateli svého kostela biskupského, zdá se, že se Vratislavova listina neztratila, nýbrž že jí vůbec nebylo, a že ztráta starých listin olomouckých vůbec je zde jen předstírána, jak se často stávalo, když mladší doba, listiny již znalá, nenasadno chápala, že se před ní pořizovaly právní počiny bez listiny. O tom, že boleslavská a hradištská listina Vratislavova pocházejí od téhož skladatele, co hradištská listina Otova, srov. níže Studii II, Boleslav Stará. Nebýti vlivu knížete Vratislava, zavítavšího do Olomouce ke slavnosti zasvěcení nového kláštera hradištského se svou kaplanskou družinou, sotva by byl kníže Ota vydal novému klášteru zakládací listinu. O opatovické a vyšehradské listině nelze říci v té věci nic pro pozdější úpravu jejich.

⁷⁸ Srov. na př. v listině hradištské náležitě zdůrazněnou Vratislavovu

nadřízenost knížatům moravským, nebo v listině Otově výslovnou zmínku o právním stavu služebníků kláštera darovaných a přesné ustanovení o majetku Eufemiině.

⁷⁹ Srov. shora, str. 12, popis formulářového schématu.

⁸⁰ Srov., jak Ota navazuje svůj úmysl zlistiniti svůj počín na arengu nebo jak rozlišení svědků souhlasí s arengou.

⁸¹ Srov. *O. Mitis*, Studien zum älteren oesterr. Urkundenwesen (Viedeň), 1912, str. 65. *H. Bresslau*, Handbuch der Urkundenlehre I (1912), str. <694>, vysvětluje věc jinak.

⁸² Shora na str. 7 bylo již řečeno, že známá písemnost litoměřická není originál aktu a že také v tradici kláštera sv. Jana na Ostrově z <50.> let 12. století není stopy po aktech. Podobně jí není ani ve zpadělaných Vratislavových zakládacích listinách: boleslavské (srov. níže Studii II, Boleslav Stará), opatovické (srov. níže Studii II, Opatovice) a vyšehradské (srov. níže Studii II, Vyšehrad), ani v padělaných listinách kláštera třebíčského z r. 1104 (srov. níže Studii II, Třebíč) a kladrubského z r. 1115 (srov. níže Studii II, Kladruby). Akty také nebyly závěti Nemojova z let 1100—1107 (CDB I, č. 100) a Zbyhněvova z let 1125—1140 (CDB I, č. 124) a směna kladrubského opata Bertolda z téže doby (CDB I, str. 401, ř. 20 a násl.), jak se vykládá níže na str. 23. Ještě z 2. poloviny 12. století se zachovaly texty, které *G. Friedrich* ve svém CDB pokládá za akty. Především je to písemnost (CDB I, č. 268), psaná rukou z konce 12. století, v níž Hartman z Mírkova oznamuje, že na zemském soudě před králem (Vladislavem) obdržel právo na jistou směnu. To by vskutku mohl být originál aktu (za takový jej má nejen *Friedrich*, nýbrž i *R. Koss* v *Kritische Bemerkungen zu Friedrichs Cod. dipl.* (Praha 1911), str. 42), kdyby tato písemnost byla psána současně s porízením právního počínu nebo něco málo později. Je-li však psána až na konci 12. století, ne-li později, zatím co se obsahem hlásí do doby krále Vladislava (*ius meum .. coram rege .. obtinui*), tedy do let 1158—1173, je podle všeho asi jen opisem listiny, vydané sice jménem Hartmanovým, ale ověřené pečeti českého panovníka, aniž by v ní tato byla hlášena (srov. co praví o tomto čísle určitěji *Hrubý* níže na str. 69, pozn. 543), listiny, jakých je doloženo po celé 12. století v Čechách několik. Jsou to zmíněné již závěti Nemojova a Zbyhněvova, směna Bertoldova a čtyři listiny plasské: Oldřicha Drslavova na Lomany z r. 1192 (CDB I, č. 336, srov. str. 49, pozn. 310), Anežky z Potvorova z r. 1193 (CDB I, č. 342, srov. tamže), listina na směnu kláštera s Drslavem a Rusem z r. 1193 (CDB I, č. 343, srov. tamže) a listina Dětlebova z téže asi doby (CDB I, č. 344, srov. str. 52, pozn. 345). Žádná z těchto šesti listin nemá korroborace, ač listiny plasské ještě nyní mají pečeť knížete Přemysla přivěšenu. — Druhá písemnost, již *Friedrich* (CDB I, č. 289) pokládá za akt, je svědectví o chomútném na řece Olšavě, patřícím kostelu olomouckému, které však je padělek (CDB I, č. 289 a Studii II, Olomouc), stejně jako souvislý s ním padělek na jméno knížete Bedřicha (CDB I, č. 294, srov. tamže), který je Friedrichem rovněž označen za akt. — Konečně sotva je možno mti za akt záznam o Kochanově darování vsi Černožic klášteru opatovickému.

(CDB I, č. 364), který jak *Friedrich* tak *Koss* l. c. 41 za akt pokládají. Ostatně i kdyby to byl akt, nemohla by se jím dokazovati existence aktu v zemích českých jako pravidelné pomůcky diplomatické, jeť příliš osamocen a příliš pozdní, pocházejí z doby, kdy již je v těchto zemích listina pevně zakotvena. Pro akt v zemích českých není tedy jediného spolehlivého dokladu.

⁸³ Srov. níže Studie III, str. 166.

⁸⁴ Srov. o tom více níže v Studii III.

⁸⁵ CDB I, str. 86, ř. 4: *Promulgandum .. in commune omnium notitię tradimus, et ut quod nostris sit actum temporibus, non lateat, literis memorie commendamus*; CDB I, str. 87, ř. 3: *Hec charta scripta est.*

⁸⁶ *Huius quoque propositi nostri modum supra sanctum dicte ecclesie altare manuscriptum posuimus, spondentes, quod .. promissimus cuncta .. servare* (CDB I str. 86, ř. 27). A i v Otově listině se zvláště upozorňuje na listinu samu *Hoc scriptum fieri postulavi* (CDB I, str. 83, ř. 10).

⁸⁷ Bylo by to ještě jasnější, kdyby bylo jisto, že svědci, uvedení v hradištské listině Vratislavově, nebyli svědky Vratislavova potvrzení Otova založení, nýbrž svědky Vratislavova darování vsi Uhrec.

⁸⁸ O daru je zmínka v padělané listině knížete Soběslava I., vydané pryč kostelu vyšehradskému r. 1130 (CDB I, č. 111 a Studii II, Vyšehrad).

⁸⁹ Srov. níže Studii II, Litomyšl.

⁹⁰ CDB I, č. 389.

⁹¹ Otištěna v edici *B. Bretholze*, *Die Chronik der Böhmen des Cosmas von Prag* (MGH. SRG, nova series II, 1923), str. 258 a násl., viz Studii II, Třebíč.

⁹² CDB I, č. 390. Viz Studii II, Kladruby.

⁹³ CDB I, č. 110. Viz Studii II, Hradiště.

⁹⁴ CDB I, č. 111. Viz Studii II, Vyšehrad.

⁹⁵ Srov. níže str. 128. <Viz také výše str. 13, pozn. 61>.

⁹⁶ CDB I, č. 100. Že je to opis spolehlivý, lze souditi z toho, že byl vložen do listiny knížete Soběslava II. (CDB I, č. 288), vydané o právním počinu, pořizeném právě pomocí originálu Nemojovy poslední vůle. Ostatně o spolehlivosti opisu svědčí i jeho prostý formulář, zvláště to, že není v něm korroborace. Listina padělaná ad hoc ke sporu o odkaz Nemojův za knížete Soběslava II. jistě by korroboraci měla, jak toho již tehdejší doba vyžadovala.

⁹⁷ *Notum sit .., quod ego N .. in presentia B. ducis et episcopi H. et B. comitis, M. atque B. et multorum aliorum necnon fratrum Wissegradensis ecclesię .., omnem substanciam meam post mortem meam .. dimitto uzori meę .. Si vero nupserit vel morietur, postea sint omnia mea fratribus Wissegrad. pro anima mea. Et ut istud ..* (CDB I, str. 105, ř. 27 a násl.).

⁹⁸ CDB I, str. 105, ř. 2: *Et ut istud firmum sit, predictus dux et episcopus firmaverunt et quicumque infregerit, ab eodem episcopo sub anathemate sciat esse se conculcatum in secula seculorum. Amen.*

⁹⁹ Lze tak souditi z obdobných zmínek: 1. v korroboraci první olomoucké listiny knížete Vladislava: *Ut autem hoc nostrę constitutionis donum ..*

ratum habeatur, perpetui anathematis obtentu ab utroque episcopo firmari rogavimus .. (CDB I, str. 163, ř. 11), 2. v zakládací listině kláštera plasského od téhož knížete Vladislava II.: *Potestatis meę quoque et domini Pragensis episcopi Ottonis auctoritate hoc idem confirmo* .. (CDB I, str. 409, ř. 16). <Srov. k tomu Studii II, Plasy, kde *Hrubý* dokazuje, že citované místo pochází z pravé listiny Vladislavovy.>

¹⁰⁰ CDB I, č. 156.

¹⁰¹ Sotva to znamená listinu, neboť by to byla zakládací listina strahovského kláštera a tou je teprve listina Zdkova.

¹⁰² (CDB I, č. 124.) Znění závěti je jak právním obsahem (srov. *V. Novotný*, *České děj.* I, 2 (1912) str. 700, 705), tak slohem tak starobylé, že je nepochybně pravé. <Srov. také v práci *Fr. Hrubého*, *Církevní zřízení v Č. a na M.* (ČČH 1916, str. 285, pozn. 5)>. Listina krále Václava I. z r. 1233 (*Erben*, RBM I, č. 803). nazývají tuto písemnost: *cyrographum* a *instrumentum*, se jí dovolává jako dostatečného právního svědectví.

¹⁰³ CDB I, str. 131, ř. 2: *O summę dignitatis princeps et dux Boemorum gloriosissimę, Zobezlaę, dei misericordie et vestre bonitati commendavi locellum meum posterisque vestris, et rogo, ut nulli ad devorandum detis, sed vos ipse sitis eorum prepositus, vos defensor et vos disposito, vos provisor et dispensator, per vos solum cuncta regantur. Et de ipsis canonicis seniore eligite, qui decanus vocetur, cui nil liceat minuere, sed augere ... Et ego tradidi tibi illa domino meo duci, ut accipiatis ad vos et indę ditetis canonicos Vneticenses, qui non mei, sed vestri vocentur.*

¹⁰⁴ Pro ten výklad svědčí i to, že bezprostředně před oslovením knížete stojí v písemnosti klatba, ne sice biskupova, ale samého Zbyhňova, jakožto kněze (CDB I, str. 130, ř. 29): *Nullus eos destruere audeat et si destruxerit, maledictus sit, ř. 34: Deum et dominum meum Jesum Christum preposui hic esse heredem et sanctam Mariam omnesque sanctos dei, neminem alium mortalium preter duos prefatos canonicos, quibus nullus audeat nocere. Et si quispiam velit auferre de rebus sancte ecclesie, maledicat eum deus, ipse Jesus Christus et beata virgo Maria.*

¹⁰⁵ Slovo *firmatio* má v této době ještě jiný diplomatický význam, znamená dotknouti se rukou, prsty pergamenu, na němž je napsána listina — *manu firmare* — a tím s ní projevíti souhlas, obrazně ji ověřiti, stalo-li se tak před svědky (srov. *Bresslau* <Urkundenheweis u. Urkundenschreiber im ält. d. R. Forschungen zur deutschen Gesch. 26, str. 53> a *Redlich*, *Die Privaturkunden* (1911), str. 55, pozn. 2). Není vyloučeno, že i v případech shora uvedených docházelo někdy se strany knížete i biskupa k takovému *manu firmatio*. Ale toto nemohlo býti než symbolickým aktem, symbolem vlastního právního jednání: veřejného prohlášení souhlasu s pořizovaným právním počinem.

¹⁰⁶ Listina strahovská je jiné diplomatické povahy (srov. níže str. 27).

¹⁰⁷ V Soběslavově listině o tom vydané se výslovně praví (CDB I, str. 254, ř. 2): *Privilegio (= písemnost Nemojova) enim infra conscripto coram nobis et totius nostre consessu curie recitato, villas, pro quibus contendeatur, ex*

antiquo ecclesie predictę collatas fuisse absque omni ambiguitate deprensus est a privilegium samo pak je v listině doslova opsáno. Srov. také shora pozn. 82.

¹⁰⁸ Srov. shora pozn. 102.

¹⁰⁹ A neměly jí ještě ani listiny biskupa Jindřicha Zdřka (srov. níže str. 27). Ano i z konce 12. století jsou ještě zachovány zpečetěné listiny bez korroborence (srov. shora pozn. 82).

¹¹⁰ Srov. níže Studie II, Kladruby.

¹¹¹ Srov. doklad komorníkovy účasti zvodu níže str. 67.

¹¹² Výslovná zmínka o kancléři je sice velmi nápadná, připomínajíc pozdější (od 2. pol. 12. stol.) pravidelný zjev v českých listinách knížecích, že ve své doručovací formulaci často uvádějí jméno kancléřovo jakožto doručitele listiny. Ale naproti tomu je si těžko představit, odkud by byli Kladrubští ve 13. století věděli o Soběslavově kancléři Juratovi. A kdyby zmínka o něm byla jen kladrubská fikce, jako že není, poněvadž je v té době vskutku doložen pražský probošt Jurata (srov. níže str. 57, pozn. 426), bylo by těžko vysvětliti, proč je položena jen a právě u směny Bertoldovy, ač je v padělané listině kladrubské mnoho jiných a podobných zpráv bez podobné zmínky. Zdá se tedy, že Kladrubští vskutku tehdy měli v rukou nějakou původní písemnost, jmenující kancléře Juratu. <Srov. k tomu V. Novotný, Začátky kláštera kladrubského a jeho nejstarší listiny (Rozpr. č. akad. I. tř. č. 79) 1932, str. 31.>

¹¹³ CDB I, č. 155.

¹¹⁴ V listině se praví (CDB I, str. 156, ř. 25): *.. Succedente ergo temporis opportunitate ..* a že klášter byl založen již r. 1142, svěděl zprávy uvedené v CDB I, str. 155, ř. 27. Srov. Novotný, Č. děj. I, 2, str. 112—113.

¹¹⁵ CDB I, str. 156, ř. 18: *Quibus (fratribus de claustris Waltsaxen) .. susceptis .. Mirozlavs, consentiente et adtestante predicto venerabili duce Boemię Wadizlao et rev. Ottone, Pragensium episcopo, canonica auctoritate confirmante, persuadente etiam et adtestante v. d. Heinrico, Moraviensium episcopo.*

¹¹⁶ Srov. níže str. 33.

¹¹⁷ Začátek listiny zní (CDB I, str. 156, ř. 4): *Notum sit .., quod regnante d. Wadizlao, Boemiorum duce serenissimo, cum uxore sua nobilissima d. Gertrude quidam de primatibus Boemię, Mirozlaus nomine .. statuit ..*

¹¹⁸ V listině se praví (CDB I, str. 157, ř. 8): *.. tam v. dux quam .. episcopi, dom. Otto Pragensis ac v. Heinricvs, Moraviensium episcopus .. decreverunt, ut nulli omnino hominum liceat prefatum locum temere perturbare atd.*

¹¹⁹ Na konci listiny se praví (CDB I, str. 157, ř. 23): *.. iam sepius dicti fideles servi Christi, dux videlicet et .. episcopi sigillorum suorum notis confirmaverunt,* ale přitištěna byla, zdá se, jen menší pečeť Jindřichova, dosud zachovaná. Srov. CDB I, str. 157, ř. 26 a násl.

¹²⁰ Srov. shora str. 19.

¹²¹ Srov. níže Studii III, str. 166.

¹²² Srov. níže Studii III, str. 167.

¹²³ Srov. podrobnější výklad o české pečetě knížecí níže v Studii III, str. 166 a násl.

¹²⁴ Srov., kterak kníže Ota, zakládaje r. 1190 klášter loucký, zavazuje sebe i své nástupce k těžké pokutě 30 liber zlata, poruš-li věno klášterní, a staví se v té věci dokonce na rozhodnutí císařské: *sub imperatorie distinctionis examine* (srov. níže str. 50, pozn. 317). <Otázkou platnosti listin královských, pokud jde o jejich závaznost pro nástupce vydavatelovy, se zabýval T. Schieß, Die Gültigkeit königl. Privilegien u. der Schwyzer Freiheitsbrief (Arch. des hist. Vereines des Kantons Bern, 1931; srov. MIOG. 1933, str. 337).>

¹²⁵ Co Jindřich Zdík znamená pro českou kulturu 12. století vůbec, zhruba naznačuje V. Novotný Č. děj. I, 2, a 3. <Viz také práci V. Ondroucha, Jindřich Zdík před vstupem na stolec biskupský, (Č. vl. m. Olom. 43, 44.)>

¹²⁶ CDB I, č. 115. Tato listina A se podobá listině D jak v obsahu právním tak i ve skladbě, srov. níže pozn. 129.

¹²⁷ CDB I, č. 116. Formulář této listiny B je podle povahy zlistiněného právního počínu jiný než formulář listiny A a D (srov. pozn. 129), ale že pochází od téhož skladatele co ony, dokazují jednak některé jeho oblíbené výrazy a obraty, jako: 1. *desiderans* (CDB I, str. 124, ř. 16); srov. k tomu v A: *desiderat* (l. c. I, str. 117, ř. 12), v C: *desiderat* (l. c. I, str. 168, ř. 14), v D: *desiderat* (l. c. I, str. 158, ř. 24), *desiderans* (str. 158, ř. 38), *desiderabam* (str. 159, ř. 15), *desiderantes* (str. 159, ř. 29), *desideravi* (str. 160, ř. 9), 2. *desiderio (animi ferventis)* (l. c. I, str. 124, ř. 17 a 30); srov. k tomu v A: *vigilantis animi desiderio* (str. 117, ř. 10), v D: *mentis mee desiderio* (str. 159, ř. 15), 3. *ecclesie(a) dei* (l. c. str. 124, ř. 19, 21, 23, 25, str. 125, ř. 10); srov. k tomu v A (str. 117, ř. 14), 4. *desiderio animi ferventis aestuans* (l. c. str. 124, ř. 17); srov. k tomu v D: *ferventis animi estuacione divina* (str. 159, ř. 4), 5. *impetrare debeam* (l. c. str. 124, ř. 30); srov. k tomu v A: *rogavimus et impetravimus* (str. 118, ř. 16), v D: *rogavi et impetravi* (str. 160, ř. 10), *peccii et impetravi* (str. 160, ř. 14), 6. *elaboravi* (l. c. str. 124, ř. 27); srov. k tomu v A: *elaboravimus* (str. 118, ř. 7) a v C: *elaboramus* (str. 169, ř. 24), 7. zvláště svérázná dvojčlenná kombinace přechodníku přítomného času: *desiderans-aestuans* (l. c. str. 124, ř. 16 a 18); srov. k tomu v A: *conspiciens-perpendens* (str. 117, ř. 29 a 30), v C: *persistentes-obviantes* (str. 168, ř. 21), v D: *recolliciens-perpendens* (str. 158, ř. 36 a 37), *desiderans-considerans* (str. 158, ř. 38, str. 159, ř. 1), *desiderantes-gratulantes* (str. 159, ř. 29 a 30), jednak nelistinnost formuláře, v němž je příjemce vyznačen jen neurčitým *ecclesia dei*, jako v listině A, a nelistinný, kazatelský sloh. Konečně je připomenouti, že zřejmé slohové ohlasy z listiny A, které se v listině B naleznou, a) l. c. str. 124, ř. 19: *seu ex fidelium oblationibus, seu ex propriis .. facultatibus* a str. 118, ř. 4: *ex ceterorum fidelium oblationibus, additis etiam propriis .. facultatibus*, b) str. 124, ř. 24: *eadem dei ecclesia* a str. 118, ř. 5: *eandem dei ecclesiam*, a str. 124, ř. 25 a str. 117, ř. 27: *eiusdem provincie ecclesiarum mater*, c) str. 124, ř. 26: *qui in priori ecclesia sedula deo exhiberent obsequia* a str. 118, ř. 10: *in priori vero ecclesia deo sedula exhibituros obsequia .. canonicos*, d) str. 124, ř. 28: *ut ratum et inviolabile in posterum permaneat* a str. 118, ř. 12: *ut .. rata et inviolabilis in posterum permaneat*, vznikly daleko spíše proto, že obě listiny složil týž

skladatel, než že by druhá byla první předlohou. Pro to svědčí i to, že jsou obě listiny psány týmž písařem. Sankce této listiny je tak nelistinná, že nebyti jejího originálu, sotva by se kdo odvážil mlti ji za listinu (srov. níže pozn. 138).

¹²⁸ CDB I, č. 163. Znění této listiny *C* je ještě méně listinné než znění ostatních listin Zdikových, takže kromě intitulace, doslova shodné s intitulací listiny *D* (srov. níže pozn. 131), nemá ani jediné formule listinné, což ovšem je z veliké části zaviněno obsahem listiny, v listinách nevidaným. <Srov. co dří *Hrubý* níže pozn. 134 a tamže pozn. vydav.> Přece však lze postřehnouti skladatele společného s ostatními listinami Zdikovými v myšlence *que . . . in Christo unum esse desiderat* (CDB I, str. 168, ř. 13); srov. k tomu v listině *D*: *qui in Christo manere desiderat* (l. c. str. 158, ř. 24), ve slovech *denotare volumus* (l. c. I, str. 168, ř. 24); srov. k tomu v listině *A*: *denotari volumus* (str. 118, ř. 21) a ve slově *elaboramus* (l. c. str. 169, ř. 24); srov. k tomu v listině *B*: *elaboravi* (l. c. str. 124, ř. 27) a v listině *A*: *elaboravimus* (str. 118, ř. 7).

¹²⁹ CDB I, č. 156. Tato listina *D* zlistinuje duchovní uspořádání (*ordinatio*) kláštera strahovského biskupem Jindřichem Zdikem, zpravujíc při tom o jeho založení a nadání, jako listina *A* zlistinuje ustanovení nového sídelního kostela olomouckého týmž biskupem, zpravujíc při tom o jeho založení a nadání. Proto jsou si formuláře obou těchto listin velmi blízké, ano shodné. Krásné arengy obou listin (srov. níže pozn. 138) jsou si již svou stavbou podobny a hlásí se k témuž skladateli myšlenkami *qui templum dei et habitaculum sancti spiritus esse desiderat* (*valet*) a *donis ad ductis donorum rationes adaugeri*, oběma společnými (CDB I, str. 117, ř. 12 a str. 158, ř. 26; l. c. str. 117, ř. 18 a str. 158, ř. 38), a přece užitými v obou jinak. Jako v listině *A* je v listině *D* formulářovým jádrem obšírná narrace: podrobná zpráva o pořízeném právním počínu, svědčící, že skladatelem obou listin byla táž osoba, neznající slohu listinného, zvláště ne listinného formuláře, takže listiny ani výslovně neuvádějí svých příjemců (srov. níže pozn. 135) a jsou málem bez dispozice, neboť ta se v narraci téměř ztrácí (srov. níže pozn. 134). V listině *D* měl skladatel těžší úkol než v listině *A*, poněvadž Zdikova účast strahovského díla byla daleko menší než jeho účast díla olomouckého, byla spíše duchová než hmotná. Bylo to jen duchovní uspořádání kláštera tím, že mu biskup opatřil vynikající osadu mnišskou, nalezenou konečně v klášteře steinfeldském. Poněvadž pak toto uspořádání samo svým právním obsahem chudé sotva stačilo na listinu, rozšířil její skladatel zprávu o něm na zprávu o založení kláštera a v ní se pokusil zdůrazniti Zdikovy zásluhy o nový klášter co nejvíce. Tak vznikla strahovská listina Zdikova, která obšírně vypravuje o založení kláštera, ač toto nebylo dílem Zdikovým, nýbrž dílem pražského biskupa Jana a jeho nástupce Oty i knížete českého Vladislava II. Zato usilujíc vydvihnouti biskupa Zdika, velmi obšírně vykládá (srov. níže pozn. 137) o jeho úmyslu žiti bohulibě, jak se sluší biskupu, z něhož vznikla Zdikova jerusalemská cesta, ač to souvisí se založením kláštera strahovského jen velmi vzdáleně, takže strahovská listina Zdikova je tak neurčitého formuláře, že může býti pokládána za zakládací listinu kláštera strahovského — a nemusí. Užití

tak nelistinného, právně neurčitého formuláře by se zkušený skladatel listin sotva odvážil, ale pro skladatele listin Zďskových je právě tato nelistinnost jejich formuláře charakteristická. Proto je v obou listinách, *A* i *D*, dispoice neurčitá, proto v nich není data a korroborace je nahrazena v jistém smyslu zmínkou, že zlistiněný právní počín byl zajistěn listinou papežskou; *A*: .. *ut eandem (ordinationem) tam d. universalis pape Innocentii quam d. Magontini archiepiscopi auctoritas (= listina CDB I, č. 114) potestate .. roboraret .. rogavimus et impetravimus* (l. c. I, str. 118, ř. 14), *B*: *Et ut .. donacio et .. ordinacio .. rata fieret, domini nostri s. apostolice sedis summi pontificis auctoritate confirmari .. pecii et impetravi* (l. c. I, str. 160, ř. 11). Že obě listiny, *A* i *D*, mají společného skladatele, svědčí i soupis klášterního věna v listině strahovské (l. c. I, str. 160, ř. 15), položený zde mimo vlastní formulář listiny až na její konec, jako v olomoucké listině *A* soupis zboží kapitulního.

¹³⁰ V listinách *A*, *B*, *D* zní: *In nomine sanctę et individue trinitatis*, v listině *C* invocace není.

¹³¹ V listinách *A*, *D* je intitulač spojena s obecnou adresou; *A*: *H., dei gratia Olom. ꝛclesię episcopus, omnibus ortodoxis catholicę ꝛclesię filiis* (CDB I, str. 117, ř. 8), *D*: *H., dei gracia Olom. ecclesie humilis minister, omnibus christicolis tam moderni quam futuri temporis* (l. c. str. 158, ř. 22). V *C* je položena táž intitulač co v *D* v čelo listiny a v *B* následuje intitulač až po publikaci *Notum sit cunctis fidelibus Christi tam moderni temporis quam futuri, quod ego H., divina largiente clemencia VII^{us}. Olomucensium episcopus ..* (l. c. str. 124, ř. 13).

¹³² Listina *B*, srov. pozn. předešlou.

¹³³ Listina *A* po arenze (srov. níže pozn. 138) pokračuje touto narrací: *Caritate quippe dei, quę in cordibus fidelium per spiritum sanctum, qui datus est nobis, diffunditur, nobis in Christo dilectissimus et vere ꝛclesię catholicę filius dux Uacezlaus decenter inflammatus, ꝛclesiam beati Petri in civitate Olomuc sitam, quę eiusdem provincię ꝛclesiarum mater erat, pro sui parvitate ad capiendum populum confluentem non sufficere conspiciens, eamque, quę pontificalis sedis fastigio super alias polleret, minus aptam esse, utpote verus dei cultor, perpendens, beati Uacezlai martyris ꝛclesiam, quam in predicta civitate pater eius fundaverat, sed morte prepeditus imperfectam reliquerat, communicato nobiscum et cum omnibus terrę primatibus consilio, cum iam egritudine detineretur, cum omnibus appenditiis per nostrę humilitatis manus deo omnipotenti hostiam placentem obtulit eamque, ut perficiendam in curam nostram, si quid de eo humanitus accidisset, susciperemus et perfectam ac episcopalis sedis dignitate decoratam omnium ꝛclesiarum matrem constituere studeremus, humiliter postulavit; quod etiam eius fidei devotio apud deum, cui omnia possibilis sunt, sicut videtur, obtinuit. Prefato namque duce religiosissimo vocante domino viam universę carnis ingresso, tam ex eius impensis, quam ex ceterorum fidelium oblationibus, additis etiam propriis pro posse nostro facultatibus, nos eandem ꝛclesiam et perficere et perfectam rebus necessariis*

ac utilibus exornare, quantum divina annuere dignata est clementia, elaboravimus, quam etiam consensu ac permissu d. metropolitani nostri A., sanctę Magontinę ecclesię archiepiscopi, assensu etiam ducis Sobezlai, pontificalis sedis dignitate decoratam, ceterarum in eadem provincia ecclesiarum matrem constituimus, in priori vero ecclesia deo sedula exhibituros obsequia quatuor canonicos ordinavimus. (CDB I, str. 117, ř. 24 a násl.) Podobně obširná narrace se nalezne i v listině *D* (srov. CDB I, str. 159, ř. 17): *Preerat interim* — (str. 160, ř. 10) *domino auctore commendavi.*

¹³⁴ Za disposici listiny *A*, ač velmi nevýraznou, lze pokládati závěr narrace (srov. pozn. 133) a podobně i v listině *D* je jakousi disposicí, ale ještě nevýraznější, závěr narrace . . . *ut de eorum (fratrum Steinfeldensis cenobii) beata et deo grata societate abbatem cum conventu mereret habere, desideravi, d. prepositum rogavi et impetravi, quibus eiusdem loci regimen Domino auctore commendavi.* (CDB I, str. 160, ř. 8.) Poněkud výraznější je disposice v listině *B*, zato listina *C* je vlastně bez disposice, neboť i když vlastní obsah listiny, řád svěcení kněží v diecési olomoucké, je myšlen dispositivně, není tak vyjádřen; biskup jen praví . . . *ecclesię nostrę usum hunc esse significamus* (CDB I, str. 169, ř. 20). <*Hrubý* tu chtěl jistě vyjádřiti myšlenku, že listiny *A*, *C* a *D* jsou stilisovány tak, jako by neměly disposicí, protože nelze pochybovati o tom, že v listině *A* je disposicí soupis statků s přísl. úvodem od ř. 11 na str. 118, v listině *C* řád svěcení kněžstva (jak H. sám připomněl), v listině *D* potvrzení statků kláštera strahovského, str. 160, ř. 11 a násl. Srov. co dí *Hrubý* o listinách *A* a *D* níže na str. 30--31.>

¹³⁵ V listinách *A* a *B* je příjemce, olomoucký kostel, označen obecně *ecclesia dei* (CDB I, str. 118, ř. 5; str. 124, ř. 24), v listině *B* i *hec sedes* (str. 124, ř. 31), v listině *C* slovy *ecclesia nostra* (str. 169, ř. 20), v listině *D* slovy *hic locus* (CDB I, str. 159, ř. 30) a *idem locus* (l. c. str. 160, ř. 10).

¹³⁶ Srov. shora pozn. 128 a 129.

¹³⁷ Srov. narraci listiny *A* shora v pozn. 133 a obdobnou narraci listiny *D*, která je nadto rozšířena tímto výkladem o Zdíkově cestě jeruzalemské (CDB I, str. 158, ř. 38 a násl.): . . . *inter filios dei computari desiderans et pro auctis in me divinitus donis rationes eciam donorum considerans, quis aptior esset vivendi modus, sollicita cepi meditatione perquirere, ut beatorum sacerdotum, in quorum ordinem, licet peccatorem, vocavit me deus, vestigiis possem feliciter inherere, in qua profecto cogitatione, in qua ferventis animi estuacione divina, sicut spero, inspiracione menti occurrit, ut Iherosolimam causa oracionis pergerem sepulcrum domini gloriosum, ceteraque loca sancta visitare et in loco, ubi steterunt pedes eius, dominum meum Jesum adorare. Cumque aspirante dei gracia eo pervenissem et in locis sanctis aliquanto tempore commoratus fuisset, illud b. Ieronymi non Iherosolimis fuisse, sed Iherosolimis bene vixisse laudabile est, sepius mecum replicens, deo, a quo cuncta bona procedunt, inspirante proposui, ut veterem hominem cum actibus suis exutus, novum, qui secundum deum creatus est, in iustitia et sanctitate veritatis induerem et sub regula p. beati Augustini in habitu religionis deo servire*

contenderem. Intimato itaque tam domino patriarche quam cunctis fratribus ad sepulcrum nostri redemptoris in eodem regulari habitu domino famulantibus mentis mee desiderio, quod desiderabam, inveni, et in loco nostre redemptionis habitum sancte conversacionis suscipiens, ad propria remeare contendi.

¹³⁸ Krásné jsou po té stránce arengy listin A a D. Listina A (CDB I, str. 117, ř. 9): *Cum uniuscuiusque fidelis pia erga deum devotio vigilantis animi desiderio decorem domus dei et locum habitationis glorię suę diligere debeat, cum omnem hominem, qui templum dei et habitaculum sancti spiritus esse desiderat, ut ei placeat, cui se probavit, non que sua sunt, sed que Jesu Christi, querere diligenter oporteat, non immerito nos eo devotius eoque studiosius ecclesię dei utilitatibus invigilare debemus, quo celsiorem ex dispensatione divina in mensa domini regiminis locum suscepimus, ne, qui plus ceteris, ut beatus ait Gregorius, in hoc seculo accepisse aliquid cernimur, ab auctore mundi gravius inde iudicemur. Nulli enim, nulli dubium est, ab eo, cui plus committitur, plus exigi et donis adauctis donorum rationes adaugeri. Sed quoniam iuxta vocem apostoli velle adiacet homini, perficere autem bonum non invenitur, nisi divine pietatis habundantia, que vota supplicum excedit et merita, bonam voluntatem excitando et perficere concedendo gratiam pro gratia largiatur, benedictus deus, quie suę virtutis efficaciam in nobis operando ad perficiendum, quod devoto versabatur in pectore, et voluntatem nobis attulit et facultatem non abstulit. Listina D (CDB I, str. 158, ř. 23 a násl.): *Cum iuxta egregium apostolum omnis, qui in Christo manere desiderat, sicut ille ambulavit et ipse ambulare debeat, ut per fidem habitatorem Christum in corde suscipiens, ipse quoque templum dei et habitaculum spiritus sancti esse valeat, dignum et iustum est, ut qui summi capitis membra sunt, vite quoque sanctitate et morum honestate suo capiti conformentur et spirituali conversatione unus cum deo spiritus effici glorientur. Habet enim unum quodque christiane religionis propositum plurima sanctorum exempla patrum precedencium, ut alii quidem in monte contemplationis caritate specularde veritatis mente deo excedant, alii vero necessitatibus proximorum communicantes, necessitate eius, qua proximus diligitur, caritatis ab operibus pietatis non recedant, que, dum fideles quique largiente deo sectari emulantur, templum veri Salomonis de lapidibus in presenti quidem tusionibus et pressuris expolitibus non in hac Syria, sed in illa superna Jerusalem sine sonitu mallei et securis cottidie edificatur. Sankce listiny B (srov. sh. pozn. 127) zní takto (CDB I, str. 124, ř. 27 a násl.): *Quod . . factum ut ratum . . permaneat, licet communiter ab omnibus Christi fidelibus postulare studeam, et quod iusto expeto desiderio, facile impetrare debeam, ad vos tamen specialiter sermo meus dirigitur, vos pre ceteris devotionis meę affectus deprecatur, qui in hac sancta sede domino dispensante post me sessuri, qui ecclesię dei regimen per succedentia tempora usque in finem seculi estis adepturi. Vos, inquam, specialiter alloquor, vos per caritatem deprecor et per amorem proximi obtestor, ut que ad laudem et gloriam nominis dei a me facta cognoveritis, nec rescindere nitamini nec rescindi paciamini. Eorum enim, que in domo dei pro posse suo***

meę humilitatis adauxit devotio, vobis etiam merces apud deum reputabitur, si vero fuerint comprobata iudicio. Vos igitur hec, que divini amoris a me gesta sunt, diligenter amplecti non respuatis, et ne vel predictus canonicorum numerus diminuatur, vel servitia, que eisdem fratribus . . . dari constitui, aliquatenus eis subtrahantur, sicut boni milites Christi providere non cessetis, maxime cum et ego ad hec constituenda non res episcopii . . . diminuerim, sed tam de prepositura quam de ceteris bonis ecclesię dei . . . acquisitis hec fieri competenter providerim. Omnipotens autem deus septiformis spiritus sui donis sanctitatem vestram repleat, ut per spiritum timoris amori conditoris inherendo, per spiritum pietatis meis petitionibus descendendo, per spiritum scientię atque consilii ecclesię dei honestati et utilitati diligenter provideatis, per spiritum fortitudinis eandem dei ecclesiam impugnantibus viriliter resistere non paveatis, per spiritum intellectus ac sapientię novum hominem, qui secundum deum creatus est, in iusticia et sanctitate veritatis induti, omnipotenti deo placere valeatis. Amen.

¹³⁹ Srov. listinu B.

¹⁴⁰ Srov. V. *Novotný* Čes. děj. I, 2, str. 641—646, 701 a násl., I, 3, str. 385 a násl. a jinde v kn. IV, hl. II.

¹⁴¹ Jindřich Zdík užíval dvojí pečeti: veliké a sekretní. Na první pečeti kulaté (průměr 82 mm, nikdy 32 mm, jak uvádí *Friedrich* CDB I, str. 123, ř. 13) <u *Friedricha* jde zřejmě jen o tiskovou chybu>, je zobrazena podoba muže v rouše biskupském, sedící na stolci, s berlou v pravici a knihou ve vztýčené levici, s opisem † HEINRICVS·DEI·GRA·OLOMVCENSIVM·EPC. Na druhé pečeti rovněž kulaté (průměr 27 mm) je zobrazeno poprsí podoby biskupské s berlou v levici a opisem † HENRICVS. Obě pečeti byly hotoveny buď z vosku bílého (veliká i sekretní pečeť na listinách A a B) nebo červeného (sekretní pečeť na zakládací listině kláštera sedleckého) (CDB I, č. 155), a na olomoucké listině knížete Vladislava II. (CDB I, č. 157) a vždy byly k listině přitiskovány, jak se tehdy všeobecně dávalo. Listinu sedleckou a Vladislavovu listinu olomouckou Jindřich Zdík jen spolupečetl a to tak, že jeho sekretní pečeť je přitíštěna na rubu listiny k pečeti knížete Vladislava, přitíštěné na lici listiny, a protlačené zadní svou stranou skrze křížový řez v pergamentu. Podobně jsou sdruženy veliká a sekretní pečeť Jindřicha na listinách A a B.

¹⁴² K tomu vsutku ukazuje označení příjemce v listině B slovy *hec sedes*, v listině C slovy *ecclesia nostra*, v listině D slovy *hic locus, idem locus* (srov. shora pozn. 135).

¹⁴³ I listinu strahovskou lze pokládati za „domácí“ listinu v tomto smyslu, o tom svědčí jasně celá její skladba (srov. shora pozn. 137 a 138) i vyznačení příjemce prostě slovy *hic locus*.

¹⁴⁴ Srov. shora pozn. 138.

¹⁴⁵ Srov. shora pozn. 137.

¹⁴⁶ CDB I, str. 124, ř. 30 a násl.

¹⁴⁷ Srov. CDB I, č. 163.

¹⁴⁸ Že jde skutečně o počín kanonický, vysvítá jasně již z existence svo-

lení arcibiskupa mohušského i z jeho znění: .. *Translationem .. honestam et necessariam assumimus, quia et ratio eam non reprehendit et canonica auctoritas eam fieri posse non contradicit* (CDB I, str. 116, ř. 7).

¹⁴⁹ Srov. *Fr. Hrubý*, Církevní zřízení v Čechách a na Moravě, zvl. otisk z ČČH.XXII—XXIII(1917), str. 18, také *V. Novotný* Čes. děj. I, 2, str. 702 a násl.

¹⁵⁰ CDB I, str. 118, ř. 19: .. *in huius scripti nostri serie, que vel predecessorum nostrorum vel nostris sunt acquisita temporibus, cuncta, que in villis vel possessionibus ad eandem pertinent ecclesiam, denotari volumus, ut ecclesia dei ..*

¹⁵¹ Jiné doklady viz níže v pozn. 159 <na str. 28 pozn. 141 a na str. 33>.

¹⁵² V listině německého krále Konráda, vydané o té věci (srov. níže pozn. 153) se výslovně praví: *ceterum nostra urgente iussione fidelis noster dux Bohemie Latizlaus facta sufficienti pro hoc et grata commutatione, dedit Ottoni, Pragensi episcopo, sub assensu et testificacione cleri Pragensis et fidelium suorum predium Selev et omnia, que ad ipsum pertinent* (CDB I, str. 142, ř. 1).

¹⁵³ CDB I, č. 138. Listina pochází z r. 1144 (asi z dubna). Že je to listina pravá, viz níže při výkladu o imunitě, str. 32.

¹⁵⁴ CDB I, č. 157.

¹⁵⁵ Praví ve své listině, že se narovnáni stalo jeho *iussione* (srov. shora pozn. 152).

¹⁵⁶ Srov. *V. Novotný*, Čes. děj. I, 2, str. 809, pozn.

¹⁵⁷ CDB I, č. 387, srov. shora str. 11.

¹⁵⁸ Tato listina je zřejmě složena známým skladatelem Zdíkovým, jak dokazuje její 1. adresa *omnibus christicolis tam moderni quam futuri temporis*, která je doslova shodná s adresou Zdíkovy listiny *D* (srov. sh. pozn. 131, 2. arenga *Cum omnis potestas, que iuxta apostolum non nisi ex deo est, propensiori sollicitudinis vigilantia ad hoc eniti debeat, ut cum omnium tum precipue ecclesiarum dei iura et integra conservare et que convulsa sunt ad equitatis normam deo auctore reformare valeat, ut pro amministrazione regiminis momentanei potestatum omnium datori merito complacere, nos quoque decorem domus dei et locum habitationis glorię suę diligentes ecclesiis dei in terra nostrę dicionis constitutis sua iura inviolata conservari volumus et, si quid aliquorum malicia vel ignorantia vel etiam negligentia minus cautum est, ad statum iusticię nostris temporibus reduci desideramus*, která je příčinným souvětím s *cum*, jako arengy Zdíkových listin *A* a *D* (srov. shora pozn. 138), obsahuje myšlenku *decorem domus dei et locum habitationis glorię suę diligentes*, jako arenga listiny *A*, i slovo *desideramus* (srov. sh. pozn. 129), 3. formulář, složený v perfektu, jako formulář všech listin Zdíkových, 4. myšlenka *perpetui anathematis obtentu .. firmari* (CDB I, str. 163, ř. 12); srov. s tím v listině *D* (str. 159, ř. 35), 5. konečně i to, že je listina bez data.

¹⁵⁹ Pečetí sekretní, přitíštěnou na rubu listiny, sdruženou s pečetí kněžecí (srov. shora pozn. 141).

¹⁶⁰ CDB I, č. 158, podle shodné řady svědků prý současná s listinou

první, ale ta je podle všeho později interpolovaná. Srov. níže Studii II, Olomouc. <V Studii II, Olomouc, str. 128, pozn. 258 vyslovuje Hrubý možnost, že celá listina by mohla být falešná.>

¹⁶¹ <Na str. 128 ve Studii II, Olomouc, dí Hrubý, že byla tato listina složena jiným skladatelem než CDB I, č. 157. Srov. také výše na str. 13, pozn. 61.>

¹⁶² O Zdíkově (i pražského biskupa Oty) klatbě se výslovně mluví v korroboraci listiny: *Ut autem hoc nostrę constitutionis donum .. ratum habeatur, perpetui anathematis obtentu ab utroque episcopo firmari rogavimus ..*

¹⁶³ Snad by také bylo možno se domnívati, že biskup Zdík zpečetil Vladislavovu listinu na znamení souhlasu se zlistiněným rozhodnutím sporu o Podivín, ale Zdíková pečeť na zakládací listině sedlecké (srov. níže str. 33) svědčí pro výklad shora podaný.

¹⁶⁴ Srov. sh. str. 25.

¹⁶⁵ Biskupa Zdíka označuje slovy: *venerabilis H., Moraviensium episcopus, cuius prudenti consilio Boemia decorata regebatur* (CDB I, str. 157, ř. 9).

¹⁶⁶ Korroborace Konrádovy listiny: *Ut autem hec pagina firma et incon- vulsa .. permaneat ..* (CDB I, str. 142, ř. 20), korroborace sedlecké listiny: *Ut autem hec constitutionis et privilegii pagina rata permanens omni ambiguitate careat ..* (CDB I, str. 157, ř. 22). <Srov. k tomu, co vykládá o korroboraci sedlecké listiny Hrubý dále na str. 36.>

¹⁶⁷ CDB I, str. 157, ř. 10: *.. decreverunt, ut nulli omnino hominum liceat prefatum locum temere perturbare aut eius possessiones auferre vel minuere vel etiam ullatenus invadere vel ullis vexationibus fatigare, sed omnia integra conserventur et illibata permaneant, tam ipse locus quam possessiones et omnia, quęcunque illius loci ecclesia ab initio libere possedit aut in futurum concessione pontificum, largitione principum, oblatione fidelium seu aliis iustis modis prestante domino poterit adipisci. Si qua igitur in futurum ecclesiastica secularisve persona predictam ecclesiam vel eius possessiones inquietare temptaverit, secundo terciove commonita, si non congrua satisfactione resipuerit, ream se divino iudicio de perpetrata iniquitate cognoscat. Cunctis autem iam sepe dictam ecclesiam et eius possessiones tuentibus sit pax domini nostri Jesu Christi, quatenus et hic fructus bonę actionis percipiant et apud districtum iudicem premia eterne beatitudinis inveniant.* Tento úryvek z listiny sedlecké je patrná obměna papežského privilegia ochranného, jak se lze přesvědčiti srovnáním s takovým privilegiem pro kostel vyšehradský (CDB I, str. 139, ř. 8—14, ř. 19—27).

¹⁶⁸ CDB I, č. 136.

¹⁶⁹ CDB I, č. 142.

¹⁷⁰ Srov. níže Studie II, Litomyšl, str. 116.

¹⁷¹ V listině kláštera sv. Jiří je to řečeno výslovně, o klášteře litomyšlském je to velmi pravděpodobno, srov. níže Studie II, Litomyšl, str. 118.

¹⁷² Srov. CDB I, č. 396.

¹⁷³ Srov. o tom níže Studie II, Plassy, str. 148.

¹⁷⁴ Datum, které nyní listina má, bylo do ní vloženo až dodatečně při pozdější úpravě na listinu královskou, srov. níže Studii II, Plasy, str. 146—147.

¹⁷⁵ V plasské listině jsou také některé myšlenky, které jsou charakteristické pro olomouckého skladatele Zdikova. Na př.: *pia cordis devotione invitavi et . . . devotissima petitione obtinui* (CDB I, str. 408, ř. 40; srov. k tomu ve Zdikově listině *A* obdobnou myšlenku *rogavimus et impetravimus* l. c. I, str. 118, ř. 16 nebo v listině *D*: *rogavi et impetravi* str. 160, ř. 10 a *pecii et impetravi* str. 160, ř. 14) nebo *Potestatis meę quoque et d. Prag. episcopi O. auctoritate hoc idem confirmo* CDB I, str. 409, ř. 16; srov. jak oblíbené je slovo *potestas* ve Vladislavově olomoucké listině na Podivín, str. 162, ř. 12: *Cum omnis potestas, str. 162, ř. 16: potestatum omnium datori, str. 163, ř. 3: in . . . principum, potestate et dominio*; ovšem slovo *potestas* v listině olomoucké je asi přejato z Konrádovy listiny olomoucké, srov. níže pozn. 182. <*Hrubý* se tu vyslovuje tak, jako by chtěl dokazovati, že listiny Zdikovy a listiny plasská a sedlecká jsou dílem jednoho notáře Zdikova. Není tomu tak, jak ukazuje jeho další výklad na str. 36, 39 a v Studii II, Plasy, str. 145, kde vyjadřuje jen že všechny listiny, o které jde, vznikly v prostředí olomouckém přičiněním Zdikovým. Jen olomouckou listinu Vladislavovu (CDB I, č. 157) má za dílo téhož notáře Zdikova, který složil i Zdikovy listiny. Viz str. 35 jeho práce.>

¹⁷⁶ CDB I, str. 409, ř. 16: *Potestatis meę quoque . . . hoc idem confirmo, quatenus has prefatas possessiones, quas iuste et canonice ad usum deo militantibus dedi, sed et alias, si quas deinceps daturus fuero, vel si quis successorum meorum seu aliorum fidelium quelibet bona eis contulerit, ipsi et qui post eos successerint, firma et illibata possideant. Quod si qua in posterum ecclesiastica secularisve persona hanc meę donacionis dotem sciens instinctu diaboli violare vel aliterquam* <*Friedrich* tiskne *aliter, quam*, myslím, že čtení *Hrubého* tu vyhovuje lépe.> *contra eorum voluntatem immutare temptaverit, secundo terciore commonita, si non satisfactione congrua emendaverit, ecclesiasticę districtioni et eternę dampnationi se subiacere noverit.* Srov. s tím sh. pozn. 167.

¹⁷⁷ Původ ohlasů papežského privilegia ochranného v listinách sedlecké a plasské bylo by možno také hledati v tom, že obě listiny snad vznikly v kapitule vyšehradské, jejíž probošt byl tehdy kancléřem knížete českého (srov. níže str. 57) a jež rovněž již tehdy měla ochranné privilegium papežské (srov. sh. pozn. 168). Ale obě listiny jeví zřejmou slohovou příbuznost s listinami olomouckými, takže pravděpodobně i ohlasy slohu papežských listin čerpaly v prostředí olomouckém.

¹⁷⁸ V prvním případě je výslovně výtčena, v druhém velmi pravděpodobna.

¹⁷⁹ Proto by svědčilo i to, že Zdikovy listiny *A* a *B* jsou psány touž rukou, tedy pravděpodobně, ač nikoli jistě, rukou skladatele obou listin. A že by byl biskup Zdik i psal své listiny, je teprve nepravděpodobno. Listiny *C* a *D* jsou zachovány jen v opise, rovněž listina plasská <u této podává se to již ze skutečnosti, že je pozdějším padělkem. Srov. co o jejím vzniku *Hrubý* vyložil v Studii II, Plasy>; a listina sedlecká je psána jinou rukou než Vladislavova listina na Podivín.

¹⁸⁰ Korroborace listiny Vladislavovy (CDB I, str. 163, ř. 11 a násl.) je zřejmě složena podle korroborace listiny Konrádovy (CDB I, str. 142, ř. 20 a násl.). <Srov. výše pozn. 166, kde srovnal *Hrubý* korroborace listiny Konrádovy a sedlecké. K věci se *Hrubý* vrací níže v textu str. 36.>

¹⁸¹ Svědci jsou uvedeni v listině Vladislavově slovy: *Quorum nomina sunt hec* (l. c. str. 165, ř. 3) jako v listině Konrádově (l. c. str. 142, ř. 23).

¹⁸² Že skladatel listiny Vladislavovy znal listinu Konrádovu svědčí i tyto ohlasy druhé listiny v prvňf: 1. *pro amministrazione regiminis* (str. 162, ř. 16) — *in administracione regni* (str. 141, ř. 21), 2. *apud predecessores nostros, Boemorum duces, et quod maius est, apud apostolicam sedem querimoniam movisse* (str. 162, ř. 22) — *tam apud regni tribunalia quam apud catholicorum concilia querimoniam ventillasset* (str. 141, ř. 35), 3. *omnis potestas* (str. 162, ř. 12), *potestatum ... datori* (str. 162, ř. 16), *potestate et dominio* (str. 163, ř. 3) — *cum omni ... potestate* (str. 141, ř. 28), *potestatis dominio* (str. 142, ř. 15).

¹⁸³ CDB I, č. 160 <o Viboldovi srov. práci *Zatschkovu, Wibald v. Stablo* (MIÖG. Erg. X, 1928)>. Že tento list pochází rovněž od známého notáře Zdíkovy, svědčí charakteristická slova (srov. shora pozn. 127) *desiderium* a *desiderare* v různých tvarech (CDB I, str. 166, ř. 17, 19, 21) a vazba *et quoniam* (str. 166, ř. 28); srov. s tím v listině *A* (str. 166, ř. 28) a v listině *D* (str. 159, ř. 35). A jeho dílem je také asi kopiář listů Zdíkovi psaných, jehož stopa je v rukopisu č. 2178 vídeňské Národní knihovny, z něhož pochází pět listů, otištěných v CDB I u čísel 141, 143, 145, 146, 147 <*Hrubý* tu měl zajisté na mysli jen, že notář Zdíkův sestavil zmíněný kopiář z listů skutečně došlých, nikoli, že by byl snad listy ty jako dictamina skládal.>

¹⁸⁴ Zakládací listina plasská nabyla svědků a data až při pozdější úpravě, srov. níže Studii II, Plasy.

¹⁸⁵ Srov. shora pozn. 181.

¹⁸⁶ CDB I, č. 154.

¹⁸⁷ Pečeť biskupa Oty je neznáma. Na originále listiny sedlecké, ač je v korroboraci hlášena, nikdy připevněna nebyla. Srov. shora pozn. 119.

¹⁸⁸ Srov. shora str. 32.

¹⁸⁹ CDB I, č. 204. Formulář její je přesně listinný: stručný, ale přesný, nevypravuje se mnoho, ale přesně vymezuje a určuje. Po invocaci a intitulaci následuje stručná arenga, která, třebaže je jenom obměnou známé arengové myšlenky *terrena pro celestibus commutare*, nezapomíná na Vladislavovu hodnost královskou, nedávno získanou (*Qui .. et temporalium incrementis honorum pro proavis nostris gloriamur*). Dispoice, navazující na arengu běžným *quapropter*, zpravuje o právním počínu již pořízeném (*ambitum .. communi omnium primatum assensu .. donavimus*). O svérázné a diplomaticky velmi důležité korroboraci bude řeč, srov. níže str. 69, pozn. 549.

¹⁹⁰ Listina je zachována jen v opise 14. století, takže při její kritice nelze užítí srovnání písma a je nesnadno rozhodnouti, je-li původu pražského nebo valdsassského. Jen z jejího stručného, ale přesného, vskutku listinného formuláře, který se tolik liší od mnohomluvného, výpravného formuláře určitě do-

mácelho, českého, jak se jeví v předchozí době v listinách původu olomouckého (srov. shora str. 28), tak i v době následující v listinách, pocházejících jistě od královského notáře Vincence (srov. níže str. 40), lze souditi, že tato Vladislavova listina je spíše původu valdsasského. Svědčila by pak pro to i její slova *ambitum, quod sclavonice vgeid dicitur* (CDB I, str. 192, ř. 26—27), která snad spíše napsal někdo mimo české prostředí a výslovné uvedení stavu duchovního v jejím záznamu svědků slovy *ordinis clericalis* (CDB I, str. 193, ř. 2), což rovněž ukazuje spíše na prostředí klášterní. Konečně mluví pro pravděpodobný původ listiny ve Valdsasích i to, že zlistiněný v ní právní počin byl porfzen králem Vladislavem v samém klášteře, jak svědčí valdsasská kronika převora Oty (*Friedrich* CDB I, str. 192, ř. 16). <O topografické vysvětlivky k této listině pokusil se *G. Treixler*, *Verschollene Erzgebirgsorte* (MVGDB., 1935).>

¹⁹¹ CDB I, č. 210.

¹⁹² O původu této listiny Vladislavovy u příjemce, při kostele mšeňském, svědčí skutečnost, že její formulář je napodoben podle formuláře královské listiny německé. V její intitulaci je pravidelná devoční formulka krále německého *divina favente clementia*, je v ní pravidelná pertinence královské listiny německé *cum omnibus suis appenditiis, hoc est utriusque sexus mancipiis, areis, edificiiis, agris, campis, terris cultis et incultis, paludibus, pratis, pascuis, aquis aquarumque decursibus, molis molendinis, piscationibus, silvis, venationibus, exitibus et redditibus, viis, invias, quesitis et inquirendis*, v její korroboraci se čtou slova: *hanc paginam inde conscriptam sigilli nostri impressione insigniri iubentes corroboravimus*, známá z korroborace listiny královské, a listina je uzavřena běžnou aprekací listiny královské *actum feliciter, amen*. Naproti tomu chybí v listině Vladislavově podstatná součást formuláře české listiny, biskupská klatba.

¹⁹³ CDB I, č. 208. Je však hned zde připomenouti, že se zachovala nikoli v originále, nýbrž v pozdější úpravě. Srov. *Studii II*, *Hradiště*, str. 85.

¹⁹⁴ Srov. CDB I, č. 386 a *Studii II*, *Opatovice*.

¹⁹⁵ CDB I, č. 227. Tato listina se zachovala ve dvou exemplářích, z nichž každý je psán jinou rukou. *Friedrich* CDB I, str. 204, ř. 30 se mylně domnívá, že listina vznikla u příjemce; nejspíše soudí tak proto, že opakuje starší Vladislavovu listinu na újezd sedlecký. Ale nelze zapomenouti, že této listiny mohl užiti za předlohu i notář královský, jemuž k ruce byla dána klášteřem samým. Ostatně listina je určitě složena notářem královským (srov. níže pozn. 196). Jeden exemplář listiny, označený *Friedrichem* jako *A'*, je asi psán samým notářem, který v druhém exempláři (označeném *Friedrichem* jako *A*), opsaném z exempláře *A'* pravděpodobně v klášteře samém, doplňuje závěrečná slova *et regis cancellarii, IIII kalendas octobris*, snad jako jistou „rekognici“. Je tedy původním exemplářem *Friedrichův* exemplář *A'*, nikoli exemplář *A*, jak myslí *Friedrich*, o čemž také svědčí jméno *Melnicensis*, v *A* vynechané (CDB I, str. 205, ř. 18), jméno *Pelznensis*, psané v *A* chybně *Pehnnensis* (l. c. str. 205, ř. 21) a i to, že v doručovací formulě exempláře *A* je uveden kancléřský titul *Gervasiův* dvakrát, což se vysvětlí dodatečným doplněním posledních slov *et regis*

cancellarii, IIII kalendas octobris jiným písařem. Proto má být základem vydání této listiny Friedrichův exemplář *A'*, nikoli *A*, jako u Friedricha. <Mnění Hrubého, že exemplář *A'* je psán samým notářem je srovnati s tím co se vykládá níže str. 42 pozn. 233 o možnosti zjistiti Vincencův rukopis, neboť notář o něhož tu jde, je podle Hrubého Vincenc.>

¹⁹⁶ Přes to, že se ve valdsasské listině vrací v dlouhých zlomcích namnoze doslova formulář její předlohy, první valdsasské listiny Vladislavovy z r. 1159 (srov. vydání ve *Friedrichově* CDB I, č. 227) a že vymezení hranic újezdu je složeno podle německého termínu *gelächiet* soudě <význam termínu toho vykládá *Treixler* v cit. práci v MVGD. 1935, str. 44> v klášteře samém, sotva lze pochybovati, že ji skládal skladatel listiny krále Vladislava pro klášter hradištský z r. 1160. Svědčí o tom bezpečně především dvojí malá sice, ale průkazná slohová příbuznost. V obou listinách je nápadně užito superlativu a přídavného jména *tantus*. Jestliže se ve valdsasské listině čte (CDB I, str. 205, ř. 8) *addens . . villam nomine D. cum latissimo campo nomine P. et cum aqua Egre tante longitudinis spacio terminata* a ve hradištské (CDB I, str. 195, ř. 4) *fratres meos in Christo dilectissimos . . in signum hoc sacratissimi pacti* a (tamže str. 194, ř. 36) *tantorum dei athletarum orationum participes cupiens fieri* lze v obojím viděti známku slohové příbuznosti obou listin. Svědčí o ní dále i pořadová číslovka *secundus* v králově intitulaci (zvláště průkazně v listině valdsasské, kde je zřejmo, že je doplněna do starší listiny Vladislavovy, sloužící za předlohu) a konečně i slohová příbuznost obou listin se ztracenou Vladislavovou listinou pro klášter opatovický. Hradištská listina Vladislavova je příbuzná s listinou opatovickou svým datem, položeným neobvykle v čelo listiny (srov. níže Studii II, Opatovice) a valdsasská listina hlavně svou klatbou (srov. tamže a pozn. 245, str. 44). Jsou tedy všechny tři Vladislavovy listiny: hradištská, opatovická a valdsasská dílem téhož královského notáře.

¹⁹⁷ Srov. z Vincencova letopisu tyto doklady: FRB II, str. 408, ř. 3 *certissimum*, 8 *fortissima*; str. 410, ř. 2 *victoriosissimae*, 4 *preciosissimis*, 5 *honestissime*; str. 411, ř. 25 *fortissimi*; str. 412, ř. 4, 5, 37, 42 *plurimis*, 8 *fidelissimo*, 35 *fortissimis*; str. 414, ř. 23 *dulcissima*; str. 416, ř. 21 *munitissimum*; str. 418, ř. 5 *difficillimum* atd. a sh. pozn. 196.

¹⁹⁸ Srov. z Vincencova letopisu tyto doklady: FRB II, str. 411, ř. 10 *tante*, 19, 20 *tanti*, 24 *tantos*, 26 *tantum*; str. 413, ř. 16 *tantam*; str. 415, ř. 24 *tantos*; 40 *tanti*; str. 416, ř. 4 *tanto*, 26 *tantis* atd. a shora pozn. 196.

¹⁹⁹ Letopisec Vincenc se sám nazývá ve věnovacím přípise svého díla (FRB II, str. 406). . *licet indignus, dei tamen gratia et sua (Wladislai regis) Pragensis ecclesie canonicus et notarius*. Srov. mimo to níže pozn. 201, 221, 229.

²⁰⁰ Srov. shora pozn. 196 a níže str. 43.

²⁰¹ CDB I, č. 161. Že je tento list složen notářem Vincencem, svědčí Danielova intitulace v něm (*licet indignus, dei tamen gratia Pragensium episcopus*) (CDB I, str. 167, ř. 6), slova *quantas in presentiarum valemus, gratiarum actiones* (tamže str. 167, ř. 11, srov. jak často se vrací zájméno *quantus* v leto-

pise Vincencově: FRB II, str. 408, ř. 37 *quante*, str. 409, ř. 39 *quante, quanti*, str. 412, ř. 10 *quantam* str. 413, ř. 13 *quanta* atd.) a slova *tantam gratiam* (CDB I, str. 167, ř. 14).

²⁰² Srov. shora str. 35.

²⁰³ Srov. shora str. 35.

²⁰⁴ Tato slova se pokládala až dosud za Jarlochova (srov. FRB II, str. 461), ale jsou Vincencova, jak svědčí slova *tantis, maxime* a *doctissimus*, jako celý první sloupec ve FRB II, str. 461 (srov. 1. slova *cuius carnes ibi recondite, sed ossa sunt Pragam delata* na str. 461, ř. 6 a na str. 435, ř. 12 *quorum carnes ibi sepultae fuerunt, ossa . . in terram eius sunt deportata*, 2. slova *quantae fuerit sapientiae . . quamque utilis* str. 461, ř. 14, 3. slova *humillima* str. 461, ř. 22, *optime* str. 461, ř. 29, a uvedená již slova *tantis, maxime* a *doctissimus*. Nemohl jsem si ověřiti tento poznatek zkoumáním samotného strahovského rukopisu Vincencova letopisu, poněvadž mi nebyl do Brna půjčen, ale shora uvedené doklady z příbuznosti či shody slohu stačí, myslím, jej prokázati správným. <Je upozorniti na to, že v rukopise strahovském je výslovně určeno, kde se koněl práce Vincencova (*Hucusque Vincent. . . historiam suam deduxit, videlicet ab anno inc. MCXL usque ad annum MCLXVII*). Odstavec, který má *Hrubý* na základě stilistického rozboru ještě za práci Vincencovu, následuje právě po těchto slovech. *Hrubý* neoznačil také přesně místo, kde podle jeho mínění končí práce Vincencova (řekl jen povšechně, že Vincencův je celý sloupec na str. 461 ve FRB II). Na mysl měl patrně jen část sloupce až po slova *usque ad mortem particeps exitit*. Co je dále totiž vypravováno, zakládá se na zprávách, pocházejících od Gotšalka a nemůže být patrně než dílem Jarlochovým. Srov. o Jarlochovi a jeho kronice *A. Žák*, De beato Godeschalco, primo ablate Siloensi (Analectes de l'ordre de Prémontré X, 1). Z rukopisu strahovského nelze, tuším, správnost domněnky *Hrubého* prokázati.>

²⁰⁵ FRB II, str. 416 k r. 1149.

²⁰⁶ CDB I, č. 143.

²⁰⁷ CDB I, č. 150.

²⁰⁸ FRB II, str. 417.

²⁰⁹ FRB II, str. 414.

²¹⁰ FRB II, str. 416 k r. 1146: *Eodem anno felicitis memoriae d. Alexander, frater d. Danielis, Pragensis praepositi, ad imperatorem Graeciae a duce Waladizlao dirigatur et ibi feliciter in bona confessione in festo s. Lucae ev. migravit a seculo.*

²¹¹ FRB II, str. 418 k r. 1148: *Eodem anno dux W. de eadem expeditione revertitur, in qua Jurik eius agaso . . interfectus est. Bartholomeus autem, predicti ducis cancellarius, cum plurimis aliis a Turcis captus est, de quo nichil plus certi scire potuimus.*

²¹² Srov. FRB II, str. 409 k r. 1141, 411, 412 k r. 1142, 414 k r. 1144, 417 k r. 1147.

²¹³ Srov. FRB II, str. 409, ř. 8 zdola a dále.

²¹⁴ FRB II, str. 409, ř. 6 zdola: *In ipsa etenim civitate Olomuc mona-*

sterium in honore s. Wenzlai . . in ipsa arce a primis eiusdem terre ducibus inceptum ad unguem honorifice perduxit et ibi duodecim canonicis locatis sedem episcopatus ab ecclesia s. Petri nichil inde ablatis licentia d. Innocentii pape transtulit. Tato zpráva zvláště zmínkou: *nihil inde ablatis* zdá se ukázovati, že Vincenc znal olomoucké listiny Zdíkovy. Jistě byl velmi dobře zpraven.

²¹⁵ FRB II, str. 410, ř. 2 sl.

²¹⁶ FRB II, str. 414 sl.

²¹⁷ Domnívá se tak A. Bachmann (Über ältere böhmischen Geschichtsquellen III: Der Geschichtsschreiber Vincenz, Domherr zu Prag. Zeitschr. d. Ver. für Gesch. Mährens u. Schles. IV (1900) str. 210 a násl.), opráje se mimo jiné slabé důvody (Vincencův zájem o Moravu, který však není takový, jak Bachmann tvrdí) také o nesporný Vincencův zájem o Jindřicha Zdíka. A je vskutku nápadné, jak Vincenc, píše nejméně 20 let po událostech, má živě v paměti osobu Zdíkovu i jeho dílo; zvláště překvapuje jeho zpráva o kostele olomouckém (srov. shora pozn. 214 a zpráva o Zdíkově přepadení knížetem Kunrádem (srov. sh. pozn. 216). Poněvadž však nelze vyloučiti možnost, že neznal události z vlastní zkušenosti, nýbrž byl jen dobře zpraven o nich, a poněvadž zná stejně dobře i pražský dvůr, nelze jej prostě přičísti družině Zdíkové — ale také není jisto, že k ní nepatřil. Je na p. možno vysvětliti Vincencův zájem o pražský dvůr právě z jeho příslušnosti ke Zdíkově družině, když Zdík často — hlavně za Vladislava — pobýval v Praze, tedy právě obráceně než se vysvětluje dále v textě, to proto, že politická družina Zdíková byla v jádře i politickou družinou Vladislavovou. V. Novotný Č. děj. I, 3, str. 206, pozn. 2 odmítá domněnku Bachmannovu bez důvodů.

²¹⁸ Srov. shora str. 35.

²¹⁹ FRB II, str. 410: *Qui (Zdík) etiam, quis in seculo hoc sit sibi aptus modus vivendi, subtiliter inquirens, habitum et regulam s. Augustini sub sanctis apostolis constitutam Hierosolimis assumpsit, et domno supramemorato duce una cum consorte sua fe. me. d. Gerdrude . . favente et plurimam pecuniam subministrante, monasterium regalis operis in monte Ztragov . . construxit.* Tato Vincencova zpráva nápadně opakuje základní stavbu strahovské zakládací listiny (srov. str. 31), což lze sotva vysvětliti jinak, než že Vincenc tuto listinu poznal podle všeho v klášteře strahovském samém, o němž se znova zmiňuje při smrti Zdíkové (FRB II, str. 420). Z Vincencových zmínek o klášteře strahovském se V. Novotný (Č. děj. I, 3, str. 205) dohadl, že Vincenc užil jako pramene práce neznámého řeholníka strahovského, který prý někdy po r. 1150 přikročil k vypsání začátků svého řádu v Čechách, zejména založení Strahova. Tento dohad vznikl z představy Novotného, že první část II. pokračování Kosmovy kroniky (FRB II, str. 271 a násl.) nejsou výpisky z Jarlocha a Vincence, jak se až dosud za to mělo, nýbrž pramenem Vincence a Jarlocha (srov. Novotný Č. děj. I, 3, str. 205, pozn. 1, důvodu Novotný neuvedl). Ale že jde vskutku o výpisky z Jarlocha, svědčí bezpečně logická souvislost prvního odstavce onoho pokračování *In diebus illis* (FRB II, str. 271) — *eum vivere protestantur* (l. c. 272) s vypravováním Jarlochovým i obrat *ordo noster*, jehož užívá Jarloch běžně a veskrze nejen v onom

odstavci, takže nelze pochybovati, že první odstavec II. pokračování je vyňat z Jarlochova letopisu, nikoli jeho pramenem. Totéž platí o odstavci k r. 1182 a o poměru II. pokračování k Vincencovu letopisu, jenže původce II. pokračování měl patrně v rukou neznámý text Vincencova letopisu, jak dokazují některé věcné odchylky, na př. FRB II, str. 274, ř. 24, věta *Spoleto non longe ab urbe Roma iam destructo* není u Vincence nebo l. c. 274, ř. 38 slova *specie et decore quodam modo quasi humanas formas superantem, tanquam divinam sobolem* u Vincence chybí a p. Tedy pro zprávy o Strahově neužil Vincenc žádného strahovského pramene (takového vůbec nebylo), nýbrž naopak sám je pramenem, poněvadž, jsa členem politické družiny knížecího dvora Vladislava, často byl na Strahově hostem.

²²⁰ FRB II, str. 411.

²²¹ Z 30. května 1158, CDB I, č. 182. Že je tato autentika složena Vincencem, svědčí Danielova intitulační v ní *licet indignus, dei tamen gratia Pragensis episcopus*, srov. shora pozn. 199 a níže pozn. 229. <Hrubý připojil po straně pozn. *kým psána*. K tomu třeba říci, že autentika bohnická je reprodukována v Soupisu památek hist. a uměleckých XV. (1901), str. 5. Friedrich, CDB I, č. 230 zjišťuje, že autentika Danielova z r. 1165 (viz o ní níže) je psána touž rukou jako bohnická. Hrubý patrně s tímto míněním nesouhlasil, srov. jeho pozn. 246 k str. 44. Přesto, po mém soudu, má pravdu Friedrich.>

²²² A. Bachmann ve svém článku (srov. shora pozn. 217) má za to (str. 209 a násl.), že Vincenc nebyl kaplanem Danielovým, nýbrž členem kanceláře královské, poněvadž prý nelze postřehnouti v jeho letopise vrlejšího zájmu o osobu Danielovu, zato kancléř královský Gervasius prý je Vincencovi daleko bližší. Proti tomu je namítnouti: Vincenc nepíše o Danielovi příliš vrle, poněvadž se nechtěl dotknouti krále Vladislava, který nebyl s Danielem spokojen pro jeho přichylnost k císaři a schismatu (na to jasně ukazuje Vincencův soud v té věci, uvedený již shora na str. 40), ačkoli nelze zapomenouti, že i Danielovi se snažil Vincenc dáti, co mu patřilo. Vždyť o něm praví (FRB II, str. 461): *Qui Daniel episcopus, quantae fuerit sapientiae et eloquentiae, quamque utilis ecclesiae dei et acceptus in curia imperatoris, ad enarrandum manet difficile, cuius memoria in benedictione est non solum apud eos, qui eum viderunt, sed et apud eos, quicunque de eo audierunt*. Že jsou to slova Vincencova, což ovšem Bachmann nevěděl, ukazuje sh. pozn. 204. <Srov. k tomu však také tamže pozn. vydavatelova.> O Gervasiu se zmiňuje Vincenc pěkně, poněvadž byl králi Vladislavovi milý (srov. Vladislavovy listiny pro maltéžský rád z r. 1169). Ostatně shora str. 40, pozn. 201 a str. 41, pozn. 212 byla doložena Vincencova činnost notářská ve službě Danielově již od r. 1150 zcela jasně a od r. 1158 je patrna z jeho letopisu.

²²³ Mon. Germ. hist. Constit. I, 241, č. 174. Vincenc o své účasti praví (FRB II, str. 444): *.. privilegio imperatoris .., quod ego Vincentius ex parte imperatoris et regis Boemiae scripseram*, což může znamenati jen, že listinu napsal, poněvadž v ní není nejmenší stopy jeho slohu. <Ověřiti to nelze, protože originál listiny se nezachoval.>

224 CDB I, č. 208.

225 Srov. sh. pozn. 196.

226 Srov. shora pozn. 196 a níže Studii II, Opatovice, str. 132.

227 CDB I, č. 227 a shora pozn. 196.

228 Srov. Studii II, Litomyšl, str. 109.

229 CDB I, č. 228, 229, 230. Že pocházejí od Vincence, svědčí zase jejich intitulace *licet indignus, dei tamen gratia Pragensium (Pragensis) (XIII) episcopus* a jejich formulářová i slohová shoda s první Danielovou autentikou z r. 1158 (srov. sh. pozn. 201). <Hrubý připojil zase po straně tužkou poznámku *kým psány*, otázka může se vztahovat jen k CDB I, č. 230, obě předchozí nejsou dochovány v originále. O písmu čísla 230 viz v dodatku vydav. k pozn. 221.>

230 CDB I, č. 245, 246. U těchto dvou listin, z nichž je každá psána jiným písařem, poněkud překvapuje, že jsou ověřeny Vladislavovou pečetí jiného typáře než starší listiny Vladislavovy, ano i než současná listina olomouckého kněze Bedřicha (CDB I, č. 247), ověřená rovněž pečetí Vladislavovou. Ale uváží-li se, že jsou jistě složeny notářem Vincencem a nelze nalézt ani stopy zpadělání, ani důvodu proč by se tak stalo, je máti obě listiny za pravé, tedy i jejich pečeť a připustiti, že jsou zpečetěny jiným sice, ale rovněž pravým typářem. Je to tím spíše možno, že i míšeňská listina Vladislavova (CDB I, č. 210) má pečeť jiného typáře než valdsasská listina (CDB I, č. 227), tato zase pečeť jiného typáře než maltské listiny a než listina Bedřichova. Král Vladislav podle všeho užíval čtyř pečetních typárů. <Srov. Čarek, O pečetech českých knížat a králů z rodu Přemyslova (Praha 1934), str. 6—7.> O tom však, že první listina je dílem Vincencovým, sotva lze pochybovati, neboť jsou v ní tato slohová charakteristika (srov. shora pozn. 196, 197, 198, 201): *religiosissimum — fidelissimorum* (CDB I, str. 215, ř. 2), *in quam sanctos . . usus* (l. c. str. 215, ř. 3), *fidelissimo* (l. c. str. 215, ř. 5), *tante devotionis tanteque mercedis* (l. c. str. 215, ř. 8). Kromě toho na Vincence ukazuje obrat: *terram (agrum unum) ad coronam regni mei (meam) pertinentem*, přicházející dvakráte (l. c. str. 215, ř. 11 a 18) v listině, poněvadž obdobný se nalezne i v letopise Vincencově. <Hrubý citát neuvedl. Mínil asi místo ve FRB II, str. 442, *preposituram Moyce, que ad imperialem spectat coronam*>. Podobně lze ukázati i o druhé listině maltské, že je složena Vincencem. Čte se v ní: *liberalitatem gratissimam* (CDB I, str. 216, ř. 34), *quanta . . obsequia* (l. c. str. 216, ř. 34), *tantorum bonorum* (l. c. str. 217, ř. 1), konečně i *que coronę meę adiacebant* (l. c. str. 217, ř. 20), což vše jsou Vincencova charakteristika. Přes to však je nápadné, že se jinak obě listiny maltské liší od starších listin Vladislavových, složených Vincencem: valdsasské, hradištské a opatovické. Nemají doručovací formule, nemají datum v čele, první listina nemá vůbec data ani svědků. Bylo by snad možno se domnívati, že Vincenc složil jen část formuláře těchto listin, jejich narrace, ostatek že je dílem jiného skladatele, asi maltského, diplomatika zná takové zjevy, ale proti tomu svědčí jednodušnost slovního výrazu v celém formuláři, na př. Vincencovo charakteristikon *ad coronam regni pertinens* se nalezne v první listině jednak v narraci, jednak v dispoici a v druhé listině v obměně *coronę adiacens* až na samém

konci dispoice, nebo obrat *iustis emptioibus aut aliis legitimis modis acquisierant* (l. c. str. 215, ř. 6) v narraci první listiny má obdoby *aliis iustis sibi acquisierunt modis* (l. c. str. 215, ř. 22) *pecunia et concambio acquisierant* (l. c. str. 215, ř. 31) v její dispoici a v narraci druhé listiny obdoby *pecunia . . emi vel iustis cambitionibus mutuati vel aliis iustis modis . . legitime acquisivi* (l. c. str. 217, ř. 6). Jiným dokladem slohové jednotnosti obou listin jsou obraty *addo (eciam) et confirmo* (l. c. str. 215, ř. 14, 19), *concedo quoque et confirmo* (l. c. str. 215, ř. 25), *adiciens et . . confirmans* (l. c. str. 215, ř. 29), v první listině a obraty *addo et confirmo* (l. c. str. 217, ř. 11), *do et confirmo* a *do etiam et confirmo* (l. c. str. 217, ř. 19) v druhé listině. Jest tedy přece nejpravděpodobnější, že celé diktáty obou listin maltských jsou dílem Vincencovým, který zapomenuv časem, čemu se naučil o skladbě listin v Itálii, poddal se v těchto pozdních listinách Vladislavových více vlivu domácího, nepřilíš diplomaticky přesného prostředí právního.

²³¹ Vystupuje v té hodnosti jako svědek na listině Častové (CDB I, č. 251) asi z r. 1170. Že *Vincentius canonicus Pragensis*, uvedený v této listině za kanovníkem Floriánem, královským notářem, je notář Vincenc, sotva lze pochybovati.

²³² <Letopočet vzniku Vincencova letopisu je tu doplněn vydavatelem. *Hrubý* napsal, že Vincenc začal psáti někdy r. 117 . . Do poznámky pak vložil slova: *Dobu vzniku V. letopisu odhaduje Novotný na léta . .* Ve skutečnosti vyslovil *Novotný*, že Vincenc psal nikoliv před r. 1169, spíš o něco později (České Dějiny I, 3, str. 207). *Hrubý* se tu mnil přidržeti nepochybně mínění *Emlerova*, FRB II, str. 404, které přijal také *Podlaha*, Series praepositorum (1912), str. 5 a *Jakubec*, Dějiny literatury č. I, str. 46. Srov. dále na str. 56).

²³³ <*Hrubý* poznamenal po straně: *Je-li znám Vincenc. rukopis, přijde sem zmínka, jinak na str. 34 na konec 1. odstavce*. Mní se tu asi starší číslování stránek práce *Hrubého* a poznámka by měla přijíti, není-li znám rukopis, Vincenc., o něco níže za slova: *A jiné zprávy pak již o Vincencovi není*. Pokud vím, nelze rukopis Vincencův zjistiti.

²³⁴ Formulář Danielovy autentiky této i pozdějších zní: *Anno dominice incarnationis . . , indictione . . , epacta . . , concurrente . . , (III. Kal. Junii) ego D., licet indignus, dei tamen gratia P. (XIII) episcopus (Pragensium episcopus XIII), anno ordinationis mee . . , mense . . , die mensis . . , has reliquias horum sanctorum propria manu in hoc altari recondidi: De ligno Domini . . (et aliorum sanctorum). Titulus vero huius ecclesie (s. Petro) . . annotatur. Isti et omnes sancti dei intercedere dignentur pro me peccatore ad dominum (deum) amen. Ego Wladizlaus, Boemorum rex . . idem oro amen, (amen). Ego Judita, Boemorum regina . . idem oro amen, (amen). Ego (Gervasius Wisegraden. prepositus et cancellarius), huius ecclesie constructor, . . idem oro amen, amen, (amen)*. Ve dvou pozdějších autentikách (CDB I, č. 229, 230) je položena věta *Titulus vero . .* na samý konec. Že je to běžný formulář autentikový <viz *Mitis Studien* zum ält. österr. Urkundenw., str. 252. Konečnou úpravu výše otiskčenému formuláři autentikovanému dal teprve vydavatel.

²³⁵ Valdsasská listina Vladislavova z r. 1165 má datum na konci pravděpodobně vlivem starší listiny valdsasské, užitě za předlohu.

²³⁶ O jejím diplomatickém významu srov. níže str. 64.

²³⁷ Srov. sh. pozn. 230.

²³⁸ Invokace je jen ve Vladislavově listině valdsasské, pravděpodobně vlivem předlohy.

²³⁹ V singulární intitulaci (formulář Vincencův je vždy složen v čísle jednotném) je charakteristická řadová číslovka *secundus rex Boemorum*. Je v listině hradištské, v listině valdsasské byla doplněna proti předloze (CDB I, str. 204, ř. 32) a byla i v listině litomyšlské (CDB I, str. 412, ř. 2). Vincenc kladl tyto řadové číslovky do intitulací svých diktátů rád, jak svědčí intitulace biskupa Daniela ve třech jeho autentikách z r. 1165, v klatbě listiny hradištské (CDB I, str. 196, ř. 25) a v závěru listiny valdsasské (l. c. str. 206, ř. 3), intitulace olomouckého biskupa Jana v klatbě listiny hradištské (l. c. str. 196, ř. 26) a intitulace biskupa Gebharda ve zpadělané Vratislavově zakládací listině opatovické, upravené podle Danielovy intitulace v klatbě ztracené Vladislavovy listiny opatovické, sloužící za vzor (srov. níže Studie II, Opatovice). Pokud jde o singulární formulář Vincencův nelze ovšem zapomenouti, že singulární formulář je tehdy zjevem velmi běžným.

²⁴⁰ Arengy není ani v jediném jeho diktátě.

²⁴¹ Již v listině hradištské se jeví toho stopy, kde jsou výslovně uváděni dárči jednotlivých nemovitostí, zvláště však v listinách jeruzalémského špitálu, kde se hned v narracích souhrnně vytýká, jaký byl ve chvíli postupu právní stav nemovitostí, o něž jde (CDB I, str. 215, ř. 4: *illa, que vel circa me (regem) suo .. servitio promeruerant (Gervasius, Martinus) in possessionibus sive mobilibus quibuslibet, vel que aliunde iustis emptionibus aut aliis legitimis modis acquisierant vel etiam ecclesiasticis beneficiis reservaverant* a CDB I, str. 217, ř. 6: *villas .., quas vel pecunia mea (rex) iuste emi vel iustis cambitionibus mutavi vel aliis iustis modis .. legitime acquisivi*) a pak se v dispozici jednotlivých darovaných nemovitostí výslovně připomíná, jakým právem je král až do té doby držel, na př. *terram .. ad coronam regni mei pertinentem* (l. c. str. 215, ř. 11), *vilam .., que fuit Bore, qui Prage suspensus est* (l. c. str. 215, ř. 16), *possessiones, que fuerunt Heinrici .. et mihi eas dedit post decessum uxoris iure perpetuo possidendas, quando se mihi (regi) commisit in possessionem coram multis nobilibus Boemis* (l. c. str. 215, ř. 19), atd. nebo *possessionem .. quam pater meus (regis) dux W. contulerat meis cognatis W. et M., sed eidem brevi tempore raptis de medio, que iterum in usum meum cesserat* (l. c. str. 217, ř. 12), a p. Stejně svědčí obě listiny maltské i o Vincencově péči, aby byly přesně vyjádřeny v listinách i hranice a právní příslušnost darovaných nemovitostí, na př. shora uvedený úryvek z první listiny (l. c. str. 215, ř. 11) pokračuje: *Prage iuxta pontem secus aquam inter quatuor vias dedi, ipsamque aquam a superiori parte inferioris insule usque ad pontem cum piscatione et omnibus aliis commodis, que inibi possunt haberi, nebo v druhé listině se čte (l. c. str. 217, ř. 21): *silvam quandam .. iuxta O. protendentem in**

medium montem H. ad fluvium, . . L., et ad villam C. et ad P., deinde usque ad T. et tunc ad Rufum puteum, et sic iacentem usque ad dictum fluvium L., ubi sumpsit inicium a p. Z téhož přesnějšiho právního názoru italského původu asi vyplynuly i Vincencovy zmínky o právech královské koruny, které Vincenc, jako pravý dvořan, poučený na císařském dvoře (srov. sh. pozn. 230), položil do narrace listiny hradištské (CDB I, str. 195, ř. 6: *pro mea regnique mei incolomitate ac stabilitate*) a listiny opatovické (*pro mei incolumitate regnique mei stabilitate*, srov. níže str. 131, Studii II, Opatovice), i do dispo- sice listin maltských (srov. sh. pozn. 230). Hlavně podle těchto zmínek o krá- lovské koruně, které jsou zcela určitě myšlenkou Vincencovou, lze souditi, že ona větší přesnost v disposicích diktátů Vincencových je pravděpodobně právě jeho myšlenkou a tedy zásluhou, nejen výrazem a požadavkem přesnějšiho ná- zoru domácího prostředí právního, jehož vliv však nelze popírati, objevi-li se podobná přesnost i v listinách Vladislavova nástupce knížete Soběslava II. (srov. níže str. 44).

²⁴² Zvláště důrazně vystupují v listině hradištské (CDB I, str. 196, ř. 10: *Hęc autem scripta quicumque cognoscant fideles sub testamento d. n. Jesu Christi et totius ecclesie necnon et harum personarum* a pak následuje dlouhá řada svědků, kteří jsou zde postaveni takřka do jedné řady s Kristem); také v druhé listině maltské jsou svědci důrazně uvedeni slovy: *Testes, qui affuerunt et audierunt donationem et confirmationem supradictarum possessionum hii sunt* (l. c. I, str. 217, ř. 25). Ovšem v první listině maltské svědků není, nej- spíše snad proto, že jde o pozdější zlistinění staršího založení, doplněného nově jen některými menšími dary Vladislavovými, jejichž svědky, byli-li jact, uváděti nestálo za to a jména svědků původního darování zakládacého již ne- byla známa. Hlavně však asi neuvedeni svědci proto, že stačilo slovo a pečeť královská. Ve valdsasské listině je vliv předlohy, vzniklé u příjmece.

²⁴³ V hradištské listině, ovšem nikoli bez vlivu předlohy, listiny Vrati- slavovy (CDB I, str. 86, ř. 5: *ut quod nostris sit actum temporibus non lateat, literis memorie commendamus*), je jakási korroborace (l. c. I, str. 195, ř. 13: *et ne hoc posteros latere queat, sub testimonio scripturę meo signo munitę . . ratum esse commendo*) uprostřed dispo- sice listiny, nikoli až na konci znění, jako bývá korroborace. V první listině jerusalemského špitálu je sice korrobo- race (l. c. str. 215, ř. 32 *Hęc ergo omnia, . . possidenda concedo et confirmo ac sigilli mei regalis impressione corrobore et munio*), není však v druhé maltské listině. Ve valdsasské listině je opsána korroborace z předlohy domácí listiny valdsasské (CDB I, str. 205, ř. 13).

²⁴⁴ Proto Vincenc miluje spíše narrace než arengy, jak svědčí listina hradištská i druhá maltská. V hradištské se čte: *cognoscens (rex) ministros ecclesie, que est secus urbem O. edificata in nomine sanctę et individue trini- tatis et in honore b. prothomartyris Stephani dedicata, nocte dieque in dei laudibus iugiter insudare et tantorum dei athletarum orationum particeps cupiens fieri corde et animo humiliter cępi excogitare, qua ratione mei cele- britas memorie apud illos posset haberi in secula sine fine. Unde omnipotentis*

dei inspirante gratia ac institutione ammonitus canonica, venerabili eiusdem ecclesie abbate .. meo occurrente ac favente desiderio, fratrum prothom. Stephani precibus me subdidi atque, ut eorum orationum particeps sine sine fierem, devotus munus communionis suscepi (CDB I, str. 194, ř. 33). Ještě patrnější je Vincencův kronikářský sloh v druhé listině maltské, kde se čte (CDB I, str. 216, ř. 22): .. *notum facio .., quod a primis principatus mei temporibus semper in voto habui Iherosolimam ire atque sepulchrum dominicum et alia loca sancta videre. Quod et adimplere volui, quando cum imperatore Conrado in expeditione contra paganos processeram. Sed cum peccatis exigentibus, nescio quo dei iudicio, proposita perficere prohiberer, ad propria reversus, votum exsolvere atque Iherosolimam ire ibique aliquantis per moram facere rursum magis ac magis accendor. Quod cum Ramundo, tunc temporis magistro hospitalis Iherusalem, ceterisque fratribus eius innotuisset, statim claves, quod vocatur Crat et est in confinio paganorum situm, per fratrem B. mihi miserunt, ipsum castrum cum omnibus suis pertinentiis absolute mihi meisque sociis ad nobis serviendum offerentes, quamdiucunque in terra illa manere vellemus. Quorum devotionem ac liberalitatem gratissimam ducens simulque perpendens, quanta in predicto hospitali humanitatis obsequia impenderentur omnibus sepulchri dominici visitoribus, sed precipue, ut ex multorum relatione didiceram, pauperibus et infirmis, placuit mihi tantorum bonorum esse cooperatorem, ut postmodum etiam aliquid exinde mercedis expectarem. Nezní tato narrace jako úryvek z Vincencova letopisu? — S Vincencovou zálibou v narracích souvisí pak i jistá rozvláčenost v disposici, právnícky nikoli nejpřesnější, na př. v hradištské listině (CDB I, str. 195, ř. 4): *At ego, ne fratres meos in Christo dilectissimos gratuito mihi fraternitate concessa aliquo modo aggravare videar, in signum hoc sacratissimi pacti inter nos habiti, in retributionem pro mea regnique mei incolomitate ac stabilitate unaque pro germanorum meorum tam T. quam H., necnon filii mei F. meorumque remissione peccatorum, quicquid illis propinquorum, videlicet avi mei, primi regis Boemorum W., ac primi ducis Moraviensium senioris O. et prudens discretio ad usum in nomine domini studuit deputare necnon et omnium principum Moraviensium, ea sic se haberi et gaudeo et laudo, insuper et regie potestatis auctoritate ac consensu omnium primatum Boemię confirmo, et ne hoc posteros latere queat, sub testimonio scripturę meo signo munitę usqueaque ratum esse commendo.**

²⁴⁵ Ve Vincencově nejcharakterističtější skladbě, listině hradištské, je klatba nejen důrazně ohlášena (CDB I, str. 196, ř. 22: *Ad hec quoque ut hec mea predicta confirmatio rata et fixa in perpetuum permaneat, ex canonica et apostolica auctoritate maledictionem in huius decreti mei prevaricatores subscribi volui*), nýbrž i sama velmi výrazně složena (l. c. str. 196, ř. 24): *Igitur ego D., d. g. s. Prag. ecclesie XIIIus episcopus, et Johannes, s. O. ecclesie VIIIus episcopus, tali decreto bannum apponimus, ut si quis temerator huius rei aut contemptor extiterit, perpetuis condemnationibus subiaceat innotatus et sanctorum dei, quorum ibi reliquię requiescunt, meritis et orationibus*

*duplici contritione conteratur, ut laborando sine intermissione angustia et tribulatione, dolore et amaritudine in fine mundi cum Juda traditore salvatoris omnibusque menbris diaboli in inferno inferiori sine fine crucietur. Amen. Aman-
tibus hæc et laudantibus, pro posse quoque augentibus et defendentibus sit salus
et protectio, pax et exultatio et sanctę trinitatis eiusdemque individue unitatis
benedictio nunc et in evum amen.* Podobně jako tato klatba (složená částečně
pomocí klatby Vratislavovy listiny hradištské (CDB I, č. 80), zněla asi i klatba
ztracené Vladislavovy listiny opatovické (srov. níže Studii II, Opatovice, str. 132).
Rovněž dílem Vincencovým je patrně klatba v listině valdsasské (CDB I, str. 206,
ř. 4: *Hoc itaque decretum si quis voluerit infringere, sive rex, sive dux,
seu princeps, sive alia quęlibet persona, anathematis gladio, nisi resipiscat,
se percussam in die iudicii sine fine sentiat*), neboť je do předlohy, domácí
listiny valdsasské doplněna. V první maltské listině zní klatba: *Et si quis
donationem meam infringere presumpserit, in presenti rerum sufferat pericula
et in futura vita cum Dathan et Abiron et Juda traditore pari pena puniatur.
Amen* (CDB I, str. 215, ř. 34), jen v druhé maltské listině klatby není jako
korroborace.

²⁴⁶ K diplomatické otázce, mnoho-li se tehdy kryje písař listiny s jejím
skladatelem, notářská činnost Vincencova nepřispívá, poněvadž každá ze tří
Vincencových skladeb, zachovaných v originále: listina valdsasská a dvě auten-
ticky <Hrubý mluví o třech dochovaných originálech listin, složených Vincencem,
protože CDB I, č. 208 — listina hradištská — podle něho není dochována v origi-
nále, viz výše pozn. 193 a v Studii II, Hradištské, str. 83. K jeho mínění, že č. 180
a 230 v CDB I jsou psána různými písaři, srov. výše pozn. vydavateli k pozn.
Hrubého 221 k str. 42. Po straně pozn. Hrubý tužkou: *Srov. však pozn. 250
na str. 53 a; o jakou tu pozn. jde, nepodařilo se mi zjistiti.*>, je psána jinou rukou.

²⁴⁷ CDB I, č. 278. Že by byla tato listina složena u příjemce v klášteře
plasském, jak se domnívá, neuváděje důvodů, *Friedrich* (CDB I, str. 243, ř. 19),
je tedy omyl. <Totéž mínění jako Hrubý vyslovil o diktátoru listiny plasské
nedávno *H. Zatschek*, *Die Bedeutung der Deutschen in der Kanzlei der Pře-
mysliden* (Germanoslavica II, 1932—1933) str. 206.>

²⁴⁸ CDB I, č. 279. <Platí totéž jako v předchozím případě o *Zatschkovi*.>

²⁴⁹ CDB I, č. 287. <Platí totéž jako v předchozím případě o *Zatschkovi*.>

²⁵⁰ Svědčí pro totu titulaci této listiny, shodná s titulací v *B* a *C*,
publikace, shodná s publikací listiny *C* a charakteristické slůvko *libenter*, které
se nalezne zde (CDB I, str. 256, ř. 19) i v *A* (l. c. str. 244, ř. 16) a *C* (l. c. str.
252, ř. 11), a konečně i charakteristická střídlivost slohu, omezujícího se na věc
a tím se velmi lišícího nejen od slohu listin z okruhu Zdikova, nýbrž i od
slohu notáře Vincence, vždy ještě značně výpravného.

²⁵¹ <Doplniti je, že z kladrubské jen text *A*, text *A*¹ je podle *Friedricha*
psán jinou rukou.>

²⁵² Jeho písmo se nalezne na reprodukcích u *G. Friedricha*, *Acta regum
Bohemiae* tab. 6 a 7 a.

²⁵³ CDB I, str. 245, ř. 4: *quando divina clementia me liberavit de car-*

ceris angustia, facultates non habui, sicut honorem principalem deceret, et tamen pro pecunia premere populum non volui, qui longa expectatione dominationem meam desiderabiliter expectaverunt, sed quasdam res ecclesie . . . ad necessitatem meam, non tamen sine voluntate abbatis et fratrum, accepi.

²⁵⁴ CDB I, str. 252, ř. 10: *ecclesiam W. specialiter honorare et defendere libenter volo propter honorem dei et sue sancte matris M. et beati P. apostoli, ut eos in novissimo die clementes habeam cum precessoribus meis et patre meo, qui in eadem ecclesia requiescunt, quod et ego spero.*

²⁵⁵ V listině A dí: *abbati in Plaz, videlicet Meynero ceterisque monachis fratribusque . . . ibidem devote deo famulantibus* (CDB I, str. 243, ř. 22), v listině B: *ecclesie sancte Marie in Claderub* (l. c. str. 245, ř. 7), v listině C: *ecclesiam Wissegradensem* (l. c. str. 252, ř. 10), v listině D: *Theutunicos, qui manent in suburbio Pragensi* (l. c. str. 256, ř. 14).

²⁵⁶ CDB I, str. 245, ř. 22: *omnes homines eiusdem ecclesie s. M. absolvo a succisione silve, excepto illo loco, ubi ipsi solent succidere, et a caniductoribus eos liberos esse volo.*

²⁵⁷ <Na tomto místě citoval *Hrubý* Studii II, Německá osada v Praze. Protože napsal o listině pro pražské Němce samostatnou studii v Sborníku Novotného Českou minulostí (str. 77 a násl.), která je jen zpracováním toho, co obsahoval článek „Německá osada“ ve Studii II, vypustil vydavatel tento článek; stačí revokovati na příspěvek *Hrubého* ve Sborníku, a doplniti citátem práce *V. Vojtíška*, O privilegii knížete Soběslava na pražské Němce a jeho konfirmacíh (Příspěvky k českým pom. vědám historickým, seš. 1, 1929) a příspěvkem *V. Hrubého*, Nové příspěvky k starším dějinám Prahy, NV, 1932 (XIII), str. 191 a násl.)

²⁵⁸ V listině A: *Ut igitur omnium horum actio rata et inconvulsa maneat, cum testimonio omnium eorum, qui tunc presentes erant, confirmari precepi cum carta et sigillo meo*; v listině B: *Actionem istam cum carta et sigillo meo confirmo, presentibus . . .*; v listině C: *Hec emendata cum bona voluntate prepositi G. in capitolio Wissegradensi cum carta et sigillo meo confirmavi.*

²⁵⁹ V listině A v tomto pořadí: biskupové, probošt vyšehradský (kancléř), notář, sudí dvorský, komorník, prefekti kladský s bratrem, žatecký, plzeňský se synem, číšník, jídlonoš, prefekt pražský s bratrem, doudlebský, dřevčický s bratry, komorník biskupův, šlechtic Oldřich, syn Ctiborův s bratrem, podkoní s bratry, prefekti budišinský a čáslavský; v listině B: biskupové, knížecí bratři, probošti a děkani vyšehradský a pražský s kapitulami (*cum fratribus*), opati, komorník, jídlonoš, číšník, maršálek s bratry, sudí, kastelánové ze Žatce, Plzně, Litoměřic a Kladska a šlechtici. <O pořadí svědků v listinách přemyslovských pojednal nověji *H. Zatschek*, Ein Kapitel aus der Diplomatik der Přemyslidenurkunden (Jahrb. d. Ver. für Gesch. d. Deutschen in Böhmen III. str. 372 a násl.) (srov. zprávu v ČMM, 1934, str. 436 a násl.)>

²⁶⁰ Lze to snad vysvětliti tím, že příjemcem je kostel vyšehradský, jehož probošt *Gervasius* byl knížecím kancléřem, takže právní počin byl pořízen v samé kapitule vyšehradské (srov. korroboraci listiny C shora v pozn. 258),

kam mimo knížete a členů kapituly nikdo nesměl, a dodatečně zajištěn klatbou biskupů pražského a olomouckého: *Hec omnia supradicta confirmata sunt sub anathemate episcopi F. Prag. et T. ep. Morav., ut nullus successorum meorum aliquid minuat vel impediatur de supradictis*, položenou mezi korroboraci a datum, na místo, kde v listinách *A* a *B* jsou svědci, tedy náhradou za ně.

²⁶¹ Srov. pozn. předešlou.

²⁶² CDB I, str. 245, ř. 20 a str. 246, ř. 9.

²⁶³ CDB I, str. 244, ř. 15.

²⁶⁴ V *A* jsou časové údaje shrnuty slovem *Acta sunt hæc anno incarnationis domini .., indictione ..*, v *B* a *C* jsou prostě položeny *Anno .. indictione .. epacta .. concurrente .. mense (B), Annus dominice incarnationis .. indictio .. epacta .. concurrens .. (C)*.

²⁶⁵ Zní ve všech třech listinách shodně: *Data (B: datum) per manum domni Geruasii cancellarii et prepositi Wissegradensis (B: W. ecclesie, C: eiusdem ecclesie W.)*, jen v *B* je zakončena slovem *feliciter*.

²⁶⁶ CDB I, str. 244, ř. 16; str. 252, ř. 11; str. 256, ř. 19.

²⁶⁷ V olomouckém padělků o chomutném na Olšavě (CDB I, č. 289) je stopa ztracené šesté listiny Soběslavovy (srov. níže Studii II, Olomouc, str. 128). <*Hrubý* mluvil dosud jen o čtyřech listinách Soběslavových. O páté srov. zmínku v pozn. 269 k této str. O jejím diplomatickém původu mluví *Hrubý* na str. 53.>

²⁶⁸ <*Hrubý* poznamenal: srov. níže str. —, ale o pečetí Soběslavově na cizích listinách v práci dále nemluví. Mínil tu nepochybně CDB I, č. 280 a č. 285, o nichž se v jiné souvislosti zmiňuje na str. 47.>

²⁶⁹ CDB I, č. 288. <Srov. co dří *Hrubý* o diplomatickém původu této listiny na str. 53.>

²⁷⁰ Srov. níže str. 54.

²⁷¹ Na př. v listině *B*: *Churoied, Checchowic* (Čečkovice), *Zedlissie* (Sedliště) *Watzlao, Seecz* (Céč) atd.

²⁷² CDB I, č. 280.

²⁷³ CDB I, č. 285.

²⁷⁴ Svědčí o tom publikace obou listin, v první (CDB I, str. 247, ř. 1): *Notum sit omnibus Christi fidelibus tam presentis temporis quam futuri, quod, v druhé* (CDB I, str. 250, ř. 30): *.. universis Christi fidelibus tam moderni quam futuri temporis in perpetuum presentis scripti commendatione notum sit, quod, a datování se svědky, v první* (CDB I, str. 247, ř. 19): *Actum est autem hoc anno dominicę incarnationis .., ind. .., ep. .., concur. .., temporibus gloriosissimi et serenissimi ducis Boemorum Sobezlai anno ducatus sui .. idus martii... Nomina autem testium, coram quibus hoc actum est, hæc sunt, v druhé* (CDB I, str. 251, ř. 2): *Acta sunt temporibus Zobizlai ducis Boemorum presentibus nobilibus Boemię, ipso duce factum approbante et sigilli sui impressione confirmante. Eorum vero, quorum hæc testimonio roborata sunt, nomina sunt hæc.*

²⁷⁵ Srov. jeho písmo u *G. Friedricha Monumenta palaeographica Bohe-*

miae (1904) tab. 8 a také *Friedrichovy* poznámky o totožnosti písaře obou listin v CDB I, str. 246, ř. 29 a str. 250, ř. 18. Je to určitě týž písař.

276 Srov. níže str. 54.

277 CDB I, č. 292.

278 CDB I, č. 295.

279 CDB I, č. 405. Srov. Studii II, Kladruby.

280 CDB I, č. 312.

281 CDB I, č. 317.

282 Pokud jde o listiny olomouckou a kladrubskou, srov. níže Studii II, Olomouc a Kladruby. Pokud jde o listinu valdsasskou, již *Friedrich* CDB I, str. 263, ř. 21 upozornil na některé slohové příbuznosti mezi valdsasskými listinami Bedřichovou a Vladislavovou z r. 1159. Slohová příbuznost mezi oběma listinami je však daleko větší. Nejsou to jen invokace (ač ta jen ve spojení s ostatními doklady, sama o sobě jsou ve svém běžném znění neprůkazná) a rčení *terrena pro celestibus .. commutare* a *cum de suis deus muneribus honoratur*, nýbrž i rčení *pauperes Christi* (CDB I, str. 192, ř. 23, 33 a str. 263, ř. 29, str. 264, ř. 21) *ambitum (quod slavonice) ugiez boemice (dicitur) appellatum* (str. 192, ř. 26 a str. 263, ř. 32), *cum omnibus appendiciis suis* (str. 192, ř. 27 a str. 264, ř. 1), *(omnium primatum assensu) scitu atque assensu Boemorum* (str. 192, ř. 28 a str. 264, ř. 4), *ratum (a) et inconcussum (a) permaneat* (str. 192, ř. 32 a str. 204, ř. 11), *sigilli nostri impressione confirmamus* (str. 193, ř. 1 a str. 264, ř. 12); konečně i rčení *se reum divine maiestati existere noverit et a nostra pace ac gratia omniumque Boemorum funditus alienum* (str. 264, ř. 22) je ohlaselem rčení *regie maiestatis et tocius terre reos ac perpetue dampnacioni .. subditos .. significamus* (str. 192, ř. 33). Mimo to rčení *sicut consignatum est* (str. 264, ř. 4) a *sicut .. distinctus ac consignatus est* (str. 264, ř. 10) je jistě přejato z jiné valdsasské listiny (str. 205, ř. 6). Tato slohová příbuznost je důkazem, že listiny Vladislavovy byly předlohou listině Bedřichově a to buď v klášteře nebo i na dvoře knížecím, poněvadž se Bedřichova listina týká téhož újezdu, jako listiny Vladislavovy (o topografický výklad této listiny i jiných listin valdsasských se pokusil *G. Treixler*, *Verschollene Erzgebirgsorte*, MVGDB 73 (1935), str. 41 a násl.), takže tyto listiny byly asi při jednání o právní počin, v Bedřichově listině zlistiněný, známy i na dvoře knížecím. A že spíše zde, ukazuje následující poznámka 283. — Podobně i vyšehradská listina Bedřichova byla složena někým, kdo znal vyšehradskou listinu knížete Soběslava II. (CDB I, č. 287), jak svědčí Bedřichova intitulace bez devoce: *Ego F. Boemorum dux* (srov. *Ego S. Boemorum dux*, CDB I, str. 252, ř. 9), slovo *honoravit* (str. 288, ř. 33 a str. 252, ř. 11) a datování, *Anno dominice incarnationis millesimo C°LXXX°VII°*, *indictione II°*, *epacta VIII°*, *concurente III°*, *secundo die mensis mai*, (str. 289, ř. 17) obdobné datování Soběslavovy listiny: *Annus dominice inc. mill. centesimus LXX°VIII°*, *ind. XI°*, *ep. nulla*, *conc. VI°* (str. 253, ř. 9). Ale označení vyšehradské výsady slovem *pax* a rčení *Facta sunt autem hec ..* (str. 289, ř. 18) ukazuje na skladatele knížecího (srov. násl. poznámku).

²⁸³ Předně je to nápadná zmínka o míru, *pax*, která se objeví v listině olomoucké (CDB I, str. 261, ř. 1: *causa pacis*) i valdsasské (CDB I, str. 264, ř. 10 a 22), pak zmínka *hoc factum* v korroboraci týchž dvou listin (CDB I, str. 261, ř. 4 a str. 264, ř. 11), dále slovo *Facta (factum)* v datování: v listině olomoucké *Hec facta sunt anno dominice incarnationis mil. cent. octogesimo, epacta .. indictione*, ve valdsasské *Facta autem sunt hec anno incarnationis domini mil. cent. octuag. primo, anno ducatus ducis F. quarto* a i v kladrubské *Factum est hoc privilegium anno ab incarnatione domini mil. cent. octog. sexto, indict. .., epacta .., concur .., konečně a zvláště vzájemné slohové ohlasy v začátcích listiny olomoucké: .. notum sit .., quod ego F. .. dux Boemie existens, remissionem peccatorum assequi cupiens .. ab ineunte etate decorem domus dei dilexi et .. desiderium semper habui* (CDB I, str. 260, ř. 25), a listiny kladrubské *Ego F., .. Boemorum dux, decorem domus dei libenter dilexi semper et diligo* (l. c. str. 426, ř. 2). Kromě onoho *dilexi semper* je svérázná i přechodníková vazba *existens, cupiens* v listině olomoucké na začátku a v listině kladrubské ke konci (l. c. str. 435, ř. 10): *Ego quoque cupiens amplificare predia ecclesie Cladrubensis .. cupiens assiduis inprecaminibus in futuro connumerari*. Tato svérázná přechodníková vazba i úsloví *domum dei semper diligere* se objeví i v listině jerusalemského špitálu: *sequens vestigia E. matris meę, quę domum hospitalis Jerosolimitani semper dilexit* (l. c. str. 285, ř. 12). Že tato listina je dílem notáře knížecího, svědčí i její korroborace rčením: *sigilli sui impressione confirmavit* (l. c. str. 285, ř. 21), které se nalezne i v listině valdsasské (l. c. str. 264, ř. 12) a kladrubské (l. c. str. 426, ř. 8). <Doplniti třeba, že slova *sigilli nostri impressione confirmamus* v listině valdsasské označil Hrubý výše (pozn. 282) za převzata z valdsasské listiny CDB I, č. 227, nelze se jich tedy nyní dovolávat jako charakteristických pro notáře Bedřichova. Korroborace, kterou výše cituje Hrubý z listiny kladrubské, je jen v textu A. této listiny. V textu B., který Hrubý považuje (viz Studii II, Kladruby str. 100, pozn. 108, 110, 111) místy za bližší deperditu, tato slova nejsou.>

²⁸⁴ Srov. níže str. 54.

²⁸⁵ CDB I, č. 396, srov. Studie II, Plasy, str. 144.

²⁸⁶ CDB I, č. 278.

²⁸⁷ Je to shora zmíněná listina A.

²⁸⁸ CDB I, č. 296.

²⁸⁹ Že předlohou listiny Cěčovy byla listina Soběslavova (= S), svědčí její začátek *Notum sit omnibus tam presentibus quam futuris fidelibus, quod ego, nápadně podobný začátku listiny S: Notum sit tam futuris quam presentibus, quod ego*, označení příjemce *abbati Meynero de Plaz et fratribus suis ibidem deo famulantibus*, podobné označení v S: *abbati in P., videlicet Meynero ceterisque monachis fratribusque, dei servis, ibidem devote deo famulantibus*, v pertinenční formuli slova *cum pratis, agris et aquis*, obdobná svérázným slovům *cum suis pratis et aquis* v S, uvádění vlastních jmen slovem *nomine*, konečně korroborace: *Ut autem hec pactionis meę ratio rata et incon-*

vulsa habeatur, in capitulo Pragensi confirmari conplacuit presentibus et testibus, která nemohla být složena bez korroborace listiny *S*: *Ut igitur omnium horum actio rata et inconvulsa maneat, cum testimonio omnium eorum, qui tunc presentes erant, confirmari precepi cum carta et sigillo meo*. Sotva lze tedy pochybovati, že skladatel Cěčovy listiny znal Soběslavovu listinu plasskou a že to byl skladatel plasský, nikoli kněžecí, dokazuje klatba Cěčovy listiny: *Si qua vero in posterum ecclesiastica seu secularis persona hanc vendicionem meam predictis fratribus diripuerit, anathematis vinculo se innodatum noverit*, která není napodobením klatby listiny *S*, poněvadž tato listina vůbec klatby nemá, nýbrž klatby zakládač listiny plasské: *Quod si qua in posterum ecclesiastica secularisve persona hanc meę donacionis dotem sciens . . immutare temptaverit, . . ecclesiasticę districtioni et eternę dampnationi se subiacere noverit*. Užtí za předlohu dvou listin plasských mohl jedině skladatel domácí, plasský, nikoli kněžecí, který by se byl jistě spokojil předlohou jedinou. Ostatně Cěčova listina s listinou *S* obsahově nesouvisí a jen kdyby souvisela, bylo by počítati s možností, že listiny *S* užil za předlohu skladatel kněžecí. Takto je však jisto, že skladatel listiny Cěčovy je původu plasského. Ze srovnání obou listin je patrnó, že místo *dedi* položil *contradidi*, ponechal však *contulit*, že korroborace mu byla cizí, takže je proti přesnému znění v předloze *S* velmi pokazil, že to již ani není korroborace (později již korroboraci vynechal, srov. níže listinu kněžete Bedřicha = *B1*), že za to na konci listiny proti předloze přidal klatbu.

²⁰⁰ CDB I, č. 300. Poněvadž je zachována jen v opise, nelze říci, kým je psána.

²⁰¹ Listina *B1* začíná: *Notum sit omnibus tam presentibus quam futuris fidelibus, quod ego F., dei gratia dux Boemiae*, jako listina *S*: *Notum sit tam futuris quam presentibus, quod ego Z., gratia dei dux Boemię*, označuje příjemce listiny slovy *domino deo et beate M. et fratribus in P. ipsi famulantibus* podobně jako listiny *S* a Cěčova (srov. pozn. předešlou), uvádí vlastní jména místní slovem *nomine*, jako ony; užívá disposičních sloves *contuli* a *tradidi* jako listina *S*, uvádí svědky slovy *Huius autem nostrae donationis testes sunt* jako Cěčova listina slovy *Huius etiam venditionis meę testes sunt* a člení je v odstavce: *laici + primates*, jako listina Cěčova má odstavec *sacerdotes*; její datum *Haec autem in Z. acta sunt anno dominice incarnationis mill. cent. octogesimo tercio, sub venerando abbate M.* nevzniklo bez data listiny *S*: *Acta sunt hec anno incarnationis domini MCLXXV, ind. octava*; na konci má klatbu *Si qua vero imposterum ecclesiastica saecularisve persona donationem nostram irritam facere tentaverit, vinculo anathematis se innodatam noverit*, namnoze shodnou s klatbou listiny Cěčovy (srov. pozn. předešlou); konečně jakási 'arenga' její *Iustum enim est, ut abundantia nostra pauperum inopiam suppleat, ut eorum orationes nos onere peccatorum gravatos exonerent* není, než obměna věty *Ego vero quoad vixero, ut orationibus eorum inserar, prout potero, libenter patrocinabor* z listiny *S*, jak svědčí i její místo na samém konci listiny. Zvláště je připomenouti, že listina *B1* nemá korroborace.

<O skupině plasských listin, kterou se tu i dále zabývá *Hrubý*, psal nedávno *H. Zatschek* v článku *Die Bedeutung der Deutschen in der Kanzlei des Přemysliden* (*Germanoslavica* II, 1932—1933, str. 196 a násl.), v němž dochází (srov. moji zprávu v *ČMM* 1934, str. 430) k výsledkům odchylným od výkladů *Hrubého*. Na jednotlivosti, pokud možno, bude ještě upozorněno. Předem třeba říci, že *Hrubý* sám během práce svůj úsudek o původci hlavní skupiny plasských listin změnil, jak na to bude ještě upozorněno (srov. str. 139, 146, pozn. 323, 354). *Zatschek* dokazuje, že původcem oné skupiny je notář *Rapoto*, *Hrubý* označuje — aspoň tu — jejího původce *P6* a popírá jeho totožnost s *Rapotou*.>

²⁹² CDB I, č. 301.

²⁹³ Srov. konec poznámky 291.

²⁹⁴ Skladatel listiny často býval i jejím písařem.

²⁹⁵ Začátek listiny *B2*: *Notum sit omnibus tam presentibus quam futuris Christi fidelibus, quod ego Fridericus, dei gratia dux Boemie* je až na slovo *Christi* doslova shodný se začátkem předešlé listiny *B1*, vlastní jméno darované vsi je v ní uvedeno slovem *nomine*, jako v předešlých listinách plasských, její dispoziční sloveso zní *perpetuo iure possidendam tradidi*, jako v listině *B1*, je v ní užito obratu *in usus meos accepi* jako v listině *Céčově* obratu *in usus meos comparavi*, předvětí její korroborace *Ut autem hec commutatio nostra rata et inconvulsa in posterum permaneat* se velmi blíží předvětí korroborace listiny *Céčovy*. Naproti tomu je však uvést, že je v této *Bedřichově* listině mnoho nového proti předešlým listinám plasským: přejmece je zde prostě označen *fratres Plazenses*, závěť korroborace zní zcela nově, takže korroborace je velmi důrazná: *hoc privilegium sigillo meo confirmavi et testes idoneos huic confirmationi adhibui, quorum nomina sunt hec, nová je klatba: Preterea d. H., Pragensi episcopo, viro venerabili, et P., Moraviensi episcopo, non minus honesto, iniuncti, ut statuti nostri violatores anathematis vinculo denuntient innodatos* a nově je i časové označení listiny *Acta sunt autem hec in consecratione basilicę, quam ob memoriam victorię meę socia thori mei E. construxit*.

²⁹⁶ CDB I, č. 304.

²⁹⁷ Začátek listiny *B3* zní: *Notum sit tam presentibus quam futuris fidelibus, quod ego F., dei gracia dux Boemorum* jako v listině *B1*, až na to, že místo obvyklého plasského *dux Boemie* čteme zde *dux Boemorum* a rovněž konec, *Hec autem in B. acta sunt anno dominice incarnationis mill. C°LXX°XIIII°*. *Si qua vero in posterum ecclesiastica secularisve persona nostram donationem irritam facere temptaverit, vinculo anathematis se innodatum noverit*, je doslova shodný s koncem listiny *B1*. Mimoto se zde vyskytuje sloveso *tradidit*, přicházející v listině *B2* i *Céčově*, v jejíž korroboraci se objeví obrat *confirmari conplacuit*, jehož obdoba se nalezne v korroboraci listiny *B3*: *Placuit quoque nobis pro roborando pacto, ut duobus sigillis .. privilegium firmaretur et testes conscriberentur*. Konečně i ve výčtu svědků listiny *B3*, uvedených slovy *Hi vero sunt testes*, je upomínka na listinu *B1*, totiž to, že určitý odstavec jejich je označen slovem *primates*.

²⁹⁸ <Její reprodukce je nyní v *Chroustových Monum. paleogr. III. R. XV, Lief. Tab. 5* (1934) péčí *H. Zatschka*.>

²⁹⁹ CDB I, č. 307. Je litovati, že tato listina, pro posouzení plaských skladeb tak důležitá, jak vysvitne, je zachována jen v opise, takže je neznám její písař. <*Zatschek*, l. c. str. 213 chce ukázati, že tuto listinu skládal Rapoto.>

³⁰⁰ Za invokaci je v listině *B4* publikace s intitulací doslova shodná s publikací v listině *B2* (srov. sh. pozn. 295) i s příznačným *Christi fidelibus*. Příjemce je zde vyjádřen slovy *fratribus meis in P. domino deo et beatae M. famulantibus*, která jsou nepochybně obměnou obdobných slov z listiny *B1*, (srov. shora pozn. 291). Dispoziční sloveso listiny *B4* snad pochází z listiny *B1*, kdežto souvislý s ním obrat *perpetuo iure possidendum* se po prvé objevil v listině *B2* (srov. sh. pozn. 295). Svědci jsou uvedeni slovy *Hii vero sunt testes* jako v listině *B3* a klatba *Si quis vero hanc meam donationem irritam facere tentaverit, vinculo anathematis se innodatum noverit* je namnoze doslova shodná s klatbou listiny *B1*, ač upomíná i na klatbu listiny *B2*. Datování *Haec autem acta sunt anno dominicae incarnationis M^oC^oLXX^oXV, in communi colloquio Bohemorum Praegae habito* může býti napodobeno podle listiny *B1* nebo ještě spíše podle listiny *B2*, v jejímž datu je rovněž zmínka o významné současné události, listinu datující.

³⁰¹ Srov. shora pozn. 265.

³⁰² <*Hrubému* se zřejmě vynořily dodatečně pochybnosti, je-li rozlišení notářů *P1—P4*, jak je podal, správné. Připsal po straně textu tužkou poznámku: *Všec je tak nápadná, že se maně objeví domněnka, nejsou-li všechny čtyři listiny Bedřichovy složeny týměž notářem, který jen své diktáty obměňoval a zdokonaloval až dospěl k přesné formulaci listiny P4*. Srov. poznámku vydavatele 299.>

³⁰³ CDB I, č. 322. <Jméno kněžnino místo obvyklého *Helicha* psal *Hrubý* důsledně *Elicha*.>

³⁰⁴ *G. Friedrich*, CDB I, str. 295, ř. 20, se domnívá, že listina *Elišina* je složena týměž notářem co listina *B4*. Tomu odporuje: 1. listina začíná publikací, nikoli invokací jako listina *B4* a začátek publikací je prokazatelně charakteristikou určitého notáře plaského, patrně totožného s písařem listiny *Elišiny*, listiny *Oldřichovy* na *Lomany* a listiny na směnu *Loman* za *Čížkov*, 2. slůvko *dicta* v intitulaci, které je příliš charakteristické a v *B4* není, 3. doslovné shody s listinou *B4* (srov. násl. pozn. 305): zmínka o souhlase *thori mei socio, fratribus meis in P. domino deo famulantibus*, začátek korroborace, klatba, hlavně však datum a doručovací formule, kteréžto shody nemohly se objeviti po čtyřech letech volně v mysli skladatelově, nýbrž určitě mohly vzniknouti jen opisem z listiny *B4*, pořizeným kýmkoli. <Doplňti je, že *Zatschek*, l. c. str. 213, má tuto listinu za *Rapotovu*.>

³⁰⁵ Svědčí o tom obrat *assentiente thori mei socio*, obdobný obratu *consentiente et postulante thori mei socia* v listině *B4*, určení příjemce slovy *fratribus meis in P. domino deo famulantibus*, korroborace *Ut autem hec inconvulsis radicibus in posterum perseverent, sigilli mei impressione firmavi*,

klatba *Si quis autem hanc donationem meam irritam fecerit, vinculo anathematis se innodatum noverit*, datování *Hęc autem acta sunt anno dominicę incarnationis mill. cent. octoges. IX° in communi colloquio Boemorum, Pragę habito XVII°. Kal. iul., anno ducatus collateralis mei primo* i doručovací formule *data per manum capellani mei Ottonis XVII° kal. iul. mensis*. Konečně i publikace, která je v listině Elišině v čele, je jen obdobou (srov. obrat *Christi fidelibus*) publikace v listině B4. Srov. sh. pozn. 300 a příslušná místa v textě. Jen v dispoici je mezi oběma listinami rozdíl, místo *contuli perpetuo iure possidendum*, užitého v listině B4, čte se v listině Elišině *tradiidi perpetuo possidendum*, jako v listině B2, která je listině B4 velmi blízká, a invokace v Elišině listině chybí jako v listině B2.

³⁰⁶ CDB I, č. 336.

³⁰⁷ CDB I, č. 342.

³⁰⁸ CDB I, č. 343.

³⁰⁹ CDB II, č. 15.

³¹⁰ Skladba jeho druhé listiny, listiny Oldřichovy (= O), se od skladby listiny Elišiny (= E) svérázně liší tím, že klade dispoiční sloveso do konjunktivu: *contulerim*, že obrat *pro remedio animę meę* rozšřřřuje o slova *parentumque meorum*, že má zcela odchylnou klatbu *Hoc autem si quis infringere temptaverit, indulgentiam peccatorum meorum se impedisse noverit*, která ovšem je zčásti určena zvláštním způsobem zlistinění, že vůbec nemá doručovací formule a že do datování vkládá indikci. Přes tyto odchylky, z nichž nejzávažnější je onen konjunktiv v dispoici, vracející se pak ještě ve dvou následujících listinách, není vyloučeno, že listina O je složena týměž skladatelem, co listina E, s nřž se shoduje v tom, že má v čele publikaci *Notum sit omnibus Christi fidelibus tam presentibus quam futuris*, že příjemce vyznačuje slovy *fratribus (meis) in P. domino deo famulantibus* a že její datum začíná *Hęc autem acta sunt*. Jak nepadno je přesně rozlišiti a tím určití jednotlivé skladatele, jeví se již zde i dále. Následující dvě listiny: Anežčina (A) a na směnu Loman (L), psané týměž psářem, co listiny E a O, mají zase v dispoici konjunktiv a slova *ceterorumque parentum nostrorum (parentumque suorum)* jako listina O, ale jejich datování začíná *Facta sunt autem hec*. Klatba listiny A: *Si quis vero hanc donationem meam infringere voluerit, eterno igni se cremandum noverit, nisi resipiscens penitendo domino deo satisfecerit* je v plasských listinách nová a klatba listiny L: *Si qua in futurum ecclesiastica secularisve persona hoc factum irritum facere temptaverit, vinculo anathematis se innodatum noverit* zřejmě napodobí starou klatbu plasskou z listiny B1 (srov. sh. pozn. 291); je-li listina O bez korrobore, kterou nahrazuje tato zmřřnka: *Hęc a Marquardo .. filii et fratruelles ceterique fideles b. m. Vřřrici audientes coram glorioso duce .. ac venerabili episcopo .. confirmaverunt et testes adhibuerunt*, mají listiny A a L korrobore podobného obsahu (totiž mluvící o upevnění pořřřzení právního počinu, nikoli listiny), navzájem si příbuzné: *Et ut hęc donatio mea rata et inconvulsa in posterum perseveret, placuit in audientia gloriosi ducis P. atque venerabilis episcopi .. testimonio confirmari* (v listině A) a *Et ut hęc rata et*

inconvulsa in posterum permaneant, placuit his testibus confirmari (v listině *L*). Jestliže se konjunktivem v dispozici a obměnou korroborace beze změnky o pečetí hlásí tyto tři listiny (*O*, *A* a *L*) k témuž skladateli, na druhé straně je v nich zase mnoho navzájem odlišného, ale příbuzného či shodného se skladbou starších listin plasských, takže není nemožno, že všechny čtyři listiny, *E*, *O*, *A*, *L*, byly složeny týmž skladatelem, který, opíraje se o starou skladebnou tradici plasskou, skládal jednotlivé listiny plasské po svém. Je to tím pravděpodobnější, že všechny čtyři listiny jsou psány týmž písařem (srov. *Friedrich*, CDB I, str. 308, ř. 34.) A pak nelze vyloučiti, že i poslední listina plasská, týmž písařem psaná (srov. CDB II, str. 11, ř. 10), listina svatojiříské abatyně Anežky na statek u Kralovic z doby kol r. 1200, pochází od téhož skladatele, ač pro to svědčí jen to, že začíná publikací *Notum sit Christi fidelibus tam presentibus quam futuris*, jako všechny listiny *E*, *O*, *A*, *L*, a vkládá do intitulace slůvko *dicta* (srov. listinu *E*, v níž se objevuje tato slohová známka v plasských listinách po prvé), kdežto jinak jsou v ní stopy slohu druhého notáře plasského *P6*, o němž je dále řeč, na př. obraty *assensu et consilio sororum nostrorum* a *Nomina testium*, s jehož skladbami se však zase značně rozchází, nemajíc ani invokace, ani klatby, ani korroborace, ani data, ani doručovací formule. Je tedy jisto, že písař těchto pěti listin plasských byl mnich plasský, který snad byl i jejich skladatelem. Byl to notář *P5*. Neskládal-li sám všech listin, je jisto, že všechny jsou složeny v klášteře plasském. <*Zatschek*, l. c. str. 213 o listinách, o nichž tu mluví Hrubý, soudil takto: CDB I, č. 336 z hledaného (Rapotova) diktátu vyloučil vůbec, č. 342 je snad podle něho diktátem Rapotovým ovlivněno, č. 322 a 343 má za diktovaná Rapotou, o č. 15 z II. sv. CDB nemluví vůbec.>

³¹¹ CDB I, č. 325.

³¹² Svědčí o tom tyto shody (srov. shora pozn. 300): invokace *In nomine sanctę et individue trinitatis*, hued za ní publikace *Notum sit Christi fidelibus tam presentibus quam futuris*, korroborace *Ut autem hec inconvulsis radicibus in posterum perseverent, placuit tam sigilli mei impressione, quam testibus roborari* (v *B4* je *firmare curavi*, v *E* *sigilli mei impressione firmavi*) a doručovací formule *data .. per manum*.

³¹³ Vedle příznačné změny v závěti korroborace (srov. pozn. předešlou) jsou v ní tyto odchylky od listiny *E* (srov. shora pozn. 310), které jsou právě příznačné pro notáře *P6*: příjemce je určen slovy *abbati M. de P. et fratribus suis*, svědci jsou uvedeni slovy *nomina testium*, časové údaje jsou vloženy do doručovací formule a objevují se mezi nimi vedle roku, označeného příznačně slovy *anno verbi incarnati*, a indikce i epakty a konkurenty. Klatba *Si qua vero postmodum ecclesiastica secularisve persona concambium hoc irritum facere temptaverit, anathematis vinculo se innodatum n[ov]erit* se odchyľuje od klatby v *B4* i *E*, ale je doslova shodná s klatbou listiny *B1* (srov. shora pozn. 291), z níž je opsána i s chybou *innodatum* místo *innodatam*. <K tomu je třeba doplniti, že klatba č. 325 není doslova shodná s klatbou v listině, Hrubým označené *B1* (CDB I, č. 300); v *B1* se čte: *Si qua .. persona donationem*

nostram v CDB I, č. 325, *Si qua .. persone concambium nostrum*, není odtud také opsána s chybou *innodatum* místo *innodatam*, tato chyba je v CDB I, č. 304, 325 a 343.) *G. Friedrich* (CDB I, str. 298, ř. 18) se domnívá, že tato listina biskupa Jindřicha je složena týměž skladatelem, co listiny *B 4, E, A a L*, až na to, že písař listiny Jindřichovy připsal svou invocaci a datum. S tím se však neshoduje, že ony starší listiny plasské nepocházejí od jednoho skladatele, jak shora vyloženo, že klatba listiny Jindřichovy není charakteristikou skladatele listiny, nýbrž doslovný opis předlohy *B 1* a hlavně, že jsou svérázné odchylky slohové i uvnitř listiny, nejen na začátku a konci, jak tvrdí *Friedrich*. <*Zatschek*, l. c. str. 212, dokazuje, že tuto listinu skládal *Rapoto*.>

³¹⁴ Jeho písmo lze dobře sledovati od r. 1190 do r. 1212, tedy od začátku do konce, a na třech tabulkách u *G. Friedricha* *Acta regum Bohemiae*, tab. 11 (= listina loucká z r. 1190), tab. 15 (= Přemyslova listina plasská z r. 1207) a tab. 17 (= Přemyslova listina kostelu pražskému z r. 1212). Nejsvráznější, na první pohled patrnou jeho značkou je diplomatické znaménko zkracovací v podobě zvláštní dvojité klíčky, kterou někdy jsou přizdobeny i drčky dlouhých *s*, a pak nadepsané kursivní *a* a zkracovací znaménko pro koncovku *us*. Všechna tato tři zkracovací znaménka jsou kladena poměrně hodně vysoko nad písmena. Rukopis písařův se ovšem vyvíjel, r. 1212 je ostřejší, tvrdší než r. 1190 — ale to je otázka paleografická, třeba zajímavá. <*Zatschek*, l. c. str. 218, soudí, že listinu z r. 1212 nepsal písař listin loucké a plasské z r. 1207.>

³¹⁵ <Srov. k tomu pozn. vydavatelovu k pozn. 313.>

³¹⁶ CDB I, č. 326.

³¹⁷ Nemá korroborace, neuvádí svědků slovy *nomina testium* a klatba je zcela jiná. Uváž-li se, že klatba listiny Jindřichovy je doslova opsána z předlohy (srov. sh. pozn. 313) <Srov. k tomu pozn. vydav. k cit. poznámce>, tedy určité není vlastní notáři *P 6*, je možno, že právě klatba listiny loucké *Quod si ego vel mei heredes .. retraxerimus et contra decreti nostri paginam ire .. temptaverimus, me siquidem meosque heredes maledictione obligo perpetua ac XXX auri libras prefatę ecclesię sub imperatorię districtiōnis examine .. redditurum* je vlastní notárova a proto od klatby listiny Jindřichovy odchýlná. Opustiti starší předlohu zde nutila notáře věcná potřeba složití klatbu, v níž by se hrozilo nikoli tak trestem církevním, jako spíše těžkou pokoutou. <Srov. k tomu, co dí *Hrubý* o této klatbě níže v pozn. 549>. Tedy odchylka ve znění klatby nedokazuje, že loucké listiny neskládal notář *P 6*. Stejně nemusí to dokazovati rozdíl v označení svědků. Jsou-li uvedeni v loucké listině slovy *Huius autem donationis testes hii sunt adhibiti*, může to souviseti s tím, že v listině jsou uvedeni výslovně, a to úmyslně jen čtyři a to hlavní svědci: dva biskupové a dvě knížata, takže se záhlaví *Nomina testium*, jimiž se rozuměli především prostí svědkové, nezdálo notáři *P 6* vhodným. Závažnější již svědčí proti původu listiny loucké z diktátu notáře *P 6* nedostatek korroborace v ní, ale vždy je možno si jej vysvětliti notářovým opominutím.

³¹⁸ Tyto slohové shody ve skladbě jinak rozdílné bylo by také možno vysvětliti — *G. Friedrich* (CDB I, str. 299, ř. 29) tak učinil — tím, že notář

P6 jen opatřil invokaci a datem cizí koncept, který pak napsal na čisto, ale proti tomu svědčí poznámka následující.

³¹⁹ V loucké listině se čte (CDB I, str. 299, ř. 40): .. *statuentes, ut canonici .. perpetuo ibidem deserviant et pro nostris .. delictis assidue intercedant et in missis eorum propriam nobis commemorationem faciant* a za tím (l. c. str. 300, ř. 2): *Ad sustentationem autem canonicorum, .. possessiones .. in dotem ecclesie .. assignamus, concedimus et donamus*. Vyznačené sestavení skladebních článků do skupin po třech sotva lze pokládati za co jiného než za bezpečnou slohovou stopu určitého skladatele, notáře P6, jak svědčí řada listin jím psaných i složených. Také publikace loucké listiny *notum igitur fieri volumus tam presentibus quam futuris* příbuzná publikacím jiných listin notářem P6 složených (srov. níže pozn. 328). <Zatschek, l. c. str. 211, soudí, že listinu tu psal i diktoval Rapoto.>

³²⁰ Srov. níže pozn. 326, 327.

³²¹ CDB I, str. 299, ř. 31: *O., dei gratia Boemorum dux, quondam marchio Moravię, in perpetuum amen*.

³²² CDB I, str. 299, ř. 32: *De gestis hominum suboriri solet sepe calumpnia, nisi lingua bonorum testium robur adhibeat aut scriptura*.

³²³ Srov. shora pozn. 319.

³²⁴ Srov. shora str. 49.

³²⁵ Srov. CDB I, č. 348. Listina byla vydána ve dvou exemplářích, jak svědčí její doručovací formule *Data per manum Floriani cancellarii et per manum Hualconis thesaurarii II Kalendas Octobris*. Jeden exemplář doručil kancléř Florian kapitule pražské, druhý exemplář pokladník kapitulní Chvalek klášteru plasskému. A jen tento exemplář plasský se zachoval, ač ještě v 16. století se vědělo, že byly exempláře dva (srov. *Friedrich* CDB I, str. 312, ř. 21). Pak je možno, že ztracený exemplář, odevzdaný kdysi plasským klášterem kapitule, byl psán notářem P6, notářem původně plasským. Je to tím pravděpodobnější, že listinu určitě složil notář P6, jak vysvítá z následující poznámky.

³²⁶ Nehledíc k invokaci *In nomine sancte et individue trinitatis* ve skladbách notáře P6 pravidelné, ač nikterak svérázné, a k intitulaci, zdůrazněné tím, že stojí sama pro sebe, jako notář P6 pravidelně intitulaci zdůrazňoval, nesporným důkazem, že listinu složil notář P6, je její arenga: *Cum ex debito nostrę sollicitudinis pro pace, securitate et concordia omnium nobis commissorum vigilare, orare et omnibus modis, quibus possumus, satagere semper teneamus, locis tamen religiosis et domibus deo dicatis sive etiam personis divino officio mancipatis ad laudem et gloriam et hōnorem domini nostri Jesu Christi specialius, devotius et studiosius intendere debemus*, která se příznačným, zde až nápadným, sdružováním skladebních článků do sestav po třech zřejmě hlásí k arengám notáře P6 (srov. níže pozn. 327, 328). Také uvedení svědků slovy *Nomina personarum, que huic facto interfuerunt et assensum prebuerunt, hec sunt* je obměnou uvedení svědků *nomina testium*, ve skladbách notáře P6 pravidelného, zrovna jako datování *Factum est hoc in urbe P. anno dominicę incar-*

nationis .. indictione .. epacta .. concurrente .. ducatus ducis H. anno .. et episcopatus .., uvádějíc indikci, epaktu a konkurentu, je obměnou datování, užívaného notářem P6. <Zatschek, l. c. vůbec k této listině ve svých úvahách nepřihlédl. Hrubý v Studii II, Ostrov str., 139, dří, že listinu tuto diktoval Rapoto, kterého tu tedy považuje za totožného s notářem, kterého tu označil P6, ač se str. 55 proti tomuto ztotožnění určité staví.>

³²⁷ CDB I, č. 355. Po známé invokaci *In nomine sancte et individue trinitatis* následuje v maššovské listině důrazná intitulace s *ego* v čele a adresou *universis Christi fidelibus tam futuri quam moderni temporis*, za ní bohatá arenga *Equitatis exigit ratio, ut nos, qui dei favente clementia principatum inter homines adepti sumus, que iusta sunt et honesta, eius familie provideamus. Sic enim principatus habenas recte potentes moderantur, dum subditorum causis et utilitatibus alacriter subvenire non pigritantur*, pak publikace *Quapropter notum esse volumus tam posteris quam presentibus*, obdobná publikaci v listině loucké *notum igitur fieri volumus tam presentibus quam futuris* a na konci listiny korroborace *Ut autem hec in posterum firma radice perseverent, placuit hoc ipsum scripto commendari et impressione sigilli nostri roborari, eorum etiam, qui affuerunt, seriatim nomina subnotari*, uvedení svědků slovy *nomina testium* a v datování slova *anno verbi incarnati* s epaktou, indikcí a konkurentou. Poněvadž ze tato listina zachována jen v opise, je neznámo, kým byla psána. <Podle Zatschka, l. c. str. 211, je tato listina diktoována Rapotou. Srov. i jeho mně nejasnou pozn. 3. na téže straně, že listina musila být Rapotou také psána.>

³²⁸ Že notář P6 skládal tepelskou listinu kněžete-biskupa Jindřicha Brětislava (cit. viz pozn. 329), svědčí (srov. shora pozn. 327): invokace *In nomine sanctę et individue trinitatis*, intitulace, začínající *ego* a spojená s adresou *universis Christi fidelibus tam futuri quam moderni temporis*, arenga *Equitatis exigit ratio, ut nos, qui deo largiente principatum inter homines adepti sumus ea, que ad utilitatem servorum eius pertinent, sollicite provideamus et ecclesias eius earumque possessiones nostra circumspectione muniamus, nostre protectionis clipeo defensemus* (příznačné ztrojení!), korroborace *Ut autem hec in posterum firma radice perseverent, placuit factum scripto commendari et auctoritate ven. cardinalis P., qui presens aderat, ipsiusque et nostro sigillo roborari, eorum etiam, qui affuerunt, seriatim nomina subnotari*, uvedení svědků slovy *nomina testium* a datování sice nikoli s *anno verbi incarnati*, nýbrž *anno dominice incarnationis*, ale s indikcí, epaktou i konkurentou. — Stejně je nepochybně, že notář P6 složil i zakládací listinu tepelskou od hraběte Hroznaty (cit. viz pozn. 330), jak zase svědčí: invokace *In nomine sanctę et individue trinitatis*, intitulace s *ego*, zakončená adresou *universis Christi fidelibus tam futuri quam moderni temporis*, publikace *notum volo fieri omnibus tam futuris quam presentibus* (srov. publikaci loucké listiny shora v pozn. 319, tepelské listiny Danielovy níže v pozn. 335 a listiny Přemyslovy níže v pozn. 336), korroborace *Ut autem hec apud posteros firma radice perseverent, placuit factum scripto commendari et ecclesię Pragensis ipsiusque*

ducis et nostro sigillo confirmari, eorum etiam, qui affuerunt, nomina subnotari, uvedení svědků slovy *Hęc sunt nomina testium* a datování se slovy *anno verbí incarnati*, s indikcí, epaktou a konkurentou. Obě tyto tepelské listiny notář P6 také napsal. <Podle Zatschka, l. c. str. 211, diktoval tyto dvě listiny Rapoto.>

³²⁹ CDB I, č. 358.

³³⁰ CDB I, č. 357.

³³¹ Že byl dobrým stilistou, svědčí zvláště jeho arengy (srov. pozn. 326, 327, 328, 335, 336), které se sice ve svém schematě opírají o arengy papežské, ale touž myšlenku slohově podivuhodně obměňují podle zlistiněného právního počínu. O notářově schopnosti skládati i právně přesně svědčí zvláště tepelské listiny Hroznatova a Jindřichova.

³³² CDB II, č. 17. <Zatschek, l. c. str. 218, se vyslovuje, že tato listina, ve 2 exemplářích zachovaná, není psána touž rukou jako listiny CDB I, č. 326, 357 a 358, tedy ve smyslu Hrubého nikoliv notářem P6, ve smyslu Zatschkově nikoli Rapotou.>

³³³ CDB II, č. 26. <Zatschek, l. c. str. 218, míní, že asi nepsal jeho Rapoto, definitivní úsudek si vyhrazuje.>

³³⁴ CDB II, č. 85. <Zatschek, l. c. str. 218, přiřkl Rapotovi písmo i diktát.>

³³⁵ První listina Danielova, potvrzení listiny biskupa Jindřicha Břetislava z r. 1184, vznikla připsáním potvrzovací formule k opisu potvrzované listiny, takže její vlastní formulář je velmi stručný, ale i tak lze z Danielova označení v intitulaci jako *secundus huius nominis episcopus*, shodného s označením v tepelské listině Danielově z r. 1201 a z korroborace *sigilli . . impressione roborari* (srov. korroborace tepelských listin Danielovy [v této poznámce] a Přemyslovy [v poznámce následující]), souditi, že i tato listina je snad složena notářem P6. — V Danielově tepelské listině z r. 1201 je po invokaci *In nomine sanctę et individue trinitatis* intitulace s *ego*, zakončená adresou *universis Christi fidelibus tam futuri quam moderni temporis*, a za ní arenga *Cum generaliter omnibus christicolis prodesse teneamur, specialiter tamen eos, qui divino lumine irradiati decorem domus dei ampliare totis viribus anhelant, confovere, amplecti, consolari eorumque utilitatibus quantum possumus invigilare debemus* (příznačné ztrojování!) a publikace *Quapropter notum fieri volumus tam posteris quam presentibus* (srov. pozn. 319, 328, 336). Na konci listiny pak: uvedení svědků slovy *nomina testium* a korroborace *Ne ergo pravorum hominum hanc nostrę concessionis paginam possit infringere perversitas, placuit hoc ipsum scripto commendari et manu propria per impressionem sigilli tam nostri quam ecclesię Pragensis roborari, eorum etiam, qui affuerunt, seriatim nomina subnotari*, což vše jasně ukazuje na notáře P6. — Že i plasská listina Danielova z r. 1209 je složena notářem P6, svědčí invokace *In nomine sanctę et individue trinitatis*, uvedení svědku slovy *Hęc sunt nomina testium* a datování epaktou, indikcí a konkurentou.

³³⁶ Že notář P6 složil tepelskou listinu krále Přemysla z r. 1201 (cit. viz v pozn. 337), svědčí její invokace *In nomine sanctę et individue trinitatis*,

publikace *notum esse cupimus tam posteris quam presentibus*, korroborace *Ut autem hec apud posteros firmiter perseverent, placuit hoc ipsum scripto commendari et sigilli nostri impressione roborari, eorum etiam, qui affuerunt, seriatim nomina subnotari* a konečně i slova *cuius devotioni congratulantes* (CDB II, str. 25, ř. 14), která jsou obdobou slov *ipsius devotioni congaudentes* (CDB II, str. 24, ř. 13) ze současné tepelské listiny Danielovy i slov *devotioni eius congaudentes* (CDB I, str. 326, ř. 18) z tepelské listiny biskupa Jindřicha Břetislava. <Zatschek, l. c. str. 218, soudí, že Rapoto tuto listinu asi nepsal.> — Stejně je dlelem notáře P6 i plasská listina krále Přemysla z r. 1207 (cit. viz v pozn. 338), jak svědčí: její invokace *In nomine sancte et individue trinitatis*, intitulační s *ego*, zakončená *universis Christi fidelibus tam futuri quam moderni temporis*, arenga *Equitatis ratio deposcit, ut nos, qui deo largiente principatum inter homines adepti sumus, ecclesiis eius de donis, que nobis large contulit, aliqua reddamus et ab aliis collata nostrę circumspectionis vigilantia custodiamus, nostre protectionis clipeo defensemus. Ille siquidem principatus habenas recte moderatur, qui laudabiliter ab aliis gesta inconculsa conservare vel imitari non pigritatur* (příznačné ztrojení!), publikace *Proinde notum esse volumus tam posteris quam presentibus*, korroborace *Ut autem hoc posteriorum memorię tenacius imprimatur, placuit factum scripto commendari et impressione sigilli nostri roborari, eorum etiam, qui affuerunt, seriatim nomina subnotari*, uvedení svědků slovy *Hec sunt nomina testium* a doručovací formule, *data . . per manum*. — <Zatschek, l. c. str. 211, má za diktát Rapotův.> Konečně není vyloučeno, že i Přemyslova listina pro kostel pražský z r. 1212, notářem P6 psaná, je jím i složena. Ovšem ze staré typické notářovy skladby zbylo v této listině jen datování s epaktou, indikcií a konkurentou, ale není nemožno, že zkušený notář — tehdy byl již notářem biskupským přes dvacet let — se úmyslně zřekl své oblíbené skladby, pokoušeje se o novou — anebo napsal na čisto cizí koncept, což se mi zdá méně pravděpodobným, uváží-li se jeho nesporné notářské nadání, jak se jeví v jeho starších skladbách. <Zatschek, l. c. str. 218 míní, že tuto listinu Rapoto ani nepsal ani nediktoval.>

³³⁷ Srov. CDB II, č. 27.

³³⁸ Srov. CDB II, č. 74.

³³⁹ Srov. CDB II, č. 99.

³⁴⁰ Biskup Daniel je také jmenován mezi svědky. Věcnou souvislost královské listiny s biskupskou tužil i *G. Friedrich* (CDB II, str. 25, ř. 8).

³⁴¹ Zakládací listina, vydávající se za královskou listinu Vladislavovu, ač je datována pátým rokem jeho knížetství, začíná arengou *Cum omnes in Christo pie viventes debito divini precepti teneantur, ut pauperes eius et maxime eos, qui, sprete omni terrena ambitione, ardentiori desiderio amoris dei adheserunt, fovere, amplecti atque manu tenere debeant, specialiter tamen convenit eis, qui ex dei largitate divitiis, honoribus ac dignitatibus pre ceteris in hoc mundo locupletati et adaucti sunt, huiusmodi viros, splendore sanctę vitę nitentes, devocione bonę conversationis probatos, ad laudem divini nominis congregare et per eos misericordiam dei implorando*

veniam peccatorum sperare, která svou základní osnovou příčinného souvětí, zvláště však ztrojováním skladebných článků ukazuje na notáře P6, tím spíše, že v dalším znění listiny je nový doklad jeho charakteristického ztrojování: *.. ut terram Boemię sanctitatis necessaria cohabitacione illustraretur, sustentaretur et boni odoris aromatibus perfunderetur*. Kromě toho je tato arenga příbuzná s arengou tepelské listiny biskupa Daniela z r. 1201 (srov. sh. pozn. 335: *Cum .. teneamur, — debemus* a v ní obraty *specialiter tamen a confovere, amplecti*) a datování listiny *Facta sunt autem hec anno dominicę incarnationis millesimo C^oX^oLVI^o, epacta .. concurrente .. indictione .. anno vero ducatus mei* se hlásí k notáři P6 udáním indikce, epaktý a konkurentý *ducatu ducis H. anno .. et episcopatus* v plasské listině biskupa knížete Jindřicha na směnu o Kralovice (srov. sh. pozn. 326). Právě tato shoda v datování, zvláště shodné vypsání letopočtu částečně slovem, částečně číslicemi, naznačuje, že i zakládací listina plasská vznikla někdy kol r. 1194, kdy notář P6 měl tento způsob datování a psaní letopočtu v mysli. Že by byla shoda vznikla mechanickým opisem z listiny Jindřichovy, je při vzájemné slohové odlišnosti obou listin vyloučeno. <Srov., co *Hrubý* pověděl o této věci, zčásti odchylně, ve Studii II, Plasy, str. 146.>

³⁴² *G. Friedrich*, CDB I, str. 299, ř. 22 a CDB II, str. 24, ř. 33, z toho, že plasské listiny Jindřichovy z 1. října 1190 a Přemyslova z r. 1207, Otova zakládací listina loucká, Jindřichova listina maššovská, tepelské listiny Hroznatova a Jindřichova, tři listiny pražského biskupa Daniela a listiny krále Přemysla, tepelská a pro kostel pražský, jsou psány týmž písařem, soudí, že je psal nějaký klerik kostela pražského, jehož služeb mohli užítí jak čeští kněží, tak pražští biskupové. O některých z těchto listin v záhlaví jejich otisku ve svém Codexu tvrdí, že byly oním klerikem také složeny, ale nedokazuje toho.

³⁴³ Celkem dvanáct listin: CDB I, č. 325, 326, 348, 355, 357, 358, II, 17, 26, 27, 74, 85, 99.

³⁴⁴ Srov. níže str. 55.

³⁴⁵ Srov. shora str. 47 a násl. Velmi pravděpodobně vznikla v klášteře plasském samém i listina (= CDB I, č. 344) o náhradě, kterou dal klášteři Dětleb za odcizený jím dar svého bratra Gumpolda, pocházející z doby vlády knížete Přemysla (1192—1193 červen). Svědčí o tom jasně její skladba: *Universis .. significamus, quod Dietlebus hereditatem fratris sui G. nobis .. collatam .. abstulit*.

³⁴⁶ Srov. shora str. 39.

³⁴⁷ Srov. CDB I, č. 204.

³⁴⁸ Srov. CDB I, č. 227.

³⁴⁹ Srov. CDB I, č. 295.

³⁵⁰ Srov. výše str. 47.

³⁵¹ Srov. CDB I, č. 305.

³⁵² Srov. CDB I, č. 356.

³⁵³ Že tato listina Bedřichova je složena v klášteře valdsasském, svědčí

její slohová příbuznost s Vladislavovou valdsassskou listinou z r. 1159 (to naznačuje již *Friedrich*, CDB I, str. 275, ř. 14) a první listinou Bedřichovou. Její invokace (str. 275, ř. 23) se shoduje s invokací listiny Vladislavovy <text *Hrubého* zněl: *Její invokace a intitulace se shoduje s invokací a intitulací..*, zmínku o shodě intitulace jsem vypustil, protože shodná není), její pěkná arenga *Licet divina disponente clementia in presenti seculo gloria et divitiis habundemus et inter principes huius mundi potentiores annumeremur, gloriemur atque magnificemur, tamen quia non habemus hic manentem civitatem, sed futuram a deo secundum opera nostra expectamus retributionem, congruum esse credimus ac salubre, ut memores novissimorum nostrorum presentia pro futuris, terrena pro celestibus commutemus et amicos nobis de mammona iniquitatis faciendo, peccata nostra elemosinis et misericordiis pauperum redimamus* je jen obměnou arengy listiny Vladislavovy *Qui transitorius munere divino bonis habundamus et temporalium incrementis honorum pro proavis nostris gloriamur, salutem anime pensantes congruum esse credimus presentia pro futuris, terrena pro celestibus commutare*, jak svědčí proložená místa, ačkoli se její úvodní myšlenka hodí jen ke královské hodnosti Vladislavově. Rčení: *ut servorum dei inopia ex habundantia nostra suppleatur, quatenus per eorum orationum suffragia optata et desiderata excessibus nostris a domino venia tribuatur* (str. 276, ř. 3) je skoro doslovnou obměnou rčení z Vladislavovy listiny: *quatinus et illorum inopia ex nostra habundancia suppletur et nostris excessibus desiderata ex eorum oracionibus venia et consolacio prestetur* (str. 192, ř. 30). Jiné rčení: *pro salute anime nostre omniumque parentum nostrorum* (str. 275, ř. 31) se shoduje se rčením první listiny Bedřichovy *pro salute nostra nostreque comparis atque pro redemptione animarum omnium parentum nostrorum* (str. 264, ř. 3). Kromě toho se vrací v druhé listině Bedřichově obraty *pauperum Christi* (str. 275, ř. 32) a *cum.. omnibus appendiciis suis* (str. 275, ř. 35), přicházející v listině Vladislavově i první Bedřichově (srov. shora tuto poznámka). Konečně závěr korroborace druhé listiny Bedřichovy *hec presentia scripta sigilli nostri impressione munimus et infra scriptorum testium testimonio confirmamus* (str. 276, ř. 6) je zřejmě ohlasem závěru korroborace listiny Vladislavovy *.. excommunicacioni subditos per presentia scripta .. significamus et sigilli nostri impressione confirmamus ac subscriptorum testium testimonio roboramus* (str. 192, ř. 34). To vše znamená, že druhá listina Bedřichova, se svými předlohami obsahově nesouvisící, je složena podle nich v klášteře samém. Potvrzuje to i její písmo (srov. níže pozn. 355).

³⁵⁴ I o listině Jindřichově se již *Friedrichovi* (CDB I, str. 321, ř. 8) zdálo, že je asi složena u příjemce, což bezpečně potvrzují její skladebné shody s dvěma listinami valdsasskými: druhou Bedřichovou a papeže Lucia III., jak jsou již *Friedrichem* v jeho vydání listiny Jindřichovy (CDB I, č. 356) označeny.

³⁵⁵ Dokazuje to poznámka *Privilegium Friderici ducis super predium Pennerit*, napsaná na rubu listiny touž rukou co listina sama, nepochybně v klášteře samém (srov. *Friedrich*, CDB I, str. 275, ř. 12).

356 Srov. shora pozn. 354.

357 <Srov. její otisk v článku B. Mendla, Známa-neznámá listina z Friedrichova Kodexu. (Sborník prací věnovaných G. Friedrichovi, Praha 1931, str. 261.)>

358 Srov. CDB I, č. 245, 246.

359 Srov. CDB I, č. 310. Po *Palackém* (*Erben*, RBM I. str. 624) prohlásil i G. Friedrich (CDB I, str. 280, ř. 30) tuto listinu za podezřelou. Ale uvážil-li se, že se zachovala ve dvou exemplářích, lišících se od sebe jen takto: *et villam Nazucoue, quam dedit Conata in provintia Pilzen super Msea fluvium*

A: *quam villam ad petitionem domini Watslai, patruí mei, eidem Conate confirmaveram; et quendam servum nomine Millóin, quem eis in pellificem dedi cum omni sua successione; et duas villas Quáslici super Methuya et Plessov, quas frater meus Premwisł dedit eis pro parte de Buitsov, quam dederat Bogussa pro anima filii sui Boguscę.*

B: *et circuitum nomine Huboki, quem dederat Albertus filius Wissete, qui postea fulminatus est; et duas villas, quas eis dedit frater meus Premwisł pro parte Butsou, qua dederat eis Bogussa pro anima filii Boghussce, nomina autem villarum: Quasslici super Methugiam et Plessov; et curiam in suburbio, quam dedit eis Henricus Kersichovicz et quendam servum nomine Millóin, quem eis dedi in pellificem cum omni sua successione, et villam, que fuit Waizlai, qua ego ipsę contuli eis, nomine Precoy.*

psaných touž rukou, s datem listiny současnou, a opatřených pravou pečeti knížete Bedřicha, není možno s tím míněním souhlasiti. *Friedrichovy* důvody k pochybám o listině (CDB I, str. 280, ř. 33): že prý je v ní položen desátý rok vlády Bedřichovy, ač ten plynul až od začátku roku 1187, že prý je v ní den udán podle svátku, ač je to v té době neobvyklé, a že prý syn míšeňského markrabě Oty se v ní jmenuje Ota, ač jeho jméno bylo Adalbert, nejsou tak silné, aby zvrátily přesvědčení, že listina je pravá. Lze-li vysvětliti rozdíl necelé jednotky mezi správným a chybným údajem roku Bedřichovy vlády omylem písařovým (či skladatelovým), jak se často přiházívá i v pravých listinách. Lze-li podobně vyložiti i nesprávné jméno míšeňského markrabě, zvláště když listina byla složena nikoli na dvoře knížecím, nýbrž ve špitále, kde správné jméno markraběho snadno mohlo zůstatí neznámo, a lze-li konečně namítnouti, že se údaj dne podle svátku (sv. Vojtěcha) vyskytuje v historické narraci listiny nikoli ve vlastním jejím datu, objeví se *Friedrichovy* pochyby o listině zbytečnými, tím spíše, že je si těžko představití, proč by byl špitál padělal hned dva exempláře listiny věcně téměř stejného obsahu. Je-li druhý exemplář B (*Friedrich* l. c. má jej za exemplář první, A, ale je sotva pravděpodobno, že by byl špitál dříve obdržel širší exemplář a pak teprve užší, daleko pravděpodobnější je, že dostal náhradou za nevyhovující užší exemplář nebo kromě něho — tedy později — výhodnější exemplář širší) na konci širší o újezd

„Hubokí“, dvorec v podhradí (pražském?) a ves „Precoc“, je to rozdíl u srovnání s velikým rozsahem ostatní listiny celkem malý. Ostatně proto mohl by býti podezírán nejvýš jen rozšířený exemplář B, ale je-li psán touž rukou, co exemplář A a ověřen pravou pečeti Bedřichovou, je i on patrně pravý. A vedle prvního exempláře A se vysvětlí snahou špitálu o úplnější soubor majetku.

³⁶⁰ Že byla tato Bedřichova listina složena u příjemce, svědčí to, že, ač obsahově se základními listinami, vydanými špitálu králem Vladislavem, nesusvisí, jeví ve své skladbě ohlasy těchto listin. Začátek listiny *Ego Fridericus, dei gratia dux Boemorum, omnibus presentibus et futuris notum esse cupio* je skoro doslova shodný se začátkem druhé listiny Vladislavovy (= CDB I, str. 216, ř. 22) *Ego W., d. g. rex Boemorum, notum facio cunctis fidelibus presentibus et futuris*. Stejně je zde historická narrace jako v listině Vladislavově. Dispozice listiny Bedřichovy je stejně podrobná a výpravně, nikoli právnicky složená jako dispozice listiny Vladislavovy, takže nemá přesného formuláře jako ona. A jako ona nemá ani klatby ani svědků, jen po vzoru první listiny Vladislavovy (CDB I, č. 245) má korroboraci, opírající se svým zněním *Hęc omnia eis confirmo et ut rata et inviolata eis permaneant, sigilli mei impressione corrobore* (CDB I, str. 282, ř. 22) o korroboraci této listiny, která zní: (CDB I, str. 215, ř. 32) *Hęc ergo omnia . . . prefate ecclesie . . . inviolabiliter possidenda concedo et confirmo ac sigilli mei regalis impressione corrobore et munio*. To vše, jakož i menší, ale svérázné upomínky na sloh Vladislavových listin slůvkem *tantus* (*ad subveniendum tante necessitatis*, CDB I, str. 281, ř. 18), nebo rčením *á principio sui principatus* (I. c. str. 281, ř. 15), obdobným rčením *a primis principatus mei temporibus* (CDB I, str. 216, ř. 23) ukazuje, že skladatel listiny Bedřichovy znal ony listiny Vladislavovy a užil jich za předlohu — to znamená, že to byl skladatel příjemcův.

³⁶¹ Oba exempláře listiny jsou psány touž rukou, srov. CDB I, str. 281, ř. 4.

³⁶² Srov. CDB I, č. 313. Přes to, že formulář této listiny je v celku zcela jiný než formulář Bedřichovy listiny na Lešany, přece svérázné rčení *amplius iure perpetuo possidendam* (CDB I, str. 286, ř. 21) v listině první, doslova shodné se rčením *amplius perpetuo iure possidendum* (CDB I, str. 281, ř. 23) v listině druhé a zvláště příbuznost korroborace listiny Jindřichovy: *Ut igitur hęc omnia supramemorata hospitali Jerosolimitano in perpetuum rata et indivulsa permaneant, vobis concedimus et sigilli nostri impressione corroboremus* s korroborací listiny Bedřichovy, uvedenou shora v pozn. 360, svědčí, že skladatel listiny Jindřichovy znal listinu Bedřichovu, že to byl skladatel příjemcův, jak dále svědčí i svérázné rčení *concedimus et confirmamus*, známé (<v různých tvarech>) z první Vladislavovy listiny pro špitál (CDB I, str. 215, ř. 25 a 33) a opakující se dvakrát (CDB I, str. 286, ř. 29 a str. 287, ř. 2) i v listině Jindřichově. Že by skladatel této listiny byl totožný se skladatelem listiny Bedřichovy, se však nezdá.

³⁶³ CDB I, č. 349. Skladatel této listiny znal nepochybně domácí listinu pražského biskupa Jindřicha na Levín (CDB I, č. 313) a rovněž domácí listinu knížete Oty na směnu mezi Hroznatou a špitálem z r. 1189 (CDB I, č. 323),

jak svědčí tyto ohlasy z nich, které v listině knížete-biskupa Jindřicha přicházejí. Hned její začátek, *Ego H., dei gratia s. P. ecclesie presul et dux Boemorum, universis Christi fidelibus, presentibus et futuris notum facere dignum duxi*, upomíná na začátek listiny Otovy *Ego O., d. g. dux B., intuitu pietatis et misericordie notum facio omnibus presentibus ac futuris* (srovnej však shora v pozn. 360 podobný začátek i v listině kn. Bedřicha na Levín a zvláště začátek druhé základní listiny Vladislavovy), při čemž jeho svérázné *dignum duxi*, přicházející v Jindřichově listině ještě jednou, *huic etiam pagine inserere dignum duxi* (CDB I, str. 315, ř. 7), se v listině Otově rovněž objeví, a to v korroboraci: *sigilli mei impressione confirmare dignum duxi* (CDB I, str. 297, ř. 9). A také obrát *intuitu pietatis et misericordie* ze začátku listiny Otovy se dvakrát ozve v listině Jindřichově, jednou v obměně *intuitu pietatis .. misericorditer* (CDB I, str. 314, ř. 23), po druhé doslova: *intuitu .. pietatis et misericordie* (CDB I, str. 314, ř. 30). Závěr listiny Jindřichovy *Hęc ergo omnia hospitali Ierosolimitano auctoritate divinitus utrobique mihi concessa concedo, confirmo et sigilli mei impressione corrobore et quicumque aliquid horum in posterum violare voluerit, anathema sit. Amen* (CDB I, str. 315, ř. 30) jistě měl předlohou závěr listiny biskupovy na Levín: *Ut igitur hęc omnia supramemorata hospitali Ierosolimitano in perpetuum rata et indivulsa permaneant, vobis concedimus et sigilli nostri impressione corroboremus. Quicumque autem in omnibus supradictis instinctu diabolico ductus vobis iniuriam aliquam aut violentiam intulerit, anathema sit. Amen* (CDB I, str. 287, ř. 2). Podobně i datování listiny Jindřichovy *Actum est autem hoc anno incarnationis domini nostri Iesu Christi .. anno vero episcopatus mei .. principatus autem mei anno ..* (l. c. str. 316, ř. 2) je jen ohlaselem datování listiny Otovy *Actum est hoc in S., anno dominice incarnationis .., anno .. ducis O., quando positus est in sedem Boemie* (l. c. str. 297, ř. 14). Také jsou uvedeni v listině Jindřichově svědci podobně (*Et hii testes, qui viderunt et audierunt*, l. c. str. 315, ř. 11), jako v listině Otově *Hii sunt testes, qui affuerunt* (l. c. str. 297, ř. 16). Konečně mimo svérázné rčení *sub interminatione anathematis confirmatam*, přicházející v knížecí listině Jindřichově (l. c. str. 315, ř. 29) i v jeho listině biskupské (l. c. str. 286, ř. 27), objeví se zase v knížecí listině Jindřichově svérázné úsloví *amplius in perpetuum iure hereditario possidendas* (l. c. str. 315, ř. 2), které přichází v biskupské listině Jindřichově (l. c. str. 286, ř. 21) a hned v listině knížete Bedřicha na Lešany (srov. shora pozn. 362). Je to vedle korroboračního úsloví *concedo, confirmo ac sigilli mei impressione corrobore* nej-svéráznější slohová značka tří listin jerusalemského špitálu v Praze, právě rozebraných: listiny knížete Bedřicha na Lešany, biskupa Jindřicha na Levín a knížete Bedřicha na statky Hroznatovy. Přes tyto dvě společné známky slohové a přes ostatní ne malé skladebné příbuznosti všech tří listin nelze tvrditi, že by byly složeny týměž skladatelem, poněvadž jinak jsou jejich formuláře navzájem příliš rozdílné. Jisto je jen tolik, že všechny byly složeny u příjemce, ve špitále samém, jak vyplývá z jejich vzájemné slohové příbuznosti a z příbuznosti s jinými listinami, tomuto špitálu vydanými.

364 Srov. CDB I, č. 318.

365 Svědčí o tom rčení *do hospitali Ierosolimitano . . amplius . . iure hereditario* (CDB I, str. 290, ř. 21) se svérázným pro špitálské skladby *amplius* (srov. shora pozn. 362 a konec pozn. 363) a korrobovační závěr *sigilli nostri et sigilli prefati hospitalis impressione signare et corroborare dignum censuimus* (l. c. str. 290, ř. 31) se svérázným *sigilli impressione corroborare a dignum censuimus* (srov. shora pozn. 362 a 363).

366 Srov. CDB I, č. 320.

367 Srov. CDB I, č. 323.

368 <Tu zeslabuje *Hrubý*, co pověděl výše v pozn. 363, tu dokazoval, že CDB I, č. 323 vzniklo v klášteře a viděl stylové shody její s jinými domácími listinami jeruzalémskými.>

369 Srov. CDB I, č. 270.

370 Jak již *G. Friedrich* (CDB I, str. 238, ř. 22 a 31) upozornil, opsál skladatel této listiny její obecnou adresu *omnibus orthodoxis catholicę ecclesię filiis*, její arengu *Benedictus deus . . abstulit* a předvětí korroborace *Ut autem . . permaneat* (l. c. str. 239, ř. 3 = l. c. str. 118, ř. 11). Dále opsál některá rčení: *communicato cum omnibus terrę primatibus consilio* (l. c. str. 238, ř. 34 = l. c. str. 117, ř. 32), *ęcclesię beati Wenczelai martyris in civitate Olomuc* (l. c. str. 238, ř. 37 = l. c. str. 117, ř. 30 a 27), *obtuli* (l. c. str. 239, ř. 1 = l. c. str. 117, ř. 34). Kromě toho závěr korroborace je částečně napodoben podle korroborace olomoucké listiny knížete Vladislava: l. c. str. 239, ř. 4 = *ut perpetuo anathemate ab episcopo firmaretur, rogavimus* = l. c. str. 163, ř. 12 *perpetui anathematis obtentu ab utroque episcopo firmari rogavimus*. Konečně jsou v Oldřichově listině i tyto ohlasy z olomoucké listiny krále Konráda III.: l. c. str. 239, ř. 6 *regnante F., Romanorum imperatore* = l. c. str. 143, ř. 6 *regnante C., Romanorum rege* a l. c. str. 239, ř. 8 *Testes autem, qui presentes aderant, subter notari fecimus, quorum nomina hec sunt* = l. c. str. 142, ř. 22 *qui presentes aderant, testes subternotari fecimus, quorum nomina hec sunt*.

371 Srov. CDB I, č. 353.

372 V listině jsou ohlasy z Otovy zakládací listiny hradištské: CDB I, str. 318, ř. 8 *pro aeternę retributionis mercede* = l. c. str. 83, ř. 12 *pro eterne retributionis munere*, l. c. str. 318, ř. 14 *ad recordationem ergo et confirmationem huius facti* = l. c. str. 83, ř. 10 *ad recordacionem et confirmationem presentis temporis*, l. c. str. 318, ř. 11, *villam, quę cognominatur* = l. c. str. 83, ř. 19 *Prima (villa), quę cognominatur* a z listiny krále Vladislava: datum v čele listiny l. c. str. 318, ř. 4 *Anno dominicę incarnationis mil. cent. nonag. sexto, epacta nulla, concurrente, ind. XIV* = l. c. str. 194, ř. 31 *anno dom. inc. mil. cent. sexag., epactarum XI^a, concurrentium V^a, ind. VIII^a*, l. c. str. 318, ř. 14 *ne hoc posteros latere queat, testimonio huius scripturę, meo sigillo munitę, quam diu mundus iste volverit, ratum esse commendo et harum personarum nominibus subscriptis attestatione confirmo* = l. c. str. 195, ř. 13 *et ne hoc posteros latere queat, sub testimonio scripturę meo signo munitę usquequaque ratum esse commendo*.

373 Srov. CDB I, č. 363.

374 Že tato listina je původu kladrubského, svědčí její formulář, ličící postup pořízení a zajištění právního počínu se stanoviska příjemce: *Notum sit .., quia S. hereditatem B. .. Cladrub. cenobio .. vendidit ac honestis viris intermanentibus perpetualiter stabilivit. Ceterum gesta sunt hec abbate B. presidente prefato iam cenobio; quique testimonium dant huic facto, sunt hi confratres de conventu. A teprve ke konci je zmínka o zajištění knížecí pečeti: *Sub horum aliorumque proborum virorum testimonio ego W., dei gracia Boem. dux, ad perpetuale stabilimentum super hoc facto corroborationem sigilli mei contradidi.* Slovo *stabilire* je pro kladrubský původ listiny rozhodné, je patrně přejato z kladrubské listiny knížete Soběslava II.: *more precessorum meorum stabilio* (CDB I, str. 246, ř. 10).*

375 Srov. níže CDB I, č. 251. <K datování této listiny viz pozn. *Novotného*, České dějiny 1, 2, str. 984 pozn. 1.>

376 Srov. CDB I, č. 288.

377 Srov. CDB I, č. 247.

378 Srov. CDB I, č. 268. <Srov., co o této listině dí *Hrubý* výše na str. 19, pozn. 82, a níže na str. 69, pozn. 543.>

379 Srov. CDB I, č. 303.

380 Srov. CDB I, č. 308. <Srov., co dí *Hrubý* o této listině výše na str. 13 a níže na str. 67.>

381 Srov. CDB I, č. 309.

382 Srov. CDB I, č. 311. <Srov. o této listině níže na str. 71.>

383 Hlavně o listině Hadmarově je to velmi pravděpodobno pro cizí termin *infeudavimus* (CDB I, str. 280, ř. 10). <K domněnce *Friedrichově*, že Soběslava listina vyšehradská (CDB I, č. 288) vznikla u příjemce, nezaujímá *Hrubý* ani tu stanoviska, teprve v pozn. 393 to připouští.>

384 Srov. shora str. 40.

385 Srov. CDB I, str. 278.

386 Srov. CDB I, str. 244, ř. 8.

387 Srov. shora str. 44.

388 Srov. CDB I, č. 246, str. 218, ř. 3.

389 Srov. CDB I, č. 247, str. 219, ř. 7.

390 Srov. CDB I, č. 251, str. 224, ř. 3: *Florianus canonicus Pragensis et notarius regis Boemorum, Vincentius canonicus Pragensis.*

391 Srov. CDB I, č. 285, str. 251, ř. 9.

392 Srov. CDB I, č. 288, str. 254, ř. 9.

393 První listina je dílem notáře Vincence (srov. shora str. 42), čtvrtá listina pochází od notáře pražského biskupa Bedřicha (srov. shora str. 47) a ostatní tři jsou původu nejistého, snad vznikly u příjemce (srov. shora str. 53).

394 Srov. níže str. 58.

395 Srov. shora pozn. 390.

396 Srov. níže CDB I, č. 305, str. 276, ř. 13: *Heinricus notarius ducis.*

397 Srov. shora str. 52.

398 Srov. CDB I, č. 301.

399 Srov. shora str. 48.

400 CDB I, str. 271, ř. 20: *Rapota scriba*.

401 Srov. CDB I, č. 336.

402 Srov. shora str. 49.

403 CDB I, str. 307, ř. 9: *Rabodo scriba*.

404 Srov. CDB I, č. 317.

405 Srov. shora str. 47.

406 *G. Friedrich*, CDB I, str. 523, rozlišuje Rapotu kaplana a Rapotu písaře, notáře, ale není to odůvodněno. Naopak v listině Dětlebové z r. 1192—93 (= CDB I, č. 344) se objeví *Rapoto notarius* mezi svědky před kaplanem Vojtěchem, v listině krále Přemysla z r. 1198—99 (= CDB II, č. 6) před kaplanem Robertem a v listině knížete a biskupa Jindřicha Břetislava z r. 1194 (= CDB I, č. 349) za kaplanem Vavřincem, jsa podle všeho tehdy také kaplanem, jako r. 1187 podle listiny knížete Bedřicha, v níž je sedmým v řadě devíti kaplanů, jimž v čele stojí kaplan Vavřinec. Ostatně služba kaplanská a notářská je si té doby velmi blízká, notářská služba je jen pregnantní službou kaplanskou, kaplan bývá notářem, jak ukazuje i život královského notáře Vincence (srov. shora str. 40). Také Rapotův předchůdce Florián je současně jmenován jednou notářem, po druhé kaplanem (srov. níže pozn. 460). Patrně se stal notářem, aniž přestal být kaplanem.

407 Srov. CDB I, č. 344, str. 311, ř. 11: *Rapoto notarius*.

408 Srov. shora pozn. 345.

409 Srov. CDB I, č. 349, str. 315, ř. 13: *Rapoto notarius*.

410 Srov. shora str. 53.

411 Srov. CDB II, č. 6, str. 5, ř. 1: *Rapoto notarius*.

412 Svědčí o tom příbuznost její skladby se skladbou listiny krále Přemysla olomouckému kostelu z r. 1207 (= CDB II, č. 59). Začátek první listiny *Cum regie dignitati conveniat non solum aliena sacrosanctis ecclesiis collata confirmare beneficia, verum etiam largiri propria, noverint tam presentes quam futuri, quod ego* (CDB II, str. 4, ř. 17) je příbuzný začátku listiny druhé *Cum regie dignitati cedat ad gloriam, quociens sanctam veneratur et sublimat ecclesiam . . . Noverit itaque tam presens etas quam futura posteritas* (l. c. II, str. 53, ř. 20). Závěr klatby v první listině *deum cum sanctis suis sibi sentiat adversum et eius bona nostro fisco vendicentur* (CDB II, str. 4, ř. 38) je příbuzný závěru klatby v druhé listině *rerum suarum gravi mulletur dispendio et deum cum sanctis suis sibi adversum in extremo sentiat iudicio* (CDB II, str. 54, č. 31) Konečně v obou listinách se uvádějí svědci shodně: *Huius rei testes sunt (sunt testes)* (l. c. II, str. 4, ř. 39 a str. 54, ř. 32).

413 Srov. CDB II, č. 59, str. 55, ř. 21: *Datum per manus Rapotonis notarii*.

414 Srov. shora pozn. 412. <*H. Zatschek*, Beiträge zur Diplomatik der mährischen Immunitätsurkunden (1931), str. 5 došel rovněž k závěru, že listina CDB II, č. 59 vznikla v kanceláři královské, a popírá, že by jejím původcem byl klerik olomoucký, jak soudil *G. Friedrich*.>

415 Srov. *G. Friedrich*, CDB II, str. 262, ř. 12.

416 Srov. níže str. 59.

417 Srov. shora str. 50.

418 Srov. CDB II, č. 74.

419 Srov. shora str. 51.

420 Zde již titulem kancléřským *Data Prage per manum domini Rabodonis cancellarii* (CDB II, str. 66, ř. 22).

421 Srov. shora pozn. 343.

422 <Srov. jiný úsudek o Rapotovi, k němuž došel *H. Zatschek* v práci *Die Bedeutung* . . , str. 218, který míní, že listina CDB II, č. 99 je složena a psána jiným notářem než tím, kterého označuje *Hrubý P 6* a *Zatschek* Rapotou. Svému výsledku tu podanému, že *P 6* není Rapota, *Hrubý* odporuje dále v *Studii II*, *Ostrov*, str. 139, kde listiny CDB I, č. 348, II, č. 26, 27, 74, které označil výše str. 50, 51 za dílo *P 6*, má za dílo Rapotovo. Stejně ve studii *Plasy*, str. 146, má za to, že Rapoto je původcem falsa CDB I, č. 396, kdežto výše na str. 51 měl za původce jeho notáře *P 6*.>

423 <Letopočet je tu doplněn vydavatelem, srov. o tom výše pozn. 232.>

424 V listině Častově z doby kol 1170 (= CDB I, č. 251) je jmenován jen pražským kanovníkem. <Srov. vydav. pozn. u pozn. 375 na str. 53.>

425 Srov. níže str. 58, 59.

426 Papežský legát kardinál Guido, vyslaný do Čech působiti k nápravě kněžských mravů, píše ve své zprávě papeži asi r. 1143 (CDB I, str. 137, ř. 31), že především sesadil a obročil zbavil probošta pražského kostela Juratu. V *Novotný*, *České dějiny I*, 2, str. 787, pozn. 2 se proti *K. Teigeovi*, O prvním pokračovateli Kosmovu (*Věstník kr. č. spol. nauk*, 1889, str. 315), domnívá, že tento probošt Jurata není totožný s kancléřem Juratou, známým ze zprávy o směně kladrubského opata Bertolda (srov. shora str. 24), poněvadž prý není pravděpodobno, že by kníže Vladislav takto povýšil kancléře, svého někdejšího odpůrce. Ale námitka *Novotného* není dost silná, neboť probošt Gervasius byl kancléřem nejen za krále Vladislava, nýbrž i za knížete Soběslava II., odpůrce Vladislavova syna Bedřicha, a probošt Florián dokonce kancléřem za čtyři posledních českých knížat, navzájem si nepřátelských.

427 Stal se jím po proboštu Hugovi, sesazeném r. 1143 kardinálem Guidonem pro nekanonický život (CDB I, str. 138, ř. 9), ochranné privilegium papeže Lucia II. z 11. dubna 1144 pro kostel vyšehradský (CDB I, č. 136) je již určeno Alexandrovi.

428 FRB II, str. 416 k r. 1146: *Eodem anno felicitis memoriae d. Alexander, frater d. Danielis, Pragensis praepositi, ad imperatorem Graeciae a duce Waladizlao dirigitur et ibi feliciter in bona confessione in festo s. Lucae ev. migravit a seculo.*

429 <O tomto poselství srov. nyní také práci *H. Zatschka*, *Die Bedeutung der Deutschen* . . str. 200.>

430 *Necrologium Bohemicum* (*Dobner*, <*Monumenta historica Boemiae III. t.* (1774), str. 15.>)

431 FRB II, str. 418 k r. 1148: *Eodem anno dux Wlad[izlaus] de eadem expeditione revertitur, in qua Jürík eius agaso . . . interfectus est. Bartholomeus autem, predicti ducis cancellarius, cum plurimis aliis a Turcis captus est, de quo nichil plus certi scire potuimus.*

432 Srov. V. Novotný, České děj. I, 3, str. 19.

433 Srov. V. Novotný tamže. <O německém původu Gervasiově viz nyní také u Zatschka, l. c. str. 203.>

434 FRB II, str. 424.

435 FRB II, str. 428. Vincenc vypráví, že, když král Vladislav vyzýval české bojovníky k hojnó účasti italské výpravy, i kancléř Gervasius *cum domino suo rege magis labores eligens et exilium, quam ocium et delicias, eandem expeditionem et labores arripit.*

436 Srov. CDB I, č. 182.

437 R. 1159: *Ger. canc. regis et prep. Wiss.* (CDB I, č. 204); r. 1160 červ. 16: *data per manum G. c. et p. W.* (CDB I, č. 208); r. 1160: *d. p. m. c. G. p. W. ecclesię* (CDB I, č. 210); r. 1165 červ. 28 — září 28: *G. c. et p. W.*, mimo to *d. p. m. G. venerandi p. sanctę W. e. et regis cancellariü* (CDB I, č. 227); r. 1169: *scilicet G. cancellariü mei* = krále Vladislava (CDB I, č. 245); r. 1169: *G. c. et p. W.* (CDB I, č. 246); r. 1169: *G. c. et p. W.* (CDB I, č. 247); kol r. 1170: *G. V. e. p. et c. regis Boemorum* (CDB I, č. 251); r. 1175: *G. c. et p. W.*, mimo to *d. p. m. domni G. c. et p. W.* (CDB I, č. 278); r. 1178 únor: *G. c.*, mimo to *d. p. m. d. G. c. et p. W. e.* (CDB I, č. 279); r. 1177 břez. 12: *G. p. et c.* (CDB I, č. 280); r. 1175 konec až 1178 zač. *G. W. p. et c.* (CDB I, č. 285); r. 1178: zmínka v textě listiny *d. G. c. et p.*, mimo to *d. p. m. d. G. c. et p. eiusdem e. W.* (CDB I, č. 287); r. 1174—18: *G. p. et c.* (CDB I, č. 288).

438 <Hrubý se nedostal již k tomu, aby napsal tuto poznámku. O smrti Gervasiově 10. února 1178 má zprávu *Hammerschmidt*, *Gloria et maiestas . . . Wissehradensis ecclesiae . . .* (1700), str. 488. S tímž datem se setkáváme i v novější literatuře, na př. u *Novotného*, České děj. I, 3, str. 19 (jinde *Novotný* přesný den neuvádí) a u *Zatschka*, *Die Bedeutung* atd., str. 205.>

439 Král Vladislav sám o něm mluví v zakládací listině špitálu sv. Jana jerus. v Praze, jako o *fideliŝsimus meus* (CDB I, str. 215, ř. 2) a praví, že *suo fideliŝsimo servitio promeruerat* od krále statky (l. c. ř. 5).

440 Srov. zakládací listinu krále Vladislava z r. 1169 (CDB I, č. 245).

441 FRB II, str. 424, 428.

442 FRB II, str. 457.

443 Srov. CDB I, č. 228. <V datovací formuli; tvar je v genitivu.>

444 Synovcem Gervasiovým je Martin označen v padělané zakládací listině kláštera plasského (CDB I, str. 409, ř. 28), ale v tom bodě jistě spolehlivé, poněvadž časově Martinovi blízké, ne li současně, <vedle toho také u Vincence (FRB II, str. 457)>.

445 FRB II, str. 157.

446 Srov. dále v textě.

447 FRB II, str. <457>.

448 <O poselství Martinově srov. také novější práci *H. Zatschka*, *Die Bedeutung* . . . (Germanoslavica II, str. 208).>

449 R. 1165: *Martinus notarius regis* (CDB I, str. 227, ř. 19); r. 1169: *M. subcancellarii* (CDB I, str. 215, ř. 3).

450 R. 1169: *M. prepositus Lutomericensis* (CDB I, str. 218, ř. 2); r. 1169: *M. L. p.* (CDB I, str. 219, ř. 6).

451 R. 1177: *Martino preposito Pragense* (CDB I, str. 246, ř. 1); r. 1175—78: *M. p. P.* (CDB I, str. 251, ř. 6); r. 1174—78: *M. p. P.* (CDB I, str. 254, ř. 8); r. 1181: *M. p. P.* (CDB I, str. 265, ř. 1); r. 1180—82: *p. M.* (CDB I, str. 265, ř. 27).

452 CDB I, str. 281, ř. 10.

453 R. 1189: *M., quondam prepositus et nunc preceptor hospitalis* (CDB I, str. 297, ř. 12).

454 Srov. CDB I, č. 245.

455 CDB I, str. 215, ř. 4.

456 R. 1169: *Florianus subcancellarius* (CDB I, č. 246); r. 1169: *F. s.* (CDB I, č. 247).

457 Kol r. 1170: *F. canonicus Pragensis et notarius regis Boemorum* (CDB I, č. 251).

458 Srov. pozn. předešlou; r. 1175: *F. notarius* (CDB I, č. 278); r. 1175—78: *F. notarius* (CDB I, č. 285); r. 1174—78: *F. capellanus* (CDB I, č. 288).

459 Srov. pozn. následující.

460 R. 1181: *F. cancellarius* (CDB I, č. 295); r. 1183: *F. praepositus et cancellarius Wissehradensis* (CDB I, č. 300); r. 1184: *F. p. W.* (CDB I, č. 303); r. 1184: *F. p. et c.* (CDB I, č. 304); r. 1184—85: *F. c. et p. W.* (CDB I, č. 305); r. 1185: *F. p.* (CDB I, č. 308); r. 1186: *Data per Florianum cancellarium* (CDB I, č. 311); r. 1187: *F. p. W.* (CDB I, č. 317); r. 1189: *F. c. et p.* (CDB I, č. 322); r. 1189: *F. c.* (CDB I, č. 323); r. 1190: *F. p. et c.* (CDB I, č. 325); r. 1190: *d. p. m. c. F.* (CDB I, č. 326); r. 1192: *F. c.* (CDB I, č. 336); r. 1194: *F. eiusdem (= Pragensis) ecclesie prepositus et cancellarius ducis*, mimo to *d. p. m. F. c.* (CDB I, č. 348); r. 1194: *F. p. (P.)* (CDB I, č. 349); r. 1196: *F. c.*, mimo to *Data Prage p. m. F. c.* (CDB I, č. 355); r. 1195—97: *F. c.* (CDB I, č. 356); r. 1197: *F. p. et c.* (CDB I, č. 357); r. 1197: *F. p. et c.* (CDB I, č. 358); r. 1198—1201: *F. p. (P.)* (CDB II, č. 17); r. 1201: *F. p. P.* (CDB II, č. 21); r. 1201: *F. p. P.* (CDB II, č. 26).

461 Z předešlé poznámky vyplývá, že od r. 1198 není pro Floriánovo kancléřství dokladu, ač je proboštem pražským až do r. 1201. Podle toho by bylo lze souditi, že Florián již kancléřem krále Přemysla nebyl. Ale je uvážiti, že se již dříve někdy uvádí v listinách z l. 1184—1194 (srov. CDB I, č. 303, 305, 317, 349) jen jako probošt vysehradský, ač v té době nepochybně knížecím kancléřem byl. Pak nejsou zcela průkazné, že Florián v l. 1198—1201 kancléřem nebyl, ani ony tři doklady z let 1198—1201 (srov. poslední tři doklady v poznámce předešlé). Zvlášť neprůkazné jsou oba doklady krajní ze dvou listin pražského biskupa Daniela, zlistinující právní počiny, pořizené se souhlasem kapituly pražské, v nichž je tedy Florián vskutku po výtce jen

proboštem pražským, nikoli i kancléřem královským. Nápadnější již je třetí doklad, listina krále Přemysla I. pro klášter hradištský z července 1201, v níž Florián, byl-li tehdy kancléřem, spíše ba po výtce byl kancléřem než proboštem pražským a přece se v ní jmenuje jen proboštem. A je to tím nápadnější, že, ač je jinak Přemyslova listina složena pomocí hradištské listiny krále Vladislava z 16. června 1160, kterou z veliké části opisuje (srov. *Friedrichovo* vydání v CDB II, č. 21), odlišuje se od ní právě v tom, že nemá doručovací formule, uvádějící kancléře. Zdálo by se, že zde je dostatečný důkaz, že Florián vskutku již tehdy kancléřem nebyl. Ale i zde je možná námitka: proč tedy Přemyslova listina neuvádí po svém vzoru doručovací formule se jménem jiného, tehdy úřadujícího kancléře? Že by tehdy královského kancléře vůbec nebylo, je nepravděpodobno, a kdyby tomu vskutku bylo tak, proč vůbec není v listině uveden doručitel, ač její předloha to takřka předpisuje? Byl-li již tehdy kancléřem Floriánův nástupce vyšehradský probošt Kristián, proč i on je v listině uveden jen jako probošt, nikoli i jako kanclér? Vše ukazuje k tomu, že skladatel listiny hradištské, skladatel hradištský, nepostřehl významu kancléřské funkce a proto se o ní nezminil. Jsou-li pak jmenováni v Přemyslově listině oba dva možní kancléři, Florián i Kristián, bez titulu kancléřského, je snad pravděpodobnější, že r. 1201 byl ještě kancléřem Florián, než že by byl již kancléřem Kristián. Přesněji odpovědět na tuto otázku nelze pro nedostatek českých listin té doby. <Srov., co o Kristiánovi a kancléřích českých na sklonku 12. věku soudí *Zatschek*. Die Bedeutung, atd. . . , str. 209.>

⁴⁶² R. 1184–85: *Heinricus notarius ducis* (CDB I, č. 305.)

⁴⁶³ R. 1185: *Data per manum Henrici capellani* (CDB I, č. 307.)

⁴⁶⁴ R. 1187: *.. capellanis: Laurentio, Slava .. Rapotone, Odoleno ..* (CDB I, č. 317); srov. shora pozn. 406.

⁴⁶⁵ Kol r. 1183: *Rapota scriba* (CDB I, č. 301); r. 1192: *Rabodo scriba* (CDB I, č. 336).

⁴⁶⁶ R. 1192–93: *Rapoto notarius* (CDB I, č. 344); r. 1194: *Rapoto notarius* (CDB I, č. 349); r. 1198–99: *R. n.* (CDB II, č. 6); r. 1207: *datum per manum Rapotonis notarii* (CDB II, č. 59).

⁴⁶⁷ R. 1207: *Data Prage per manum domini Rabodonis cancellarii* (CDB II, č. 74). O kancléřském titulu Rapotově je nesnadno rozhodnouti. Listina, v níž je s tímto titulem uveden, je složena i psána královským notářem P6 (srov. shora str. 51), který by sotva Rapotovi přidal nesprávný, jemu nepatřičný titul. Že byl Rapoto tehdy osobou váženou, svědčí i slovo *dominus*, k jménu jeho připojené. Není tedy vyloučeno, že se vskutku stal r. 1207 po dlouholeté službě v královské kanceláři kancléřem nebo aspoň byl touto funkcí pověřen, poněvadž je nápadné, že se v uvedené listině a vůbec nikde nejmenuje v žádné vysoké hodnosti duchovní, jakou knížecí a pak královští kancléři čeští pravidelně mívali. Ovšem třeba připomenouti, že je znám jen jediný doklad Rapotova kancléřství a že kancléři nebyli vždy v listinách označováni i svými hodnostmi duchovními. Možná tedy, že Rapoto skutečně byl královským kancléřem před pražským proboštem Ondřejem, který se po prvé kancléřem při-

pomíná v dubnu r. 1211 (CDB II, č. 90), jmenuje se ještě r. 1209 (CDB II, č. 86) jen proboštem. Je to tím pravděpodobnější, že v téže Přemyslově listině z r. 1207, v níž je Rapoto označen kancléřem, je Ondřej jen proboštem pražským. Byl by tedy Rapoto královským kancléřem asi v letech 1207—1210, jsa snad v té době spolu i proboštem vyšehradským. <Srov., jak soudí o Rapotovi *Zatschek*, *Die Bedeutung* . . (str. 209 a násl.), zejména názor *Zatschkův*, že Rapoto vskutku nikdy nedosáhl hodnosti ani kancléře pražského ani vyšehradského, a to proto, že byl plasským řeholníkem. Po straně textu *Hrubý* tu připojil tužkou poznámku: *kaplan kněžny Elíchy Ota, č. 323, datum; kdo je to Alexander notarius, str. 293, ř. 26, sotva Alexander magister, který je vždy magister. Tyto dva notáře již Hrubý do svého přehledu českých notářů nepojal.*>

⁴⁶⁸ Jasně to naznačuje arenga listiny knížete a biskupa Jindřicha Břetislava z r. 1194, složená knížecím notářem P 6: *Cum ex debito nostrę sollicitudinis pro pace, securitate et concordia omnium nobis commissorum vigilare, orare et omnibus modis, quibus possumus, satagere semper teneamur, locis tamen religiosis et domibus deo dicatis sive etiam personis divino officio mancipatis ad laudem et gloriam et honorem d. n. I. Christi specialius, devotius et studiosius intendere debemus* (CDB I, str. 312, ř. 25). Její základní myšlenka: *pro pace omnium commissorum satagere* je sice poněkud zastřena dobově nutným a klerickým výrazem (notář P 6 byl ovšem klerik) a hlavně určením listiny duchovnímu příjemci, ale základní její pojem *pax omnium commissorum* je zřetelný. Obdobou téže myšlenky je arenga listiny téhož knížete a biskupa Jindřicha Břetislava z 20. června 1196 od téhož knížecího notáře P 6: *Equitatis exigit ratio, ut nos, qui dei favente clementia principatum inter homines adepti sumus, que iusta sunt et honesta, eius familie provideamus. Sic enim principatus habenas recte potentes moderantur, dum subditorum causis et utilitatibus alacriter subvenire non pigritantur* (l. c. str. 319, ř. 34).

⁴⁶⁹ Srov. níže str. 63.

⁴⁷⁰ V listinách se ovšem uvádí zcela jiný důvod, duchovní ústavy jsou prý zakládány a obdarovávány na spásu duše zakladatele či dárcе a členů jeho rodiny. Byl-li to důvod, a o tom nelze pochybovat, nebyl to důvod jediný.

⁴⁷¹ Srov. o ní v Studii II, Boleslav, str. 77.

⁴⁷² Srov. o ní v Studii II, Vyšehrad, str. 151.

⁴⁷³ Srov. o ní v Studii II, Opatovice, str. 133.

⁴⁷⁴ Srov. CDB I, č. 79.

⁴⁷⁵ Srov. o ní v Studii II, Plasy, str. 148.

⁴⁷⁶ Na př. CDB I, č. 204, 278, 287.

⁴⁷⁷ Na př. CDB I, č. 300, 301.

⁴⁷⁸ Na př. CDB I, č. 278, 311, 322.

⁴⁷⁹ Na př. CDB I, č. 287, 307.

⁴⁸⁰ Na př. CDB I, č. 312.

⁴⁸¹ Na př. CDB I, č. 287, 318. <Srov. k tomu co dí *Hrubý* výše na str 45.>

⁴⁸² CDB I, č. 79. <Viz Studii II, Hradiště, vydav. pozn. 97.>

483 Srov. zakládací listiny kláštera plasského (CDB I, č. 396) (k tomu Studie II, Plasy), jerusalemského špitálu v Praze (CDB I, č. 245), kláštera louckého na Moravě (CDB I, č. 326) a tepelského v Čechách (CDB I, č. 357).

484 Srov. shora poznámky 476—481.

485 Srov. shora str. 12, pozn. 54.

486 Král Vladislav daruje určitý pozemek *ad coronam meam (regni mei) pertinentem* (CDB I, str. 215, ř. 11 a 18), ves Letky, *que fuit Bore, qui Prage suspensus est* (CDB I, str. 215, ř. 16), statky, *que fuerunt Heinrici filii Hartmanni, et mihi eas dedit post decessum uxoris iure perpetuo possidendas, quando se mihi commisit in possessionem coram multis nobilibus Boemis* (CDB I, str. 215, ř. 20). Podobně se praví v druhé Vladislavově listině, jerusalemskému špitálu v Praze vydané, že král daruje *quasdam villas meas, quas vel pecunia mea iuste emi vel iustis cambitionibus mutuavi vel aliis iustis modis secundum iudicium nobilium seniorum Boemię legitime acquisivi* (CDB I, str. 217, ř. 6). Kníže Bedřich jerusalemskému špitálu daruje *de camera mea, . . secundum facultatem meam* (CDB I, str. 281, ř. 18). Biskup Jindřich Břetislav daruje témuž špitálu ves Levin *de patrio iure michi derelictam* (l. c. str. 286, ř. 18). <Srov. k tomu i výše pozn. 241 a přísl. text na str. 43.>

487 Ukázkou může býti třeba listina knížete Soběslava II. klášteru plasskému z r. 1175 (CDB I, č. 278): *. . dedi circuitum Oboram, Cretzkov et Babynam cum pratis et aquis . . et alium circuitum nomine Lomnice et Luti similiter cum suis pratis et aquis . . Preterea idem abbas cum fratribus suis adiens me . . rogavit de predio tradito sibi a quodam comite nomine Bolic, . . quatenus hoc meis bonis concambio commutarem; quod et feci tradens eis predium nomine Ůgiezd pro suo, quod dicitur Zussan, ex parte eorum additis, ut concambium equi existimatione constaret, octo talentis. Commutavi etiam eisdem petentibus aliud predium Erposiz nomine, quod contulit eis . . Boguzlaus scilicet cameraarius, filius Scaste, predio meo dicto Lugov* (CDB I, str. 243, ř. 24 sl.). Nebo listina knížete Bedřicha témuž klášteru z r. 1185 (CDB I, č. 307): *. . contuli hominem unum cum possessione sua in Cossier et montem eidem villae adiacentem* (CDB I, str. 277, ř. 17). Nebo konečně listina téhož knížete Bedřicha jerusalemskému špitálu v Praze z r. 1188 (CDB I, č. 318): *do . . XII marcas argenti solvendas de argentaria super Mzea amplius singulis annis in die ascensionis domini . . in concambio, scilicet pro hereditate, quam prepositi Geruasius et Martinus ibidem dederant predicto hospitali, terram scilicet duorum suspensorum, quam eis dederat rex W., pater meus, et ibidem aliam terram, quam emerunt a Wedgone cum aqua et molendino pro IX marcis argenti, et ibidem superius aliam villam, quam emerunt a Conrado, cum aqua et molendino pro XII marcis argenti* (CDB I, str. 290, ř. 21 a násled.).

488 Příkladem může býti na př. listina knížete Bedřicha pro klášter plasský asi z r. 1183 (CDB I, č. 301): *. . Habebant enim (fratres Plazenses) teloneum salis in Dccin a patre meo ipsis condonatum, cuius usum sine gravi periculo animarum suarum ad monasterium deferre ob longitudinem vię et insidias latronum nequiverunt. Quorum dolori compassus et petitioni annuens*

villam meam nomine Copidl eis . . tradidi et econtra predictum teloneum, . . in usus meos accepi (CDB I, str. 271, ř. 11 a násl.).

⁴⁸⁹ Na př. v listině krále Vladislava pro jerusalemský špitál v Praze z r. 1169 (CDB I, č. 246): *addo . . silvam quandam . . iuxta Olesnicę protendentem in medium montem Hvogen ad fluvium, qui dicitur Lubuhę, et ad villam Camic et ad Procetin, deinde usque ad Tesik et tunc ad Rufum puteum, et sic iacentem usque ad dictum fluvium Lubuhę, ubi sumpsit inicium* (CDB I, str. 217 ř. 21 sl.); nebo v listině knížete Soběslava II. pro klášter kladrubský z r. 1178 (CDB I, č. 287): *Et supradicti circuitus termini sunt: ab oriente Zazava, a Seleu fluvius Livbe cum ipso fluvio, ab occidente antiqua via, que conducit ad Seleu* (CDB I, str. 253, ř. 4). Jak někdy bylo důležité zajistiti listinou právě meze určitého pozemku, ukazují dvě valdsasské listiny krále Vladislava, z nichž mladší (z r. 1165 = CDB I, č. 227) se liší od starší (z r. 1159 = CDB I, č. 204) jen tím, že přesně vytýká meze téhož újezdu, klášteru králem darovaného. <Srov. k citátu z listiny z r. 1169 i výše pozn. 241 >

⁴⁹⁰ CDB I, č. 157: *. . roboravimus, ut predictę Olomucensis ecclesię homines, sive sint liberi sive servi cuiuscumque conditionis, cuiuscumque etatis aut sexus, . . ab . . Moravię principum, potestate et dominio sequestrati ac penitus religati nullis tributorum, vectigalium cęterorumque huiusmodi exactionibus gravari debeant, ab omni infestatione et vexatione principum terrę illius liberi permaneant. Nullus eos pro castrorum, quę in terra illa sita sunt, reedificatione, nullus pro ingruenti aliqua expeditione inquietare audeat, sed ab omni proprus munerum executione liberi ea tantum, quę . . Olomucensi episcopo . . eiusque successoribus . . comoda visa fuerint, exequendi liberam facultatem habeant* (CDB I, str. 162, ř. 35).

⁴⁹¹ CDB I, č. 279: *Omnes homines eiusdem ecclesie s. Marie absolvo a succisione silve, excepto illo loco, ubi ipsi solent succidere, et a caniductoribus eos liberos esse volo* (CDB I, str. 245, ř. 22).

⁴⁹² CDB I, č. 317: *Et quidem primum ea, que ad pacem eius (ecclesie Wissegrad.) predecessores nostri statuerunt, rata esse volumus, scilicet, ut amputatis omnium aliarum vexationibus potestatum, soli duci principali respectum habeat. In possessionibus vero suis datis ac dandis ubique pacem firmam obtineat. Ceterum et hanc devotionis nostre donationem novam addimus . . , ut omnis acquisitio, que provenire solet in istis: swod, narok et quod vulgo glaua dicitur, super omnes homines, ubicumque fuerint, pertinentes ecclesie, damus in usum fratribus et preposito . . Si quis vero ex hominibus ecclesie supplicio capitis dampnatus fuerit, possessio quidem eius ecclesie, caput cedat laqueo. Venditio seu collecta generalis, si quando fuerit super homines ecclesie, fratribus et preposito sit nunc et in sempiternum* (CDB I, str. 288, č. 34).

⁴⁹³ Zde jen je upozorniti, jak různá je formulace těchto nejstarších výsad. <Zamýšlenou práci o české listině panovnické v 13. stol. Hrubý již nenapsal. O českých a moravských listinách imunitních srov. nové práce H. Zatschka, Beiträge zur Diplomatik der mährischen Immunitätsurkunden (1931), a V. Vaněčka, Studie o imunitě duchovních statků v Čechách (1928) a K soudní imu-

nitě duchovních statků na Moravě (1931), o práci Zatschkové a druhé Vaněčkové srov. ref. v ČMM 1932, str. 204—216.)

494 CDB I, č. 356: .. *contulimus .. facultatem, ut via publica et privata curru somarioque a prediis suis in Boemia .. genita sive nascentia pro voluntate atque indigentia sua transportent, utque familia eorum pro quovis responso hinc inde proficiscens liberum sine ulla reclamazione egressum atque introitum habeat et pro hiis omnibus ab eis exigi signum vel precium quodcunque prohibemus. Preterea quoque in ipsa rerum suarum transvectione ab universo theloni totiusque forensis iuris exactione perpetuo absolutos eos esse decrevimus .. iudicantes nichil eorum, que salutis nostre ac parentum nostrorum sunt sanctificata iuvamini, subiectorum nostrorum officialium aut quarumlibet secularium personarum obtemperare debere luxui* (CDB I, str. 321, ř. 32).

495 Tamže: .. *cum premissis quoque eidem ecclesie communia terre fiscalia per omnia predia sue ditionis remittimus, statuentes atque precipientes, ut omnis iusta sive exactoria collecta sit in perpetuum ab universis prediis suis aliena* CDB I, str. 322, ř. 8); .. *universa ea (bona) in tuitionem nostram auctoritate utriusque principatus nostri pie suscipimus* (l. c. str. 322, ř. 23).

496 CDB I, č. 290. <Srov. literaturu, cit. v pozn. 257.>

497 Srov. shora str. 17.

498 Srov. níže str. 65.

499 Srov. výsady uvedené shora v pozn. 490—495. Výsady vyšehradskou označuje sama listina slovem *statuta*, která je třeba veřejně prohlásiti, praví o nich: *Hec statuta presentibus et futuris nota esse cupientes, in foro per fidelem nostrum Diwis subcamerarium publico preconio proclamari iussimus* (CDB I, str. 289, ř. 10).

500 Statuty Konrádovy jsou ovšem zachovány jen v pozdější úpravě z doby krále Přemysla I. v jeho listinách z r. 1222 (CDB II, č. 234) a z r. 1229 (CDB II, č. 325); srov. o nich jinak V. Novotného České dějiny I, 3, str. 48 a násl.

501 Termín *cancellaria* je v listinách po prvé doložen r. 1207 (CDB II, str. 54, ř. 28).

502 Srov. shora str. 17, 23.

503 <Text, který následuje až po slovo *supani* na řádce 15, doprovodil Hrubý 25 poznámkami, zčásti velmi obsírnými, jimiž dokládal citáty z CDB, kde se svědkové, o kterých mluví v listinách, připomínají. Tyto citáty jsem sice zrevizoval, shledal však jednak, že by bylo třeba je na mnoha místech doplniti, dále pak že úprava citátů neposkytuje obrazu o tom, oč Hrubému tu šlo, totiž že se ve svědeckých řadách pravidelně opakují určité úřední osobnosti. Poznámky by bylo třeba jinak upravit, aby věc vysvitla. Proto jsem poznámky Hrubého vypustil. Mohlo se to státi tím snáze, že rejstřík CDB po té stránce skýtá dokonalé poučení.>

504 <Otázkou, v jakém pořádku jsou uváděni svědci v listinách přemyslovských, zabýval se nověji H. Zatschek v práci: Ein Kapitel aus der Diplomatik der Přemyslidenurkunden (Jahrbuch des Vereines f. Gesch. d. D. i. B., 3. Jahrg. (1930.—1933), str. 372 a násl.)>

505 CDB I, č. 307 a 322.

506 CDB I, č. 323.

507 Kromě toho jsou ještě dva doklady nepřímé. Plasská listina knížete Bedřicha asi z r. 1183 (CDB I, č. 301) je zakončena *Acta sunt autem hec in consecratione basilicę, quam ob memoriam victorię meę socia thori mei E. construxit* a ve vyšehradské listině z r. 1185 (CDB I, č. 308) je zmínka, že zlistiněný právní počin jedna strana (Markant) *ad dedicacionem capelle ducis infra muros in Praga, que est in honore omnium sanctorum, ad memoriam reduxit domino duci Fridrico*. V obojím případě je ze souboru svědků v listině uvedených víc než pravděpodobno, že jde o kolokvia, shromážděná při vhodné příležitosti dané veřejnou slavností posvěcení chrámu či kaple. Konečně je neméně pravděpodobno, že i obdarování řádu sv. Jana jerusalemského knížetem Bedřichem, o němž zpravuje Bedřichova listina z 23. dubna 1186 (CDB I, č. 310), bylo pořízeno na kolokviu, které se sešlo v Ústí n. Lab., když tam kníže odevzdával svou dceru za manželku markrabí míšenskému. Právě aspoň v listině, že *cum anno .. MCLXXXVI, principatus vero mei decimo, die festivitatis b. Adalberti, filiam meam marito traderem in Vztí Ottoni filio Ottonis marchionis de Miszna .. ad petitionem omnium nobilium, qui aderant, villam .. dedi*.

508 CDB I, č. 247: *.. locum, .. ecclesię R. .. donavi. Heremita enim quidam .. michi supplicavit, quatenus ipsum locum .. inhabitaret. Ego .. terram ad aratrum ei .. superaddidi .. Preterea ad occidentem, quantum ex ipso extirpare velit nemore, manu propria demonstrans, latam sibi sine termino tribui licentiam. Quod videlicet factum, dum abbas suus, H. scilicet de Brevnowe conperisset, accedens ad me flagitavit, ut .. hoc, quod verbotenus R. ecclesię contuleram, coram patre meo scripto simul et sigillo corroborarem. .. Ne vero .. donatio .. incursetur, hanc paginam auctoritate .. Prag. episcopi, simul et .. episcopi Olomuc. sub vinculo .. anathematis .. sigillo patris mei autenticare, quomodo a supramemorato H. de Brevnowe rogatus sum, satagavi*.

509 CDB I, č. 308.

510 Ukazuje na to jeho jméno i pak jména osob, které si přivedl se své strany za svědky záběhlického ochozu, se směnou souvislicího: *Romanus, Sirech, Karolus, Petrus, Alsin, Huc*. Byli to podle všeho osobní přátelé Markantovi a podle jmén Románi, až na žida Siracha, ale rovněž asi kupce, jako byli ostatní.

511 CDB I, str. 278, ř. 17: *Post istam accionem promisit M. eisdem campnariis, si fieret eis aliqua molestia de agris, quos eis dedit, ipse tunc daret eis alios agros pro agris illis*.

512 Lze tak souditi ze slov listiny, že směna provedena v přítomnosti vyšehradských kanovníků (CDB I, str. 278, ř. 15): *nobis presentibus* a že Markant již tehdy, tedy již před časem, začal vzdělávati onen kopec na vinici (l. c. ř. 17: *in quo eciam monte tunc cepit vineam edificare*) a zvláště z dalších slov: *Post istam accionem promisit M. ..*, to znamená, že byla provedena jakási *actio*, t. j. právní jednání po němž teprve M. slíbil správu.

⁵¹³ CDB I, str. 278, ř. 21: *Ista sunt acta in capitulo nostro . . Et hii presentes fuerunt . . Et aliis fratribus absentibus notificavimus causam istam et cartam istam scribi precepimus et ad stabilitatem huius actionis sigilli ecclesie nostre et Pragensis impressione corroboravimus.*

⁵¹⁴ CDB I, str. 278, ř. 27: *Post capitoli nostri talem diffinicionem venimus in villam Z. et utriusque partis concambium circuivimus et, utraque parte applaudente, iterum, quod factum fuerat, conlaudavimus.*

⁵¹⁵ Srov. pozn. předešlou.

⁵¹⁶ CDB I, str. 279, ř. 3.

⁵¹⁷ CDB I, str. 279, ř. 3: *. . ut sic tercio id, quod factum fuerat, solidum robur validitudinis obtineret, . . ad dedicacionem capelle ducis infra muros in Praga, que est in honore omnium sanctorum, ad memoriam reduxit d. duci Fridrico Marcant istam actionem, et quia coram eo recte et honeste id factum esse constitit, ex fervore bone voluntatis utriusque partis et canonicorum Wissegrad. testimonio horum in presencia ducis corroboravit. Hii autem sunt: Groznata camerarius, Vitek comes, Johannes iudex, Matheus Benedic, Predota, Fabianus, Diuis subpincerna, Jurik de Milewzko, Heinricus subagaso, Vliecek subcamerarius.*

⁵¹⁸ CDB I, str. 279, ř. 11: *. . Scire eciam vos volumus, quod ego H., episcopus Pragensis ecclesie, ex auctoritate, quam habeo a domino deo, excommunico omnes illos, qui hoc concambium infringere attemptaverint; et nullam sancte porcionem resurrectionis recipiant, sed cum Iuda traditore fleant dampnati perhenniter.*

⁵¹⁹ Oldřich Držislavův, ubíraje se do Svaté země, odkázal plasskému klášteru statek Lomany a ve své listině o tom vydané (CDB I, č. 336) praví: *Hanc itaque donationem et cetera negocia mea Marquardo, fidei socio meo, pro dei amore, filiis ac fratruelibus ceterisque propinquis et amicis meis manifestandum commisi. . . Eapropter rogo vos omnes precibus quibus valeo, quatinus tam pro vestra quam pro mea salute elemosinas meas iure perpetuo confirmetis. Hęc a Marquardo, Vitcone, Hermanno, Pribizlao filiū et fratruelles ceterique fideles beatę memorię Vřtrici audientes coram glorioso duce d. Primuzelone ac ven. episcopo d. H. confirmaverunt et testes adhibuerunt. Tedy právně na věky byl upevňován právní počín coram duce ac episcopo, t. j. na zemském právé.*

⁵²⁰ Dokladem je právé uvedená listina vyšehradská a listiny plasské, níže zmíněné, jakož i listina o koupi jistých pozemků u Přívlak (v Žatecku) klášterem valdsasským od kláštera břevnovského z 90. let 12. století, (srov. B. Mendl, Známá-neznámá listina z CDB (Friedr. sborník, 1931), str. 261), vydaná jménem valdsasského opata Daniela, která uvádí za svědky jediné tři osoby jménem: Janka, syna biskupa pražského Jana, Heřmana, bratra, a Sifrida, příbuzného opata břevnovského, a mimo to: *ceterosque quam plures in provincia Saczenci.* Jména svědků, zvláště však poznámka o ostatních nejmenovaných, ukazují, že nejde o slavnostní svědky na zemském právé, že nejde o zajištění koupě na tomto právé, nýbrž jen o její pořizení před svědky domácími, místními, pocházejícími z kraje žateckého, kde Přívlačky ležely.

⁵²¹ Zase i zde je svědkem shora zmíněná listina vyšehradská, výslovně uvádějící (viz shora str. 67), že záběhlická směna Markantova byla zajištěna listinou, ověřenou pečetmi kapitul vyšehradské i pražské, a zase i zmíněná listina valdsasská (v pozn. předcházející), ověřená pečetmi opata a konventu kláštera břevnovského. Ovšem i tato listina byla jen důsledkem opatské i konventní pečeti břevnovské, které vznikly z tlaku kanonického práva na české prostředí právní.

⁵²² Ve své listině z r. 1188 (CDB I, č. 320) kn. Bedřich praví, že *quicquit nobilis noster Groznata domui s. Iohannis B. . . contulit et sub tempore antecessoris nostri Sobezlai confirmavit* (Hroznata sám!), *nos idem confirmamus. . . Possessiones autem eius, quas coram nobis nominavit et confirmavit* (CDB I, str. 298, ř. 13).

⁵²³ Byli to komorník Hroznata a hrabě Vítek.

⁵²⁴ Viz CDB I, č. 336.

⁵²⁵ Srov. shora pozn. 519.

⁵²⁶ Srov. shora tutěž pozn.

⁵²⁷ Vedle úředníků kněžských: dvorského sudí Ratibora a komorníka Hrabíše jsou mezi svědky i Drslav a Rús, příbuzní (snad synové) zemřelého Oldřicha Držislavova, pak *Marquart et fratres sui* (str. 307, ř. 8), dále Ota z Vrčan (okres přeštický), Ctibor z Chýš (okres žlutický), Jan z Netonic (okres plzeňský) a snad i jiní šlechtici z Plzeňska, zvláště však sám Jan, soudce plzeňský, *Ian iudex Bilzinensis* (str. 307, ř. 4). Podle toho by se zdálo, že právní počín, o němž v listině jde, byl snad porízen na nějakém kolokviu v západních Čechách, snad v samé Plzni. Svědčila by pro to i nápadná účast svědků z Plzeňska, kteří sotva mohli býti v tom počtu klášterem získáni ke svědectví v místě vzdálenějším, na př. v Praze. Ale je také možno a snad pravděpodobnější, že oni svědci z Plzeňska byli svědky původního porízení zlistiněného počínu právního, provedeného v Plzeňsku pod právní ochranou plzeňského soudce (krajského?) Jana, a na zemské právo na kolokvium nepřivedení za průvodní svědky osobně (nebo aspoň ne všichni), nýbrž tam jen za průvodní svědky označení, ovšem s náležitou zárukou právní, podanou snad samým plzeňským soudcem. Že se právní počiny skutečně pořizovaly před místními 'krajskými' svědky, svědčí jasně shora zmíněná (v pozn. 520) listina valdsasská.

⁵²⁸ Viz CDB I, str. 310, ř. 8.

⁵²⁹ Mezi svědky je zase Jan z Netonic (okres plzeňský) a několik osob, účastných již prvního zajištění odkazu Oldřichova: *Herman filius Wilhelmi, Buguzlau* a několik osob, účastných zajištění jiného právního počínu, týkajícího se kláštera plasského, daru Anežky z Potvorova (srov. následující poznámky 531 a 532), pravděpodobně vesměs z Plzeňska.

⁵³⁰ Srov. shora pozn. 527.

⁵³¹ CDB I, str. 309, ř. 8: *placuit in audientia gloriosi ducis Primuzelonis atque ven. episcopi d. Henrici nec non et Thidebi aliorumque multorum probabiliu virorum testimonio confirmari.*

⁵³² Jsou to: *Dirsislaus filius Ruz* (asi příbuzný Oldřicha Držislavova), *Vlricus de Zulizlao* (Sudislav, okres stříbrský), *Ian de Natuliz* (Netonice, okres plzeňský).

⁵³³ Srov. shora pozn. 520, kde jsou výslovně zmíněni svědkové ze Žatecka, kde koupené pozemky, o něž v právním počinu jde, ležely.

⁵³⁴ Nejjasnější doklad, že skutečně byly právní počiny na zemském právě ústně prohlášovány, publikovány, je korroborace v plasské listině z r. 1193 o daru Anežky z Potvorova (CDB I, č. 342): *Et ut hec donatio mea rata et inconculsa in posterum perseveret, placuit in audientia gloriosi ducis Primuzelonis atque ven. episcopi d. Henrici nec non et Thidlebi aliorumque multorum probabiliū viroꝝ testimonio confirmari*. Kniže, sedící na zemském právě, onu *donationem* vyslechl, tedy byla ústně prohlášena. Jiné doklady jsou: 1. v listině kn. Bedřicha z r. 1188 (CDB I, č. 320) se praví, že šlechtic Hroznata své statky, jerusalemskému špitálu darované, *coram nobis* (knížetem) *nominavit et confirmavit* (srov. shora pozn. 522); 2. v listině kn. a biskupa Jindřicha Břetislava z r. 1176 (CDB I, č. 355) se praví, že hrabě Milhost ke zřízení kláštera mašovského různé statky *contulit et in manu nostra* (knížete) *coram multis Boemis ad usus fratrum predictorum delegavit. Forum etiam .. eisdem fratribus, nullo contradicente vel reclamante, .. assignavit*.

⁵³⁵ Srov. shora pozn. 517: *.. et quia coram eo (duce Fridrico) recte et honeste id (záběhlická směna Markantova) factum esse constitit ..*

⁵³⁶ I o tom lze naléztí výslovnou zmínku v listině kn. a biskupa Jindřicha Břetislava z r. 1188 (CDB I, č. 355), jak se čte výše na konci pozn. 534.

⁵³⁷ Výslovný doklad projevu knížecího souhlasu přináší listina o směně kláštera strahovského s Chřenem, v níž se čte (CDB I, str. 251, ř. 2): *Acta sunt temporibus Zobizlai ducis Boemorum, presentibus nobilibus Boemię, ipso duce factum approbante, et sigilli sui impressione confirmante*.

⁵³⁸ *Huius etiam rei summus testis est Fridricus, d. g. Prag. ecclesię episcopus, qui sagaci animo in posterum cuncta percunctans, violatores predictę dei dotis, si qui esse presumpserint, inextricabili vinculo anathematis innodavit* (CDB I, str. 224, ř. 12).

⁵³⁹ Dosvědčují ji výslovně na př. listiny (CDB I, č. 208): *Ad hec quoque, ut hec mea predicta confirmatio rata et fixa in perpetuum permaneat, ex canonica et apostolica auctoritate maledictionem in huius decreti mei prevaricatores subscribi volui; tamže č. 270: .. ut perpetuo anathemate ab episcopo firmaretur, rogavimus et dum fieret, presentes astimimus; tamže č. 292: .. ex precepto nostro d. episcopo D. iniungimus, ut hec inbanniat et violatorem facti huius sathane et angelis eius tradat; tamže č. 301: Preterea d. H., Prag. episcopo, .. et P., Moraviensi episcopo, .. iniunxi, ut statuti nostri violatores anathematis vinculo denuntient innodatos*.

⁵⁴⁰ CDB I, č. 208: *Igitur ego D., d. g. s. Prag. ecclesię XIII^{us} episcopus, et J., s. Olomuc. ecclesię VIII^{us} episcopus, tali decreto bannum apponimus ut si quis ..* dále shora str. 44, pozn. 245, CDB I, č. 348 v listině knížete Jin-

dřicha Břetislava, spolu pražského biskupa: *Si quis vero huius nostre confirmationis aliquando temerator extiterit . . . nisi ammonitus recipiscat, vinculo anathematis eum innodamus et perpetuis cruciatibus cum diabolo et angelis eius deputamus.* Jindy jako by panovník sám klatbu vyhlášoval, ač je tím patrně jen naznačena jeho těsná součinnost právní s biskupem, na př. *Et si quis donationem meam infringere presumpserit, in presenti rerum sufferat pericula et in futura vita cum Dathan et Abiron et Juda traditore pari pena puniatur* (l. c. I, str. 215, ř. 34); *Si qua vero imposterum ecclesiastica saecularisve persona donationem nostram irritam facere tentaverit, vinculo anathematis se innodatam noverit* (l. c. I, str. 270, ř. 30, podobně str. 274, ř. 23 a str. 295, ř. 33); *. . . adicientes, si quis inimicus dei aliquid inde minuere voluerit, ultricibus flammis eterni supplicii deputetur cum Iuda et diabolo dampnandus in eternum et ultra* (l. c. I, str. 289, ř. 12); *Quicumque nostram confirmationem super donatione predicta ledere cogitaverit, indignationem omnipotentis dei in die supremo in se sentiat transsituram* (l. c. I, str. 294, ř. 7); srov. i zvláštní sankci zakládací listiny loucké (= CDB I, č. 326), v níž je sloučena sankce duchovní se světskou (srov. níže konec pozn. 549). Jindy je v listině místo subjektivně složené klatby objektivní zmínka o klatbě, a to buď připomínající, který biskup klatbu prohlásil, anebo bez této připomínky. První způsob se nalezne na př.: *Ne vero sequatium aliquorum violenta, quod absit, invasione tam absoluta donatio aliquando suggerente humani generis inimico ullatenus incursetur, hanc paginam auctoritate d. Friderici, Prag. episcopi, simul et Iohannis, episcopi Olomuc., sub vinculo detestandi anathematis et sub terrore tremendi extremi iudicii sigillo patris mei autenticare . . . satagavi* (CDB I, str. 219, ř. 14); *Hec omnia supradicta confirmata sunt sub anathemate episcopi F. Prag. et T. episcopi Moraviensis, ut nullus successorum meorum aliquid minuat vel impediatur de supradictis* l. c. I, str. 253, ř. 6); *. . . et frater meus (kněžny Elišky) H. Prag. episcopus istam donationem sub excommunicatione posuit* (l. c. I, str. 285, ř. 22). Druhý způsob se objeví v listinách: *Si qua in futurum ecclesiastica, secularisve persona hoc factum irritum facere temptaverit, vinculo anathematis se innodatum noverit* (l. c. I, str. 310, ř. 13); *Si qua vero ecclesiastica secularisve persona hec bona, vel quaecunque postmodum collata fuerint, a prefato loco alienare presumpserit, anathema sit usque ad satisfactionem* (l. c. I, str. 320, ř. 22). Jak mechanickou, poněvadž podstatnou součástíkou formuláře listiny, tedy i právního jednání byla biskupská klatba, vyhlášená na podnět kněžců, ukazuje klatba: *Si quis vero hanc donationem meam infringere voluerit, eterno igni se cremandum noverit, nisi resipiscens penitendo domino deo satisfecerit* (l. c. I, str. 309, ř. 16), jako by ji pronášela sama vydavatelka listiny Anežka, což je nemožné, ale vysvětlitelné tím, že skladatel, skladbu skládaje, měl na mysli knížete, který listinu skutečně sám ověřil svou pečeti, nikoli Anežka.

⁵⁴¹ O tom výslovně svědčí sankce dvou valdsasských listin, ovšem na sobě závislých (srov. níže pozn. 549), které svým zněním, slučujícím sankci duchovní se světskou, ukazují sice na těsnou součinnost českého panovníka

s biskupem na zemském právé, patrnou i z jiných sankcí současných listin českých, ale vedle toho jasně dosvědčují, že právní počiny, pořízené na zemském právé, byly výslovně sankcionovány i samým zemským právem, t. j. panovníkem, sedícím na zemském právé. Že není o této sankci zpráv více, vysvětlí se snadno samozřejmostí věci, která se teprve cizinci stala nápadnou tak, že se o ní výslovně zmínil v listině, jím složené (srov. opět níže pozn. 549).

⁵⁴² Že šlo vskutku o *firmitio verbo episcopi*, o biskupovo právní upevnění počínu, svědčí na př. výslovná zmínka, že *dux H. . . forenssem ecclesiam s. Wenczelai . . . contulerat, per me ipsum* (= biskup pražský) *. . . sub interminatione anathematis confirmatam* (l. c. I, str. 315, ř. 27) a zvláště, že pražský biskup jednou dokonce přivěsil k listině knížecí o neknížecím počínu právním i svou vlastní pečeť s poznámkou: *Ego quoque H., Prag. episcopus per dei gratiam, ad idem corroborandum sigillum meum appono et quicumque umquam violare presumpserit, auctoritate mihi divinitus concessa sub anathemate pono* (l. c. I, str. 297, ř. 9).

⁵⁴³ Že se skutečné nálezy, t. j. nálezy ve věci sporné, již tehdy zlistňovaly, svědčí písemnost Hartmana z Mirkova z doby krále Vladislava: *Notum sit . . . quod ego videlicet H. de M. concambium fecerim cum filiis Zlaurk, cognatis meis, in villa mea, mihi accipiens quidem ad aratrum, dans illis de meo patrimonio duplex predium. Postea . . . concambium denegaverunt esse factum. Sed ego ex iure huius terrę testes producens ius meum coram rege et omnibus principibus terrę obtinui. In quo testimonio presentes aderant ipse rex et filii eius et frater eius et episcopus de Moravia. Testes Andreas . . .* (CDB I, str. 237, ř. 19). Již shora str. 9, pozn. 82, bylo ukázáno, že jde zde asi o opis panovnické listiny o nevlastním počínu panovníkově. A obsahem jejím je svědectví o rozsudku zemského práva ve sporné věci Hartmanově, tedy o nálezu zemského práva. Pořízení převodu nemovitostí, t. j. věci nesporných, se provádělo na zemském právé podobně, jenže se nevydával nález skutečný, poněvadž nebylo sporu, nýbrž jen nález fiktivní. Toho původu jsou téměř všechny naše zachované knížecí listiny té doby, ač leckdy jsou v nich stopy, že vznikly ze sporu, který pak uzavřely. Na př. plasská listina CDB I, č. 343 zní v jádře *Notum sit . . . quod Ů . . . predium suum nomine L. . . nobis Christi pauperibus in Plaz . . . contulerit. Aliquanto vero tempore Dirsizlao et Ruzone hoc impedientibus et veridicis relatoribus quasi credere nolentibus, tandem eorum iuramento et nostra inter nos conventionione facta, viginti duarum marcarum et predio nostro T. . . addito, quasi concambium fecimus coram d. duce P. et Prag. episcopo d. H. et ceteris primatibus terrę, et filiis ipsius Ů. consentientibus . . .* Tato směna byla v podstatě soudní dohodou, jak patrné. Podobné povahy soudního nález je i vyšehradská listina kn. Soběslava II. (CDB I, č. 288) a listina kn. a bis. Jindřicha z 30. září 1194 (CDB I, č. 348).

⁵⁴⁴ Srov. CDB I, č. 288, 304, 320, 323, 348, 355, 358.

⁵⁴⁵ Srov. CDB I, č. 247, 251, 285, 336, 342, 343, 344.

⁵⁴⁶ Srov. CDB I, č. 363.

⁵⁴⁷ Kníže Soběslav II. na př. ve svých listinách praví: *Ut . . . actio . . . rata*

et inconvulsa maneat, .. confirmari precepi cum carta et sigillo meo (CDB I, str. 244, ř. 4), *Actionem istam cum carta et sigillo meo confirmo* (l. c. str. 245, ř. 24), *Hec emendata .. cum carta et sigillo meo confirmavi* (l. c. str. 252, ř. 31).

⁵⁴⁸ Jasná stopa takového prohlášení je na př. v hradištské listině krále Vladislava . . *quicquid illis* (klášteru) *propinquorum, videlicet avi mei, primi regis Boemorum W., ac primi ducis Moraviensium .. studuit deputare .., ea sic se haberi et gaudeo et laudo* (CDB I, str. 195, ř. 8) — tato poslední slova jsou zřejmě ohlasem skutečně proneseného veřejného prohlášení králova, jak svědčí i to, že hned po nich následuje zmínka o královské firmaci: *et regie potestatis auctoritate ac consensu omnium primatum Boemie confirmo*. Jiná, poněkud méně jasná stopa panovníkova prohlášení je ve valdsasské listině knížete Bedřicha, kde praví: *in presentia quoque amicorum et nobilium Boemorum terre nostre, libera, sollemni atque legitima donatione obtulimus deo et s. Marie in prenata ecclesia W. predium quoddam* (l. c. str. 275, ř. 33).

⁵⁴⁹ Valdsasská listina krále Vladislava na újezd sedlecký z r. 1159 má korroboraci rozšířenu o zvláštní světskou sankci v toto znění: *Ut autem nostre devocionis donacio rata et inconcussa permaneat, omnes quicumque hoc factum violare .. presumpserint regie maiestatis et totius terre reos ac perpetue dampnacioni et excommunicacioni subditos per presenciam scripta .. significamus* (CDB I, str. 192, ř. 31). Právní počín, pořízený na zemském právo, je zde výslovně postaven pod ochranu zemského práva. Tak se ovšem dalo se všemi počiny, pořízenými na zemském právé, jenže jen v tomto případě se zachovala o tom výslovná zpráva, poněvaž listinu skládal mnich valdsasský, cizinec, který věc, jemu neobvyklou, poznamenal i v listině, kdežto domácí skladatelé listin nevšimli si věci běžné, která se jim rozuměla sama sebou. (Srov. níže str. 72.) A tato sankce byla jistě v myšlence předlohou obdobné sankce druhé valdsasské listiny na újezd sedlecký z r. 1181, vydané knížetem Bedřichem, která zní: *Quicumque autem hanc nostram munificentiam intuitu celestis patrie Christi pauperibus collatam violenter invudere .. presumpserit, se reum divine maiestati existere noverit et a nostra pace ac gratia omniumque Boemorum funditus alienum* (l. c. I, str. 264, ř. 20). — Neobvyklá je sankce Otovy zakládací listiny loucké (CDB I, č. 326), slučující sankci duchovní a světskou: *Quod si ego (= kníže) vel mei heredes .. nostrę donationis beneficium retraxerimus et contra decreti nostri paginam ire vel aliquam molestiam inferre temptaverimus, me siquidem meosque heredes maledictione obliquo perpetua ac XXX auri libras prefate ecclesię sub imperatorię districtionis examina in integrum sine misericordia redditurum*. Ale ona je neobvyklá celá listina, srov. níže, <stránka, na kterou se tu H. přípiskem tužkou odvolává, v rukopise již není. Srov. také o sankci listiny pozn. 317>.

⁵⁵⁰ <Odtud počínajíc končí Hrubého poznámky. Označil jen čtly, kde poznámky míti chtěl a někde naznačil i jejich obsah tužkou na okraji. Přiblížeje k těmto marginaliím jsem poznámky upravil. Co je z Hrubého marginalií, je tištěno jako text Hrubého, mé doplňky jsou jako všude v závorkách.>

⁵⁵¹ <V Bedřichově listině vyšehradské z r. 1187 se praví: *Hec statuta*

presentibus et futuris nota esse cupientes, in foro per fidelem nostrum D. sub-camerarium publico preconio proclamari iussimus, coram primatibus vero nostris scripto et sigillo nostro confirmavimus (CDB I, str. 289, ř. 10). V imunitní listině olomoucké z r. 1207 čteme: *Ut autem hec omnia rata et inconcussa permaneant, hanc nostre serenitatis paginam nostro sigillo fecimus roborari et a ven. patre nostro Ruberto in dei pasche publice excommunicari* (CDB II, str. 54, ř. 28). Určitá zmínka o veřejném vyhlášení je také v privilegii oslavanském z r. 1228: *Huius autem concessionis quoad libertates ecclesie ante dictas a nostra regia maiestate prolate baro noster Leo, camerarius Olomucensis, in presentia multorum tam clericorum quam laicorum regni nostri fuit promulgator et libertatem prefati monasterii a nobis concessam sollempniter pronuntiavit . . . Insuper noverint universi, quod denunciatio antedicta, facta per Leonem baronem nostrum super prefatis libertatibus a nostra maiestate concessis cenobio sepe dicto, auctoritate nostra et mandato nostro fuit promulgata* (CDB II, str. 318, ř. 7, 25).>

552 <Na př. v listině knížete Oldřicha pro kostel olomoucký z r. 1174 se dí: *scripto commendari et sigilli nostri impressione confirmari precepimus* (CDB I, str. 239, ř. 3), v plasské listině Soběslavově z r. 1175: *cum testimonio omnium eorum, qui tunc presentes erant, confirmari precepi cum charta et sigillo meo* (CDB I, str. 244, ř. 5), v kladrubské listině téhož vydavatele z r. 1177: *Actionem istam cum charta et sigillo meo confirmo*, (CDB I, str. 245 ř. 24) atd.>

553 <CDB I, č. 204.>

554 <CDB I, č. 208.>

555 <CDB I, č. 270.>

556 <CDB I, č. 280.>

557 <CDB I, č. 285.>

558 <CDB I, č. 295.>

559 <CDB I, č. 305.>

560 <CDB I, č. 317.>

561 <CDB I, č. 343.>

562 <CDB I, č. 355.>

563 <CDB I, č. 357.>

564 Srov. shora na str. 65.

565 Zřetelný doklad je v CDB I, č. 289: *hanc filius eius . . . paterni throni successor eidem ecclesie, fratribus pro iniuria sibi illata conquerentibus plurimisque tam Boemis quam Moravis barronibus assidentibus, iuste restituit*, bohužel ne dost přesný, poněvadž znění není původní — přes to však spolehlivý, neboť ještě do konce stol. 12. zapsaný <srov. na str. 128>.

566 <CDB I, č. 311.>

567 <*Acta vero sunt hec . . . Data . . . in loco, qui vocatur Nacamic . . .* (CDB I, str. 284, ř. 22).>

568 <*Testes sunt huius rei Pillungus castellanus de Tudelieb, qui nostro*

iussu idem predium disternavit et qui cum eo disternationi interfuerunt, videlicet . . . (CDB I, str. 284, ř. 17.)>

569 CDB I, str. 284, ř. 3. <Hrubý poznamenal po straně: *Kdy to bylo ta pohroma Světlé*. Zmínka o zplenění kláštera týká se události z r. 1176 (srov. *Novotný*, České dějiny, I, 2, str. 1076), zmínka o sbírání vojska události z r. 1178 (srov. tamže, str. 1048.)>

570 CDB I, str. 283, ř. 29.

571 Srov. na str. 73.

572 CDB I, č. 204.

573 Srov. výše na str. 39.

574 CDB I, str. 192, ř. 33.

575 Srov. výše na str. 47.

576 CDB I, č. 295.

577 CDB I, str. 264, ř. 22.

578 Viz na str. 62.

579 Viz na str. 60, pozn. 468.

580 <Tu se končí *Hrubého* rukopis Studie I.>

Studie II.

¹ Kosmas II, cap. 7 (FRB II, str. 79, MGH SS rr germ., nova ser. II, str. 93) praví: (*Břetislav*) *sub honore s. Wencelzai martiris in urbe Bolezlau iuxta flumen Labe, ubi idem sanctus olim feliciter consummavit martirium, venustissimum fabricavit cenobium, in quo, sicut et hodie cernitur, Deo servit caterva fratrum numerosa et habetur prepositura et basilica valde religiosa*. Kromě toho při roce 1046. Kosmas II, cap. 13 (FRB II, str. 85, MGH SS rr germ. II, str. 100) připomíná: *Dedicatum est monasterium in urbe Bolezlau XIII. kal. Iunii* (19. května) *a Severo, Pragensis ecclesie sexto episcopo*.

² Srv. CDB I, č. 382.

³ Písemnost, zachovaná v opise 17. století a nedatovaná, položil *G. Dobner* (*W. Hagek a Liboczan Annales Bohemorum V*, str. 310) k r. 1052, poněvadž se prý v ní již připomíná anniversary Břetislavovy matky, zemřelé r. 1052. Datum to, obecně přejímané, odmítl právem *Friedrich*, označiv (CDB I, str. 358, ř. 33, 359 ř. 7) písemnost podle immunity v ní obsažené za *falsum saeculi XII*, poukazuje na její zmínku o Zhořelci, který byl přestaven ze starého Dřenova teprve r. 1131 (FRB II, str. 212). *V. Novotný* (Č. děj. I, 2, str. 604, pozn. 4, str. 677, pozn. 1, 1, 3, str. 38, pozn. 1) klade ji do 12. století. *F. Hrubý* (Církevní zřízení v Čechách a na Moravě, ČČH XXIII (1917) str. 59) správně označuje za terminus a quo jejího vzniku rok 1311. Celkem se tedy pokládá tato písemnost Břetislavova za padělek 12. století.

⁴ *Friedrich* CDB I, str. 358, ř. 35 a násl. sice praví: *In possessionibus describendis privilegii auctor memoriis antiquis verisimillime usus est; quae autem*

fuerit donatio primaria, quidve sit complexa, accurate iam discerni non potest, ale přece se lze aspoň pokusiti o to.

⁵ Boček A., Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae V, č. 89.

⁶ V listině se praví: *.. Notum facimus .., quod, cum ex antiquo tempore in partibus Moraviae, in archidiaconatu Snoymensi et Betoviensi provincia et per totum districtum obtinuerimus quedam iura episcopalia, ad dyocesanum pertinentia, sicut de sex denariis de laneo unoquoque regionis predictae percipiendis .. et de decimo tributo sive theloneo civitatum, poncium seu quorumcunque aliorum locorum, que similiter ex largicione et donacione principis terre quondam Wratislai ducis Boemorum oblata et ab Othacaro et Wenczelao, tercio et quarto, regibus Boemie et marchionibus Moraviae, nobis et ecclesie nostre de facto confirmata fuerunt.* Nelze pochybovati, že zde jde o tytéž desátky, jako v písemnosti Břetislavově, až na dávky z Rokytna, kterého v 13. století již nebylo a tedy ani zájmu o dávky z něho. Mimoto je jasno, že kdo v listině z r. 1298 vymezoval a označoval ony desátky, užil k tomu za předlohu písemnosti nyní Břetislavovy. A že tato písemnost byla skladateli listiny z r. 1298 vskutku známa, svědčí i malá, ale nápadná shoda: v obou listinách se označuje darovací akt shodně. V písemnosti Břetislavově: *haec, quae ab eodem principe offeruntur,* v listině z r. 1298: *que .. ex largicione principis terre .. oblata .. fuerunt.* Také je nápadné, že se český kníže v obou listinách shodně označuje dvojitým titulem: *princeps + dux,* při čemž je připomenouti, že titul *princeps* pro českého knížete je běžný ve století jedenáctém (srov. shora str. 12), nikoli ve století třináctém.

⁷ Tento rozpor je již dávno znám, ale dosud se nikdo nepokusil jej vysvětliti. Palacký (Dějiny I, 2 (1876) str. 420, pozn., také Dudík, Mährens allgem. Gesch. II (1863), str. 465), přijav zprávu listiny z r. 1298 za správnou, vidí v opačném tvrzení listiny Břetislavovy nový doklad její podvrženosti, čímž zajisté hlavní věc vysvětlena není. Friedrich (l. c. str. 359, ř. 1) rovněž má za to, že pravdu mluví listina z r. 1298, ale jak ji srovnati s listinou Břetislavovou, nepraví. Jen Novotný (l. c. str. 323, pozn. 2) věří více listině Břetislavově, pravě, že zpráva listiny z r. 1298 je omyl, ale neříká, jaký.

⁸ V rukopise E. I. 27 (druhá, papírová část str. 85) kapitulní knihovny olomoucké.

⁹ Je to psát ne příliš pozorný, jak jsem se mohl studiem rukopisu předsvědčiti.

¹⁰ Srv. CDB I, č. 80.

¹¹ Srov. CDB I, č. 79.

¹² Boleslavská: *In nomine patris et filii et spiritus sancti, sanctae scilicet et individuae trinitatis. Bracizlaus, princeps Boemorum dei gratia catholicus, suis successoribus omnibusque posteris.. Gratia vobis et pax, gaudium, cari-*

Hradištská: *In nomine sancte et individuae trinitatis patris, filii et spiritus sancti. Gratia dei dux Boemorum Wratislaus omnibus in Christo fidelibus tam presentibus quam futuris. Pax, charitas et salus a deo patre omni-*

tas a deo patre et Christo Iesu. Notum sit omnibus tam presentibus quam futuris, quod ego.. dux Boemorum.. in urbe Boleslaviensi monasterium construens.. pro animae meae natorumque remedio pro posse ditavi.

Dedi enim villas: una vocatur P., secunda P., tertia Z., quarta D., quinta M., sexta D. cum saltu, septima D..

Et ego Seuerus.. coram deo vivo et vero et eius terribili obtestamur iudicio et anathemate defendimus aeterno, ut nullus successorum eiusdem principis.. seu aliqua persona hominis.. Si quis autem huius propositi violator extiterit, aeternis condemnationibus subiacet innodatus et sanctos dei duodecim apostolos ac martyres.. in presenti et in futuro adversarios senciatur atque in inferno inferiori concremandus cum dyabolo et eius ministris nec non cum Iuda traditore illisque, qui dixerunt domino deo: recede a nobis, scientiam viarum tuarum nolimus, reductus in nihilum deficiat impius.

Slohové i slovné příbuznosti a shody mezi těmito třemi listinami jsou nepochybné. Invokace se skládá ze dvou částí, z nichž každá sama o sobě je v listinách běžná, ale taktó sdružený jsou svéráznou značkou určitého skladatele. Je si všimnouti, jak skladatel obou listin shodně nenalézá pro devoci *dei gracia* obvyklého, vhodného místa za jménem panovníkovým: jednou ji položí v čelo, po druhé až na konec intitulace, vždy nevhodně. V obou listinách je oddělena salutace od adresy a stojí sama pro sebe. Shodně jsou v obou listinách i dispoice, zvláště je si všimnouti vypočítávání darovaných vsí. Konečně nejprůkaznější slohové shody mezi oběma listinami jsou v klatbě. A všechny tyto příbuznosti i shody všech tří listin lze vysvětliti jen tím, že všechny listiny jsou dílem téhož skladatele. Kdyby byla jedna listina druhá předlohou, musily by se obě shodovati slohové i slovně daleko věrněji, doslovněji než se shodují. Ostatně

potente et domino Jesu Christo filio eius et spiritu sancto in perpetuum multiplicetur. Otova listina:.. Omnibus ergo christianis, presentibus, absentibus et futuris, notum esse desidero, quod ego pro eterne retributionis munere.. monasterium.. construxi.. situm prope urbem Olomuc.., idque utriusque dotavimus (Ota s manželkou) iuxta nostrum posse.

...Hec sunt autem nomina villarum, quas dedimus.: Prima, que cognominatur K., secunda R., tertia G., quarta U.

Hradištská: Quapropter coram deo vivo et vero sub testimonio.. obtestamur omnes nostros successores vel terrae primates..

Si quis autem temerator huius rei aut contemptor extiterit, eternis condemnationibus subiacet innodatus et sanctos dei.. sibi in presenti et in futura vita sciat contrarios et in inferiori concremandus suam cum Iuda proditore portionem defleat perpetuo.

je velmi nepravděpodobno, že by si skladatel listin hradištských z r. 1078 vzal za předlohu starou boleslavskou listinu Břetislavovu.

¹³ Boleslavská kapitula byla zasvěcena 19. května 1046 (srv. shora str. 73) a obyčejně teprve při zasvěcení se vydávala příslušná listina zakládací.

¹⁴ A zmenšit se, uváží-li se možnost, nijak nepravděpodobná, že snad zakládací listina nebyla vydána Břetislavem hned při zasvěcení kapituly, nýbrž až později, jak se nezřídka stávalo.

¹⁵ Srv. shora pozn. 12.

¹⁶ S tím lze srovnati shora uvedené Kosmovy zprávy o založení kapituly boleslavské tak, že za knížete Břetislava I. byl vystavěn a 19. května 1046 zasvěcen kostel se sborem kněží, kdežto kapitula byla hospodářsky i právně zajištěna o patnáct až dvacet let později listinou knížete Vratislava II. Že se Kosmas ve své kronice o Vratislavově účasti boleslavského založení nezmiňuje, neznamená, že by jí nebylo, jeť známo, že soustřeďuje na postavě Břetislavově všechno světlo a stavě knížete Vratislava do stínu, mlčí o jeho založení kapituly vyšehradské a o zřízení kláštera opatovického. Není vyloučeno, že mu upřel i zřízení kapituly boleslavské. Jen něco ještě. Označuje-li Kosmas ve své zprávě k r. 1046 kapitulu boleslavskou slovy *monasterium in urbe Boleslau*, jako nynější Břetislavova listina, mohlo by se zdáti, že zde čerpal z předlohy této listiny, tedy z původní listiny Břetislavovy. Ale že je to nepravděpodobno, vysvítá z odpovědi na otázku, odkud vzal Kosmas přesné datum (19. května 1046), které v nynější listině Břetislavově není. Že v této listině vůbec data není, lze vysvětliti daleko spíše tím, že se ztratilo při pozdější úpravě původní listiny Vratislavovy na nynější listinu Břetislavovu, než že bylo vynecháno při pozdějším rozšíření původní listiny Břetislavovy na nynější listinu Břetislavovu. Nelze se dobře dohadnouti důvodu, proč by byl interpolátor původní listiny Břetislavovy vypustil její přesné datum. Zato je pochopitelné, že vynechal datum v nynější listině Břetislavově, kdo ji upravil z původní listiny Vratislavovy, která pravděpodobně datum měla, jako ostatní listiny Vratislavovy (srv. sh. str. 12). Z toho vyplývá, že Kosmas nemohl vzíti datum 19. květen 1046 z původní listiny Břetislavovy, která buď data neměla nebo vůbec neexistovala. A nevzal-li data, nevzal z ní ani slov *monasterium in urbe Boleslau*, ta musí býti jiného původu a dokladem existence původní listiny Břetislavovy býti nemohou. <Hrubý v této úvaze nepřihlédl k možnosti, že Kosmas mohl mfti v ruce onu listinu Vratislavovu, která byla později zpadělána na listinu Břetislavovu. Z této listiny by pak mohla býti slova *monasterium in urbe Boleslau*, sotva ovšem však datum posvěcení kostela.>

¹⁷ Odstavec zní: *Ad haec firmissima nostrae auctoritatis decreta imponimus, ut quotquot homines ad predictam ecclesiam in Boemia sive in Moravia pertinent, nulli quicquam debeant in tributo, decimatione, in urbium vel pontium munitione seu caeteris servitiis, nisi tantum monasterio et praeposito, a quo regitur, teneantur.*

¹⁸ V. Vaněček (Studie o imunitě duchovních statků v Čechách do polovice 14. století (1928) str. 12) počítá i tuto výsadu mezi oněch několik

dokladů imunitních výsad, tvořících podle něho nejstarší skupinu těchto výsad od doby Břetislava I. do poloviny 12. století. Jeho představa o této nejstarší skupině imunitních výsad v Čechách a na Moravě je však nesprávná, poněvadž se opírá o doklady nespolehlivé, srv. níže str. 80, 151.

¹⁹ Jen v hradištské listině Vratislavově je užito čísla množného, ale úmyslně jakožto plurálu maiestaticku na zdůraznění Vratislavova vrchního práva nad Otou a jeho právy, který ve své listině mluví o sobě v čísle jednotném.

²⁰ *Notum sit .., quod ego .. dux Boemorum de hoc, quod Christi mihi pietas concessit possidendum, .. monasterium construens, .. pro animae meae .. remedio pro posse ditavi. Dedi enim villas .. Ad quod colendum servos destinavi.*

²¹ *.. addidimus decimationem .. addidimus etiam turrem .. Instituvimus etiam eiusdem ecclesiae canonicis .. Haec de Boemica terra eidem ecclesiae solvenda firmiter statuimus .. Damus insuper de venditione hominum decimum denarium et decimum forum per omnia loca ad predictas urbes pertinentia .. Praeter haec eiusdem ecclesiae necessariis consulentes, .. haec super addidimus .. Villas quoque dedimus has ibidem ..* a pak již následuje odstavec výsadní, uvedený shora v pozn. 17, jímž listina končí.

²² *...decimationem, quę pertinet ad urbem Cazlaviae* (str. 360, ř. 21), *Per rura quoque ad predictas urbes pertinentia* (str. 361, ř. 3), *per omnia loca ad predictas urbes pertinentia* (str. 361, ř. 14), *ad predictam ecclesiam pertinent* (str. 362, ř. 4).

²³ V listině stojí: *Insuper de urbibus Zatec et Boleslavia utraque de omnibus quesitis et inquirendis decimum denarium* (CDB I, str. 361, ř. 1).

²⁴ CDB I, str. 361, ř. 11: *In Moravia vero de urbibus Rokiten, Znoiem, Bethow decimationem, quę sex denariis ab uno quoque solvitur.*

²⁵ Moravské šestidenárové desátky kapituly boleslavské sotva byly desátky biskupskými již v době Vratislavově, jak se domnívá *F. Hrubý* (Církevní zřízení v Čechách a na Moravě, ČČH XXIII (1917), str. 62, pozn.). Teprve, když někdy v prvních desetiletích 12. století (srov. *F. Hrubý* ČČH XXII (1916), str. 259 a násl.) zanikla soustava velikých farností, jejichž důchody mohl panovník darovati komukoli, tedy na př. desátky ze Znojma a Bítova určití vzdálené české kapitule boleslavské, a když olomoucký biskup Jindřich Zdík začal soustřeďovati práva zaniklých velikých farností v rukou biskupských, počali olomoučtí biskupové soustavně požadovati i desátky, placené dosud velikým farnostem, za něž zatím nastoupila arcijáhenství, soustředěná v olomoucké kapitule, a usilují o ně od začátku 13. století velmi soustavně, jak svědčí doklady, sebrané *F. Hrubým* (l. c. str. 56 a násl.). A odtud teprve ony spory olomouckých biskupů s kapitulou boleslavskou o ony desátky, táhnoucí se od 20. let 13. století (CDB II, č. 207) až do jeho konce, uzavřené smírem z r. 1298, již shora uvedeným.

²⁶ Ovšem nikoli z obou Boleslaví, jak uvádí listina, bylať za Vratislava jistě jen jedna Boleslav, z níž se platily desátky. Také rčení *de omnibus quesitis et inquirendis* je anachronismus, neboť je vlastně listině papežské, odkud přešlo do českých listin až ve 13. století vlivem velikých papežských privilegií ochranných.

²⁷ Další ustanovení, týkající se těchto tří hradů (CDB I, str. 361, ř. 13): *Damus insuper de venditione hominum decimum denarium et decimum forum per omnia loca ad predictas urbes pertinentia*, je původu nejistého, ale není vyloučeno, že slova *de venditione hominum decimum denarium et decimum forum*, rozuměj jen z hlavních tří hradů, jsou původní.

²⁸ CDB I, str. 360, ř. 21: *His itaque dispositis, addidimus decimationem, quę pertinet ad urbem Cazlauae et in pago dicto Izgorelik, quae sex denariis solvitur ad sustentationem canonicorum ibidem deo militancium.*

²⁹ Srov. sh. pozn. 23.

³⁰ Zhořelec byl vystavěn na místě zhořelého hradu Dřenoava až r. 1131 (srov. FRB II, str. 212). <Srov. V. Novotný, České dějiny I, 2, str. 604 pozn. 4.>

³¹ Příslušný odstavec zní: *Per rura quoque ad predictas urbes pertinentia, ubicunque dominica exercentur aratra, decimum manipulum et omnium animalium, tam maiorum, quam minorum, quę per eadem rura aluntur, decimam. Quae vero sunt harum urbium, tam in longitudine, quam in latitudine, dimensa in hospitem rusticorumque turba, decimam urnam mellis tributique pacis decimum denarium persolvant* (CDB I, str. 361, ř. 3). Anachronická jsou zajisté na dobu Vratislavovu i nápadně podrobná vytčeni dávek z dobytka a ustanovení o rozměření rolí, ukazující na mnohem pozdější, pokročilejší kulturu hospodářskou. Jak jednoduchá jsou proti tomu obdobná ustanovení dávek v zakládací listině hradištské (srov. shora str. 12!).

³² Odstavec zní: *Praeter haec eiusdem ecclesiae necessariis consulentes ad restauranda aratra, si forte defficient, ad emenda canonicorum vestimenta haec super addidimus: Olomuc solvat annuatim unam marcam et duos boves, Prercv unam marcam et duos boves, Spitignev dimidiam marcam et unum bovem, Godonin dimidiam marcham et unum bovem, Bretzylawe dimidiam marcham et unum bovem, Strahomin (= Strachotín) mediam marcham et unum bovem, Rokicen unam marcham et duos boves, Znoiem unam marcham et duos boves, Brnen unam marcam et duos boves, Pustimír unam marcham et duos boves* (CDB I, str. 361, ř. 16). Lze-li sotva pochybovati, že úvodní věta je nepůvodní, poněvadž se zmiňuje o poplužích (*aratra*) a výslovně ustanovuje určitý účel daru (*ad emenda canonicorum vestimenta*), což obojí je velmi pravděpodobně anachronismus, méně jisto je, že je nepůvodní i dar sám; jeho určení podle zemských hradů je jisté velmi starobylé, přece však srovnání se zakládací listinou hradištskou, kde takového daru není, radí k opatrnosti. Ovšem lze zase namítnouti, že boleslavská kapitula byla již za Vratislava ústav starší, tedy již i náročnější, než nově zakládáný klášter hradištský. Pro tuto nejistotu je snad správnější tento hradecký úrok z původní listiny Vratislavovy vyloučiti a pokládati jej za pozdější vsuvku.

³³ Odstavec zní: *Villas quoque dedimus has ibidem: Blatnice, Pregnici, Naluce, Zonolusii, Nauramie, Dolnem, surgustum, quod vulgo dicitur Zlup, et lacus circumiacentes simul cum luco, Mikulceice, Prusy, Troscotouice, Dri-
novice, Pulin, Nagradku, Betharintich, Bantich, Plesitich, Masovicih, Sanov* (CDB I, str. 361, ř. 23).

³⁴ Ano, daruje se konečně ke kostelu všecko *pro remedio anime mee, predecessorum posteriorumque meorum* nebo podobně, ale ani ve 12. století se ještě zvlášt' nevytýká určitý dar k zádušní hostině. To je obyčej až 13. století.

³⁵ Proto jsou asi pozdější i zbývající ještě věty z druhé poloviny listiny: *Addimus etiam turrem dictam Lysa post obitum comitis nomine Mutis* (CDB I, str. 361, ř. 8) a *Haec de Boemica terra eidem ecclesiae solvenda firmiter statuiamus* (CDB I, str. 361, ř. 11).

^{35a} <K této rekonstrukci srov. co dí *Hrubý* o formulárových složkách listin Vratislavových výše na str. 12; o možnosti, že byla původní listina boleslavská datována, také výše v pozn. 16.>

³⁶ Slova následující: *cum torculari, cuius dimidiam partem canonicis statui* (CDB I, str. 359, ř. 24) sotva asi byla v původní listině, jak svědčí dělení na polovinu, určenou kanovníkům.

³⁷ Po výčtu darovaných vsí následovala asi i v boleslavské listině, jako v hradištské, zmínka o čeledi, jenže ze srovnání obou listin lze právem souditi, že sotva byla darována boleslavské kapitule knížetem Vratislavem všochna čeleď a poddaní, uvedení v nynější listině Bretislavově (je jich přes sto padesát!). Byla asi darována jen čeleď k bezprostřední službě kapituli jako hradištskému klášteru (celkem 33členná) a nikoliv tolik poddaných, rozsažených po tolika okolních vesnicích, o nichž mluví listina Bretislavova. Co je v ní v té věci řečeno, vystihuje spíše stav o mnoho pozdější, kdy již kapitula nabyla z drobných darů zádušních četných poddaných dušníků.

³⁸ Kníže Spytihněv II. zemřel 28. ledna 1061 (*Novotný*, Č. děj. I, 2, str. 111), Vratislav nastoupil hned po něm. Pražský biskup Šebtř, který v listině zajišťuje obdarování svou klatbou, zemřel 9. prosince 1067. Pocházela tedy původní boleslavská listina Vratislavova z doby mezi lety 1061 až 1067.

³⁹ Srov. sh. str. 12.

⁴⁰ Srov. sh. str. 74.

⁴¹ Srov. RBM IV, č. 1823.

⁴² Na začátku 14. století bylo třeba téhož osvobození i klášteru břevnovskému. Tehdy purkrabí pražský Hynek z Dubé chtěl přiměti klášter, aby vyslal své poddané k opravě mostů na pohořelém hradě pražském, ale klášter odmítl a ve sporu na královském soudě r. 1305 obdržel za právo. Zvítězil pomocí padělaných listin imunitních. Srov. níže str. 80. Snad vznikla boleslavská listina Břetislavova rovněž na obranu proti požadavku pražského purkrabí r. 1305? Je vskutku nápadné, že se v ní ze všech zemských povinností výslovně vytýká právě opevňování *urbium vel pontium*, o něž šlo právě r. 1305. Zdá se, že se proti nárokům purkrabí Hynka z Dubé musila brániti i kapitula boleslavská.

⁴³ Srov. CDB I, č. 375.

⁴⁴ Srov. níže pozn. 56.

⁴⁵ CDB I, č. 38.

⁴⁶ CDB I, str. 45, ř. 1: *.. sicut venerabili fratre nostro Adalberto, Pragensi episcopo, fundatore eiusdem [monasterii], referente intelleximus..*

⁴⁷ Zmínka o něm v tomto privilegii je pozdější vsuvka; <jako takovou označil ji Friedrich, CDB I, str. 45, ř. 22>, srov. <také> V. Hrubý, Falsa Břevnovská (ČČH XXVI (1920) str. 96 a násl.).

⁴⁸ K tomu ukazuje papežova výstraha v jeho privilegii: *precipimus, ut dux, quisquis fuerit, ipsum sanctum monasterium patremque monasterii cum omnibus ad illud pertinentibus ita custodiat, diligat, manuteneat, ut presentis vite prosperitatem desideret et in futuro velit a benignissimo conditore nostro eterne beatitudinis bravium accipere* (CDB I, str. 45, ř. 21).

⁴⁹ CDB I, str. 45, ř. 3.

⁵⁰ V. Novotný, České děj. I, 1, str. 635, se domnívá, že založení kláštera břevnovského bylo smlouveno teprve r. 992 v Římě. Ale zpráva privilegia papeže Jana XV. (uvedená shora v pozn. 46), že klášter, jak sám biskup Vojtěch papeži oznámil (to mohlo být jen při prvním Vojtěchově pobytu v Římě v l. 988—992), již částečně vzkvétá, je příliš určitá, než aby dovolila výklad, že klášter byl založen až po Vojtěchově návratu do Čech.

⁵¹ FRB II, str. 251: *Obiit dominus Megnhardus abbas, s. Adalberti monasterii Breunouensis, a quo constructum est.*

⁵² CDB II, č. 259.

⁵³ CDB II, str. 249, ř. 21: *.. Pragensis ecclesie pontifex Adalbertus a prima fundatione cenobii Breunouensis ex consensu et voluntate .. ducis .. Boleslai privilegium .. impetraverat. A při tomto potvrzení byla také do privilegia podvodně vsunuta vložka: et libertates a nobili duce Boleslao, viro catholico, eidem (monasterio) liberaliter indultas* (srov. V. Hrubý, Falsa Břevnovská, str. 96). <Srov. k tomu co dodal vydavatel pozn. 47.>

⁵⁴ Srov. V. Hrubý, Falsa Břevnovská, str. 100 a 112 a násl.

⁵⁵ V ní se již praví: *.. Breunouensi monasterio, a me [Boleslao!] et a venerabili patre d. Adalberto, Pragensi episcopo, ex precepto d. Iohannis papę laudabiliter constructo .. contuli* (CDB I, str. 348, ř. 2). Jak se rozchází tato pozdní tradice se skutečností, obražející se v privilegii papeže Jana! Novotný, České děj. I, 1, str. 635, pozn. 2, ku podivu má za to, že není prý příčin podezřívati správnost tradice, ozývající se z této listiny, že klášter je společným dílem knížete a biskupa.

⁵⁶ Šíře se o tom vykládá v mém článku Falsa Břevnovská, již shora v pozn. 47 uvedeném, na str. 112—126. Zatím V. Vaněček (Studie o imunitě duchovních statků v Čechách do pol. 14. stol. (1928), str. 12, pozn. 10) odmítl mé námítky proti přidavku, který se nalezne v listině kr. Přemysla I. z r. 1224 (srov. sh. pozn. 52), potvrzující Břevnovské privilegium papeže Jana XV. Ale již Friedrich, CDB II, str. 249, ř. 9, správně upozornil na možnost, že se onen přidavek dostal do listiny bez vědomí jejího vydavatele, poněvadž je napsán až pod ukončeným zněním listiny (*quod autem post testium nomina adscripta est, suspicio partem illam diplomatis auctore nesciente, aliquanto post insertam esse haud reici potest*). Je běžnou diplomatickou (a bylo odedávna) až podnes běžnou právní větou, že doplňky k uzavřenému textu právního dokumentu jsou svrchovaně podezřelé. Podezření jsem pak ještě zvýšil (s. 98) po-

ukazem, že se v onom přídávku mluví o výsadě imunitní (*ab omni lege provinciali totaliter exempti*), o níž nemůže být v době Břetislavově řeč a ještě méně, že by byl kníže Břetislav I. vydal na tuto imunitu listinu. Ukazují shora podrobným rozbořem vši zachované diplomatické látky, že nejstarší českou listinou vůbec je až listina knížete Vratislava, která nezná ještě imunitních výsad. První nesporné imunitní výsady se dostalo až v polovině 12. století kostelu olomouckému zásluhou olomouckého biskupa Jindřicha Zdíka a jeho politického vlivu na českého knížete Vladislava II. Vaněček přijal za správnou zprávu o Břetislavově imunitě proto, že imunita ta *plně odpovídá typu nejstarších výsad*; jen že si tento typ sestavil jen ze dvou zpráv nespolehlivých: 1. z t. zv. zakládací listiny kapituly litoměřické z r. 1057, která je padělkem z 2. pol. 12. stol. (srov. níže str. 106), a 2. z listiny třebské z r. 1104, která je rovněž padělkem (srov. níže str. 149), což obojí ovšem Vaněček nemohl vědět, a pak již až z imunity olomoucké z poloviny 12. století. Je-li olomoucká imunita v českých zemích novota, umožněná zvláštním poměrem mezi knížetem Vladislavem a biskupem Zdíkem na jedné straně a moravskými knížaty úředními na straně druhé, nemůže být řeči o imunitě, udělené o sto let dříve knížetem Břetislavem poddaným kláštera břevnovského. Moje námitky proti této imunitě břevnovské platí i dále, imunita ta byla doplněna do listiny Přemyslovy podvodně a stala se ve svém znění *ab omni lege provinciali totaliter exempti* svérázným základem všech dalších padělaných — nikoliv pravých! — imunitních listin břevnovských, jak ve svém článku vykládám.

57 Srov. CDB I, č. 381.

58 O vzniku tohoto padělku vykládám ve svém článku Falsa Břevnovská str. 104 a násl.

59 Srov. CDB I, č. 379.

60 Srov. o této listině Falsa Břevnovská str. 122 a násl. Vaněček, l. c. str. 12 pozn. 10, nepročet mého článku celého (je to patrné z konce poznámky, kde pochybuje o *Friedrichově* tvrzení, že listina z r. 1048 závisí na listině z r. 1045, zatím co jsem dávno přesně dokázal, že *Friedrichovo* tvrzení je mylné: stejně Vaněček neví, že jsem i *Kossův* názor na obě listiny prokázal jako nemožný), upozorňuje na pravděpodobnost, že oba kláštery, břevnovský a rajhradský, skutečně prý někdy v 1. pol. 11. stol. dostaly od knížete Břetislava svobodu od veřejných břemen, vyjádřenou slovy *exemptio ab omni lege provinciali*. Je to ovšem omyl, kterého se mohl Vaněček snadno vyvarovati, kdyby byl můj článek četl. Břevnovská i rajhradská imunita, vyznačená heslem *exemptio ab omni lege provinciali*, je padělek 13. století. Celé toto století o něm pracovalo.

61 V těchto letopisech jsou dvě zprávy. První, opírající se o zakládací listinu Otovu, zní (FRB II, str. 390): *Anno 1077 pater patrie, Otto, dux Moravie, cum coniuge grata, nomine Eufemia, hoc in tempore construxit monasterium prope urbem Olomuc s. Stephani in honore pro eterne retribucionis munere contemptoribus mundi deo ad serviendum, auro et argento et omnibus ornamentis bene ditatum*. Druhá hned za první: *Anno 1078, III Nonas Februarii*

gloriosa huius oratorii dedicatio, scilicet s. Stephani protomartyris ab umillimo tertio Olomucensis ecclesie episcopo nomine Johanne facta est, presente serenissimo principe Ottone, eiusdem oratorii constructore, et coniuge sua Eufemia et aliis. Johannes abbas hic ordinatus est. Konečně i pozdní kronikář hradištský Tetzelius dovede doplniti tyto staré zprávy listinné i kronikářské. Srov. K. Teige, Zpráva o pramenech dějin kláštera hradištského u Olomouce (až do r. 1300) ve Věstníku král. čes. spol. nauk (tř. fil.-hist.-filol.) 1893, čl. XII, str. 19 a násl. <O Tetzlovi psal nověji také M. Heim, Tetzeli u. Siebeneicher, zwei Kloster Hradischer Chronisten (ZVGMSch 1931).>

⁶² Srov. CDB I, č. 79.

⁶³ Srov. CDB I, č. 80.

⁶⁴ Srov. sh. str. 77.

⁶⁵ O obou listinách se naposledy zmiňuje *Novotný*, České děj. I, 2, str. 210, pozn. 2, pravě, že prý *Teige* ve své práci o pramenech dějin kláštera hradištského ukázal, že obě listiny jsou v podstatě pravé. Ale není to pravda, poněvadž *Teige* (l. c. 23) uvádí proti možné domněnce, že je Otova listina padělána podle mladší listiny hradištské od kr. Vladislava I. z r. 1160 (CDB I, č. 208), jen dva a neplatné důvody (1. pravě-li Vladislavova listina, že se v ní uvádějí klášterní statky *ut in privilegiis patrum scripta reperiuntur*, neznamená to ještě, jak se *Teige* domnívá, že těmito privilegii je míněna právě listina Otova <rov. níže na str. 83 a pozn. 78, kde *Hrubý* dovozuje, že zmínkou o *privilegia patrum* jsou míněny listiny Otova a Vratislavova) a 2. také poznámka Otovy listiny *sicut antea solvebat sue domine* není přesným důkazem její pravosti, jak myslí *Teige*, poněvadž není řečeno, že by ta *domina* byla právě Eufemie), jinak o listině Otově nic neukázal. Rovněž ne o listině Vratislavově, u níž se ani o nic nepokusil. Jaký význam mají tyto hradištské listiny v české diplomatice, je vyloženo shora na str. 9 a násl.

⁶⁶ *B. Dudík*, Mährens allgemeine Geschichte (1863), II, str. 392, pozn. 1, s nímž souhlasí *K. Teige* (l. c. str. 22) i *G. Friedrich*, CDB I, str. 82, ř. 37. Je připomenuti, že *Piter* (Thesaurus absconditus [1762], str. 184) otiskl listinu Otovu bez této vsuvky.

⁶⁷ Srov. níže str. 82.

⁶⁸ Kníže Ota se narodil r. 1122, zemřel 1160, darování učinil na spásu duše své dcery Svatavy. 1151 (CDB I, str. 111, ř. 1).

⁶⁹ Srov. shora pozn. 56.

⁷⁰ Srov. CDB I, č. 110.

⁷¹ Srov. CDB I, č. 208.

⁷² A i formálně je proti druhým dvěma úplně samostatné (srov. sh. poznámky *a*, *b*, *d* při otisku odstavce), je v něm ještě zvláště výtčeno, že vsi *Hruška* a *Březovice* jsou dar knížete Oty III. (CDB I, str. 196, ř. 6), kdežto v 1126 a 1078 jsou již obě vsi zařaděny v souborném výčtu mezi ostatní vsi. Také pořad vsí ve výčtu je v 1078 a 1126 shodný, odlišný však od 1160.

⁷³ Tedy *Friedrichova* tvrzení, že odstavec v 1126 je opsán z 1160 (CDB I, str. 110, ř. 32) a že odstavec v 1078 je opsán z 1126 (CDB I, str. 82, ř. 37), nejsou správná.

⁷⁴ *Teige*, l. c., str. 31 a násl., *Friedrich*, CDB I, č. 208, *Novotný*, České děj. I, 2, str. 917 a násl.

⁷⁵ Srov. *V. Novotný*, Uvedení Premonstrátů do kláštera hradištského (ČMM 50 (1926), str. 169).

⁷⁶ CDB I, č. 201.

⁷⁷ *Novotný*, České děj. I, 2, str. 917.

⁷⁸ Je to ve Vladislavově listině samé výslovně vytčeno zmínkou o *privilegiis patrum*. *Friedrich*, CDB I, str. 194, ř. 27, má za to, že předlohou listiny Vladislavovy byla jen listina Otova.

⁷⁹ Srov. sh. str. 81.

⁸⁰ V listině se označuje klášter na třech místech (CDB I, str. 194, ř. 33, 195, 1, 19) slovem *ecclesia* a představený jeho slovy *abbas ecclesie* (l. c., str. 195, ř. 1), v odstavci nakelském však odlišné slovy *prefatus pater cenobii*, tedy dokonce *prefatus*, ač se o žádném *pater cenobii* dosud nemluvilo.

⁸¹ Jednou se jmenuje na správném místě, jako v předloze, ale nesprávným jménem *Vgezd*, po druhé správněji *Vgezd Lasanę*, ale na nesprávném místě, v nakelském odstavci.

⁸² A tuto domněnku lze podepřít i tím, že nynější listina Vladislavova je psána písáčem, který se marně snažil přizpůsobit své písmo knižní písmu listinnému, písáčem velmi často se mýlícím (srov. poznámky o tom v CDB na přísl. místě) a částečně i tím, že nemá pečeti Vladislavovy, která asi byla porušena při snímání s původní listiny Vladislavovy, takže se pak již na zpádané listině nemohla dobře udržet (neboť že tam přece asi byla, svědčí tmavý okraj kol nynější menší pečeti) a byla nahrazena pečeti, která byla po ruce. *Friedrich*, CDB I, str. 197, ř. 2, tvrdí, že je to pečeť Vladislavova, ale že tomu není tak, ukazuje její obrázek u *Dobnera*, Mon. hist. Boh. IV (1779), tab. I, č. 35, podle něhož *Monse*, který *Dobnerovi* pečeť okreslil (srov. l. c. str. 244, pozn. a), ještě viděl větší její zlomek a zřetelnější, než my dnes (srov. *Acta regum Bohemiae*, tab. 3); ale i z nynějšího zlomku je patrné, že nejde o pečeť Vladislavovu. Soudil tak již *Dobner* l. c., domnívá se, že jde buď o pečeť bratra Vladislavova *Jindřicha* nebo o rub pečeti některého panovníka českého, poněvadž zbytky opisu <*Hrubý* zbytek opisu již nevedl. Na snímku v *Acta regum* není nic z legendy patrné, u *Dobnera* pět písmen na okraji, dvě v p. p.> ukazují na obraz sv. Václava. Či je to však pečeť, sotva se podaří zjistit.

⁸³ Je připomenouti, že podobně opatrně se pokusil o imunitu i klášter břevnovský, vyžaduje ji nejprve v heslovité formulaci *ab omni lege provinciali exemptio* nejprve jen pro tři poměrně vedlejší své vsi v přídavku, podvodně vepsaném do listiny krále Přemysla I. z r. 1224, a teprve později ji rozšiřuje i na ostatní své zboží (srov. *V. Hrubý*, Falsa Břevnovská, ČCH XXVI (1920) str. 98 a násl.). Sotva lze také pochybovat, že formulace nakelské imunity je napodobena podle slov *ea condicione, ut, si aliquando velit aliquis . . . exire, reddat precium . . .*, která stojí v zakládací listině Otově (CDB I, str. 84, ř. 16).

⁸⁴ CDB II, č. 21. Listina vznikla u vydavatele (je složena i psána touž

osobou, co Přemyslova listina pro kostel olomoucký z téhož roku 1201, l. c. II, č. 22), ale podle Vladislavovy listiny z r. 1160, jak svědčí *Friedrichovo* vydání. <*Hrubý* tu chtěl asi napsati, že listina CDB II, č. 21 vznikla u *přijemce*, nikoli u vydavatele. Tak aspoň soudil ve shodě s *Friedrichem* o původu listiny té výše, str. 59 pozn. 461.>

⁸⁵ *Friedrich*, CDB I, str. 196, ř. 28, pozn. i), praví, že jsou psána týmž inkoustem, myslí tedy asi, že i touž rukou. Ale tomu není tak. Slova na místě škrabaném jsou psána jinou rukou, která . . <Text *Hrubého* tu končí, nelze jej doplniti ani z I. redakce, kde *Hrubý* o konjektuře *sine* místo *cum* ještě nemluvil.>

⁸⁶ Tak se čte na tomto místě nakelského odstavce v zpadělané listině z r. 1078 (srov. sh. str. 81), kterážto znění je asi původnímu znění nejbližší (srov. níže str. 85).

⁸⁷ Doklady tohoto smyslu obou slov jsou v českých nejstarších listinách tyto: 1. z r. 1213 CDB II, str. 105, ř. 24 *ab omni exactione, que spectat ad castrorum edificationem secundum terre illius consuetudinem*, 2. z r. 1222 CDB II, str. 230, ř. 18 *emancipavimus . . omnia predia . . ab omni iure ad usus nostros vel nobilium . . spectante vel utilitate secundum morem terre pertinente*.

⁸⁸ Doklady tohoto smyslu obou slov jsou tyto: 1. z r. 1197 CDB I, str. 327, ř. 31 *ius . . super iurisdictione temporalis iuxta terre consuetudinem exercenda*, 2. z r. 1219 CDB II, str. 160, ř. 35 *iustitiam . . secundum regni nostri consuetudinem faciemus*, 3. z r. 1222 CDB II, str. 230, ř. 35 *ipsi secundum consuetudinem terre a nostris iudicibus puniantur*, 4. z r. 1200 (falsum 14. st., CDB II, str. 364, ř. 5) *secundum terre consuetudinem circuirent*, 5. z r. 1210 (falsum 1. pol. 13. stol. CDB II, str. 394, ř. 35) *mete sunt signate . . quoad usum et ius communis consuetudinis terre*.

⁸⁹ Srov. pozn. 56, jak jádro podvržené imunity břeňnovské bylo vyznačeno slovy *ab omni lege provinciali (liberatio)*.

⁹⁰ Srov. sh. pozn. 85. <Poznámka, na kterou tu *Hrubý* revokuje, je neúplná.>

⁹¹ *Boček*, CDM II, č. 92. <O datu této listiny srov. *Šebánek*, Archivy zruš. kl. 1, str. 12, č. 68.>

⁹² Není sice graficky zcela jisto, že slabika *re* byla připsána touž rukou co oprava *sine omni consuetudine terre*, ale je to velmi pravděpodobno, poněvadž jde o touž myšlenku: o úpravu nevyhovující imunitní výsady.

⁹³ Je nepravděpodobno, že by tomu bylo naopak, poněvadž je nepravděpodobno, že by padělatel listiny Otovy zúžil *sine omni consuetudine terre* na *sub omni consuetudine sua*. S tím souhlasí, že v listině Otově není ještě opravy *reparantibus*, která byla asi současná s opravou *sine omni consuetudine terre*.

⁹⁴ Srov. *Boček*, CDM IV, č. 50.

⁹⁵ Srov. sh. str. 81.

⁹⁶ CDB I, č. 110.

⁹⁷ <V Akta, přepisuje listiny Otovu a Vratislavovu, poznamenal *Hrubý* po straně že v nich snad jsou tyto další interpolace: v listině Otově: CDB I,

str. 84, ř. 9—10, *Suda* — *Ostoi*, tamže ř. 13—16, *quia* — *ea condicione*, str. 85, ř. 1—4, *Date sunt* — *per nos*. V listině Vratislavově označil jako interpolaci na str. 86 ř. 31 slova: *tria aratra cum aratoribus duobus, decem equos.*>

98 Srov. *V. Novotný*, *České děj.* I, 2, str. 510 a násl.

99 Srov. CDB I. č. 390.

100 Věděl to již *Dobrovský* (srov. *Friedrich*, CDB I, str. 393, ř. 35).

101 Nedávno se jí podrobně obíral *V. Novotný* ve své studii *Začátky kláštera kladrubského a jeho nejstarší listiny* (*Rozpravy České akad. věd a umění*, tř. I, č. 79, 1932). Srov. *Naši vědu XIII* (1932), str. 85 <a *MIÖG* 1934, str. 481 (*Zatschek*)>.

102 *G. Friedrich*, vydávaje všechna tato znění ve svém CDB I, č. 390 a č. 405, označil dvoje znění Vladislavovy listiny jako *A* a *B* a stejně dvoje znění Bedřichovy listiny jako *A* a *B*. Jeho označení je užito i zde, aby se zachovala souvislost s jeho výkladem. *Friedrich* (l. c. str. 394, ř. 3) rozhodl, že kratší znění ‚zakládací listiny‘ Vladislavovy, jež označil písmenem *A* (= *Vlad A*), je základním zněním pro všechna tři ostatní. Prohlásil znění *Vlad A* za padělek ze začátku 13. století a nemohl nalézt, zda je v něm užito za předlohu pravé listiny Vladislavovy. Delší znění ‚zakládací listiny‘ Vladislavovy, označené písmenem *B* (= *Vlad B*), měl za rozšířené znění *Vlad A*. Znění Bedřichovy ‚listiny‘ kladrubské měl (l. c. str. 425, ř. 31) za odvozené ze znění listiny Vladislavovy, ač neřekl, zda z *Vlad A* či *Vlad B*, a ze dvou základních znění ‚listiny‘ Bedřichovy měl znění zachované v domnělém originále (označil je písmenem *A* = *Bed A*) za původnější než znění *B* (= *Bed B*), zachované jen v opisech. Nějaké pravé listiny Bedřichovy, která by byla sloužila padělkem za předlohu, *Friedrich* nepředpokládal. Naproti tomu *R. Koss* (*Kritische Bemerkungen zu Friedrichs Codex diplom. nec non ep. regni Bohemiae I* (1911) s. 70) upozornil, že již *Dobrovský* pokládal listinu Bedřichovu za předlohu listiny Vladislavovy, a sám dokonce má za to (l. c. str. 86), že Bedřichova listina je pravá.

103 <Níže otiskl *Hrubý* z listiny z r. 1115 text *A*, text, který podává pod 1115 *B*. je kombinací textů *B1* a *B2*, při čemž základem je text *B1*, ale tam, kde se text *B2* více přibližoval textům listiny z r. 1186, sáhl *Hrubý* po textu *B2*. Z listiny Bedřichovy otiskl *Hrubý* texty *A* a *B*, k textům *C* a *D* nepřihlížel. Místa *Hrubým* podtržená v textech a tu tištěná *kursivou*, upozorňují čtenáře na to, co *Hrubý* považoval pro další výklad za důležité po jakémkoliv stránce. Z dalšího výkladu to vysvítá.>

104 CDB I, str. 403, ř. 7.

105 CDB I, č. 292. Tato listina je sice zpadělaná (srov. níže str. 129), ale i ve změněné podobě stačí dosvědčiti, že kladrubské písemnosti *Bed A* a *Bed B* měly za předlohu pravou listinu Bedřichovu. <Proč tu *Hrubý* cituje exemplář *Bed B*, nikoliv *Bed A*, srovn. níže pozn. 111.>

106 Srov. CDB I, str. 260, ř. 28.

107 V obou listinách jde o potvrzení starších darování. V olomoucké se

čto: .. *verum etiam, que predecessores nostri quibuscumque ecclesiis seu in patrimoniis seu in facultatibus .. contulerunt ..* (CDB I, str. 260, ř. 30), v kladrubské: *constitutionem et donationem parentum meorum in loco C., tam in villis quam in prediis, seu in quibuscumque bonis .. contulerunt .. villas ..*

¹⁰⁸ Je důležité, že v listině olomoucké je slovo *desiderans*, které bylo v předloze této listiny, totiž v listině biskupa Jindřicha Zdika nahrazeno slovem *cupiens* (CDB I, str. 260, ř. 27), které se pak objeví i v listině kladrubské (CDB I, str. 435, ř. 10, 17).

¹⁰⁹ V listině olomoucké: *Hec facta sunt anno dominice incarnationis millesimo centesimo octogesimo, epacta XX^a, indictione XIII^a*, v kladrubské listině: *Factum est hoc privilegium ab incarnatione domini millesimo centesimo octogesimo sexto, indictione quarta, epacta vigesima octava, concurrente secunda*. O příbuznosti obou datování svědčí to, že se v obou číslovka letopočtu vypisuje slovy a že se v obou uvádějí indikce a epakty, což se nenalezne v žádné jiné listině Bedřichově.

¹¹⁰ Důležitá je i tato slohová podobnost obou listin. V olomoucké stojí (CDB I, str. 261, ř. 1) *causa pacis .. feci concambium*, v kladrubské pak (CDB I, str. 432, ř. 16) *postea vero concambium fecerunt libertatis causa ..* Obraty *causa pacis, libertatis causa* jsou charakteristika určitého skladatele. Také není bez významu, že v listině *Bed A* je korrobovační úsloví *inpressione sygilli mei confirmo* (CDB I, str. 426, ř. 8), které se nalezne ve třech Bedřichových listinách: CDB I, č. 295, 312 a 404.

¹¹¹ Exemplář *Bed B* se na začátku přidržel předložené původní listiny Bedřichovy přesněji než exemplář *Bed A*, který místo *decorem domus dei libenter dilexi semper et diligo*, což je podle podobnosti s olomouckou listinou Bedřichovou bližší původní předloze, má *decorem ecclesiarum dei diligens*.

¹¹² S výjimkou článku 3., kde stojí *dederunt*.

¹¹³ Srov. sh. pozn. 107.

¹¹⁴ Po slově *contulerunt* bylo ovšem uvedeno v původní listině původní, základní nadání kláštera, které však nelze již nyní ze znění *Bed A* zjistiti. Je jen jisto, že vsi původně darovaných bylo sotva tolik, kolik jich je nyní v *Bed A* zapsáno. Ono souhrnné ohlášení daru, v pravých listinách té doby nevidané, svědčí, že jde o daleko pozdější souhrnný soupis majetku klášterního, vzniklý v klášteře samém. Pokud jde o předcházející článek první *Collati sunt a parentibus meis*, lze souditi, že i formálně (pro pasivní tvar *collati*) i věcně (darování jednotlivých služebných lidí, uvedených jmény) vypadá ze stavby původní listiny, založené na aktivním tvaru *contulerunt*. Je nadto nepravděpodobno, že by listina, „renovující“ klášterní majetek, začínala výčtem dvacíti služebníků a pak se teprve obracela ke vším.

¹¹⁵ Těžká je otázka, zda byl v původní listině článek třetí: *Dederunt etiam totam silvam, que est inter duo flumina, Misam et Msickam usque in Theuthoniam cum eisdem fluminibus a villa Bvtov et, ut dictum est, usque in Theutoniam. Excipiuntur inter iam dicta flumina heę ville, que aliis terre beneficiis ante fuerant attribute: Checkowici ..* Mám za to, že konec článku

od *Excipiuntur* není původní, neboť je v něm *pasivní* tvar (námitka formální) a mluví se na začátku článku o *lese* a na konci se už vylučují *vsí*, které tam patrně teprve časem byly založeny (námitka věcná). Ovšem proti tomu lze zase namítnouti, že listina mluví o původním darování, 70 let starším, a že za tu dobu mohl býti původní les prostoupen všemi, z nichž některé nepatřily klášteru, takže, když vévoda Bedřich původní darování lesa obnovoval, byl nucen je omeziti podle skutečného stavu. Zdá se mně však pravděpodobnějším, že pak by byl snad klášterní majetek v onom obvodu spíše popsal výčtem vsí, které klášteru patřily, než oním podivným způsobem, kdy se praví, že bylo darováno vše, ale vyňaty určité vsi, klášteru nepatřící. Zdá se mi, že se klášteru skutečně původně dostalo celého lesa mezi Mží a Mžičkou, aby jej vzdělal — ve všech zakládacích listinách nalezneme darován les —, že se však časem některé vsi, vzniklé tam zásluhou kláštera, dostaly zpět do rukou knížecích a darovány jinam. Či máme si skutečně představit, že v onom darovaném lese byla hned v době darování určitá sídla, určená k jiným službám, a že klášter kladrubský skutečně obdržel jen les kolem těchto sídel? Ani to není konečně nemožno. Přes to však, ať jakkoli se v tomto bodě rozhodneme, zdá se mi skoro jistým, že kladrubský klášter skutečně obdržel hned původně les mezi Mží a Mžičkou. Zaráží mne poněkud jen slovo *dederunt*, místo něhož bychom v původním znění očekávali *contulerunt*, jak shora naznačuji. Ale nelze vyloučiti, že *dederunt* bylo položeno místo původního *contulerunt* padělatelem, který v tomto místě svou předlohu, již se jinak přidržuje, opustil, nahradiv její *conferre* svým obvyklejším *dare*.

¹¹⁶ Předcházející článek čtvrtý: *Iste autem ville* . . vylučuji z původního znění listiny jednak proto, že jde o dary několika popluží, jednak i pro pasivní tvar *collate*, *collatum* místo aktivního.

¹¹⁷ Článek pátý a šestý: *Villam Bigedl* mám za původní proto, že jasně vyznačují změnu provedenou v původním stavu směnou Bedřichovou a vyznačují ji slovem *contuli*.

¹¹⁸ Článek sedmý: *Aput Rozwad* . . obsahuje drobné dary a podezřelý dar: kostel se třemi újezdy!; nadto není se sousedními články: šestým a osmým svázán, tkví ve vzduchu — je to jistě pozdější vsuvka —. O článku osmém je méně snadno rozhodnouti bezpečně. Mám za to, že není původní, poněvadž se v něm znova mluví o darování vsí, ač vsi byly seznámenány již v článku druhém, poněvadž se zase dar ohlašuje souhrnně: *villas insuper quatuor* a nadto slovem *addiderunt*.

¹¹⁹ Článek devátý je podle *contulerunt* jistě původní a z desátého, tuším, slova *Luben villam totam cum silva et mediam partem fluminis*. Ostatní je mi podezřelé: buď pro slovo *emi* (pochybuji, že by se o tom kníže zmiňoval), nebo proto, že jde o darování poddaných, výslovně jmenovaných.

¹²⁰ Články dvanáctý až sedmnáctý jsou drobné dary, již proto samy se z původní listiny vylučují, a nadto většinou připiáté na pasivní tvar *assignati sunt*, jinak v listině neznámý. — Článek osmnáctý a devatenáctý je možná původní, na to by ukazovalo slovo *contulimus* (ač jinde v listině je singular!).

Přece však zaráží, že kníže Bedřich uvádí až na konci, co sám klášteru daroval. <V první redakci H. tento článek považoval spíše za podvržený než za pravý, v druhé jej přijal za pravý, věc však už poznámkou neodůvodnil.>

¹²¹ Článek dvacátý je podle *contulerunt* pravděpodobně původní.

¹²² V článcích 21. až 23. jsou darováni jednotliví poddaní, uvedení jmény — jde tedy o pozdější doplňky.

¹²³ Článek dvacátý čtvrtý, v němž se daruje zase část Mže, je snad původní podle podobnosti s články 10. a 11.

¹²⁴ Články 25.—28. a konec článku 29. jsou sotva původní, poněvadž uvádějí jednotlivé poddané jmény.

¹²⁵ Z článku 29. je ovšem začátek až po *vineis* velmi pravděpodobně původní, ale konec, vypočítávající jménem jednotlivé usedlíky, je přidán později, stejně i další drobné dary v tomto článku.

¹²⁶ I v článku 30. jde o drobné dary, takže je tento článek sotva původní.

¹²⁷ Článek 31. je jako původní zajištěn slovy *libertatis causa*, srov. shora pozn. 110.

¹²⁸ Článek 33. je asi původní podle slova *contulerunt*. Pokud jde o následující dva články 34. a 35., zaráží již to, že jsou složeny jinak než vše předchozí. Oba totiž uvádějí dárce jménem. Nadto článek 35. je nepřesný. Praví, že v újezdu, darovaném kdysi knížetem Jindřichem, je šest vsí, ale vypočítává pak jen pět a k tomu mezi nimi i Valteřovice, o kterých se shora praví, že byly dány biskupu pražskému výměnou za desátek. Nelze tedy plně důvěřovati čl. 35. a pak ani 34., který je složen úplně shodně s čl. 35. <V první redakci soudil *Hrubý*, že článek 34. je asi původní podle slova *contulit*, z téhož důvodu také článek 35., ale poznamenal, že konec článku po slově *Wratiwoyowici* není zcela jistý, vynechává je jméno šesté vsi, darované knížetem Jindřichem, a zaznamenává je dary neknížecí, šlechtické, ale slovo *contulit* a že jde o dary vsí svědčí pro pravděpodobnou původnost. Vložka by byla snad jen *Bilek* *dedit terciam partem Repniz.*>

¹²⁹ Článek 36. je původní podle *cupiens* a *contuli*.

¹³⁰ Další slova, *Marquardus . . Rokosin* (CDB I, str. 436, ř. 1—13), jsou dary neknížecí a byla do listiny asi vložena dodatečně. <V druhé redakci považoval H. také ještě klatbu za autentickou část listiny Friedrichovy (*Quod si quis — in infernum*) (CDB I, str. 437, ř. 16 a násl.), ale neodůvodnil to.>

¹³¹ RBM I, č. 978.

¹³² Srov. sh. str. 100.

¹³³ <Slovo *jen* je opraveno z prvotního *především*. Vpravdě listina Bedřichova z r. 1186 A obsahuje vesměs dary rodiny panovnické, až na článek poslední (CDB I, str. 436, ř. 1 a násl.)>

¹³⁴ Srov. hned na začátku listiny *omnia renovo*.

¹³⁵ CDB I, č. 390.

¹³⁶ Užívám zde označení *Friedrichova*, abych neztěžoval přehledu práce o nejstarších listinách kladrubských, správnější by bylo označiti toto delší znění písmenem A, poněvadž je původem starší. Friedrich se totiž mylí, má-li

znění *B* za rozšířené znění *A* (l. c. str. 394, ř. 7). Také jeho nejistota (l. c. str. 394, ř. 6), byla-li kladrubské listině Vladislavově předlohou nějaká pravá listina Vladislavova, je zbytečná. Nebylo žádné pravé listiny Vladislavovy, jak vysvitá z výkladu shora uvedeného.

¹³⁷ Práví se to v něm výslovně.

¹³⁸ Ač není vyloučeno, že je to dar získaný časem samým klášteřem.

¹³⁹ RBM I, č. 813.

¹⁴⁰ Odstavec v listině zakládací <33>: *Denique quecumque bona in tota Boemia huic ecclesie contuli, cum tributo, venditione, hospitalitate, cum narez sive pascuali porcorum vel que duci per villas colliguntur et cum aliis omnibus redditibus libere concessi et forum in Claderub ab omni theloneo liberum constitui. Si quis aliquem vulneraverit sive homicidium perpetraverit, nullus successorum meorum satisfactionem inde querat, sed in ecclesie usum omnia cedant; odstavec v listině Václavově: *Est autem talis libertas: si fur capitur et suspenditur, bona sua nulli alio nisi d. abbati et ad usus fratrum decernimus remanere. Si fuerit id, quod dicitur narok sive zvod atque hlava inter homines abbatis, solutio, que inde provenit, cedat ecclesie memorate. Ab ea etiam vexatione, que vulgariter dicitur nocleh sive narez, omnes hereditates prefate ecclesie et pauperes a laboribus castrorum seu fossatorum et prezeka eximimus, cum plenitudine nostre gratie liberantes.**

¹⁴¹ Vzniklý rozšířením článku 33. <z *Bed A*>, který zní: *In Cladrub quoque forum ab omni theloneo liberum contulerunt.*

¹⁴² K tomu cíli byla vymyšlena i nová imunitní listina Bedřichova na listinu „zakládací“ se odvolávající a tak ji kryjící a ověřující. Je to listina (CDB I, č. 409), jíž kníže Bedřich daruje klášteřu kladrubskému pokuty z vražd. Složena je zřejmě beže vši pravé předlohy a slovy *beneficium sanctissimae dei genitricis in Claderub, quod primum sanxit avus meus, dux Wladislaus, diligentius et perfectius confirmatum scriptorum curavi et confirmavi perpetuare privilegio* se jasně hlásí k padělané „zakládací“ listině kladrubské od knížete Vladislava (ve znění *A*), tedy do skupiny podvrhů Reinherových. Pro tento pozdní původ listiny svědčí i zmínka o městě (*civitas*) Kladrubech, kterou v ní nalézáme.

¹⁴³ CDB I, č. 403.

¹⁴⁴ <Viz výše str. 101 čl. 31. listiny; na věc samu upozornil již *Friedrich*, CDB I, str. 421, ř. 25.>

¹⁴⁵ Tak snad by bylo možno vysvětliti nesprávnou zprávu této Bedřichovy listiny z r. 1183, že prý směna byla provedena za biskupa Daniele.

¹⁴⁶ Srov. *V. Novotný*, *České dějiny* I, 3 (1928), str. <391 a dále o vzniku arcijáhenství>.

¹⁴⁷ Viz CDB II, č. 58. — Že užito za předlohu právě této listiny Přemyslovy vysvitá z těchto ohlasů, které v podvržené listině Bedřichově nalézáme: její prostá invokace *F. dux Boemorum*, měla za vzor invokaci listiny Přemyslovy: *P. rex Boemorum*, jistě i v tom, že je položena samostatně, nevázána s ostatním zněním listiny, skladatel arengy „listiny“ Bedřichovy (srov.

její znění v pozn. následující) zřejmě znal arengu listiny Přemyslovy, jak svědčí proložená slova v otisku obou areng. Arenga Přemyslovy listiny zní: *Dum gubernacula Roemici principatus a Domino, per quem omnis potestas in caelo et in terra, consecutus essem et gloria et honore, divitiis quoque, omnes, qui ante me illic regnaverunt praecederem: utilitatibus ecclesiarum pro viribus prospicere decrevi, studens obsequio tali placere divinitati; korroborace ‚listiny‘ Bedrichovy: presentem cartam meo et ipsius episcopi sigillo testibus quoque, qui interfuerunt, subscriptis roboratam eidem loco .. contradidi* jistě je ohlasem korroborace listiny Přemyslovy: *ideirco praesentem cartam nostri impressione sigilli et testibus roboratam, in memoriam huius conscriptam, per manus Ch. cancellarii nostri eidem loco contradidi; konečně v obou listinách jsou svědci uvedeni týmiž prostými slovy: Testes huius facti.*

¹⁴⁸ Arenga zní: *Duo sunt, quibus gracia succurrente divina, universalis regitur mundus: sacerdotialis dignitas et regalis, patrocínio quorum bonorum tueatur tranquillitas secundum deum et hominem et malorum reprimatur temeritas; quae divinum quoniam habuerunt initium, convenit, ut ecclesiarum utilitatibus, quarum deus ipse auctor et pater est, ante omnia invigilent studiosius et eius precipue honori deserviant, cuius auctoritate primitus sancita sunt. Ego itaque ipsarum dignitatum dispensacionem in his, que sunt hominum, a deo consecutus, de mammona iniquitatis domum eternitatis cupiens conquirere, divinitati famulantium pro viribus statui prospicere quieti, ne ocium Marie alicuius violentia vel Marthe officio cessante, aliquo modo perturbetur.*

¹⁴⁹ ‚Listina‘ Bedrichova z r. 1183: *totius decimacionis immunitatem per omnes circuitus et villas, excepto circuitu in Krassou et villa in Lebeunice .. obtinuit; ‚listina zakládací‘ ve znění A i B a ‚listina‘ Bedrichova z r. 1186 ve znění B: dedi (dedit) etiam totam silvam, que est inter duas aquas M. et M. usque in Teutonicam terram, exceptis duodecim villis a v ‚listině‘ Bedřichově z r. 1186 ve znění A: Dederunt etiam totam silvam, que est inter duo flumina M. et M. usque in Theutonium .. Excipiuntur inter iam dicta flumina heę ville ..*

¹⁵⁰ Erben, RBM I, č. 979.

¹⁵¹ Erben, l. c., str. 455: .. *in provincia Sattensi: Lomnice, Celeon, Crasou, Potoc .. villas (sc. confirmamus) cum decimis et pertinencijs suis.*

¹⁵² Novotný, České děj. I, 2, str. 105 a násl.

¹⁵³ O všech třech podobách podrobně pojednal G. Friedrich ve své studii O zakládací listině kapituly Litoměřické (Prolegomena k české diplomatice I.) v Rozpravách České akademie věd a umění tř. I., roč. IX (1901) č. 2, kde se nalezne i všechna starší literatura a pěkná reprodukce znění A (srov. i referát Kroftův v ČČH VIII (1902), str. 74 a násl.).

¹⁵⁴ Byla známa již Dobnerovi (srov. W. Hájek a Liboczan Annales Bohemorum V, str. 355), Palackému (ČČM 1836 III, str. 329) se do rukou nedostala

¹⁵⁵ CDB I, č. 55, znění A. Srov. Friedrich, O zakládací .. str. 21.

¹⁵⁶ CDB I, č. 55, znění B.

157 CDB II, č. 169.

158 *Friedrich*, O zakládací . . str. 22 a násl.

159 CDB I, č. 383 a O zakládací . . str. 24 a násl. — Proti tomuto trojtmu určení *Friedrichovu* se ozval *A. J. Krejčík* v článku O zakládací listině kapituly Litoměřické (ČČH VIII (1902), str. 158—166), v němž prohlásil *A* za soukromý záznam (*akt*) některého kanovníka litoměřického, učiněný ve 12. století podle tehdejších majetkových poměrů kapituly a starých zpráv o jejím majetku, nikoli o založení, *B* za padělek, zhotovený na jméno krále Přemysla I. v době kancléřství *Benedikta*, probošta litoměřického, a jeho přičiněním ověřený pravou královskou pečeti, *C* za pochybný padělek století čtrnáctého z let 1319—1341. *Friedrich* v zápětí svého mínění hájí článkem *Ještě* o zakládací listině kapituly Litoměřické (ČČH VIII (1912), str. 166—173), kdež právem zjišťuje, že se s ním *Krejčík* v názoru na *C* shoduje, právem odmítá, že renovace *Přemyslova* je padělek, a trvá i na svém soudě o *A*, jež pak úplně přejal i *V. Novotný* (České děj. I, 2, str. 105—106) a *A. Sedláček* <O starém rozdělení Čech na kraje (Rozpr. Č. akademie I. tř. č. 61, 1921), str. 75 a násl.>.

160 l. c. str. 163.

161 Ve své studii str. <19> a v CDB I, str. 59, ř. 25 a násl. <Tu i níže cituje *Hrubý* řádky podle faksimile listiny.>

162 Celý tento odstavec *De villa* . . je graficky velmi zajímavý, bohužel, nemaje originálu znění *A* v rukou, nemohu se o něm odvážit konečného úsudku, ale aspoň upozorňuji na toto. Konce obou jeho rádků (ř. 17. a 18.), totiž slova *eiusdem ecclesie. Quod testificantur a Zagor comes, Krec villicus*, jsou zřejmě jiného, pevnějšího, vyrovnanějšího tahu než ostatní část odstavce; při mezních slovech *legem-eiusdem* a *Buda-Zagor* je tento rozdíl zvláště patrný. A tento pevnější tah se úplně shoduje s tahem, jímž je psáno celé *A*. Zdá se mi tedy, že oněch osm slov je zbytek původního, snad současně s ostatním textem znění *A* psaného odstavce, uvádějícího svědky, který byl později částečně vyškabán, aby mohla býti některá jména svědků nahrazena vhodnějšími, t. j. novějšími, třebaže se tato vztahovala jen na darování *Zlatoně*, které bylo také teprve později, současně s těmito novými svědky vepsáno. A teprve mezi nimi jsou ona známější nám jména z 80. a 90. let dvanáctého století: hrabě *Blah*, kastelán litoměřický (1177—1197), snad příbuzný *Hroznatův*, *Suda*, kastelán plzeňský (1177 až 1197), *Dama* (*de Kerster*) 1194, které nám dovolují označiti stáří tohoto odstavce na 80. až 90. léta 12. století. Ovšem celý odstavec je psán touž rukou a shodnou s rukou, písaří vlastní znění *A*, takže toto rozlišení dvou tahů může časově znamenati jen rozdíl několika let a celkem se mi zdá, že znění *A* (snad s původními svědky), vzniklo asi někdy kol r. 1180 a o deset, patnáct let později bylo doplněno odstavcem *De villa* . . do nynější podoby. <Dodati k tomu je, že podle *Friedricha*, l. c. str. 8 je na razuře psána větší část (řádky) 17. a celé poslední dvě řádky, tedy celý odstavec *Desecripi* . . . Podle výkladu *Hrubého* by mohla být jen část odstavce *Desecripi* na razuře. K tomu se vztahuje *Hrubého* upozornění, že nemohl nahlédnouti do originálu.>

163 Srov. poznámku předešlou.

¹⁶⁴ *G. Dobner*, *W. Hagek a Liboczan Annales Bohemorum V (1777)*, str. 356. Také *Krejčík* ve své polemice s *Friedrichem* nějakou exemptní výsadu ve znění *A* tužil, neřekl však jakou a kde. *Friedrich* ve své odpovědi *Krejčíkovi* (ČCH VIII, str. 169 a 172) rozhodně popírá, že by šlo ve znění *A* a i v ostatních *B* a *C* o výsadu exemptní. Myslím, že marně. Je sice zmínka o vynětí v *A* (tedy i v *B*) jen všeobecná, ale nepochybná. <*Vaněček*, *Studie o imunitě duch. statků v Č.* (1928), str. 11, uvádí cit. místo také mezi exempcemi.>

¹⁶⁵ V *C* byl tento odstavec se začátkem vynechán a položen na vhodnější místo do článku 18 <podle číslování ve *Friedrichově* monografii> až za výčet jménní nemovitého <CDB I, str. 364, ř. 8>.

¹⁶⁶ Srov. pozn. 162 shora.

¹⁶⁷ Srov. pozn. 165.

¹⁶⁸ <Že pečeť byla dodatečně na listinu připevněna, ukázal *Friedrich* l. c. str. 10, pozn. 1>

¹⁶⁹ Daroval kapitule popluží, odkázanému *Zdislavem*, srov. přépisek na rubu znění *A*.

¹⁷⁰ Je vskutku nápadné, že kdo *A* psal, nepomyslel hned na pečeť, kterou by měl *A* opatřit. Že není ohlášena, by nijak nevadilo; mnohé naše listiny ještě z konce 12. století jsou bez korroborace (na př. CDB I, č. 343, 344), ač pečeť mají. Ale na *A* opravdu pečeť původně nebyla, pokud možno souditi z jeho reprodukce. Domnívati se proto, že *A* přece jen bylo myšleno jako akt, dobře nelze, poněvadž, jaký by mělo v 80. letech 12. století smysl padělati akt? Tehdy se již přece mohla padělati nanejvýše jen listina, jen to mělo praktický smysl. Nelze se tedy diviti, že *Friedrich* viděl v *A* akt 11. století. Ale tomu rozhodně odporuje shora uvedený nález, že onen kritický přídavek se jmény osob z poslední čtvrti 12. století je psán touž rukou co základní znění *A*.

¹⁷¹ Někdy ke konci 12. století, srov. pozn. 162.

¹⁷² *Groznaia circuitum Ceaslau, Lagouicuh Henricus dux terram, quam Sdeszlavs dederat ei*, srov. *Friedrich*, *O zakládaci* .. str. 21 a násl. a CDB I, str. 59, ř. 21.

¹⁷³ Její obrázek je u *Friedricha*, l. c. str. 10.

¹⁷⁴ CDB II, č. 169.

¹⁷⁵ Listina jak arengou, tak celým zněním zpravuje nás velmi pěkně o svém vzniku a úmyslech kapituly při tom. Čtete v ní: *Dei omnipotentis ecclesiarum, que pro remidiis animarum antecessorum nostrorum fundate dinoscuntur, et omnium aliarum utilitatibus providentes, et que ab eis sunt maliciose deperdita cupientes accuracius revocare, et ne ea, que in locis plurimis per nostros parentes antiquitus et per alios bonos viros minutim eis sunt collata, possent deperire, que omnia pro testimonio scriptis per bonos provisoires fuere redacta, quibus iam omnium deest testimonium et scriptorum vestutas per tineas demollita contradicit: privilegium Lutomericensis ecclesie, quod ex sui vetustate iam putridum nobis fuit presentatum, .. fecimus renovari ..*

¹⁷⁶ Listina *Přemyslova* výslovně praví (srov. konec poznámky předešlé), že k obnově předloženo bylo *privilegium .. ex sui vetustate iam putridum*,

čímž je podle všeho myšleno znění A, a přece se v potvrzení objeví znění B, obsahem od A velmi odlišné.

¹⁷⁷ FRB II, str. 410: (*Heinricus*) .. *monasterium .. in monte Ztragov .. et aliud quoque in introitu Boemie Lutomisl, ei nomen montem Oliveti imponens, construxit et viris religiosis .. implevit.*

¹⁷⁸ FRB II, str. 467: *Construxit (Wladislaus rex) et aliam ordini nostro domum in Doxan .. tertiam in Plaz, .. quartam in Tepliz, quintam in Lytomissl; l. c. 491: .. cuius (Heinrici Zdikonis) auxilio et consilio, sicut supra dictum est, fundata est Strahoviensis ecclesia nec non et Lythomysslensis, quam appellavit montem Oliveti.*

¹⁷⁹ CDB I, č. 399. <Pravost listiny pokusil se hájiti Koss, Kritische Bemerkungen .. (1911), str. 15 a násl. Srov. také referát Kroftův ČČH XVIII (1912), str. 215. Srov. stanovisko Hrubého k některým postřehům Kossovým níže v pozn. 184.>

¹⁸⁰ *Novotný*, České děj. I, 2, str. 382, pozn. 2.

¹⁸¹ Srov. CDB I, č. 227.

¹⁸² *Data per Prage manum Geruasii cancellarii et prepositi Wissegradensis XIII° Kal. februarii, anno dominice incarnationis millesimo C^o LX° VII°, regni vero Wladizlai regis VIII°.*

¹⁸³ Výjimku tvoří dvě listiny pro Waldsassy (CDB I, č. 204, 227) a listina pro Míšeň (l. c. č. 210), z nichž první a třetí vznikly u příjemce, druhá sice v kanceláři Vladislavově, ale podle listiny první.

¹⁸⁴ *Friedrich*, CDB I, str. 411, ř. 24 a násl. má dva svědky v listině uvedené za důvod zavrhnutí ji, myslím neprávem. Biskup pražský Daniel nemohl prý býti 20. ledna 1167, kdy listina vydána, v Praze, jsa od října 1166 v Itálii, ale nelze zapomenouti, že datum, 20. leden 1167, je datum *vydání* listiny a biskup Daniel byl svědkem, jak v té době veskrze, pořízením právního počínu, které se mohlo státi o hodně dříve než listina vydána. — Ještě menší váhy jsou, tuším, nesrovnalostí při jménech jiných dvou svědků: že se v listině litomyšlské jmenuje probošt sadský Paltník, ač jinak je z té doby znám probošt Adalbertus. lze, myslím, dobře vysvětliti tím, že jde o touž osobu, která v listině litomyšlské byla označena náhodou svým jménem rodovým (slovanským), v jiných listinách jménem církevním (latinským). Stejně lze odmítnouti námitku *Friedrichovu* (l. c. str. 411, ř. 27) proti Radovanovi, arcijáhnovi olomouckému, který se v listině naší uvádí mezi dárci, že prý jeho jména nenalezneme v nekrologiu olomouckém. Bylo by, myslím, třeba dokázati, že tento pozdní nekrolog sepisuje skutečně všechny arcijáhny olomoucké.

¹⁸⁵ Srov. shora str. 43, pozn. 239. Na to by ukazovalo i slovo *data* místo *datum* v doručovací formulí, čtemeť *data* v obou listinách Vladislavových (CDB I. č. 208 a 227), určitě složených Vincencem.

¹⁸⁶ <Upozornil na to již *Friedrich*, CDB I, str. 411, ř. 32.> Listina Vladislavova: *Eapropter ecclesiam L., in qua regulares canonici divino mancipati sunt obsequio, sub s. Wenc. et nostra protectione suscipimus et presenti privilegio communitimus. Statuentes, ut quascumque possessiones, quecumque bona tam Breiczlai loci illius fundatoris, vel Sobezlai eiusdem loci amplificatoris, quam aliorum*

dei fidelium dono vel concessione possident, aut in futurum iuste et canonice poterunt adipisci, firma eis eorumque successoribus et illibata permaneant. Decevimus ergo, ut nulli omnino hominum liceat eandem ecclesiam temere perturbare aut eius bona seu possessiones auferre, retinere, minuere vel quibuslibet molestiis fatigare. Quod si qua ecclesiastica secularive persona hanc nostre constitutionis paginam sciens contra eam venire temptaverit, secundo terciove commonita, si non satisfactione congrua emendaverit, potestatis honorisque dignitate careat et episcopo sit potestas a sacro corpore et sanguine domini nostri Iesu Christi eam alienandi. Cunctis autem eidem ecclesie iusticiam servantibus et hic fructum hanc actionis et in futuro premia eterne pacis retribuuntur. Amen. — Z papežského formuláře jsou zde vynechány přímé narážky na kurii, tedy oslovení *dilecti in Domino filii* za *eapropter*, slova *concessione pontificum*, za *in futurum*, slova *sed omnia integra conserventur vestris et aliorum, pro quorum gubernatione et sustentatione concessa sunt, usibus omnimodis profutura, salva sedis apostolice auctoritate et Pragensis episcopi canonica iustitia* za *fatigare*. <Srov. k tomu na př. CDB I, č. 142.> Kromě toho na několika místech byl formulář papežský v listině Vladislavově ve slovech obměněn, sem tam několik slov z něho vynecháno a ovšem místo ochrany sv. Petra položena v naší listině ochrana sv. Václava.

187 CDB I, č. 155 a 396. Srov. shora str. 33.

188 Srov. shora str. 43.

189 Bylo by ovšem možno se domnívati, že tento odstavec naší listiny je snad nějaká ztracená knížecí listina Vladislavova pro klášter litomyšlský (v knížecí listině Vladislavově by takové, trebas i mechanické užití formuláře papežského nebylo nemožné), která byla do naší listiny vpadělána a pak zničena, ale proti tomu mluví jasně to, že se v ochranném odstavci naší listiny mluví jen o knížatech Brětislavovi a Soběslavovi (a ještě ani ne jako o knížatech!), ani slovo o Vladislavovi. To nebylo možno, kdyby byla bývala vzorem knížecí listina Vladislavova, která by jistě upozorňovala na zásluhu Vladislavovu o Litomyšl, ne-li přímo ve svém znění, aspoň nepřímou svou vlastní existencí.

190 Není to ovšem listina, kterou otiskl *Boček* (Codex diplom. et epist. Moraviae I (1836), č. 257). *Boček*, zdá se, rovněž jako já zde, z naší padělané listiny Vladislavovy vytušil, že klášter litomyšlský dosáhl od papeže Eugenia III. ochranného privilegia a poněvadž je nenalezl, vyrobil je. Neznaje však přesnosti, s jakou již tehdy pracovala kancelář papežská, odvážil se slátati „ochranné privilegium papežské“ o formuláři zcela nepapežském. Jeho výrobek, nemaje arengy, není vlastně ani správná littera cum filo serico, neku-li privilegium — a ochrana papežská byla tehdy udílěna jedině privilegiem. A zcela určitě se *Boček* prozrazuje slovem *hilarem* [*prebentes assensum*], svým oblíbeným slovem, které nalézáme snad v každém jeho výrobku. Více není třeba se zdržovati u tohoto *Bočkova* „ochranného privilegia“ litomyšlského.

191 Je to pravidelné označení v listinách papežských, v jiných však neobvyklé.

¹⁹² <Na tomto místě měl *Hrubý* prvotně odstavec, jímž prohlašoval za podezřelý dar Vladislavův CDB I, str. 415, ř. 6—11 od slov *Ego quoque rex Wladizlaus . . ecclesie contradidi*. Odstavec ten *Hrubý* škrtl a nenahradil jiným. Tam, kde mluví *Hrubý* o korroboraci listiny (str. 115), připsal tužkou zmínku, že snad i slova *Et quoniam . . contradidi* by mohla být z původní listiny, ale při rekonstrukci deperdita celý odstavec vynechal.>

¹⁹³ Také sloveso *contuli*, v tomto odstavci užitě, sotva pochází z pravé listiny Vladislavovy.

¹⁹⁴ Srov. Vladislavovu listinu pro komendu maltézskou (*Friedrich* CDB I, č. 246).

¹⁹⁵ Předně článek *contuli quoddam prediolum iuxta villas suas K. et R. cum flumine, quod vocatur Dezna a Lubna usque ad pontem, qui est in longis pratis* je nápadný neurčitým označením *quoddam prediolum iuxta villas suas*. Či vesnice?! A řeka Desná se zde daruje od Lubné až k mostu v dlouhých lukách a o něco dále v odstavci podle všeho původním od tohoto mostu až k Cerekvici. Proč je o řece Desné zmínka na dvou od sebe oddělených místech, byla-li darována klášteru v celé rozloze od Lubné až k Cerekvici? Je tedy tento článek i ve věci nejasný. — V jiném článku: *Bogunovice, Cerekuice cum flumine et silva nurus mea uxor Friderici licentia nostra eidem ecclesie contulit* je nápadné *nostra* místo *mea*. — Konečně článek *Circuitum etiam ego rex Wladizlaus eidem ecclesie contuli, qui dicitur Nalubnem, cum pratis omnibus, que vocantur Napolickah, et silvam totam ab ortu Dezne usque ad fluvium, qui dicitur Zuratka*, v němž se nápadně opakuje intitulace *ego rex W.*, je podezřele vklíněn mezi články nepravé, takže ani on není bez podezření.

¹⁹⁶ Srov. na př. CDB I, č. 208.

¹⁹⁷ CDB I, č. 227.

¹⁹⁸ CDB I, str. 205, ř. 23.

¹⁹⁹ A z tohoto ochranného privilegia papeže Eugenia III. je asi i všeobecná adresa, kterou v naší listině nalezneme, s papežským *in perpetuum*.

²⁰⁰ Předpokládajíc ovšem, že listina podává papežské privilegium správně — a nelze dohlédnouti, proč by z onoho privilegia úmyslně vynechala zakládací účast Zdíkovu, o které přece rozhodně byla tu zmínka, když právě na Zdíkovy prosby privilegium bylo vydáno, a proč by vynechala zakládací účast knížete Vladislava, téhož Vladislava, za jehož listinu královskou se vydává.

²⁰¹ Jen neurčitě je řečeno *quicquid vel Sdico episcopus [in Lozic] emerat* — co je to ono *quicquid*?

²⁰² Za knížecí dary Vladislavovy pokládám ony zprědu uvedené dary: statek Řepníky, popluží v Litomyšli a popluží v Zalažanech, poněvadž jsou odtrženy od ostatních, asi pozdějších, darů Vladislavových a poněvadž jsou uvedeny ve spojení s darem Zdíkovým, který se království Vladislava již nedočkal.

²⁰³ Jak nepatrný by to byl zakládací dar proti daru Otovu anebo i daru hraběte Bavora! Zato značný je dar knížete Břetislava II., to je dar skutečně základní.

²⁰⁴ Naposledy v jeho Českých děj. I, 3, str. 83 a násl.

²⁰⁵ Ukazuje na to pěkně i toto místo z naší listiny: *In villa autem Lozic dedi (Vladislav) quicquid vel Sdico episcopus emerat*, — Vladislav daroval, co Zďfk koupil.

²⁰⁶ CDB I, č. 326.

²⁰⁷ <O onom přípisku k listině *Hrubý* níže nemluví (chtěl se o něm nepochybně zmíniti v odd. 'Acta', ale nedostal se již k tomu). Přípisek zní takto: *Hec sunt ville et cetera, que temporibus W., marchionis Moravie, ecclesie nostre collata sunt: Culchou, Preschen, Gozteradici cum silva, Vzgor, Gerossouici, Martinici, Vmztinici, Zuchogurdli, campus iuxta Lodinic, in quo bellum habitum est inter Bohemos et Moravos, que dedit marchio W. pro remedio anime sue. Burowici quatuor mansus iuxta Domamíl, in Cidlina mansus unus, silvam in Rinole, Lucam cum pomeriis, que dedit Otto marchio (slovo marchio podtečkováno) dux cum matre sua M., que postea per episcopum et ducem H. Bohemie confirmata sunt.*>

²⁰⁸ CDB I, č. 411.

²⁰⁹ .. *Ego Henricus .. pro remedio anime mee et fratris mei ducis Cónradi ac pro universis predecessoribus meis terrena pro celestibus [commutare cupiens], videlicet villam, que dicitur Luka, adiacentem eiusdem nominis monasterio cum theolonio et villa Bohmelicz cum molendino et flumine, quod ibi preterfluit, et silva, que Palice nuncupatur, nec non cum terra servorum et pleno dominio dedi perpetualiter.*

²¹⁰ Friedrich CDB I, str. 445, ř. 1 a násl.

²¹¹ l. c. str. 446, ř. 22 a násl.

²¹² Viz CDB I, č. 308.

²¹³ Arenga listiny vyšehradské zní: *Preciosus memorie thesaurus est scriptura, que rerum seriem incommutabili loquitur veritate et opponit obstaculum emergentibus calumpniis incon vulsum, prona enim ad fallendum presens etas et lucri avida omnia audet, dummodo vivet. Arenga listiny loucké: Iuxta labentis huius seculi varietates varie in hominibus generantur mutabilitates. Inde est, quod cerea in vicium flecti et lucri ydropico morbo siciens presens etas multa audet, nichil pudet, dummodo vivet. Porro quia preciosus memorie thesaurus est scriptura rerum seriem incommutabili loquens veritate et opponens obstaculum emergentibus calumpniis incon vulsum, hec siquidem seva inimicorum constringit iacula et precludit additum, quem fabricat mens dolosa.* Je, tuším, jasno, že v obou arengách se objevuje táž myšlenka: *preciosus memorie thesaurus est scriptura*, ale nikoli tak, že by první arenga byla druhé předlohou, nýbrž v obou arengách je volně zpracována táž myšlenka, přece však s ohlasy, místy slovnými, ukazujícími bezpečně na společného skladatele. — Jako v listině vyšehradské, i v listině loucké se navazuje na arengu intitulace slovy: *Huius inspectu rationis [nos .. canonici — ego Henricus]*, což rovněž svědčí o společném skladateli obou listin. — A stejně je toho dokladem i skutečnost, že proti slovům *testimonio horum in presencia ducis corroboravit* v listině vyšehradské stojí skoro táž slova *testimonio horum corroboravi* v listině loucké. Všechny tyto

ohlasy listiny vyšehradské v listině loucké jsou v této listině tak organicky včleněny do znění, že i jen proto je vyloučeno, že by její skladatel užil listiny vyšehradské za předlohu, a je jisto, že obě listiny skládal týž skladatel.

214 Srov. níže str. 120.

215 Ostatně způsob ohlasů svědčí bezpečně, že vznikly tím, že obě listiny skládal týž skladatel, srov. shora pozn. 213.

216 *Friedrich* l. c. str. 445, ř. 12 se domnívá, že nelze poznati, bylo-li užito nějaké pravé listiny Jindřichovy za předlohu a mnoho-li z ní bylo přejato.

217 Zaznamenává i jednotlivá popluží, na př. *quatuor mansus iuxta Domamil*, in *Cidlina mansus unus*. <Srov. výše pozn. 207.>

218 V článku Kněze-biskup Jindřich Břetislav na Moravě (ČMM 38 (1914), str. 353 a násl.).

219 Ukazuje, myslím, správně, že nemožný kancléř a probošt vyšehradský Zdislav, v listině uvedený, který i *Friedrichovi* (CDB I, str. 445, ř. 7 a násl.) v ní překázal, byl vytvořen omylem opisovače, který sloučil jméno děkana pražského Zdislava s kancléřským a proboštským titulem Floriánovým. Stejně vysvětluje, tuším, správně neshodu v časových údajích listiny, vycházejí od konkurent V pro rok 1194 jakožto správných, a vysvětluje indikci VII jako omyl za indikci XII a epaktu XXV jako omyl za epaktu XXVI, což oboje se hodí k r. 1194, do něhož se hodí i obsah listiny, neboť r. 1194 byl Jindřich Břetislav na Moravě, nikoli r. 1195. Také *Novotného* vysvětlení časového údaje in *ipso die prothomartyris Stephani* na prostřední den letnic, tedy 30 května 1194 je důvtipné a správné. Toto vysvětlování nesrovnalostí časových údajů omyly opisovače listiny je tím správnější, že jsou v listině i jiné doklady opisovačových chyb, na př. za slovy *pro celestibus* zřejmě chybí slova *commutare cupiens* nebo podobně.

220 Viz CDB I, č. 310.

221 <Viz str. 52, pozn. 359. *Hrubý* tu celý důkaz skoro týmiž slovy opakoval.>

222 CDB I. č. 402.

223 CDB I, č. 404.

224 *Friedrich* CDB I. str. 418, ř. 5.

225 *Friedrich* CDB I, str. 423, ř. 7.

226 l. c. str. 425, ř. 12.

227 <Vydavatel tu vypustil celý citát, který *Hrubý* položil, protože slovná souvislost *A* a *B* je vyznačena u *Friedricha*. *Hrubý* se pokouší, jak z dalšího patrně, o jiný výklad této souvislosti, než jaký podal *Friedrich*.>

228 V *B* je uvedeno o tři či čtyři vsi více: *Ztare Zedlo, Sblasin, Kyrsi, Kagysouici, Sblasino, Vzagradi, Skirsici, Napolene, Napolomy, Offrethin, Wiarosove, Ingmerouiz*.

229 V *A* se jmenuje nejvyšší komorník *Hrabiše*, správnější je *Hroznata*, jak stojí v *B*, neboť tehdy byl *Hrabiše* jen komorníkem, jak je uveden mezi svědky v *A* i *B*: *Grabise camerarius*, a teprve po *Hroznatovi* se stal nejvyšším komorníkem. Také tento rozdíl ve jméně nejvyššího komorníka svědčí, že *A*

i *B* měly společnou předlohu, kterou *B* sledovalo věrněji než *A*, které správně *Groznam* změnilo v *Hrabysam*.

²³⁰ *Friedrich*, CDB I, str. 419, ř. 30 klade otazník u *Trhonina*, ležícího v okrese prachatickém, zbytečně.

²³¹ Kde hledati *Malmirostrov*, je neznámo.

²³² Srov. shora pozn. 224 a 225.

²³³ Není tedy správné mínění *Friedrichovo* (CDB I, str. 423, ř. 18 a násl.), že *A* bylo předlohou *B*. <Srov. k tomu pozn. 242.>

²³⁴ Zde je v *A*: *predictę domui*, v *B*: *eis*, mám za to, že původní není ani jedno ani druhé; ve společné předloze bylo asi *ei* (rozuměj *hospitali*), jemuž byla předloha určena, soudě podle úvodního společného znění *A* i *B*.

²³⁵ Pro to by svědčilo i to, že také *Bedrichova* imunitní listina pro kapitulou vyšehradskou (CDB I, č. 317) má podobný odstavec: *Et quidem primum ea, que ad pacem eius (sc. Wissegrad. ecclesie) predecessores nostri statuerum, rata esse volumus .. In possessionibus vero suis datis ac dandis ubique pacem firmam obtineat*.

²³⁶ Srov. shora str. 123.

²³⁷ S tím se shoduje i označení *antecessores nostri* místo *mei*.

²³⁸ CDB II, č. 59.

²³⁹ CDB II, č. 239.

²⁴⁰ Srov. shora str. 80.

²⁴¹ CDB II, č. 348. — Že je padělána právě pro tuto svobodu, jasně dokazuje její znění, které doslova opakuje imunitní listinu krále *Václava I.* z r. 1233 až právě na slova *rel poncium*. Srov. otisk listiny u *Friedricha*.

²⁴² Byla tedy listina *A* přece předlohou listině *B*; a pak si vysvětlíme, že *B* napodobuje *A* i graficky, jak tvrdí *Friedrich* l. c. str. 423, ř. 18.

²⁴³ I závěrečná věta *Břetislavovy* klatby v *B*: *et eandem excommunicationis penam successoribus meis relinquo* je v *A* přizpůsobena klatbě obou biskupů: *Eandem autem penam excommunicationis nos duo episcopi nostris relinquimus successoribus*.

²⁴⁴ Možná, že jich bylo ještě více, neboť je nápadno, že se uvádí mezi svědky jen jeden arcijáhen a jeden kanovník.

²⁴⁵ CDB I, č. 295, jejíž korroborace zní: *et ut factum hoc ratum et inconcussum permanent, sigilli nostri impressione confirmamus*. Jiná podobná korroborace je v *Bedrichově* listině maltéžské (CDB I, č. 312): *Que omnia ut rata et inconcussa permanent, vir meus sigilli sui impressione confirmavit et ego meo, et frater meus H., Prag. eps., istam donationem sub excommunicatione posuit*.

²⁴⁶ Jen o slovech *et aliorum magnatum meorum* pochybují, že byla v původní listině.

²⁴⁷ Léta knížetství *Bedřichova* a biskupství *Břetislavova* jsou v obou listinách špatně počítána, jak již *Friedrich* (l. c. str. 418, ř. 6, str. 423, ř. 21) upozornil. Pátý rok biskupství *Břetislavova*, který je položen v listině *B*, začal až 23. května 1186, do toho roku klade desátý rok *Bedřichova* knížetství, který

je v listině *B* položen, i jiná, a to pravá, listina maltézska (CDB I, č. 310) — v obou listinách stejně mylně, tedy ve špitále maltézkém počítali leta knížetství Bedřichova stále stejně mylně. Konečně z téhož roku 1186 jsou i jiné dvě listiny maltézska na kostel sv. Jana na Bojišti: Alžbětina (CDB I, č. 312) a biskupa Jindřicha Břetislava (CDB I, č. 313). Vše to ukazuje k tomu, že ztracená listina Bedřichova na kostel sv. Jana na Bojišti byla pravděpodobně rovněž z r. 1186.

²⁴⁸ <V čele článku připsal *Hrubý* poznámku, jíž upozornil na to, že zpráva o onom deperditu Bedřichově je v listině Jindřicha Břetislava, CDB I, str. 287, ř. 1.>

²⁴⁹ CDB I, č. 158.

²⁵⁰ CDB I, č. 157.

²⁵¹ CDB I, str. 164, ř. 12—13.

²⁵² *Ut autem hec nostre confirmationis pagina.*

²⁵³ CDB I, str. 162, ř. 34 a násl.

²⁵⁴ CDB I, str. 164, ř. 30.

²⁵⁵ CDB I, str. 164, ř. 31.

²⁵⁶ Svědkové listiny naší jsou podle všeho z č. 157 opsáni.

²⁵⁷ CDB I, str. 164, ř. 23,

²⁵⁸ <*Hrubý* tu po straně poznamenal tužkou: *Je sice nápadné, že druhá listina Vladislavova byla složena jiným skladatelem než první listina, třebaže s použitím první listiny za vzor, bylať přece složena současně; ale že by byla celá padělána, odporuje rozpor v imunitě libické a obecné — ale co Kalousek, Pam. arch. X, 653, možná že je přece celá padělek.* K tomu třeba připomenouti, že *Hrubý* výše str. 32 vyslovil mínění, že také druhá listina Vladislava II. pro kostel olomoucký (tedy listina, o kterou tu jde) je dílem biskupa Zdáka samého; v příslušné poznámce 160 poznamenal, že je podle všeho později interpolována. Na str. 13 pozn. 61 ji považoval za falsum. Článek *Kalouškův*, který *Hrubý* cituje, nepřináší pro řešení otázky nic (srov. CDB I, str. 164, ř. 9).>

²⁵⁹ CDB II, č. 59.

²⁶⁰ CDB I, č. 289.

²⁶¹ CDB I, č. 294.

²⁶² *Notum facimus .. quod elemosinam, quam magnus dux S., scilicet hominibus in Olzava .. sanctę Olomuccęsi ecclesię contulerat, quam ęciam .. inpię et iniusti ab ea abstraxerant, hanc filius eius gloriosus dux Sobęzlaus .. eidem ecclesię .. iuste restituit; quod denique formate sue privilegio confirmavit ..* CDB I, str. 254, ř. 31 a násl.

²⁶³ Srov. pozn. předchozí.

²⁶⁴ CDB I, č. 270.

²⁶⁵ Její formulář je na dobu knížete Soběslava II. — jeť bez svědků a bez korroborace — velmi nepřesný, ledaže by byl v ní původní formulář zkažen.

²⁶⁶ Pokud jde o Uhřičice, snad šlo kostelu olomouckému o to, aby měl na ně i listinu s pečeti Soběslava, knížete českého, nejen moravského Oldřicha.

267 Je podivno, že nebylo užito skladby Soběslavovy listiny na chomutné (není-li to ona prvá část listiny až po slovo *precepit* [str. 255, ř. 5]), ale pečeť na padělků zachovaná svědčí, že kostel olomoucký nějakou Soběslavovu listinu měl a padělek sám ukazuje, že to byla nejspíše listina na chomutné, o které svědčí, že byla vydána.

268 *Friedrich* CDB I, str. 254, ř. 27 se domnívá, že to byl původně akt bez právního významu, který teprve později byl opatřen pečeti knížete Soběslava II. Ale bylo by právě dříve třeba dokázati, že akt byl zpečetěn až později.

269 CDB I, č. 294.

270 Jeho prvá část až po *precepit* se tu doslova opakuje, jak ukázal už *Friedrich* v edici.

271 I tento kus má *Friedrich* (CDB I, str. 262, ř. 23) za akt.

272 CDB I, č. 292.

273 Viz na str. 47 pozn. 283.

274 <Závislosti na listině Zdikově vyznačil již *Friedrich* v edici listiny.>

275 V jednom místě, totiž v slově *ecclesia dei bona* místo *ecclesie* je asi chyba opisovače.

276 Str. 260, ř. 32.

277 *Notum sit cunctis fidelibus Christi . .*

278 *Hoc itaque notum vobis facio.*

279 *Hoc itaque notum vobis facio, quod ego Fridericus, dux Moraviae existens, causa pacis d. Johanne (! nevyznačeno, že je myšlen biskup olomoucký) rogante, feci concambium de villa Mogylnicze et pro eadem villa aliam villam nomine Micalne in ius meum cum duobus aratris et ceteris bonis obtinui. Itaque nunc existens dux tam Boemie quam Moraviae, hoc privilegium scribi precepi, ut firmum hoc factum apud omnes christianos habeatur et custodiat.*

280 *Quicumque ergo hoc factum violare temptaverit, ex precepto nostro domino episcopo D. iniungimus, ut hec inbanniat et violatorem facti huius sathane et angelis eius tradat.*

281 CDB I, č. 386 s důležitými kritickými poznámkami.

282 *Nohejlová E.*, Příběhy kláštera Opatovického (Facultas phil. univ. Carolinae Pragensis: Práce z vědeckých ústavů XII, 1925) str. 76 a násl. <Srov. dále ref. *V. Hrubého*, Naše věda VIII, str. 144.>

283 *Novotný V.*, České dějiny I, 2, str. 284, pozn. 2.

284 Srov. níže str. 133.

285 Srov. *Nohejlová* str. 80; upozornil jsem autorku na to.

286 CDB I, č. 182, 228, 229, 230.

287 I slova *divina inspirante gracia*, třebaže sama o sobě nejsou nijak zvláštní, mají přece jen nápadnou obdobu ve slovech *dei inspirante gratia* listiny hradištské (CDB I, str. 194, ř. 38).

288 Také slova *huius sancti pacti a hoc indissolubili et inviolabili pacto* listiny opatovické (CDB I, str. 371, ř. 2 a str. 369, ř. 5) upomínají na slova *in signum hoc sacratissimi pacti* listiny hradištské (CDB I, str. 195, ř. 5).

289 Srov. shora str. 42.

290 CDB I, č. 227.

291 Srov. shora str. 40.

292 Ale i z listiny hradištské jsou zde v klatbě listiny opatovické ohlasy, srov. závěr klatby listiny hradištské: *cum Juda .. omnibusque membris diaboli in inferno inferiori sine fine crucietur.*

293 Srov. Letopisy hradištské a opatovické FRB II, str. 400.

294 Tím odpadá zajímavá, ale příliš umělá domněnka E. Nohejlové, že autory zpadělané listiny Vratislavovy byli snad mniši hradištské, uchylivší se do Opatovic, kteří prý chtěli tímto falsem zachrániti aspoň část kdysi svých moravských statků.

295 <CDB I, č. 387.> Ve shodě obou pečeti je nezvratný důkaz, že klášter opatovický obdržel svou zakládací listinu od knížete Vratislava, nikoli krále Vratislava jak soudí po *Pubitschkovi V. Novotný*, České dějiny I, 2, str. 284, pozn. 2 a po něm E. Nohejlová l. c. str. 79. <Na tomto místě odkázal Hrubý na svou práci Pečetí panovníků českých a moravských do r. 1526, která zůstala nepsána. Srov. o věci práci J. Čarka, O pečetech č. knížat a králů (1934) str. 5, i to, co praví Hrubý níže na str. 166.>

296 Srov. shora str. 43.

297 Notář Vincenc invocace do listin nekladl, srov. shora str. 43. <Srov. co pověděl Hrubý o stylisací listin Vratislavových výše na str. 12.>

298 CDB I, č. 86, ř. 13 a násl.

299 Srov. CDB I, str. 195, ř. 6.

300 Ostatně i slohově vypadá tato zmínka z vazby celého odstavce.

301 CDB I, 84, ř. 12: *Et hoc sciendum est, .. ut, si aliquando velit aliquis eorum de servitute exire, reddat precium, quod datum est pro se, et alius ex eo precio introducatur eodem ordine.*

302 Nejde tedy o omyl, jak se Nohejlová str. 9, pozn. 3 domnívá.

303 Nohejlová str. 10, pozn. 4 tu protivu správně cítí.

304 Srov. Nohejlová str. 10, pozn. 4 a V. Vaněček, Studie o imunitě duchov. statků v Čechách, str. 25.

305 Ostatně, že se mluví o dani královské, nikoli vévodské — původní listina Vratislavova byla knížecí! — svědčí pro pozdější původ tohoto místa.

306 Srov. Nohejlová str. 9, pozn. 4; že by však šlo o újezd opatovický, nikoli o ves Opatovice, nemohu připustiti.

307 Ostatně je nápadné, že tyto dvě podezřelé vsi jsou právě až na konci soupisu majetku klášterního v Čechách.

308 Podobně i Nohejlová str. 11, pozn. 3 a 5, upozornil jsem ji na to.

309 Ostatně konec tohoto odstavce *Fines vero ipsius silve ..* je nejasný. Mluví se v něm o konci lesa, o němž není předtím zmínky, ledaže bychom jej ztotožnili s újezdem olešnickým.

310 Srov. CDB I, str. 84, ř. 5 a násl.

311 Srov. shora str. 78.

312 *Ego Gebehardus — descendat*, ale i v ní jsou ohlasy původní klatby,

srov. slova: *donum — institutum — irritum fecit* (je i v hradištské listině Vratislavově) — *infernum* (je v boleslavské i hradištské listině Vratislavově) — *cum diabolo et angelis eius* (v boleslavské listině Vratislavově: *cum dyabolo et eius ministris*) (CDB I, str. 362, ř. 18).

³¹³ Je psáno touž rukou, jako zápis s nadpisem *Ordo ad includendum virum vel feminam*, vepsaný dodatečně na listě 6^b kodexu, přineseného mnichy hradištskými do Opatovic (Viedeňské národní knihovny rkps č. 395), v němž jsou i Letopisy hradištské a opatovické s nejmladší zprávou z r. 1163 (FRB II, str. 400).

³¹⁴ *Novotný V.*, České dějiny I, 1, str. 659, 667.

³¹⁵ CDB II, č. 359.

³¹⁶ Je psána písmem ze začátku 14. století.

³¹⁷ *Emler*, RBM II. č. 2243. Jak níže dále vykládám, byla listina Přemyslova zpadělána především pro soupis zboží a vynětí lidí klášterních z právní moci úředníků krajských a podřízení jich soudu pražskému. A v listině papežové je skutečně vedle soupisu zboží i článek: *.. nec non libertates exemptiones secularium exactionum a regibus et principibus vel aliis Christi fidelibus .. vobis indultas .. confirmamus*.

³¹⁸ Již *Friedrich* CDB II, str. 379, ř. 22 to má za pravděpodobné, ač důvodů pro to neuvádí. Domnívá-li se však, že tato pravá listina byla z téže doby jako Přemyslova listina pro klášter plasský z r. 1207 (CDB II, č. 74), poněvadž prý je v listině ostrovské řada svědků, které nalezneme i v listině plasské a poněvadž se prý v ní jmenuje kancléřem Rapoto, jako v listině plasské, nemohu s ním souhlasit. V listině ostrovské je sedmnáct svědků a z těch se objeví v listině plasské jen čtyři, a to ještě jsou biskup pražský, biskup olomoucký, komorník a sudí, tedy osoby v družině panovnické velmi časté. <Srov. co o tom *Hrubý* pověděl výše, str. 71.> A proč by nemohl být Rapoto kancléřem již r. 1205, jak chce *Friedrich*, nevím; stejně nevím, odkud *Friedrich* ví, že r. 1205 byl kancléřem probošt *Christián*. <Srov. co o kancléři *Christiánovi* di *Zatschek*, Die Bedeutung, str. 209.>

³¹⁹ Nápis ten zní: *Pax regis Otacari in manu sancti Wencezlai*.

³²⁰ *Friedrich* l. c. str. 379, ř. 19, má to za důvod, aby listinu podezíral.

³²¹ Srov. níže v úryvku z listiny.

³²² CDB I, č. 348.

³²³ Byl to královský notář Rapoto, srov. shora. <Tu *Hrubý* nesouhlasí s tím, co pověděl výše. Str. 50 přiřkl CDB I, č. 348 notáři P 6 a na str. 55 dokazoval, že P 6 není s Rapotou totožný. Stylové srovnání CDB I, č. 348 a listiny ostrovské provádí níže jen pokud jde o jedinou větu. Zato srovnává listinu s CDB I, č. 349, o němž však výše (str. 53) zjistil, že je dílem příjemce (johanitů).>

³²⁴ Listina je totiž zpečetěna vedle biskupské a knížecí pečeti i pečeti zemskou sv. Václava i pečeti kapituly pražské, symbolisované na pečeti obrazem sv. Vojtěcha. <Srov. o tom *Hrubého* výklad na str. 171 a *Čarka*, O pečetech č. knížat, str. 30.>

³²⁵ I v něm se označuje klášter ostrovský jako *monasterium* a nadto i svým obsahem je tento odstavec podezřelý, poněvadž r. 1207 (CDB II, č. 59), tedy skoro současně s naší listinou — obdržela kapitula olomoucká, která měla jistě starší imunitní tradici než klášter ostrovský, imunitu shodnou jen s prvním odstavcem naší listiny; jen ten je tedy podle všeho původní.

³²⁶ I v tomto úvodním výkladě se opět mluví o *monasterium* a stejně i v samém soupisu zboží klášterního.

³²⁷ Notář Rapoto píše obvykle (srov. CDB II, č. 26, 27, 74) jen *eorum, qui affuerunt*; vypustíme-li v naší listině ona podezřelá slova *huic donacioni nostre*, dospějeme právě k obvyklému znění Rapotovu. (Na str. 51 dokazoval Hrubý, že listiny skládal P 6 a na str. 55 odmítl možnost, že by P 6 byl totožný s Rapotou.)

³²⁸ Srov. níže str. 142.

³²⁹ Srov. shora úryvek z listiny na str. 139.

³³⁰ FRB II, str. 396.

³³¹ Srov. další výklad.

³³² V záznamu Vladislavova daru se výslovně praví: .. *Wladislaus . . cupiens particeps effici consorcio iustorum, quod iuste sibi optandum est et nostris oracionibus impetrandum*, což je zjevná známka, že zápis je současný s dobou Vladislava knížete. Srov. také níže pozn. 335.

³³³ Ovšem není vyloučeno, že po Svatoplukovi nebylo klášteru skutečně dlouho nic darováno.

³³⁴ Ani ony dva dary šlechtické, Pravotův a Vchynův, nebyly původně než jen podobné jednoduché záznamy, Do plnější podoby je upravil podle listiny Asinovy až původce soupisu, jak svědčí ohlasy z oné listiny v záhlavích obou darů.

³³⁵ Je pravděpodobno, že zde máme věrný opis skutečné listiny, jak svědčí tato její slova: *Hoc . . beneficium . . Otto . . episcopus . . tam banno quam presentí scripto sanctivit*. Srov. shora str. 37.

³³⁶ Srov. CDB I, str. 381, ř. 4: *ne quis tam boni propositi a diabolo deceptus destructor . .*, tamže ř. 37: *. . et destructores ecclesiastice utilitatis atd.*

³³⁷ Srov. v nich i v Asinově listině slova: *pro remedio anime sue suorumque parentum, (antecessorum)*, a p.

³³⁸ Srov. shora pozn. 336.

³³⁹ Zcela jiného mínění o onom soupisu zboží klášterního je *G. Friedrich*, srov. co praví l. c. II, str. 379, ř. 26 a násl. Mám za to, že by tato svá tvrzení velmi nesnadno dokazoval.

³⁴⁰ CDB I, č. 380.

³⁴¹ Co je tištěno kursivou, zvláště zaráží jako latina nikoli středověká, ale i jinak celé znění je podivné.

³⁴² DII I, část II, str. 15.

³⁴³ CDB I, č. 396.

³⁴⁴ České děj. I, 3, str. 115.

³⁴⁵ *Friedrich*, CDB I, str. 408, ř. 22: *E genuino, quod diximus, Vladi-*

slavi ducis diplomate maiorem instrumenti spurii partem depromptam esse nostro iure suspicamus. Quod quantumque autem sit desumptum, statui non potest.

346 Kritische Bemerkungen, str. 15 a násl.

347 Srov. *G. Friedrich* l. c. str. 410, ř. 1 a násl.

348 CDB I, č. 155.

349 Srov. shora str. 33.

350 <Srov. o tom na str. 33, pozn. 176. Jak zní v sedlecké listině, viz výše na str. 33, pozn. 167. Místo citátů, které tu *Hrubý* opakoval, kladu revokace.>

351 Srov. shora str. 36.

352 Srov. shora str. 36.

353 Srov. str. 50 pozn. 326, str. 51, pozn. 341.

354 <Na místě v předchozí poznámce citovaném přisoudil *Hrubý* vznik falsa notáři *P6*, jehož totožnost s *Rapotou* popírá. Tu je starší jeho názor (s nímž zatím vystoupil i *Zatschek*), že notář *plasský* je s *Rapotou* totožný. Proto tu ponechávám celý stylový rozbor *Hrubého*, ač je vlastně opakováním toho, co řekl již výše.>

355 <Důkazu *Hrubý* nepodal.>

356 Srov. shora na str. 43.

357 <CDB I, str. 409, ř. 26 a násl.>

358 <CDB I, str. 270, ř. 14.>

359 Že by to byl pražský biskup *Ota*, zemřelý 10. června 1148 <jak myslil *K. Krofta* ČČH, 1912, str. 214>, je sotva možno, když jmenno *Gervasia* i *Bohuchvalovo* ukazují na královskou dobu *Vladislavovu*.

360 CDB II, č. 125.

361 Srov. shora str. 37.

362 <CDB I, str. 156, ř. 32. *Hrubý* tu přehlédl, že slova, která cituje, jsou interpolována.>

363 Srov. shora str. 147.

364 <*Hrubý* připsal tužkou po straně: *ta socia thori mei je asi pozdější a s tím i zmínka o spoluúčasti Gertrudině.*>

365 Srov. *V. Novotný*, České děj. I, 2, str. 516 pozn. a MGH SS rr germ. nova series II (1923), Die Chronik der Böhmen des Cosmas von Prag herausg. von *B. Bretholz*, str. 257 a násl.

366 V článku O zakládací listině kláštera *Třebického* (ČMM 35 (1911), str. 192 a násl.).

367 CDB I, č. 79.

368 l. c. str. 194.

369 CDB I, č. 155.

370 Srov. výše Studii II, *Plasy*.

371 Edice *Bretholzovy* str. 260, ř. 10 a násl.

372 Srov. shora Studii I, str. 27.

373 *Krejčík*, l. c. str. 194 a násl. se domnívá, že svědci a klatba byli i v *třebíčské písemnosti*, že je teprve *opisovač Kosmova letopisu* vynechal.

Také datum prý třeblíčská písemnost měla, a z něho prý vzal opisovač data pro svůj dodatek: *Hec autem* ..

³⁷⁴ Na příklad kladrubské a vyšehradské.

³⁷⁵ I kdyby to byly osady jen několika lidí, je to nepravděpodobné u srovnání s hradištskou listinou.

³⁷⁶ <Edice *Bretholzovy* str. 260, ř. 5 a násl.>

³⁷⁷ <Text *Hrubého* tu končí, z rukopisu je patrné, že mýnil ještě pokračovati.>

³⁷⁸ FRB II, str. 206.

³⁷⁹ CDB I, č. 384.

³⁸⁰ CDB I, č. 387.

³⁸¹ *Friedrich*, l. c. str. 372, ř. 14: *Sed dubitari non potest, quin in diplomate hoc componendo genuinum quoddam Vratislavi regis diploma in usum sit vocatum .. Quae autem diplomatis partes genuino illi privilegio desumptae sint, accurate constitui non potest.*

³⁸² Invokaci mají i všechny ostatní listiny Vratislavovy.

³⁸³ Srov. CDB I, str. 359, ř. 13 <a k tomu Studii II, Boleslav, str. 77>.

³⁸⁴ FRB II, str. 209.

³⁸⁵ Ovšem nepřešel odtud přímo do listiny Vratislavovy, nýbrž prostředkem padělané listiny vyšehradské z r. 1130, jak ukazují níže str. 160.

³⁸⁶ Srov. o tom níže str. 160.

³⁸⁷ CDB I, 359, ř. 14 <a k tomu Studii II, Boleslav, str. 77>.

³⁸⁸ Srov. níže str. 157, 166.

³⁸⁹ Hrad. Vrat.: *ex propriis ditaverat*, CDB I, str. 86, ř. 15, Hrad. Ota: *ex propria dote*, CDB I, str. 83, ř. 16, Bol.: *de hoc, que Christi michi pietas concessit possidendum*, CDB I, str. 359, ř. 18.

³⁹⁰ Srov. poslední větu této listiny.

³⁹¹ <Srov. poznámku *Friedrichovu* b) na str. 373.>

³⁹² Srov. níže str. 160: *sigilli mei inpressione confirmo*; ukáží níže str. 160, že předlohou byla listina Soběslavova Vratislavově a nikoli naopak.

³⁹³ Hrad. Ota: *Hec sunt autem nomina villarum, quas dedimus*. CDB I, str. 83, ř. 18.

³⁹⁴ <Za původní považoval *Hrubý*, jak vysvětluje z jeho oddělení ‚Acta‘ (tu neotřetěného, srov. o tom v Úvodě) tyto části výčtu statků: *Hec autem prediorum atque villarum eiusdem ecclesie sunt nomina: Sitinicz tota villa, Tinec villa, Gozteni tota villa, Voykowici tota villa, inter duo castra, scilicet Grudim et Wratislav, Ianisowici tota villa.*>

³⁹⁵ A je zajímavé, že ani tento soupis není jednotný. Až po Kamenný moš se ohlašuje soubor jmen jednotlivých služebníků kapitulních v určitém místě pravidelně slovy *quorum nomina sunt ista* (CDB I, str. 376, ř. 10), počínajíc Knovízí se označuje soubor těchto služebníků pravidelně udáním jejich služby, na př. *cum .. ministerialibus, qui vulgariter dicuntur rudnici* (CDB I, str. 379, ř. 12). Zdá se tedy, že původce nynější zakládací listiny vyšehradské měl k ruce již hotové starší seznamy zboží kapitulního. Je také po-

znamenati, jak základní, původní exemplár (A) listiny byl ještě svým původcem nebo původcem exemplářů B¹ a B² nebo konečně nějakou třetí rukou, ale také ještě ze 12. století pocházející, opravován a doplňován.

³⁹⁶ Srov. výše str. 12.

³⁹⁷ Srov. shora str. 152 i dole str. 157 a str. 166.

³⁹⁸ Srov. *Novotný*, *České děj.* I, 2, str. 286, pozn. 1.

³⁹⁹ FRB II, str. 206.

⁴⁰⁰ Srov. níže str. 159.

⁴⁰¹ *Novotný*, *České děj.* I, 2, str. 283, pozn. 1.

⁴⁰² Srov. shora str. 152 a níže str. 157.

⁴⁰³ Srov. níže str. 158 a násl.

⁴⁰⁴ CDB I, str. 86, ř. 23.

⁴⁰⁵ CDB I, str. 371, ř. 10.

⁴⁰⁶ Také nynější pokládá, podle jeho záhlavního regestu u této listiny soudě, za královskou.

⁴⁰⁷ *České děj.* I, 2, str. 142, pozn. 1, 283, pozn. 1.

⁴⁰⁸ *Novotný*, *České děj.* I, 2, str. 143, pozn. 1.

⁴⁰⁹ A že to skutečně chtěl, svědčí bezpečně to, že zhotovil i padělanou pečeť královskou, srov. níže str. 158.

⁴¹⁰ Srov. shora str. 154, pozn. 395.

⁴¹¹ Srov. shora str. 133, pozn. 295. <Srov. také níže *Studii III*, str. 166.>

⁴¹² FRB II, str. 206.

⁴¹³ Srov. FRB II, str. 206: *Qui s. Romanae ecclesiae . . pontifex . . praedictae ecclesiae (sc. Vyšehr.) ministris, videlicet presbytero, diacono, subdiacono et etiam praeposito transmisit . . sandalia et mitras.* Mám za to, že zmínka o proboštovi, zřejmě dodatečná — jak by jinak mohl jít probošt až za podjáhнем!? — svědčí, že původně o proboštu vůbec nebylo řeči, poněvadž ho nebylo.

⁴¹⁴ List tento se ztratil, ale užil ho kanovník Vyšehradský (FRB II, str. 206.)

ke své zprávě.

⁴¹⁵ Srov. *Krofta*, Kurie a církevní správa země čes. (ČČH X, str. 133).

⁴¹⁶ Vyplyvá to z listu papeže Řehoře VII. knížeti Vratislavovi z 18. března 1074 (CDB I, č. 69), kde čteme: *De reliquiis et privilegio, unde nos rogasti, cum nuntiis tuis finita et perfecta ecclesia consecrationis consilium a nobis quesierit, voluntati tuę satisfacere benigne procurabimus.*

⁴¹⁷ Srov. pozn. předešlou.

⁴¹⁸ Mluví se v ní již také o zasvěcení kostela sv. Petra a Pavla a sv. Klimenta, ač ovšem to nemusí být zmínka původní. <Srov. co dříve výše o zasvěcení kostela *Hrubý* na str. 153. Lze k tomu dodat, že na str. 388, ř. 12 v listině vyšehradské se vskutku mluví jen o zasvěcení kostela sv. Petru.>

⁴¹⁹ Správně *Krofta*, l. c. 135 a násl.

⁴²⁰ Kanovník Vyšehradský (FRB II, str. 206).

⁴²¹ CDB I, č. 111.

⁴²² Srov. shora str. 154.

⁴²³ CDB I, č. 287.

^{423a} <Srov. výše na str. 46.>

⁴²⁴ Vedle dokladů shora již uvedených čteme v této listině ještě tyto zmínky o *emendatio*: *Hec emendata cum bona voluntate prepositi Gervasii .. confirmavi. Flumen Zazaua .. emendavi et stabilivi.*

⁴²⁵ FRB II, str. 209.

⁴²⁶ FRB II, str. 206: *Eodem anno dux Sobieslaus renovavit Wissegradense monasterium.*

⁴²⁷ Nemohu tedy souhlasit s opačnou myšlenkou *Friedrichovou* (CDB I, str. 112, ř. 21 a násl.), že oblasť této zprávy kronikářovy v listině Soběslavově potvrzují pravost její.

⁴²⁸ *Palacký* v Erbenových Regestech k této listině Soběslavově poznamenal: *Suspectum, quamquam saec. XII satis eleganter scriptum. Friedrich*, CDB I, str. 112, ř. 8 a násl., s tím nesouhlasí, domnívá se, že listina není sice pravá, nýbrž opis zhotovený kol poloviny 12. století, napodobující originál. Nenalézá pak v ní mimo odstavec: *Et ne armarii custos — habeant respectum* nic podezřelého. A souhlasí s ním *V. Novotný*, *České děj.* I, 2, str. 605, pozn. 1.

⁴²⁹ Ovšem Soběslav to ve své listině ihned konkrétně omezuje na dávku vinnou v Žitonicích a dávku <hříbat>.

⁴³⁰ CDB II, č. 229.

⁴³¹ K rozebraným právě dvěma listinám vyšehradským: padělané Vratislavově listině zakládací a padělané listině knížete Soběslava I. z r. 1130. se druzí třetí padělaná listina: papeže Alexandra II. (CDB I, č. 38), schvalující založení kostela vyšehradského knížetem Vratislavem a udělující proboštu, jáhnovi a podjáhnovi vyšehradskému právo užívati mitry a sandálů. Jak již *Friedrich* l. c. str. 366, ř. 2 a násl. upozornil, je tato listina slátána pomocí známé zprávy kanovníka vyšehradského o kostele vyšehradském (FRB II, str. 206), padělané listiny Soběslavovy z r. 1130 a padělané listiny zakládací a vznikla tedy rovněž někdy po r. 1178 — nejspíše jen z historické záliby nějakého kronikáře vyšehradského (je zachována jen v některých opisech Kosmovy kroniky, nikoli k praktické potřebě právní). Odtud také její naprosto nelistinný, spíše kronikářský sloh a celý formulář. Vyšehradskému kronikáři se asi zželelo ztraceného listu Alexandrova Vratislavovi o založení kostela vyšehradského (srov. shora str. 159) a pokusil se jej ‚rekonstruovati‘. <*Hrubý* si na tomto místě poznamenal tužkou: .. přidá se výklad o vzniku exempláře C: psán ke konci 12. stol. (viz snímek u Šplíchal) a patrně, aby se podepřel: *Et ne armarii custos .. z r. 1130 a aby se neztratila knížecí pečeť Vratislavova.* Odstavec *Et ne armarii* je v exempláři C navíc proti A, B¹, B² na str. 388, ř. 28.>

⁴³² CDB I, č. 393.

⁴³³ Vyplyvá to z těchto vzájemných slovných upomínek obou listin: listina Soběslavova: *Notum sit omnibus ecclesie filiis, presentibus quam futuris ..* = listina Vratislavova: *Notum sit cunctis sancte ecclesie filiis, .. presentibus scilicet postque futuris ..*; listina Soběslavova: *ob spem remunerationis eternorum premiorum et ob indulgentiam et absolutionem delictorum meorum* = listina Vratislavova: *ob spem remunerationis eternorum premiorum et ob indul-*

gentiam et absolutionem in hac vita omnium delictorum; srov. také pozn. následující.

434 CDB I, str. 406, ř. 3: *A collectore porcorum, qui dicitur masnik . . decima salis trussa, que slavice dicitur krosna.*

435 Tamže ř. 9: *Que si ambiciositate vel inglutviei (!) superfluitate per quot tempora fuerit subtracta, prepositi pro tot temporibus innodati vinculo peccati deo omnipotenti respondeant in die iudicii.*

436 Srov. shora str. 161.

437 Domnívá-li se tak *V. Novotný*, *České děj.* I, 2, str. 637, pozn. 3, je to omyl.

438 *Friedrich*, CDB I, str. 405, ř. 14.

439 CDB I, č. 406.

440 CDB I, č. 317 <srov. *Friedrich* l. c. str. 439, ř. 10>.

441 *In possessionibus vero suis datis ac dandis ubique pacem firmam obtineat.*

442 <Vyznačil to *Friedrich* na přísl. místě.>

443 Listina pravá: *soli duci principali respectum habeat* = listina padělaná: *preter illum, qui dux vocatur principalis — quia circuitus ille sub solius principis .. debet esse securus — qui dux Boemie fuerit principalis — ad nullum habeant respectum.*

444 CDB I, č. 287.

445 CDB I, str. 253, ř. 1. *Flumen Zazaua . . emandavi . . , ita ut nullus habeat in eodem flumine potestatem infra circuitum eorum preter ipsos canonicos et eorum homines.*

446 Srov. shora pozn. 441.

447 Listina pravá: *Ceterum . . addimus . . , ut omnis acquisitio, que provenire solet in istis: swod, narok et quod vulgo glaua dicitur, super omnes homines, ubicumque fuerint, pertinentes ecclesie, damus in usum fratribus et preposito nunc et in perpetuum. Si quis vero ex hominibus ecclesie supplicio capitis dampnatus fuerit, possessio quidem eius ecclesie, caput cedat laqueo. Venditio seu collecta generalis, si quando fuerit super homines ecclesie, fratribus et preposito sit nunc et in sempiternum* = listina padělaná: *de suod et narok omnis utilitas, que principis esse deberet, eisdem fratribus concedo nunc et amodo imperpetuum. Fratribus eisdem etiam concedo, ut ubicumque venditio fuerit per Boemiam vel collecta principis, qui dux Boemie vocatur, si fuerint ibi homines ecclesie, tunc prepositus super homines prepositure accipiat, nec tamen hoc pro decima sibi reputetur, et canonici super homines ipsorum accipiant totam utilitatem nunc et imperpetuum.* Srovnáme-li tyto dva odstavce, vidíme, že ve dvou bodech: soudních pokutách a berni královské jsou celkem shodny (jen pokud jde o berni a její poměr k desátku, poskytuje listina nepravá kapitule ještě větší výhody než pravá), ve třetím však: soudním právem hrdelním se naprosto liší, neboť článek pravé listiny: *Si quis vero ex hominibus — caput cedat laqueo* je v nepravé listině nahrazen článkem uvedeným již shora v textě: *Hoc etiam eisdem fratribus — fratribus pertineat.* <K zmínce *Hrubého* o berni v té souvislosti srov. práci *Kroftovu* Staročeská ,daň mřru‘

(Sborník P. N. Miljukova, 1929), Staročeská ‚venditio‘ Pekařův Sborník 1930), Začátky české berně (ČCH XXXVI, 1930) a práci *vydavatele* Listiny Přibyslavské (ČMM 57, 1933), str. 19 a násl.)

⁴⁴⁸ Srov. poznámku předešlou.

⁴⁴⁹ CDB I, č. 359.

⁴⁵⁰ CDB II, č. 90.

⁴⁵¹ Srov. nyní *Vaněček*, Studie o imunitě duchovních statků v Čechách do polovice 14. století (1928), str. 89 a násl. se starší literaturou.

Studie III.

¹ <K celé této studii srov. práci *J. Čarka*, O pečetech č. knížat a králů z rodu Přemyslova (Praha 1934), která se svým tématem stýká na mnoha místech s prací *Hrubého* a dochází k některým odchylným a také k některým shodným závěrům. Jmenovitě ji cituji níže tam, kde nahrazuje nedochovaný *Hrubého* popis pečeti a na několika nejdůležitějších místech. Viz také *Bauerův* ref. o *Čarkově* práci, ČCH XLI (1935), str. 382—384 i *H. Zatschka* a *W. Turnwald*, Siegelstudien (MVGDB 71, 1933, str. 185 a násl., i zprávu o nich v ČMM 58, 1934, str. 439.)

² Srov. shora str. 11.

³ CDB I, č. 387, exemplář C. <Tu i dále mluvil *Hrubý* o exempláři D, ač ve studii Vyšehrad se přidržel označení *Friedrichova* a nazval čtvrtý exemplář listiny C.>

⁴ Srov. shora str. 158—160.

⁵ CDB I, č. 386.

⁶ Srov. shora str. 133.

⁷ První zprávy o Vratislavově pečeti jsou u *J. Teiga* (Zpráva o pramenech dějin kláštera hradištského u Olomouce, str. 25 (VSN 1893, XII) a pak zvláště ve *Friedrichově* Codexu, kde (I, str. 87, ř. 35) je nejen *Teigem* objevená zpráva o ztracené pečeti s Vratislavovy listiny hradištské (CDB I, č. 80), nýbrž i popis jednak knížecí, jednak královské pečeti Vratislavovy. *Friedrich* (CDB I, str. 368, ř. 29 a str. 371, ř. 23) usoudil, že opatovický exemplář Vratislavovy pečeti byl padělán, a to podle pravé královské pečeti Vratislavovy, poněvadž se prý shoduje s Vratislavovou pečeti na starších exemplářích zakládací listiny vyšehradské, kterou má *Friedrich* (l. c. str. 372, ř. 16) rovněž za padělanou podle pravé královské pečeti Vratislavovy. *R. Koss* (Kritische Bemerkungen zu Friedrichs Codex diplomaticus [1911] str. 44, pozn. 76) *Friedrichovi* neuvěřil a vůbec popřel, že Vratislav pečetil. Ale již *H. Bresslau* (Handbuch der Urkundenlehre I², str. 708) jej opravil a uznal zprávu o hradištské pečeti Vratislavově za spolehlivou, jenže, spolehnuv na úsudky *Friedrichovy* v CDB, prohlásil (Archiv für Urkundenforschung VI (1918) str. 64, p. 2) všechny zachované Vratislavovy pečeti za nepravé. A jeho mínění prostě přejal *O. Bauer* v článku O původu dvojstrannosti české pečeti panov-

nické (ČCH XXXVII (1931), str. 313). Ale *Friedrichovy* úsudky o Vratislavových pečetech nejsou spolehlivé, neboť jsou založeny na mylné domněnce, že jak opatovický klášter, tak vyšehradská kapitula obdržely zakládací listinu od *krále* Vratislava (srov. CDB I, str. 368, ř. 30 a str. 372, ř. 15). Není tomu tak, oběma ústavům se dostalo zakládací listiny od *knížete* Vratislava, nynější *královské* listiny zakládací jsou pozdější padělky; stejně je lichá domněnka V. *Novotného* (České děj. I, 2, str. 142, pozn.), že kapitula vyšehradská obdržela vedle knížecí listiny Vratislavovy i jeho listinu královskou (srov. shora str. 155, 157). A nebylo-li královských listin Vratislavových, nebylo ani jeho královských pečetí. S tím souhlasí, že i padělaná ‚královská‘ listina opatovická byla ověřena jen pečetí knížecí, jak vyplývá ze srovnání této pečetí s knížecí pečetí Vratislavovou na exempláři C vyšehradské listiny zakládací. Přes to, že pečeť na tomto exempláři je značně porušená a obrázek opatovické pečetí velmi nezřetelný, bylo možno zjistiti, že i na této pečetí je po začátečním křížku písmeno W, vlevo od trhliny zřetelné DI a na konci zřetelné X, jako na *knížecí* pečetí listiny vyšehradské a nikoli VV, DEI a OꝞ, jako na pečetí ‚*královských*‘ listin vyšehradských. Je tedy *knížecí* pečeť Vratislavova na listině opatovické a exempláři C listiny vyšehradské pravá a ‚*královská*‘ pečeť Vratislavova na exemplářích A, B, B₂ vyšehradské listiny zakládací padělek, urobený podle pravé pečetí knížecí, jako ‚*královská*‘ listina je padělek, urobený podle pravé listiny knížecí. <*Čarek*, str. 4—5, stojí na stanovisku *Friedrichově*, že pečetí na listinách opatovické a vyšehradské C jsou nápodobeniny skutečného originálu.>

⁸ <Zde bylo třeba vypustiti text, kterého *Hrubý* užil již v Studii I, str. 16 a zčásti text ten do Studie I na příslušné místo doplniti (srov. tamže pozn. 70).>

⁹ *G. Friedrich* CDB I, str. 371, ř. 20 myslí, že je to žezlo, ale asi jen proto, že v pečetí vidí pečeť královskou.

¹⁰ Po prvé se objeví knížecí poprsí s praporem v pravici na minci knížete Jaromíra (*Fiala*, České denáry tab. VI, č. 24, 25); na minci knížete Oldřicha (*Fiala* l. c. tab. VII, č. 14) již je kníže zobrazen sedě na křesle s praporem v pravici.

¹¹ <Srov. také výše na str. 25, 37, 73.>

¹² Srov. o tom více shora str. 21.

¹³ Srov. shora konec poznámky 7.

¹⁴ Že i listina, zachovaná na jméno Soběslava I. (CDB I, č. 111), je padělek z 2. poloviny 12. století, složený bez původní pravé předlohy, ukazují shora v Studii II, Vyšehrad, str. 160 a násl. Ostatně visí na této listině pečeť Soběslava II.

¹⁵ CDB I, č. 155 a 157.

¹⁶ <Poznámkou tu *Hrubý* odkázal na nedochovaný *Catalogus sigillorum*, popis Vladislavovy knížecí pečetí viz u *Čarka* str. 6.>

¹⁷ *H. Bresslau* (Internationale Beziehungen im Urkundenwesen des Mittelalters, Archiv für Urkundenforschung VI, str. 64) se jen domníval, že je to obraz sv. Václava, ale že jde vskutku o sv. Václava, svědčí svatozář kol jeho hlavy na pečetí zcela jasná.

¹⁸ Jméno sv. Václava se objevuje již na rubu mincí Jaromírových (*Fiala*

l. c. tab. VI, č. 5, 8, 9), při čemž na lici je hlava (knížete) s jeho jménem. Na rubu mincí Oldřichových již je světcovo poprsí s berlou (holí), křížem zakončenou, shodné s poprsím knížete na lici mincí, jenže kníže drží praporec (*Fiala* l. c. tab. VII, č. 12). A na rubu mincí Břetislavových (*Fiala* l. c. tab. VII, č. 20) již je poprsí sv. Václava s praporcem, ač ovšem je souditi velmi opatrně, poněvadž se zdá, že mincovní znamení nebylo vždy provázeno svým náležitým opisem, na př. je nápadné, že na zmíněném denáru Břetislavově je opis BRACIZLAV u znamení kříže, kdežto znamení (poprsí s praporcem) provází opis IENCE-ZIISS, nelze, zdá se mi, vyloučiti možnost, že řezači kolků nezdědka opisy kladli k znaméním, k nimž nepatřily. Miniatura z evangelistáře vyšehradského, díla českého původu, jak mimo jiné svědčí právě tato miniatura svým podáním sv. Václava (pochyby Dějepisu výtvarného umění v Čechách (1931) str. 66, jsou zbytečné) je reprodukována i v *Novotného Českých děj.* I, 2, příl. IV., který rovněž má evangelistář za dílo domácí (l. c. I, 2, str. 329), a v *Lehnerově* díle Česká škola malířská XI. stol., I, i Dějepise výt. umění v Čechách, str. 67.

¹⁹ FRB II, str. 203.

²⁰ Srov. o tom více shora v Studii I, str. 70.

²¹ *Bauer* l. c. str. 320, vykládá legendu jinak: *Sv. Václav tu jaksi pověřuje knížete Vladislava, aby za něho vykonával vše, čeho je potřeba k udržování míru, t. j. řádu a pořádku v zemi; ježto pak zachovávaní právního řádu náleželo k nejdůležitějším úkolům panovníkovým, deleguje vlastně světec knížete, aby za něho vykonával vladařské povinnosti.* Myslím, že *Bauer* zde chápe úlohu sv. Václava příliš právně konkrétně. Český kníže nebyl ke své právní funkci na zemském právé delegován sv. Václavem, ta mu patřila ústavně-právně jakožto knížeti, jak svědčí pečeť Vratislavova, na níž není sv. Václava. Ostatně sv. Václav sám nemohl být právním podmětem, nemohl tedy nikoho „delegovati“. Mohl i zde být jen činitelem duchovním, morálním, prostě křesťanským patronem, jak jasně dosvědčuje pozměněná legenda rubní pečeti krále Vladislava (srov. dále), nikoli činitelem právním. Proto také nemohl mít a neměl své pečeti, takže není správné mluvit o „svatováclavské“ pečeti v tom smyslu, že je sv. Václav jejím právním podmětem, majitelem.

²² Pečeť krále Vladislava je totiž dvojstranná, srov. níže str. 169.

²³ Že je to vlastně obraz knížete sedícího na zemském právé, ukazuje pečeť knížete Soběslava, na jejímž lici i rubu je až na svatozář týž obraz postavy sedící na křesle s praporcem v pravici a levici se opírající o štít, postavený na zemi, představující na lici českého knížete, na rubu sv. Václava.

²⁴ Až dosud nebyly tyto pečeti pokládány za osobní pečeti panovníkovy. *Bresslau*, který se první pokusil vyložit knížecí pečeť Vladislavova, praví o ní (*Archiv für Urkundenforschung* VI, str. 64): *Das Siegel ist also nicht eigentlich ein persönliches Siegel des Herzogs, sondern ein Siegel des Landes; es ist in gewisser Weise den Siegeln der Domkapitel und Klosterkonvente vergleichbar, die ja gleichfalls oft den Patron ihrer Kirche zeigen.* Ale pokud se *Bresslau* domnívá, že lze tuto pečeť Vladislavovu srovnávat s pečeti kapital a klášterních konventů, může jíti jen o vedlejší podobnost vnější v tom, že obojí pečeti

zobrazují svůj právní podmět obrazem jeho patrona, nikoli o hlavní podobnost vnitřní v právní podstatě. V té jsou si obojí pečeti naprosto cizí. Je-li kapitula (podobně konvent) určitá přesně určená osoba právnická, která stojí do jisté míry vedle biskupa (opata), nemůže býti ‚země‘, předpokládaná *Bresslauem*, právně nic jiného než panovník, sedící na zemském právé (srov. shora Studii I, str. 72 a násl.), tedy právní podmět totožný s tím podmětem, vedle něhož měl by býti při dohadované období postaven. Je vyloučeno, aby v tehdejších státech českém stál vedle panovníka, sedícího na právé zemském, nějaký druhý podmět právní, který by nota bene měl pečeť, kdežto panovník sám nikoli. Nebyla to tedy ani *Bresslauova* ‚země‘, leda že by si jí *Bresslau* představoval panovníka na zemském právé. Ale to *Bresslau* neřekl a také podle všeho nemyslel, jinak by nemohl mluvit o knížecí pečeti Vladislavově jako o *neosobní* pečeti panovníkově.

E. Dluhosch (*Das Mitbesieglungsrecht der böhmischen Großen, Jahrbuch der philos. Fakultät der deutschen Universität in Prag, 1924—25, str. 9—13*) se domnívá, že knížecí pečeť Vladislavova (i rubní strana pozdější české pečeti panovnícké) je pečeti sv. Václava samého. Práví (str. 12): *Was der hl. Wenzel besiegelte, das zu schützen, war der regierende Herzog verpflichtet, wie die Siegellegende des Personalsiegels ausdrückt: ‚Pax s. Wenceslai in manu ducis‘. Dluhosch* tedy má za to, že knížecí pečeť Vladislavova je pečeti neosobní. Proto praví výše: *Dem St. Wenzelssiegel allein haftet der Charakter der Unpersönlichkeit und Zeitlosigkeit an, welcher durch die Siegellegende ‚Wenceslaus dux Boemorum‘ (Wenzel immer Herzog von Böhmen) und das Siegelbild des Heiligen angedeutet war. Denn überall zeigt sich St. Wenzel in dieser Zeit als der Repräsentant des böhmischen Volkes, seiner Kirche und seines Staates. Dluhoschův* názor je nesprávný, poněvadž sv. Václav nikdy nemohl býti a nebyl právním podmětem, který by měl svou pečeť. Proto také nikdy nebyl právním představitelem českého národa, tedy ani ne na české pečeti panovnícké. Srov. shora pozn. 21.

A v zajetí *Bresslauovy* a *Dluhoschovy* představy o ‚svatováclavské‘ pečeti utkvěl i *Bauer*, který jinak se zabral do otázky mnohem hlouběji než *Bresslau* i *Dluhosch*. *Bauer* (ČČH XXXVII (1931), str. 321), praví, že legenda i obraz knížecí pečeti Vladislavovy *se dobře nehodí na osobní pečeť panovníkovu* (něfká však, proč se nehodí), *za to na legitimaci komorníka, pohánějícího k soudu, hodila by se znamenitě. Bauer* zase přímo neřká, proč by se hodila, jen z jeho dalších slov lze se dohadnouti, že pro pojetí sv. Václava za znamení i do legendy. *B. vykládá* (str. 321): *Sv. Václav, který byl . . vždycky považován za ochránce právního řádu a pořádku v zemi, byl pojat do pečeti, jíž užívali vykonavatelé spravedlnosti* (*B. myslí komorníky na pūhonu*). *Legenda ‚Mír sv. Václava je v rukou knížete N.‘ nám jen vhodně vysvětluje úkol pečeti. Ten, kdo se jí vyказuje, je poslán od knížete, aby vykonával spravedlnost, svěřenou mu sv. Václavem. Pečeť ta — vlastně pouhé znamení — jež byla nepochybně velmi starého data, přecházela z panovníka na panovníka . . (byla tedy neosobní podle Bauera!) Když se pak ukázala potřeba zpečetiti nějakou listinu*

panovníkem .. bylo prostě použito tohoto znamení, jež jinak sloužilo komorníkům na púhon. Zdůrazňuje tedy B. ve svém výkladu knížecí pečeti Vladislavovy dvě věci: 1. že je to *pečet soudní* a 2. hlavně že je to vlastně *pečet sv. Václava*, knížeti jen svěřená, aby jí mohl legitimovati komorníky na púhonu. Proto také tuto pečť nazývá (str. 322) *„soudní“* pečeti svatováclavskou, *jež byla odznakem svrchované výsosti soudní a vladařské* (je výslovně vytknouti, že B. sám klade slovo *„soudní“* do úvozovek a zvláště, že neříká, či svrchované výsosti soudní a vladařské, což vyplývá z toho, že pojem *„soud“*, lépe řečeno *„zemský soud“*, je Bauerovi nejasný a o něco dále *„soudní“* pečeti svatováclavskou, která je zároveň představitelkou veškeré soudní i vládní moci nad zemí českou (zase neříká, či soudní i vládní moci). Zde ještě B. nevykládá, proč a jak se mohla státi „svatováclavská pečť“ představitelkou veškeré soudní a vládní moci nad zemí českou, vysvitne to teprve z jeho pozdějšího výkladu (str. 324), kde praví: .. *svatováclavská pečť .. znamená pečť soudní, která vznikla ze staré pečeti citační. Úlohu Krista-Krále na bullách byzantských císařů přejímá u nás sv. Václav, z jehož moci konal se soud a tudíž se i vládlo* (budíž si povšimnuto, jak neosobně [= vládlo se]! B. věc vyjadřuje) *nad územím, nad nímž se prostíral „mír sv. Václava“*. Pečť svatováclavská stává se takto jakožto pečť soudní zároveň pečť zemskou země sv. Václava. B. tedy rovněž pokládá knížecí pečť Vladislavovu (a s ní i rubní stranu pozdější české pečeti panovnické) za neosobní pečť panovníkovu a za pečť zemskou, jako Bresslau, jenže se snaží onu *„zemí“* postihnouti jako právní podmět, oč se Bresslau ani nepokusil. Ale ani Bauerova usilovná snaha nevedla k cíli. Bauer sice správně vidí, že právním představitelem české země je zemský soud, správněji zemské právo (srov. shora Studie I, str. 72 a násl.), ale tento právní podmět se mu nejví jako český panovník, sedící na zemském právé, nýbrž jako sv. Václav, z jehož moci se soud koná. V tom B. úlohu, význam sv. Václava na českém právé zemském nemožně přeceňuje a ústavněprávní význam českého panovníka na témže právé nemožně snižuje. Jak již shora připomenuto (pozn. 21), Bauerova domněnka, že český panovník vládl z pověření (*delegace*) sv. Václavem, je omyl. Nemohl-li nikdy býti sv. Václav sám právním podmětem, nemohl také nikdy nikoho pověřiti nějakou právní mocí. Český soud zemský se konal z moci českého panovníka, sedícího na zemském právé ze své svrchované, nikým neomezené právní moci, které se mu dostalo nikoli od sv. Václava, nýbrž ústavněprávním aktem: na již volbou či přijetím za panovníka, a z této moci také vládl nad územím, nad nímž se prostíral *„mír sv. Václava“*. Sv. Václav byl jen ochráncem, patronem českého panovníka, vládnoucího na zemském právé ze své ústavní moci, jako Kristus byl jen ochráncem, patronem císařů byzantských a pak římskoněmeckých, jak výslovně dosvědčují legendy jejich bul Κύριε βοήθει a *Christe protege*, jichž se B. dovolává pro svůj výklad neprávem. B., maje v mysli názor o neosobnosti knížecí pečeti Vladislavovy, jako by úmyslně zavíral oči před postřehem, že jediným právním podmětem oné pečeti mohl býti a vskutku byl český kníže na zemském právé. Právním představitelem země bylo zemské právo a na něm český panovník svrchovaným pánem. České právo zemské

bez panovníka či dokonce vedle panovníka zvláštním podmětem právním nebylo, tedy ani nemohlo mít zvláštní, *neosobní* pečeti se sv. Václavem. Stačí si jen představit, že by podle *Bresslaua* ‚země‘ či podle *Bauera* zemský soud pečetě měly, panovník český však že nikoli, aby se poznala nemožnost názoru *Bresslauova* i *Bauerova*. Tedy nazývají českou pečetě panovnickou zemskou pečetí ‚svatováclavskou‘ ve smysle pečeti sv. Václava jako právního představitele české země bez panovníka je nemožno, poněvadž ani sv. Václav ani česká země bez panovníka právními podmínkami nebyli, tedy své pečeti mít nemohli.

²⁵ Srov. shora str. 166.

²⁶ Také *Bauer* ve svém článku tušil souvislost listinné pečeti českých panovníků s jejich pečeti půhonnou, ale nevyložil jí, neznaže pečeti Vratislavovy.

²⁷ Tímto vlivem se často objevuje na pečetech místo obrazu majitele pečeti obraz jeho svatého patrona, jak svědčí na př. pečeti kapitulní. V listině knížete Jindřicha Břetislava z r. 1194 (CDB I, 348) se nazývají rubní pečetě Jindřichova s obrazem sv. Václava a pečetě kostela (kapituly) pražského s obrazem sv. Vojtěcha pečetmi *sanctorum patrum Wenczelai atque Adalberti* (l. c. str. 313, ř. 8).

²⁸ Kdy byla tato změna na české pečeti panovnické provedena, nelze říci, poněvadž, jak již řečeno, nejsou známy pečeti českých panovníků po Vratislavovi II. až do knížete Vladislava II., na jehož pečeti již obraz sv. Václava je. Možná, že byl již na pečeti knížete Vladislava I. (srov. níže výklad o poměru české pečeti panovnické k české minci. <Výklad o tomto poměru (nepřihlížejíc k poznámce níže na str. 169 v textu), v práci *Hrubého* již není. Srov. k tomu, co o věci pověděl *Čarek*, l. c. str. 35.>

²⁹ O tom svědčí listina císa. Fridricha, vydaná knížeti Vladislavovi na královskou korunu r. 1158 (CDB I, č. 180) až příliš jasně.

³⁰ *Bresslau* l. c. 64 praví: *Als nun Wladislaw 1158 von Kaiser Friedrich I. zum König erhoben wurde, wollte er einerseits das urkundliche Abzeichen der königlichen Würde, das Thronsigel annehmen, andererseits aber des bisher gebrauchten, dem heiligen Wenzel geweihten Siegels nicht entbehren; so wurden die beiden Darstellungen zu einem Doppelsiegel verbunden* . . . To je až příliš prostě vysvětlení a odůvodnění vzniku dvojstranné české pečeti panovnické. Pečeti, odznaky práv a právní, nemohly se jen tak sestavovati; každý tvar pečeti i jeho změna musily býti věčně, právně odůvodněny. Ohlas *Bresslauova* názoru je i u *Bauera* l. c. str. 322: *Není pochyby, že Vladislav II., dosáhnuv hodnosti královské, chtěl si pravděpodobně podle říšského vzoru poříditi majestátní pečet královskou, když právě za jeho panování pozorujeme jakési, byť i primitivní, náběhy k organizaci královské kanceláře. Spojil tudíž starou ‚soudní‘ pečet svatováclavskou . . . s majestátní pečetí osobní*. Potřeba pečeti listiny nemohla přece vyvolati majestátní pečeti, listina mohla býti ověřena i nemajestátní pečeti, jen když právně platnou. Také nerozhodoval nějaký *říšský vzor*, nýbrž domácí skutečná právní potřeba, ba nutnost, jak shora uvedeno, a domácí vzor: české denáry.

³¹ Starší typáře královské pečeti Vladislavovy představují ovšem krále

s žezlem v pravici a soudcovskou hůlkou v levici, teprve na posledním typáři drží král v levici říšské jablko. <Čarek, str. 7, mluví o malých, liliovitých žezlech, že by na posledním typu, dochovaném na listině z r. 1169, bylo v levici králově říšské jablko, nepraví. Je tomu však tak, jak vysvítá z fotografií, uložených v dipl. ústavě Masarykovy university.>

³² První, kdo si podrobněji všiml dvojstrannosti české pečeti panovnické, byl R. Koss ve své shora (pozn. 7) uvedené práci *Kritische Bemerkungen*, str. 74 a násl., ale neporozuměv právní podstatě této pečeti, došel k tomuto nesprávnému výsledku (str. 76): *Das böhmische Münzsiegel ist demnach eigentlich aus zwei Siegeln, den Siegeln zweier verschiedener Rechtspersonen, dem des Königs und dem der comites resp. des Landes (terrae) zusammengesetzt, die zu einem Siegel vereinigt sind. Das böhm. Münzsiegel ist als eine besondere Form der Mitbesiegelung aufzufassen.* Což doplňuje na str. 78 slovy: *Die Mitbesiegelung der böhm. Herzogs- resp. Königsurkunden neben dem Aussteller durch die böhm. Großen (durch das Siegel des heil. Wenzels) bedeutet eben nichts anderes als Konsenserklärung.* Poněvadž tento svůj názor, který byl přijat *Luschinem v. Ebengreuth*, *Handbuch d. österreich. Reichsgesch. I (1914)*, str. 393, a *O. Peterkou*, *Rechtsgesch. der b. Länder I (1923)*, str. 139, opírá *Koss* v základě o doklad až z doby krále Přemysla I., bude rozebrán níže str. 181, pozn. 110. *H. Bresslau* (*Archiv für Urkundenforschung VI*, str. 64) sice uznal nepravděpodobnost *Kossova* názoru o právu českých předáků spolupечатiti královské listiny Přemysla I., ale jak již shora (pozn. 24 a 30) uvedeno, rovněž vidí v dvojstranné pečeti českých panovníků osobní pečeť panovníkovu sloučenou s neosobní pečeti zemskou. Jenže i jeho názor se prokáže nemožným, jakmile se někdo pokusí přesně zjistiti pro onu zemskou pečeť právní podmět, což *Bresslau* opominul (srov. shora pozn. 24). — K podivnému názoru dospěl *E. Dluhosch* ve své shora (pozn. 24) zmíněné práci. Zdůrazňuje sice proti *Kossovi* správně (str. 12): *Was das Wesen des böhmischen Münzsiegels betrifft, so ist hervorzuheben, daß der König einzig und allein das Siegel führt und nur er befugt ist, dasselbe zu verwenden*, ale připojuje hned: *Aber durch die Hinzufügung des St. Wenzelsiegels wurde der persönliche, zeitliche Charakter des Fürstensiegels beseitigt und das Siegel zum commune sigillum, zum Staatssiegel erhoben*, kterou si tedy představuje jako právně bezpodmětnou, což je nemožné. Nato *Dluhosch* vykládá svoje mínění o *St. Wenzelssiegel*, již shora uvedené a za nemožné prokázané, a opakuje: *Durch das St. Wenzelsiegel wurde der persönliche Charakter des Königssiegels verwischt, andererseits durch das Personalsiegel das zeitlose und unpersönliche Wenzelssiegel zur praktischen Wirklichkeit erhoben.* Podle *Dluhosche* tedy dvojstranná česká pečeť panovnická nebyla ani osobní ani neosobní a nebyla také osobní a neosobní. Co tedy byla? *Ein Staatssiegel* bez právního podmětu! — což je nonsens. — *O. Bauer* se nevyjadřuje dost určitě. Na str. 322 praví: *Dvojstranná pečeť českých panovníků skládá se tudíž od počátku ze dvou samostatných pečetních celků: osobní pečeti panovníkovy a „soudní“ pečeti svatováclavské, která je zároveň představitelkou veškeré soudní i vládní moci nad zemí českou.* Přece však je patrné, že ve

smyslu svého názoru na *svatováclavskou pečeť* pokládá i on dvojstrannou českou pečeť panovnickou za sdruženou osobní pečeť panovnickou a neosobní pečeť soudu (země), jak výslovně uvádí na str. 326, tedy za sdruženou pečeť dvou právních podmětů: panovnicka a soudu (země). *Bauer* správně proti *Dluhoschovi* zdůrazňuje, že *soudní pečeť svatováclavská*, t. j. rubní strana panovnické pečeti, není pečeť bez právního podmětu, ale mylí se, vidí-li v *soudní pečeť svatováclavské* pečeť soudní, to je podle jeho výkladu pečeť neosobní. Omyl *Bauerův* vznikl z toho, že pečeť bezpodmětou zaměnil s pečeť neosobní. <Srov. k tomu také u *Čarka*, str. 25 a násl.>

³³ CDB I, str. 177, ř. 13.

³⁴ <Srov. její popis u *Čarka*, str. 8.>

³⁵ Je to i řezem obdoba velmi věrná.

³⁶ <Srov. její popis u *Čarka*, str. 8.>

³⁷ <Srov. její popis u *Čarka*, str. 9.>

³⁸ <Srov. její popis u *Čarka*, str. 10.>

³⁹ Srov. více o tom níže str. — <Tato část práce *Hrubého* zůstala již nenapsána. O věci srov. v práci *Vojtiškové*, K otázce erbu českého krále ČNM, CV (1931), str. 49 a násl.>

⁴⁰ CDB I, č. 348.

⁴¹ Ve jmenované Jindřichové listině jsou označeny (str. 313, ř. 8) jako *sigilla nostra* a výslovně postaveny vedle *sigilla sanctorum patrum Wenczelai atque Adalberti*, z nichž pečeť sv. Václava je rubní strana pečeti Jindřichovy. <Cit. místa jsou v listině v ablativu.>

⁴² Svědčí o tom shoda v rozměrech dvou pečeti, obě mají průměr o 86 mm, kdežto rubní strana pečeti Jindřichovy měří v průměru jen 79 mm.

⁴³ CDB I, č. 349. Je také pravděpodobno, že i třetí listina Jindřichova (CDB I, č. 356) z doby 1195 (konec)—1197 byla ověřena pečeť dvojstrannou: biskupskou a lícní stranou pečeti panovnické. Nyní sice pečeti nemá, ale měla pečeť jedinou a praví se v ní, že kníže-biskup přijímá do ochrany klášter valdsasský *auctoritate utriusque principatus nostri* (str. 322, ř. 23), jako v listině z r. 1194 (CDB I, č. 349), zpečetěné shora popsanou dvojstrannou pečeť Jindřichovou, stojí, že všechno, co se v listině čte, povoluje Jindřich malt-skému klášteru *auctoritate divinitus utrobique mihi concessa* (str. 315, ř. 30). Na poslední zachovanou listině Jindřichové pro klášter tepelský z r. 1197 (CDB I, č. 358) byly tři pečeti, nyní ztracené, z nichž jedna byla kardinála Petra, jak se v listině praví (str. 326, ř. 24). Jisté byly tam i pečeti Jindřichovy: biskupská a knížecí; ale zda biskupská a lícní strana pečeti knížecí zvláště, či tyto dvě spojeny v pečeť dvojstrannou a vedle nich rubní strana pečeti knížecí, nelze říci. Podobná situace je u Hroznatovy zakládací listiny kláštera tepelského (CDB I, č. 357), která byla zpečetěna třemi pečetmi, z nichž první dvě, ztracené, byly knížete-biskupa Jindřicha Břetislava (str. 324, ř. 30) a poslední zachovaná ve zlomku, Hroznatova. Zase nelze říci, které to byly pečeti Jindřichovy.

⁴⁴ Zda v tom byl smysl právní, srov. níže str. 174.

⁴⁵ <Srov. její popis u *Čarka*, str. 9.>

⁴⁶ Pečeť se zachovala jen v malém zlomku na listině pro klášter kladrubský z r. 1197 (CDB I, č. 363). <Její popis viz u Čarka, str. 10, o znamení na štítě Čarek nemluví.>

⁴⁷ Nebyla-li knížecí, těžko souditi, čím byla. Sotva samého Zdislava a také stěžl kladrubského opata, tedy vskutku nejspíše knížete Vladislava.

⁴⁸ <Srov. její popis u Čarka, str. 11.>

⁴⁹ <Srov. její popis u Čarka, str. 13.>

⁵⁰ <Srov. o reversu pečeti Přemyslovy u Čarka, str. 11.>

⁵¹ Tento *pax regis Otacari* v lícním opise může býti jen *vnější* mír ve smyslu shora položeném, neboť líc pečeti vždy byl odznakem onoho vnějšého míru, kdežto odznakem vnitřního míru byl odedávna i zde na pečeti Přemyslově rub pečeti.

⁵² <Srov. u Čarka, str. 8.>

⁵³ Srov. shora str. 167.

⁵⁴ <Srov. popis pečeti u Čarka, str. 8—9.>

⁵⁵ <Srov. popis pečeti u Čarka, str. 9.>

⁵⁶ <Srov. popis pečeti u Čarka, str. 11—13.>

⁵⁷ Str. 171.

⁵⁸ CDB I, č. 348.

⁵⁹ CDB I, č. 349.

⁶⁰ V jednom případě lze snad věc vysvětliti z obsahu listiny. Ve své listině pro řád maltský z r. 1194 (CDB I, č. 349), na níž právě rubní strany pečeti knížecí vůbec není, zlistiňuje kníže-biskup Jindřich Břetislav darování biskupských desátků, učiněné se souhlasem kapituly (l. c. str. 315, ř. 5) z jeho kanonického práva biskupského, dosvědčuje zaplacení jistého dluhu, provedené před ním, jak dří, *cum sederem in prandio* a před svědky, *qui sedebant ad mensas in stuba magna episcopali* (CDB I, str. 315, ř. 8, 19), zlistiňuje narovnání mezi řádem a šlechticem Milhostem o jistý odkaz, učiněné z jeho popudu a na jeho souhlas, a konečně své darování kládké kaple sv. Václava řádu. To vše snad mohlo býti — a darování desátků určitě bylo — právně pořízeno bez jednání na zemském právě, také vskutku nejsou v listině uvedeni žádní svědci podobného jednání, jen svědci onoho zaplacení dluhu. A proto snad nebylo třeba v této listiny rubní strany pečeti knížecí. Ovšem, pominou-li se listiny tepelské (CDB I, č. 357 a 358), které možná rubní stranu pečeti Jindřichovy měly (jeho knížecí pečeti, pro niž byla v obou případech vyhrazena dvě místa), valdsasská listina Jindřichova, zpečetěná podle všeho také jen biskupskou a lícní stranou pečeti knížecí, ač se o jejím obsahu rozhodně jednalo na zemském právě, zůstává přece jen dokladem, že rubní strana pečeti knížecí neměla té váhy, jako lícní strana — aspoň u knížete-biskupa Jindřicha Břetislava nikoli.

⁶¹ <Poznámku *Hrubý* vyznačil, ale nenapsal. Má zníti: od r. 1224. Srov. Čarkovu práci, str. 12.>

⁶² Ještě listina z 2. března 1223 (CDB II, č. 245) má pečeť, na níž orlice není, ale již bula na listině z 24. července 1224 (CDB II, č. 259) orlici má.

<Znamení orlice je také na reversu V. typu Přemyslovy voskové pečeti, užívané od r. 1224. Srov. u Čarka, str. 12.>

⁶³ Srov. shora pozn. 24. <Srov. k tomu ovšem výklad Čarkův, str. 26 a násl.>

⁶⁴ CDB II, č. 172.

⁶⁵ Srov. shora pozn. 32 a níže pozn. 110.

⁶⁶ CDB II, str. 161, ř. 5.

⁶⁷ Že to byla rubní strana pečeti královské nelze sice dokázat, poněvadž je listina zachována jen v opise, ale přece je to jisto, poněvadž kromě ní a královské lícni pečeti, označené v korroboraci jako *sigillum speciale*, třetí pečeti na listině nebylo, a z druhého označení oné pečeti jako *sigillum sancti Wencelai*, což znamená, že nesla obraz sv. Václava právě jako rubní pečeť Přemyslova a z výrazu *cum sigillo* místo *et sigillo* v korroboraci vysvítá, že skutečně byla míněna rubní pečeť královská. Také o tom dosud nikdo nepochyboval.

⁶⁸ Srov. shora Studii I, str. 60, 72—73.

⁶⁹ CDB II, str. 120, ř. 20.

⁷⁰ CDB II, č. 135, 136. Že souvisí tyto dva listy s nastávajícím sporem Přemyslovým s Ondřejem, je nepochybné.

⁷¹ CDB II, str. 120, ř. 24: *.. mandamus, quatenus .. memoratos (= quosdam de populo tue diocesis) ad solutionem debitam decimarum, monicione premissa, per censuram ecclesiasticam, appellatione remota, compellas.*

⁷² CDB II, str. 129, ř. 29: *Videat vestra paternitas, utrum de minoribus personis ad maiores, puta ad regem, cum non sit facta mencio in litteris contra formam decretalis, iurisdictionem suam potuerit prolongare vel prorogare? Item si quidam, quod non credo, decimas denegarent, culpam eorum in regem vel regnum debeat refundere?*

⁷³ To byly asi mimo královi žádost o zakročení proti Děpoldovi (srov. CDB II, č. 134) ony *petitiones* královým poslem ústně přednesené papeži, o nichž mluví papežův list králi z 18. ledna 1217. Obráceně si představuje poměr králův k županům. V. Novotný, České děj. I, 3, str. 457 a násl., domnívá se, že královský posel vedle vlastní žádosti královi měl papeži doručiti také *jednomyslné usnesení českých šlechticů, jimž se tomu, oč žádal král, dostávalo nemalé váhy*. Nehledě k tomu, že vůbec nelze mluvit o nějakém *usnesení* českých šlechticů, lze ukázati, že až do biskupovy klatby na celou zemi nešlo o věc královi. Svědčí o tom jak papežův rozkaz proti neřádně platícím desátky z 15. října 1216, tak i jeho rozkaz proti laikům kleriky trestajícím z 12. března 1217, a konečně i jeho rozkaz biskupům pražskému a olomouckému i proboštu řezenskému přiměti králova synovce Děpolta, aby vrátil králi obsazený hrad. rozkaz (= CDB II, č. 134) vydaný 18. ledna 1217, současně s papežovou odpovědí na králův „holdovný“ list, doručený podle všeho papeži současně s královi stížností na Děpolda. Tedy určitě ještě na začátku r. 1217 nevidí kurie v králi biskupova protivníka. Srov. i Novotný, České děj. I, 3, str. 458, pozn. 3.

⁷⁴ CDB II, č. 137. Rozkaz tento, zvláště svým závěrem *nichilominus studium adhibeas et operam efficacem, ut statuta sacri concilii generalis ab*

omnibus inviolabiliter observentur dokazuje, že kurie ještě 12. března 1217 nevěděla, že by byl biskup dal českou zem do klatby. Již proto je sotva správné mínění *Novotného* (str. 460, pozn. 1), že klatba byla vyhlášena snad koncem r. 1216 nebo začátkem r. 1217, ostatně *Novotný* je ničím nedokládá. Právě zakročení arcibiskupa mohučského, jehož se *Novotný* devolává (nevím v jakém smyslu), ukazuje, že datum Letopisů českých (FRB II, str. 283), 10. dubna 1217, je správné. Arcibiskup praví (CDB II, str. 131, ř. 7), že rozkázal vyšetřovati otázku klatby *ne tanta terra . . diu esset caritura divinis*. Jestliže pak klatbu již 29. května zrušil, lze se domnívati — uvážíme-li, jak králi záleželo na zrušení — že byla vyhlášena spíše 10. dubna 1217, než již někdy na počátku toho roku. <Dodati je k tomu, že podle Letopisů českých byla klatba vyhlášena 10. dubna 1216 (což je ovšem nemožné, jak poznamenal na výše citovaném místě *Novotný*) nikoliv 1217.>

⁷⁵ V listě papežově se praví, *quod laici quidam contra deum . . ecclesiasticos viros capiunt* (CDB II, str. 126, ř. 33).

⁷⁶ K datu klatby srov. pozn. 74 <a pozn. vydav.>

⁷⁷ CDB II, str. 129, ř. 8: *Non sine dolore vestre refero sanctitati, quod cum . . percepissem, quod episcopus Pragensis tam persone mee, quam regni mei gravamen studiosius intenderet . . sedem apostolicam appellavi*. A tehdy asi také současně se odvolal král k arcibiskupu mohučskému, který později praví (CDB II, str. 138, ř. 28), že k němu došlo odvolání (patrně královo, poněvadž i s arcibiskupem mohučským jedná jen král sám) ještě před vyhlášením klatby.

⁷⁸ CDB II, č. 139, asi z poloviny dubna 1217 (datum *Friedrichem* určené je správné přes *Novotného* námitky v Českých děj. I, 3, str. 461, pozn. 1, k nimž srov. shora pozn. 74) na str. 130, ř. 9: *. . rogo ut . . scrihatis aliquibus executoribus, qui accepta ydonea caucione de parendo iuri, terram meam . . relaxent . .*

⁷⁹ Znění žádosti královny se nezachovalo, zmiňuje se o ní arcibiskup mohučský, nařizuje vyhověti jí (= CDB II, č. 140), slovy: *postulavit (rex) a nobis, ut . . viris aliquibus providis daremus auctoritate metropolitana in mandatis, ut auctoritatem interdicti . . scrutarentur et causam. Quibus, si manifeste constaret idem interdictum ex . . d. pape auctoritate et consciencia processisse, facerent illud . . observari, si vero a vobis, . . ab ipso rege et suppanis plenaria caucione recepta . . secundum canonicas sanctiones laxare facerent . .*

⁸⁰ CDB II, č. 141: *. . mandamus, quatenus . . sentenciam interdicti, quam . . Prag. episcopus in diocesim suam . . promulgavit pro eo, quod rex et magnates Boemie libertates ecclesie infringebant, precipias . . observari*.

⁸¹ CDB II, č. 142: *. . mandamus, quatenus . . sentenciam (atd. jako v předešlé poznámce) pro eo, quod rex et magnates Boemie libertates ecclesie infringebant, relaxatione . . Moguntini archiepiscopi non obstante, precipiatis . . observari*. Tento rozkaz byl nepochybně vydán až po 29. květnu 1217 (zrušení klatby arcib. mohučským), snad až 27. července 1217 (srov. list v pozn. násl.), datum 12. května 1217 v kronice Mikulášově je zřejmý omyl opisovače a nelze souhlasiti s tím, co z toho vysuzuje *Novotný*, České děj. I, 3, str. 465 a násl.

o Ondřejovi. Papežská kancelář se rozhodně nikdy nemohla zmíniti o zrušení klatby tak, jak se zmiňuje, nebyla-li klatba skutečně zrušena.

⁸² CDB II, č. 147, ze 27. července 1217.

⁸³ CDB II, str. 131, ř. 31; str. 132, ř. 34; str. 138, ř. 3: .. moneas (moneatis, moneas et inducas) insuper regem et magnates predictos, ut debitam ecclesie restituant libertatem et eam in futuro illibatam conservent.

⁸⁴ CDB II, str. 134, ř. 4: Unde cum in regno tuo clerici .. non solum ad secularia iudicia pertrahantur, verum etiam per laicos ultimo afficiantur supplicio ..: verendum tibi est, ne is, qui regalem tibi contulit potestatem, de tuis manibus hec requirat et tibi propter hec aliquando irascatur, .. Neque enim excusare te potes, quasi non facias, que te iubente, vel saltem dissimulante a ministris et subditis tuis fiunt ..

⁸⁵ CDB II, č. 143.

⁸⁶ CDB II, č. 140.

⁸⁷ CDB II, str. 134, ř. 24: Monemus igitur serenitatem tuam, rogamus et exhortamur attente, quatinus .. relinquens dicto episcopo iudicia clericorum, ecclesiarum investituras et alia, que ad eundem noscuntur episcopum pertinere; ac servans .. ac servari faciens .. sententiam interdicti, ab ecclesiarum oppresione ac detentione decimarum et ipse desistas et alios desistere facias ..

⁸⁸ CDB II, str. 135, ř. 12: .. procuratores sollempnes, sicut magnificentiam tuam decet, cum pleno agendi ac respondendi mandato ad nostram cures presentiam destinare.

⁸⁹ CDB II, str. 133, ř. 27: .. questionis inter te (regem) ac .. episcopum Pragensem exhorte.

⁹⁰ CDB II, č. 149.

⁹¹ CDB II, str. 140, ř. 12: .. pietati vestre .. supplicando, quatinus .. usque ad adventum sollempnium nunciorum meorum .. nulla contra me et terram meam ad petitionem episcopi mei admittatis, ut ex eo ad devotionem vobis et Romane ecclesie cum universis terre meę nobilibus ardentius occendar.

⁹² CDB II, č. 151 a v nĕm (str. 142, ř. 5): nichil contra te vel terram tuam post receptionem litterarum ipsarum ad petitionem ipsius episcopi fecimus vel etiam faciemus, quousque nuntii tui venerint.

⁹³ CDB II, č. 160.

⁹⁴ CDB II, str. 151, ř. 2: .. promittimus, quod .. omnia, pro quibus iuste videtur contendere, sibi ex animo subiiciemus; preter quod gentem nostram ad insuetas hactenus decimas non possumus cogere, nec possemus omnino, etiamsi ipse decime nobis, nostris deberent usibus deservire.

⁹⁵ CDB II, č. 162.

⁹⁶ CDB II, str. 153, ř. 22.

⁹⁷ CDB II, str. 153, ř. 25: Quia vero idem episcopus de prudentum virorum consilio non duxit laborem huiusmodi subeundum.

⁹⁸ CDB II, str. 153, ř. 29: nos ipsum regem per nostras rogamus litteras .., ut in manibus vestris prestat et a nobilibus terre sue prestari faciat idoneam cautionem .. et de proventibus subtractis sibi ac hiis, qui adhererunt

eidem, congruam satisfactionem exhibeat et a suis faciat subditis exhiberi; per unum vestrum nobis .. rescribens, quicquid super .. supradictis duxerit faciendum ..

⁹⁹ Srov. poznámku předešlou.

¹⁰⁰ CDB II, str. 154, ř. 6: *Quocirca .. per apostolica scripta mandamus, quatinus ipsum regem ad exhibendam cautionem predictam et ad faciendum eam a suis subditis exhiberi .. monentes ..*

¹⁰¹ CDB II, str. 159, ř. 20: *.. vestris (papae) humiliter, licet contra consuetudinem regni nostri, parvumus mandatis ..*

¹⁰² CDB II, str. 160, ř. 23: *.. parvumus .., remittentes .. domino episcopo .. institutiones et destitutiones tam in ecclesiis, quam in prelaturis, salvo iure patronatus et iudicia in spiritualibus de personis clericorum .. De aliis autem, que preter nostram voluntatem a quibuscumque direpta probabuntur, infra terminum predictum iudicium et iustitiam .. faciemus, datis et constitutis ad hoc exequendum fideiussoribus sex nobilibus regni nostri denominatis ..*

¹⁰³ Srov. pozn. předešlou. *Novotný*, České děj. 1, 3, str. 488, mluví o věci nejasně, takže se zdá, že rukojmí byli vydáni za všechny závazky králové.

¹⁰⁴ Srov. shora str. 175.

¹⁰⁵ Je důležité, že se král nezavazuje ani za své nástupce, nýbrž jen a jen za svou osobu. Později také označuje (CDB II, str. 171, ř. 26) kladrubskou dohodu za smlouvu *inter nos et ipsum (episcopum) auctoritate apostolica celebratam*.

¹⁰⁶ CDB II, str. 160, ř. 37: *.. qui apud nos, si negligentes .. in hiis exequendis inveniremur, efficaciter deberent, sicut fide data promiserunt, elaborare.*

¹⁰⁷ CDB II, č. 172.

¹⁰⁸ Srov. shora Studii I, str. 70 a násl.

¹⁰⁹ Že ji nějací *comites (regis)* měli zpečetiti a vskutku zpečetili, vysvítá nepochybně z příslušné zmínky v korroboraci. Věty *quia .. sigillis* nelze vykládati jakoby *comites*, ať již jacíkoli, vůbec neměli práva pečetiti, tedy nepečetili listiny kladrubské. Kdyby tomu tak bylo, nebyla by se o nich korroborace vůbec zmiňovala.

¹¹⁰ *R. Koss*, který si první bedlivěji všiml (*Kritische Bemerkungen zu Friedrichs Codex diplomaticus* (1911), str. 75 a násl.) korroborace kladrubské listiny Přemyslovy, vytrhnuv její slova *sigillo nostro speciali cum sigillo communi regni Boemie, videlicet s. Wenczelai, quia comites nostri specialibus non utuntur in facto communi sigillis* ze souvislosti s listinou samou, vykládá je tak, že slova *quia comites nostri specialibus non utuntur in facto communi sigillis* prý svěděl, že čeští *comites* jsou zde pojeti obecně, souhrnně, jako zvláštní ústavněprávní podmět: země (*regnum*), stojící vedle krále (*rex*), mající dokonce i svou zvláštní pečeť, ono *sigillum commune regni Boemie videlicet s. Wenczelai*, zemskou pečeť, kterou kladou na královské listiny spolu s osobní pečetí královskou, jako odznak svého ústavního práva spolupečetiti listiny královské na znamení svého souhlasu s jejich obsahem. To je omyl, vzniklý z *Kossova* přehlédnutí, že v kladrubské listině jde jen o právní, kuriální řádem soudním

vyžádanou *povinnost* šesti rukojmí, českých šlechticů, *spolupčetiti* tuto a jen tuto listinu vedle krále, poněvadž se zaručili za určitý králův právní úkon na zemském právé, nikoli o ústavněprávní spoluúčast českých šlechticů vůbec, jako představitelů českého království, o jejich ústavní právo *spolupčetiti* královské listiny vůbec. *Kossov* domněnku přijali *Luschin v. Ebenreuth* a *O. Peterka* (srov. shora pozn. 32), a zdá se i *V. Novotný*, *České děj.* I, 3, str. 13 (vyjadřuje se nejasně, poněvadž nemá jasné představy). Ale hned *H. Bresslau* o ní pochyboval (srov. shora pozn. 32), ale jen pro její nesrovnalost s představou ústavněprávního vývoje v zemích středoevropských. A z podobného apriorního důvodu odmítá *Kossov* domněnku i *E. Dühosch*. Třebaže správně zdůrazňuje (l. c. str. 11), že o *spolupčetění* českých šlechticů není v českých listinách královských ani stopy, nedovedl názoru *Kossov* správně čelit, poněvadž i on má mylně zato, že *die böhmischen Großen* (tedy obecně 'čestí šlechtici') *sich der Kurie in der gleichen Weise wie der König für die Einhaltung der libertas der Prager Kirche verpflichteten*. Bližší pravdě je již jeho názor, že souhlas, který čestí šlechtici dali k požadavkům papežovým, základně všeho jednání, *stellt sich nach dem gesamten historischen Verlauf als ein politischer Akt, nicht aber als eine verfassungsrechtliche Notwendigkeit heraus*. Ale ani to není správné, poněvadž sám musí přiznati, že *in den Privilegien selbst treten die böhm. Großen vollständig zurück*. — Zato se *Kossov* názoru znovu ujal *O. Bauer*, třebaže ani on si netroufá hájiti ho úplně. Práví (l. c. str. 324): *Tu pak lze dáti za pravdu Kossovi, který první na věc upozornil, ač ovšem nelze s ním souhlasiti bez výhrady, zejména potud, pokud považuje svatováclavskou pečeť na rubu dvojstranné pečeti českých panovníků za pečeť povýctce stavovskou, což lze velmi těžko dovoditi zejména pro 2. polovici 12. století. Poněkud jinak je tomu, předpokládáme-li, že svatováclavská pečeť na rubu dvojstranné pečeti panovníkovy znamená pečeť soudní, která vznikla ze staré pečeti citační. Úlohu Krista-Krále na bullách byzantských císařů přejímá u nás sv. Václav, z jehož moci se konal soud a tudíž se i vládko nad územím, nad nímž se prostíral 'mír sv. Václava'. Pečeť svatováclavská stává se takto (jak?) jakožto pečeť soudní zároveň pečeti zemskou země sv. Václava. Proto také, když papež Honorius III. žádal r. 1219 na Přemyslu I. Otakarovi, aby pro větší záruku se ke zpečetění listiny připojili i 'páni', mohl se Přemysl odvolati na rubní pečeť svatováclavskou, která jakožto 'pečeť obecná království českého' měla zastupovati účast pánů na zpečetění, poněvadž tito — což asi zcela odpovídalo pravdě — neužívali zvláštních pečeti ve věcech obecných. Svatováclavská pečeť měla býti papeži zárukou, že účast a souhlas pánů jsou pojištěny*. Ukázal jsem již shora v pozn. 24, že *Bauerova* představa o českém soudě zemském, jakožto ústavněprávním představiteli země vedle panovníka či bez panovníka, a jakožto zvláštním ústavněprávním podmětě, představujícím české šlechtice obecně jako právní celek bez panovníka, je nesprávná. Zde uvádím pro přehled celý jeho názor v souvislosti s jeho novým a posledním důvodem, že ve shodě s jeho názorem byla prý za Přemysla I. v rubní straně pečeti královské, jakožto prý obecné pečeti království českého, spatřována a papežem dokonce vyžádo-

vána právní spoluúčast a souhlas českých pánů se zpečetěním královské listiny. Je patrné, že i *Bauer* ve stopě *Kossova* názoru, omylem vykládajícího fakultativní právní účast šesti českých šlechticů, rukojmí za krále, sedícího na zemském právé, za konstitutivní ústavní účast českých šlechticů při královských počinech právních vůbec, hledá v rubní straně pečeti panovnickové ústavně-právní spoluúčast českých šlechticů jako zvláštního právního podmětu při obecných věcech království. *Bauer* sice nevytýká svého názoru proti *Kossovu* dost jasně, ale ať si již věc představuje jakkoli, je jisto, že ve sporu Přemyslové s Ondřejem a kurií ústavněprávní spoluúčasti českých šlechticů jako zvláštního právního podmětu postihnouti nelze. Čeští šlechtici byli na kuriálním fóru soudním jen soudní stranou, vlastně částí soudní strany vedle krále, strany právně zastupované vždy jen králem samým, jak o tom svědčí rozbor písemnosti sporu, provedený shora v textě. <Srov. jak o věci soudí *Čarek*, str. 32 a násl.>

¹¹¹ CDB II, str. 160, ř. 34: *.. iudicium et iustitiam bona fide secundum regni nostri consuetudinem faciemus.*

¹¹² CDB II, č. 184; list je položití spíše na konec června 1219, jak navrhuje *V. Novotný*, České děj. I, 3, str. 490, než do září-října 1219, jak učinil *G. Friedrich*.

¹¹³ CDB II, str. 171, ř. 19: *nobis per suos suadere facit amicos .., ut res nostras in curia Romana non expendamus in vanum, quia proponit .. nobiscum et Boemis componere ..*

¹¹⁴ CDB II, str. 171, ř. 13.

¹¹⁵ CDB II, č. 183: *Nam cum .. idem rex et barones sui .. coram .. archiepiscopo Magantino prestiterint, ac postmodum coram .. a sede apostolica delegatis, prestita fide firmarint, iura .. episcopi et ecclesie Pragensis dimittere illibata, sicut idem rex suis nobis litteris intimavit .. Licet igitur sepedicto regi tamquam precellenti, et baronibus tamquam ab eo missis deferre velimus, .. tamen .. discretioni vestre .. mandamus, quatinus regem et barones eosdem .. recepta .. ab ipsis pignoratitia vel fideiussoria cautione, moneatis..*

¹¹⁶ CDB II, č. 190: *Post diuturnam moram, quam .. Prag. episcopus apud apostolicam sedem traxit pro questione inter ipsum ex parte una et .. regem ac barones Boemie ex altera .. suborta, pro qua etiam ipse rex et barones excommunicationi et regnum eius subiacent interdicto, tandem procuratoribus ipsius regis et baronum in nostra presentia constitutis, utraque pars arbitrio nostro libere se commisit.*

¹¹⁷ CDB II, str. 176, ř. 32: *.. ex parte dicti regis et sua .. postulantes, ut .. episcopum ad Viennam .. mitteremus, ac affirmantes, quod rex et barones predicti .. inducerentur facile ad concordiam et ipsi ad hoc impenderent .. studium et operam efficacem.*

¹¹⁸ CDB II, str. 176, ř. 36: *.. Quod etiam firmaverunt prestito iuramento, quod ipsi ad hoc directi hec de ipsorum regis et baronum mandato speciali dicebant.*

¹¹⁹ CDB II, str. 177, ř. 7: *.. mandamus, quatinus .. commonentes ipsum regem, cui super hoc scribimus, ut et ipse .. cum aliquot de baronibus,*

a ceteris tam baronibus, quam nobilibus Boemie mandatum habentibus, ad locum accedat eundem, interponatis .. partes vestras ad reformandam concordiam inter eos.

¹²⁰ CDB II, str. 194, ř. 6: *procurator ipsorum regis et baronum*, podobně CDB II, str. 197, ř. 26.

¹²¹ Shora str. 177 a násl.

¹²² CDB II, str. 176, ř. 23: .. *super decimis, iurisdictione ecclesiastica, ecclesiarum immunitate ac nonnullis aliis ad ecclesiasticam pertinentibus libertatem ..*

¹²³ Je obsažena ve zprávě, kterou o ní podal českému kléru papež svým listem z 11. ledna 1221 (CDB II, č. 209).

¹²⁴ CDB II, str. 194, ř. 8.

¹²⁵ l. c. str. 194, ř. 14.

¹²⁶ l. c. str. 194, ř. 19 a násl.

¹²⁷ l. c. str. 194, ř. 23 a násl.

¹²⁸ l. c. str. 194, ř. 10 a násl., ř. 17 a násl., ř. 21 a násl.

¹²⁹ l. c. č. 210: *Rex et .. frater ac .. primogenitus eius prestabunt corporaliter iuramentum et .. dabunt fideiussores de regno .. Maiores vero barones regni prestabunt similiter pro se ac pro aliis iuramentum et .. sub certa pena dabunt fideiussores in regno.*

¹³⁰ <CDB II, č. 212.>

¹³¹ <l. c. č. 209.>

¹³² <l. c. č. 210.>

¹³³ <Poznámku nelze doplnit.>

¹³⁴ <CDB II, str. 202, ř. 9 a násl. *Et iterum cepit episcopus supplicare ..*>

¹³⁵ <l. c. ř. 15.>

¹³⁶ <Hrubý tu poznamenal po straně tužkou: škoda, že nemáme o tom přesné zprávy.>

¹³⁷ <CDB II, str. 202, ř. 23. *Sed idem venerabilis .. cardinalis .. processit et sentencias relaxavit.*>

¹³⁸ <Hrubý pozn. tužkou po straně: i jinak je patrné z textu listiny že jedině král je právním představitelem.>

¹³⁹ <Rukopis Hrubého se tu končí.>